

Malet

~~Et quod quidam et pro~~
~~Et quod quidam. Amm...~~

Deus et misericor

misericors Deus

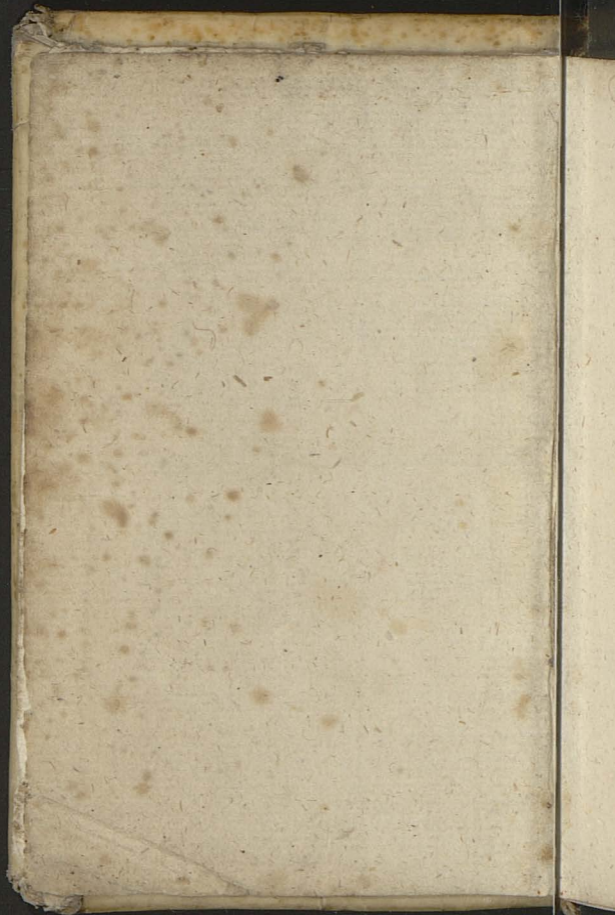
regis gratias

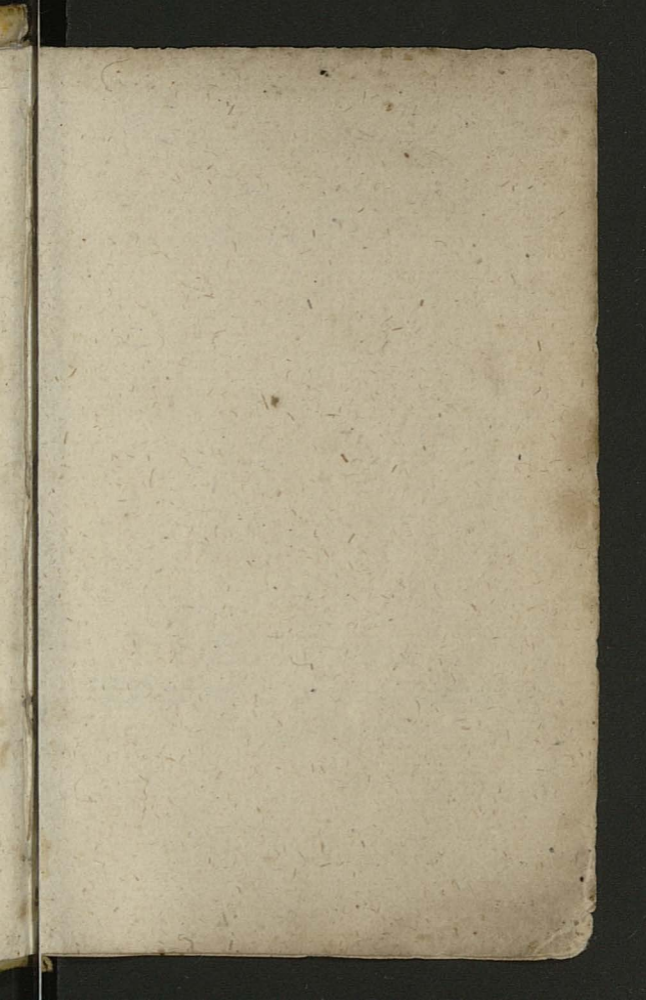
misericors

Precedit to bye

more iustis

more

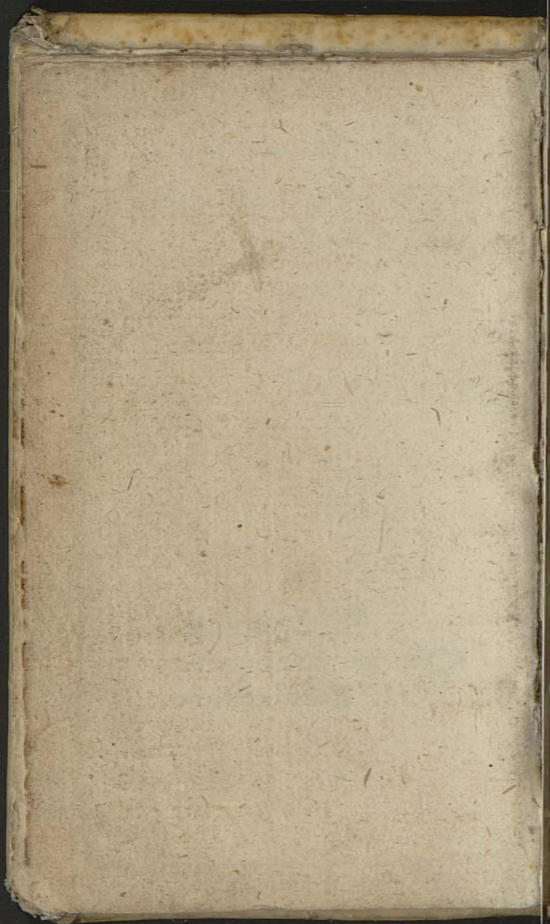

*Gloria in Excelsis Deo
et in Terra hominibus bo-
nae voluntatis*

Biblioteka
Ojców Kamedułów
Bieniszewie

A

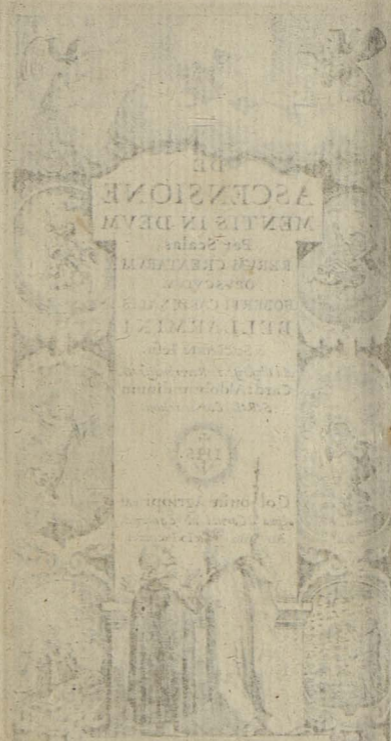
DE
**ASCENSIONE
MENTIS IN DEVM**

Per Scalas
RERVM CREATARVM
OPVSCVLVM
ROBERTI CARDINALIS
BELLARMINI

è Societate Iesu.
*Ad Illustriss. et Reverendiss. D.
Card. Aldobrandinum
S.R.E. Camerarium.*

Coloniæ Agrippinæ
Apud Cornel. ab Egmond.
Anno MDCCLXXVI

DE
ASCENSIONE
MENTIS IN DEVM

Per Scilicet
R. BERNARDUM
OPUSCULUM
ROBERTI
BELLARMINI
SOCIUM
CARDINIS
S. R. M. C. M. C. C. C.

COLONIAE
APUD
J. B. M. C. M. C. C.

Bien. A. 1. 15(5)

Imprimatur, si videbitur Re-
verendissimo Patri Magi-
stro Sac. Pal. Apostolici.

Cæsar Fidelis Vicefg.

Imprimatur.

*Fr. Hyacinthus Petronius Ord.
Præd. Sacri Apostolici Pa-
latii Magister.*

ROBERTVS BELLARMINVS POLITIANVS,
S.R.E. CARDINALIS TIT. S. MARIE IN VIA,
Archiep. Capuanus Fidei Cath. Rom. propugna-
tor acerrimus. *Ætat. sue annor. 64. A.º 1604.*

AI
S.
F
scal
por
con
ad
alii
cti
no
leg
libe

P E T R O
ALDOBRANDINO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO

*Robertus Card. Bellarminus
Salutem dicit.*

VPERIORE
mense Septem-
bri, libellum de
ascensione men-
tis in Deum per
scalas rerum creatarum, ut
potui, Domino adjuvante,
confeci. Eum enim mensum
ad vacandum Deo, semotis
aliis curis, cum bona San-
ctissimi Patris ac Domini
nostri venia mihi ipse de-
legeram. Et quamvis eum
libellum in meum proprie-

A 3 usum

usum conscripseram ; ta-
men consilio & cohorta-
tione amicorum admoni-
tus ut eum publicari pa-
terer , in tuo potissimum
nomine apparere volui. Si
qua enim utilitas ex hac
mea lucubratione peti po-
test , ea præcipuè ad ho-
mines occupatos publicis
negotiis , quales in primis
sunt Ecclesiæ Principes , re-
dundabit. Tu verò ex Prin-
cipibus Ecclesiæ negotio-
rum mole gravatis unus
in primis es : quippe Car-
dinalis , Archiepiscopus ,
Sanctæ Romanæ Ecclesiæ
Camerarius , ex Præposi-
tis universalis Inquisitionis
officio , & multarum gra-
vissimarumque protectio-
num sollicitudine distentus.
Accessit & illa causa hu-
jus operis nuncupandi ti-
bi, tu

ta-
orta-
oni-
pa-
nium
Si
hac
po-
ho-
blicit
imis
re-
prin-
tio-
nus
Car-
ous,
lesia
posi-
onis
gra-
tio-
ntus.
hu-
i ti-
i, tu

bi, ut extaret ex me ad
memoriam posterorum a-
liquod ingentium tuorum
in me beneficiorum, &
meæ in te qualiscumque
observantiæ monumentum.
Neque quòd exiguum sit
munus, ideò minùs gra-
tum benignitati tuæ futu-
rum esse confido. Libri e-
nim non ex multitudine
foliorum, sed ex fructi-
bus atque utilitate pensan-
tur. De hoc verò libello
quid alii judicabunt, igno-
ro; mihi certè, præter
cetera mea opuscula, non
parum utilem fuisse com-
peri. Itaque reliquos libros
meos nisi necessitate cogen-
te non lego: hunc spon-
tè tèrque quaterque jam
legi, & deinceps frequen-
ter in ejus lectione versari
mihi propositum est; nisi

fortè chariorem illum mi-
hi faciat non meritum e-
jus , sed amor , quòd il-
lum , ut alterum Benjami-
num , in extrema senectu-
te genuerim. Accipe igitur ,
Cardinalis optime ,
munusculum à me , quod
non solùm debitæ obser-
vantiae testimonium præ-
beat , sed etiam cuiusdam
quasi monitoris fungatur
officio. Vt si quando tur-
bæ negotiorum te nimium
premant , & à consueto
studio certis horis Deo per
orationem vacandi impe-
dire conentur , is modestè
suggerat , ut eiusmodi tur-
bis ad modicum tempus
exclusis , ad interiora & so-
lita gaudia mentem revo-
ces , & vel meditando vel
legendo vaces , & videas,
quoniam Dominus ipse est
Deus,

Deus, id est, solum verum,
& summum, & sempiter-
num bonum; cuius adeptio
felicissimum, cuius amissio
miserrimum hominem fa-
cit.

INDEX GRADVVM.

- E**X consideratione hominis, qui est
mundus minor. GRAD. I.
Ex consideratione mundi majoris.
GR. II.
Ex consideratione orbis terræ. GR. III.
Ex consideratione aquarum. GR. IV.
Ex consideratione aëris. GR. V.
Ex consideratione ignis. GR. VI.
Ex consideratione solis, lunæ, & stella-
rum. GR. VII.
Ex consideratione animæ rationalis.
GR. VIII.
Ex consideratione Angelorum. GRAD.
IX.
Ex consideratione essentiæ Dei. GRAD.
X.
Ex consideratione potentiæ Dei. GR.
XI.
Ex consideratione sapientiæ theoreticæ
Dei. GR. XII.
Ex consideratione sapientiæ practicæ
Dei. GR. XIII.
Ex consideratione misericordiæ Dei.
GR. XIV.
Ex consideratione justitiæ Dei. GRAD.
XV.

M.
est
II.
v.
ella-
alis.
RAD.
RAD.
GR.
orice
fice
ei.
RAD.
DE

DE
ASCENSIONE
MENTIS IN DEVM
PER SCALAS
RERVM CREATARVM.

PRÆFATIO.

SCRIPTURA divina
frequenter nos admo-
net, ut sollicitè quæra-
mus Deum. Quamvis
enim Deus non longè sit ab uno-
quoque nostrum, cum in ipso vi-
vamus, moveamur, & simus, ut ^{Act. 17.}
Apostolus loquitur; nos tamen
longè sumus à Deo: & nisi assi-
duè disponamus ascensiones in cor-
de, & scalas nobis erigamus in
calum, & magno labore Deum
quæramus; cum filio prodigo in ^{Luc. 15.}
regione longinqua, procul à pa-
tris

P R Æ F A T I O .

tria & à Patre , pascimus porcos ,
 Ac ut breviter explicemus , quo-
 modo inter se ista cohæreant , ut
 Deus non longè sit à nobis , & nos
 tamè longissimè abimus ab illo ; di-
 cimus , Deū nō longè à nobis abesse ,
 quoniam ille nos assiduè videt , cu-
 jus oculis omnia sunt præsentia :

^{1. Pet.}
^{5.} idem quoque de nobis assiduè co-
 gitat , quia illi cura est de nobis ;

^{Heb. 1.} & ipse idem nos assidue tangit ,
 quia portat omnia verbo virtutis
 suæ . Nos autem longissime absu-
 mus a Deo , quia Deum non vide-

^{1. Tim.}
^{6.} mus , nec videre possumus , cū lu-
 cem habiet inaccessibilem : sed nec

^{1. Cor.}
^{3.} sufficientes sumus cogitare aliquid
 de Deo ex nobis , tamquam ex no-
 bis : multo minùs illum affectu pio
 tangere , illique in hære valeamus ,
 nisi nos suscipiat , & ad se trahat
 dextera ejus . Ideò enim David

^{Pf. 62.} cū dixisset , Adhæsit anima
 mea post te ; continuo adjuxit :
 Me suscepit dextera tua . Nec

solum

P R Æ F A T I O.

solum longe absimus a Deo, quia
 neque illum videre possumus, neque
 facile de illo cogitamus, neque illi
 per affectum inhaeremus; sed etiam
 quia occupati temporalibus bonis,
 quae nos undique circumstant &
 obruunt, facillime Deum obli-
 scimur; & corde arido vix nomen
 Dei in Psalmis. & sacris precibus
 per linguam sonamus. Hec igitur
 causa est, cur Spiritus sanctus in
 Sacris litteris, ut modò dicebamus,
 tam saepe nos hortetur ut quæra-
 mus Deum: Quærite Deum, & ^{Psal. 68.}
 vivet anima vestra. &: Quæ- ^{Psal. 104.}
 rite faciem ejus semper. &: ^{Thres. 3.}
 Bonus est Dominus speranti-
 bus in eum, animæ quærenti
 illum. &: Quærite Domi- ^{Isa. 55}
 num, dum inveniri potest. ^{Sap. 1.}
 &: In simplicitate cordis
 quærite illum. &: Cum quæ- ^{Deus. 4.}
 fieris Dominum Deum tuum,
 invenies eum, si tamen toto
 corde quæsieris.

Porro

P R Æ F A T I O.

Porro sollicitudo hæc Deum
 quærendi quâvis omnibus fidelibus
 communis esse debeat, tamen ma-
 gis propriè ad Prælatos Ecclesia-
 rum pertinet: quod sancti Patres,
 Augustinus, Gregorius, & Ber-
 nardus, præter cæteros testantur. Ii
 siquidem disertis verbis scribunt,
 non posse Prælatum sibi & aliis
 prodesse, nisi in meditationem rerû
 divinarum, & propriæ mentis refe-
 ctionem, diligenter incumbat. S.

L. 19. de Civ. Dei, c. 19. August. in l. de Civ. Dei: Otium
 sanctum, inquit, quærit chari-
 tas veritatis: negotiû justum
 suscipit necessitas charitatis.
 Sed nec sic omnimodò veri-
 tatis delectatio deserenda est,
 ne subtrahatur ista suavitas,
 & opprimat illa necessitas. Et
 idem S. Augustinus in Confessio-
 nibus de se ipse loquens, & de
 frequenti sua meditatione Dei ex

L. 10. Confess. c. 40. creaturis. Sæpè, inquit, istud fa-
 cio. Hoc me delectat, & ab
 omni-

RPÆFATIO.

Om̄nibus actionibus necessi-
tatis, quantum relaxari pos-
sum, ad istam voluptatem re-
fugio. *S. Gregorius in lib. de cura* ^{2. par.}
pastorali ait: Sit Rector singulis ^{Past.}
compassione proximus, præ ^{e. 5.}
*cunctis contemplatione su-
spensus: ut & per pietatis vi-
scera in se infirmitatem cete-
rorum transferat, & per spe-
culationis altitudinē semet-
ipsum quoque invisibilia ap-
petendo transcendat. Et addit
eodem in loco S. Gregorius exem-
plum Moysis & Christi. Moyses
enim frequenter tabernaculum in-
trabat, & exibat. intrabat videli-
cet, ut arcana Dei consideraret; ex-
ibat, ut proximorū infirmitates por-
taret. Et Christus ipse per dies con-
cionādo & miracula patrando pro-
ximorum saluti vacabat, sed noctes
insomnes orando & contemplando
ducebat. Erat enim, inquit S. Lucas, ^{Luc. 6.}
pernoctans in oratione Dei.*

Deni-

P R Æ F A T I O .

Denique alia multa his similia
in capite ultimo ejusdem libri legi
possunt.

Porro S. Bernardus, ut Euge-
nium Papam, suum quondam di-
scipulum, serio admoneret, ut
non totum se actioni daret, sed
quotidie certo tempore se collige-
ret, ac sancto otio & celesti
pabulo fruereetur, scripsit libros
quinque De consideratione, in
quibus non solum exhortatur illum
ad assiduam meditationem rerum
caelestium, sed etiam rationem &
modum meditandi, & meditan-
do ascendendi, & ascendendo
transformandi se in Deum per in-
tellectum & affectum, perspicue
tradit. Neque admittit excusatio-
nem, quam ille obtendere pote-
rat, & quam multi hoc tempo-
re obtendunt, nimias videlicet
occupationes, quæ Pontificale of-
ficium comitantur, non relinque-
re tantum otii, ut meditationi re-
rum

PRÆFATIO.

rum divinarum Prælati vacare
 possit. Certe enim nemo tenetur
 externis negotiis ita totum se tra-
 dere, ut non relinquat sibi tem-
 pus corpus reficiendi cibo & po-
 tu, & captanda per somnum quie-
 tis. Et si corpus hanc refectionem
 & quietem juste petit, quanto
 magis spiritus cibum & somnum
 suum jure optimo petet? neque
 enim sine hac refectioe recte fungi
 officio suo in tanta mole maximo-
 rum negotiorum ullo modo potest.
 Porro cibus animæ oratio est, &
 somnus contemplatio, per quam
 disponuntur ascensiones in corde,
 ut videatur Deus deorum in Sion; *Ps. 85.*
 quomodo in valle lacrymarum vi-
 deri potest. Scala verò ascensionis
 in Deum nulla videtur nobis mor-
 talibus patere posse, quam per ope-
 ra Dei. Qui enim singulari Dei
 dono per aliam viam in paradysum
 admissi audierunt arcana Dei, quæ
 non licet homini loqui, ii non ascen-

B   dise,

P R Æ F A T I O.

disse, sed rapti fuisse dicendi sunt.
 quod de se B. Paulus apertè confi-
 2. Cor. 12. tetur, cum ait: Raptus sum in pa-
 radisum, & audivi arcana
 verba, quæ non licet homini
 loqui.

Posse autem hominem per ope-
 ra Dei, id est, per creaturas ascen-
 dere ad notitiam & amorem Crea-
 toris, docet liber Sapientia, &
 Sap. 13. Apostolus ad Romanos, & ratio
 Rom. 1. ipsa satis confirmat, cum ex effectis
 causa efficiens, & ex imagine
 exemplar cognosci possit: & du-
 bium esse nequeat, res omnes crea-
 tas esse opera Dei; & hominem
 atque Angelum, non solum ope-
 ra, sed etiam imagines Dei esse
 Scriptura sancta nos doceat.

Ego igitur his rationibus exci-
 tatus, in aliquantula requie à pu-
 blicis negotiis mihi concessa, &
 sancti Bonaventurae exemplo ad-
 monitus, qui in simili recessu scripsit
 Itinerarium mentis in Deum, ten-
 tavi

P R Æ F A T I O .

tavi Scalam ex creaturarum consi-
deratione conficere, per quam ut-
cumque ad Deum possit ascendi.
Eam verò quindecim gradibus di-
stinxi, ad similitudinem quindecim
graduum, quibus ascendebatur ad
templum Salomonis, & quindecim
Psalmorum, qui Graduales dicun-
tur.

A S

G

& im
nius e
causa
duo ve
magn
circu
confi
dium
rem
ascen
Se
stiga
causa
mate
dede
xeri
inve
teria

11. 11

S C A L Æ
A S C E N S I O N I S
I N D E V M
G R A D V S P R I M V S

Ex consideratione Hominis.

I quis verè cupiat ^{CAP. I}scalas
in Deum erigere , à sui ip-
sius consideratione inci-
pere debet. Vnusquisque
enim nôstram, & creatura,
& imago Dei est ; & nihil nobis vicini-
us est, quàm nos ipsi. Itaque non sine
caussa Moyses ait : *Attende tibi.* in quæ
duo verba insignem sermonem scripsit
magnus Basilius. Qui enim se totum
circumspexerit , & quæ intra se latent
consideraverit , inueniet quasi compen-
dium mundi totius , unde ad effecto-
rem rerum omnium non difficulter
ascendet.

Sed ego in præsentis nihil aliud inve-
stigare decrevi, nisi quatuor communes
causas ; quis sit auctor meus , ex qua
materia me fecerit, quam formam mihi
dederit , & ad quem finem me produ-
xerit. Nam si quæram auctorem meum,
inueniam solum Deum ; si quæram ma-
teriam unde me fecerit , inueniam

2 ASCENS. IN DEVM

omnino nihil ; unde colligam , quid-
quid in me est , à Deo factum esse , &
totum Dei esse : si quæram formam , in-
veniam me esse imaginem Dei ; si fi-
nem quæram , inveniam ipsum eum-
dem Deum esse summum & totum bo-
num meum. Itaque intelligam tan-
tam esse mihi conjunctionem & ne-
cessitudinem cum Deo , ut ipse solus
mihi sit conditor , ipse auctor , ipse pa-
ter , ipse exemplar , ipse beatitudo , ip-
se omnia. Et si hoc intellexero , quo-
modo fieri poterit , ut non ardentissi-
mè illum quæram ? illum cogitem ? il-
lum suspirem ? illum videre & comple-
cti desiderem ? vel , ut non exhor-
ream tam densas tenebras cordis mei ,
quod tam longo tempore nihil minùs
cogitavit , aut desideravit , aut quæ-
sivit , quàm Deum , qui solus mihi est
omnia ?

CAP. Sed paulò diligentius singula con-
II. sideremus. Rogo te , anima mea , quis
tibi dedit ut esses , cum ante non mul-
tùm tempus nihil esses ? Certè non te
parentes carnis tuæ genuerunt ; quia
quod natum est ex carne , caro est , tu
autem spiritus es : neque te cælum ,
aut terra , aut sol , vel sidera produxe-
runt ; illa enim corpora sunt , tu incor-
porea es : neque verò Angeli , aut Ar-
changeli , aut creatura alia spiritualis ti-
bi , ut esses , auctores esse potuerunt ;
quia

GRADVS PRIMVS. 3

quia tu non ex materia aliqua, sed plane ex nihilo creata es: non potest autem nisi Deus omnipotens ex nihilo aliquid facere. Ille ergo solus sine socio, sine administro, manibus propriis, quæ sunt ejus intelligentia & voluntas, te quando voluit procreavit. Sed fortasse corpus tuum non ipse Deus, sed res creatæ produxerunt: ita ut anima Deum, corpus verò parentes auctores agnoscere debeat. Non ita est, sed Deus ipse, quamvis parentes homines ad carnem gignendam, ut infimos administratos ad domum fabricandam adhibeat, tamen ipse architectus, ipse auctor, ipse verus pater non solum animæ, sed etiam corporis, atque aded totius hominis esse & dici voluit. Nam si genitores carnis tuæ, veri auctores & quasi architecti corporis tui essent, scirent utique quot sint in corpore humano muscoli, quot venæ, quot nervi, quot ossa majora, quot minora, quot humores, quot sinus, & alia id genus multa, quæ omnino ignorant, nisi forte ex anatomica arte didicerint. Præterà cum corpus agrotat, vel membrum arefcit, aut præciditur, certè possent illa ipsa arte, qua primùm condiderunt, iterùm instaurare, si veri auctores essent: quo modo qui horologia componunt, aut domos ædificant, norunt etiam temperare, vel instaurare. At

4 ASCENS. IN DEVM

parentes nihil horum valent aut sciunt. Adde quòd conjunctio animæ cum corpore, quæ præcipua pars est effectiõnis humanæ naturæ, à nullo fieri potuit, nisi ab artifice potentia infinitæ. qua enim arte conjungi potuit spiritus cum carne tam arcto vinculo ut una substantia efficerentur, nisi divina? corpus enim cum spiritu nullam similitudinem vel proportionem habet. Ergo ille fecit, qui facit mirabilia magna solus.

Verè igitur Spiritus Domini per Moysen loquitur in Deuteronomio:

Deut. Numquid non ipse est pater tuus, qui pos-

32. sedit te, & fecit, & creavit te? & per san-

Job 10. ctum Iob: Pelle & carnibus vestisti me,

Ps. 118 ossibus & nervis compegisti me. & per Prophetam Regium: Manus tue fecerunt me, & plasmarunt me. & rursus:

Ps. 138 Tu formasti me, & posuisti super me manum tuam. & per sapientissimam feminam puerorum Machabæorum matrem: Nescio qualiter in utero meo apparuisti: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi; sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quiq; omnium invenit originem. Hinc videlicet Sapientia Dei, Christus Dominus, dicebat: Patrem nolite vocare vobis super terram; unus est enim Pater vester, qui est in celis. Cujus admonitione fan-

2. Machab. 7

Matt. 23.

fan-

fan-

fan-

GRADVS PRIMVS. 5

sanctus Augustinus de filio suo Adeodato, quem ex fornicatione genuerat, dicebat Deo: *Tu bene feceras eum; nam ego in illo puero, prater delictum, nihil habebam.* Lib. 9. Conf. c. 6.

Age nunc anima mea, si Deus auctor tibi corporis & animæ est, si ille tibi pater, si bajulus, si nutritius, si quidquid es, illius es; si quidquid habes, ab illo habes; & quidquid speras, ab illo speras: cur de tanto parente non gloriaris? cur illum non toto corde diligis? cur propter illum non omnia terrena contemnis? cur finis tibi dominari cupiditates vanas? Leua oculos tuos ad eum: noli timere, quid faciat tibi hostis tuus super terram, cum Patrem habeas omnipotentem in cælis. Quanta, putas, fiducia, & quanto affectu dicebat David: *Tuus sum ego, saluum me fac.* O si cogitares, anima, quid sit, quod omnipotens & sempiternus Deus, qui bonorum tuorum non eget, & si tu pereas nihil ipse perdit, tamen oculos suos non avertit à te, & sic amat, sic protegit, sic dirigit, sic fovet, ac si tu esses magnus thesaurus ejus; certè fiduciam totam in illo poneres, timeres ut Dominum, amares ut Patrem; neque ullam esset tam ingens temporale bonum, aut malum, quod te posset ab ejus charitate divellere.

Veniamus ad materiam, ex qua

6 ASCENS. IN DEVM

homo formatus est. Illa quidem vilissima est, sed quod est vilior, eod nobis materiam aptiorem tribuit formandi in nobis virtutem humilitatis; qua virtute nulla est in hac vita magis utilis, & magis rara, ac per hoc magis pretiosa, & majori desiderio appetenda.

Et sanè de materia animæ dubitari non potest, quin sit ipsum nihil; quo nihil vilius & inanius fingi vel cogitari potest. Corporis materia proxima quid est, nisi sanguis menstruus? res aded fœda, ut refugiant eum oculi cernere, & manus contingere, & horreat etiam animus cogitare. Materia ex qua primus homo formatus fuit, quid aliud, nisi terra rubra & sterilis, sive

Gen. 2. pulvis & lutum fuit? *Formavit*, inquit Scriptura, *Deus hominem de limo terræ.*

Gen. 3. & iterum dixit homini Deus: *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Quare Patriarcha Abraham memor vilitatis

Gen. 18. iuxæ, dicebat ad Deum: *Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.* Sed neque hic est finis vilitatis materiæ humanæ. Ipse enim limus sive pulvis non ex alia materia, sed ex nihilo prodiit. In principio enim creavit Deus cælum & terram; & certè non ex alio cælo & terra, sed ex nihilo fecit: ergo ad nihilum redigitur id, unde prodiit animal hoc superbum, quod dicitur homo, sive ani-

GR
animam,
Nihil igitur
ri possit,
Deo. Op
cumque
ex labore
bent ex se
contra fact
siquidem
mus ebur
possent, di
bi debeo
& pretios
quàm qu
qui nihil
nino est, in
rissimè di
mat se aliq
ducit. &
si autem ac
acceperis
prianus,
quando no
multa pr
nes, ob qu
laudata c
ra opera
laudari &
mino, non
gloriatur, i
no laudab
cùm egre
qua mate

animam, siue corpus considerare velis. Nihil igitur est in homine, unde gloriari possit, quasi illud non acceperit à Deo. Opera quidem hominum, quæcumque illa sint, siue ex ingenio, siue ex labore prodeant, semper aliquid habent ex se, de quo si sensum haberent, contra factorem suum gloriari possent. siquidem vas aureum, arca lignea, domus eburnea vel marmorea, si loqui possent, dicerent utique opifici suo: Tibi debeo formam, sed non materiam; & pretiosius est, quod ex me habeo, quam quod à te accepi. Homo verò, qui nihil ex se habet, & ex se nihil omnino est, in nullo gloriari potest. Et verissimè dicit Apostolus: *Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* & : *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Cui consonat sanctus Cyprianus, cum ait: *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil est.* At, inquit, multa præclara opera faciunt homines, ob quæ meritò laudantur, ut virtus laudata crescat. Ita est, multa præclara opera faciunt homines, ob quæ laudari & gloriari possunt; sed in Domino, non in se; sicut scriptum est: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* & : *In Domino laudabitur anima mea.* Quæro enim, cum egregium opus homo facit, ex qua materia facit? qua virtute facit? quo

§ ASCENS. IN DEVM

quo dirigente & adjuvante facit? Certè ex materia facit, quam Deus, non quam ipse homo creavit. Ex ea virtute facit, quam Deus illi dedit, non quam ipse sibi peperit. Et dirigente & adjuvante Deo facit, sine cujus directione & adiutorio nihil boni faceret. Multa enim bona facit in homine, sine homine, Deus; sed nihil boni facit homo, quod non faciat Deus, ut faciat homo, ut habetur in Concilio 2 Arausicano cap. 20. Itaque dignatur Deus ministerium hominis adhibere in rebus bonis faciendis, quæ per se facere posset; ut hinc magis debitorem Deo se fateatur homo, non ut superbiendo in se, non in Domino gloriatur.

Ergo anima mea, si sapias, recumbe semper in novissimo loco: noli furari gloriam Dei, nec in modico, nec in maximo: descende ad nihilum tuum, quod solum est tuum, & totus mundus in superbiam erigere te non poterit. Sed quoniam hæc pretiosa virtus humilitatis veræ de mundo jam panè recesserat, & nec in libris Philosophorum, nec in moribus gentium inveniebatur; Magister humilitatis de cælo venit, & cum

Phil. 2. in forma Dei esset æqualis Patri, semetipsum exinanivit formam servi accipiens, & humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem. & humano generi dedit:

Matt. 21. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde;

oup

corae
stris.
cis i
erub
nec
perbr
tiam
Se
remu
quide
est h
homi
lenti
poris
pori
nent
figu
tialis
tur h
lum
bus
mor
præc
ma
mus
mar
gimen
piscib
stris,
mou
Dei
ne sp
corp

GRADVS PRIMVS. 9

orde; & inuenietis requiem animabus ue-
 stris. Quare, anima mea, si fortè erubef-
 cis imitari humilitatem hominum, non
 erubescas imitari humilitatem Dei, qui
 nec fallere nec falli potest, & qui *su-Iaco. 4.*
perbis resistit, humilibus autem dat gra-
tiam.

Sequitur nunc ut formam confide-^{CAP.}
 remus, quæ est tertia caussarum. Et ^{IV.}
 quidem quantò materia, ex qua factus
 est homo, vilior est; tantò forma, quæ
 homini data est, pretiosior & excel-
 lentior inuenitur. Omitto formam cor-
 poris exteriorem, id est, figuram cor-
 poris humani, quæ suam habet emi-
 nentiam super omnium animantium
 figuras, hæc enim forma non substan-
 tialis, sed accidentaria est. Forma igitur
 hominis substantialis, quæ facit il-
 lum esse hominem, & ab animanti-
 bus ceteris distinguit, anima est im-
 mortalis, ratione & libero arbitrio
 prædita, imago Dei, ad exemplar sum-
 mæ diuinitatis expressa. Sic enim legi-
 mus dixisse Deum, cùm hominem for-
 mare vellet: *Faciamus hominem ad ima-Gen. 6.*
ginem & similitudinem nostram; & præsit
piscibus maris, & volatilibus cali, & be-
stis, uniuersaq; terra, omnique reptili quod
mouetur in terra. Homo igitur imago
Dei est, non ratione corporis, sed ratio-
ne spiritus; Deus enim spiritus est, non
corpus. Et ibi est imago Dei, inquit
sanctus^{10.}

10 ASCENS. IN DEVM

sanctus Basilius, *ubi est id quod imperat animantibus ceteris.* imperat autem homo bestiis, non per corporis membra, quæ valentiora sunt in multis bestiis, quàm in homine; sed per mentem, ratione & libero arbitrio præditam. Præest enim homo animantibus ceteris, non per id quod habet commune cum illis, sed per id quo distinguitur ab illis, & per quod similis factus est Deo.

Erige nunc, anima mea, mentem ad exemplar tuum, & cogita, omne bonum imaginis in similitudine ad exemplar suum positum esse. Nam si fortè deforme sit exemplar, quale diaboli fingi solet, tum etiam bonum imaginis est, exemplar suum deforme aptè repræsentare. Itaque deformitas in exemplari, deformitas erit; deformitas in imagine, pulchritudo erit. Sed si exemplar quoque sit formosum, pretiosissima erit imago, si pulchritudinem exemplaris pulchritudine sua, quàm maximè fieri poterit, imitetur: & si imago sensum haberet, nihil magis optaret, quàm perpetuò exemplar suum aspicere, & ad illius imitationem se componere, & illi quàm simillima fieri.

Exemplar tuum, δ anima, Deus est,
 1. *1. 2. 3.* pulchritudo infinita, *lux*, in qua *tenebra*
 3. *non sunt ulla*, cujus pulchritudinem
 sol

sol & luna mirantur. Ac ut facilius pulchritudinem tanti exemplaris imitari, illiusque similitudinem concupiscere, & modis omnibus procurare valeas, in qua re tota perfectio tua, tota utilitas, totus honor, totum gaudium, tota quies, totum denique bonum tuum positum est; cogita pulchritudinem Dei exemplaris tui in sapientia & sanctitate consistere. Quomodo enim pulchritudo corporis ex proportione membrorum, & coloris suavitate consurgit: sic in substantia spirituali, coloris suavitas lux sapientiae est, membrorum proportio justitia est: sed per justitiam non virtus aliqua particularis, sed illa universalis intelligitur, quae virtutes omnes continet. Ille igitur spiritus pulcherrimus est, cujus mens luce sapientiae fulget, & cujus voluntas perfectae justitiae plenitudine pollet. Deus autem, tuum inquam exemplar, & anima, ipsa sapientia, ipsa justitia est, ac per hoc ipsa pulchritudo est. Et quoniam utrumque bonum nomine sanctitatis in Scripturis significatur, ideo apud Isaiam Angeli Deo acclamant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.* & ipse Deus ad imagines suas clamat: *Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.* Isa. 6.
 Levis. & in Evangelio Dominus: *Estote perfecti, sicut Pater vester caelestis perfectus est.* Matth. 5.

Ergo

12 ASCENS. IN DEVM

Ergo si cupis, anima, ut vera imago Dei, exemplari tuo quàm simillima fieri; oportet te sapientiam & justitiam præ omnibus rebus amare. Sapientia vera est, judicare de rebus omnibus secundum altissimam causam. Altissima causa est voluntas divina, sive lex quæ voluntatem Dei hominibus manifestat. Itaque si sapientiam amas, oportet te in rebus omnibus non audire quid lex carnis dicat, quid sensus judicent esse bonum, quid mundus probet, quid cognati suadeant, ac multo minus quid adulatores proponant; sed obsurdescas his omnibus, & solum attendas ad voluntatem Domini Dei tui; atque illud utile, gloriosum, appetibile, bonum denique omni ex parte tibi esse judices, quod est conforme voluntati ac legi Dei. Hæc est Sapientia Sanctorum, de qua scripsit Sapiens:

cap. 7. *Super salutem & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa.*

Porro justitia, quæ altera pars est pulchritudinis spiritualis, omnes quidem virtutes complectitur, quæ voluntatem ornant & perficiunt; sed præcipuè charitatem, quæ mater & radix est omnium virtutum, & de qua sanctus Augustinus in lib. De natura & gratia extremo ita loquitur: *Inchoata charitas,*

charit
ritas
tas, pe
legem
operat
ctio; u
servat
verè in
quitur
lunt ex
dire d
Dei, s
dilectio
& im
dixim
limam
O si
& exe
verè qu
lis effe
gis; qu
exulta
oblect
verò
indign
nem s
& deco
obscu
nore po
parari n
similem
res & co
modo

charitas, inchoata justitia est: provec̃ta cha-
ritas, provec̃ta justitia est: perfecta chari-
tas, perfecta justitia est: nam qui diligit,
legem implevit, quia dilectio malum non
operatur: & ided̃ plenitudo legis est dile-
ctio; ut docuit Apostolus. & contra, qui
seruat verbum ejus, id est, mandata ejus,
verè in hoc charitas Dei perfecta est; ut lo-
quitur sanctus Ioannes. Qui ergo vo-
lunt exemplari divino similes fieri, obe-
dire debent dicenti: Estote imitatores
Dei, sicut filii charissimi, & ambulate in
dilectione. Filius enim imago est Patris;
& imaginis totum bonum, ut supra
diximus, est suo exemplari esse simil-
limam.

O si hæc planè intelligeres, anima,
 & exemplari tuo per veræ sapientiæ
 veræque justitiæ pulchritudinem simi-
 lis effecta, placeres oculis summi Re-
 gis; quanta pace fruereris? quo gaudio
 exultares? quàm facilè omnia mundi
 oblectamenta contemneres? contra
 verò, si cogitares, quàm vehementer
 indignetur Deus, cum videt imagi-
 nem suam destitutam luce sapientiæ
 & decore justitiæ, inquinari, fœdari,
 obscurari; & hominem in tanto ho-
 nore positum, ut similis esset Deo, com-
 parari nunc jumentis insipientibus, &
 similem illis factum esse; certè horre-
 res & contremisceres, nec posses ullo
 modo quiescere, donec fluminibus

14 ASCENS. IN DEVM

lacrymarum ex amarissima contritione manantibus maculas omnes abstergeres, & ad similitudinem pulcherrimi exemplaris tui redires. Sed quia interim dum peregrinaris à Domino, & per fidem ambulas, & non per speciem, indiges continuo ipsius Domini adiutorio, tum ut in similitudine jam acquisita permanear, tum ut quotidie similior, id est, formosior lucidiorque reddaris, ingemisce ex toto corde ad Deum, ei que dicito: O Domine sancte & misericordissime, cui placuit, hanc animam meam, imaginem tuam facere; perfice, quæso te, imagunculam tuam, adauge sapientiam, adauge iustitiam, absconde eam in abscondito tabernaculi tui, ut neque luto carnalis concupiscentiæ, neque fumo sæcularis honoris, neque pulvere terrenarum cogitationum fœdari valeat. Atque hæcenus de forma.

CAP. V. Restat ultima causa, quæ finis dicitur. Porro finis, ad quem creatus est homo, non alius est, quam ipse idem Deus. Sed quia duplex est finis, alter intrinsecus, alter extrinsecus, utrumque seorsim breviter consideremus. Finis intrinsecus uniuscuiusque rei, est status perfectus ad quem res illa pervenire potest. Finis intrinsecus palatii, est ipsum complementum & perfectio ipsa palatii: tunc enim finitum esse dicitur, cum

cùm nihil ei deest eorum quæ palatii
 structura requirit. Finis intrinsecus ar-
 boris, est status perfectus quem ejus
 natura requirit: tunc enim finem suum
 attigisse dici potest arbor, cùm ramos
 extendit, & folia produxit, & floribus
 ornata est, ac paulò pòst pomis, iisque
 maturis, onerata cernitur. Homo igitur,
 qui ad finem celsissimum creatus
 est, tunc finem suum consecutus dici
 poterit, cùm mens ejus Deum videbit
 sicuti est: quam visionem scientia re-
 rum omnium consequetur, & volun-
 tas ipso summo bono ardentissimè
 amato & desiderato fruetur; & corpus
 immortalitate & impassibilitate, aliis-
 que dotibus gloriosis præditum, per-
 petua pace & lætitia potietur. Et quo-
 niam essentia hujus finalis beatitudi-
 nis est visio Dei, per quam imagines
 Dei, nos inquam ipsi, ad perfectum sta-
 tum perfectamque similitudinem cum
 exemplari nostro divino perveniemus;
 idè scribit beatus Ioannes: *Nunc filii. 1. o. d.*
Dei sumus, & nondum apparuit quid eri-
mus. Scimus quoniam cùm apparuerit, simi-
les ei erimus, quoniam videbimus eum sic-
uti est.

O si posses, anima, cogitare quid hoc
 sit, *Similes ei erimus, quoniam videbi-*
mus eum sicuti est; quàm citò nebulæ
 omnes terrenarum cupiditatum dissipa-
 rentur? Deus beatissimus est, & idè

6 ASCENS. IN DEVM

beatissimus, quia semper videt seipsum
ficuti est, seque ipso summo bono cla-
rissimè viso, & ardentissimè amato,
sine ulla cessatione ab ipsa æternitate
fruitur. Hujus inæstimabilis boni, te
quoque cum Angelis sanctis partici-
pem esse voluit: ad hunc finem subli-
missimum & celsissimum te creavit.

Matth. Hoc significat illud: *Intra in gaudium*

25. *Domini tui.* id est, Sis particeps gau-

Luc. 22 dii, quo Deus ipse gaudet. & illud: *Ego*

dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater,

meus regnum; ut edatis & bibatis super

mensam meam in regno meo. id est, Partici-

pices vos faciam regni mei, & regniæ

mensæ meæ, ut fruamini illo honore,

illa potestate, & illa voluptate, qua

fruo ego, & qua fruitur Pater meus

Deus. Et quis cogitare potest, quan-

tus sit honor, quanta potestas, quanta

voluptas, quanta felicitas Regis om-

nium regum, & Domini omnium do-

minorum, Domini Dei nostri? Certè

qui ad hanc tantam finis nostri altitudi-

nem cogitatione speque conscenderet,

erubesceret omnino de terræ possessio-

ne litigare, vel ob quamcumque jactu-

ram temporalium rerum affligi, vel de

lucris temporalibus gaudere: erubescere-

ret inquam inhiare voluptatibus qui-

bus inhiant pecora, qui factus est comes

Angelorū, & particeps amicitiae Dei &

inæstimabilium bonorum ejus; quo-

niam

niam amicorum omnia sunt communia.

Iam verò finis extrinsecus uniuscujusque rei est ille, cujus gratia res facta est. Finis palatii, habitator ejus; finis arboris, possessor ejus; finis hominis, solus Dominus Deus ejus: ipse enim hominem fecit, de suo fecit, pro se fecit; ipse conservat, ipse pascit, ipse stipendium solvit. Itaque meritò jubet ac dicit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Sed attende, anima, diligenter. res ceteræ, quæ propter hominem factæ sunt, ipsi homini utiles sunt, non sibi; homini laborant jumenta non sibi; hominis cellam, & horreum, & marsupium implent agri, vineæ, horti; non suum: denique servorum est labor, & sudor, & fatigatio; Domini autem lucrum, & quies, & voluptas. At Dominus Deus tuus, qui nulla re indiget, servire quidem sibi vult hominem; sed utilitatem, & lucrum, & præmium, servientis hominis esse vult, non suum.

O Domine suavis, & mitis, & multæ misericordie, quis non toto corde serviat tibi, si dulcedinem paterni domini tui, vel modicum degustare incipiat? quid jubes Domine servis tuis? Tollite, inquis, jugum meum super vos. & quale est jugum tuum? *Jugum,* inquis, *meum suave est, & onus meum leve.* Quis non libentissimè ferat jugum, quod

quod non premit, sed fovet: & onus quod non gravat, sed reficit? meritò igitur addidisti: *Et invenietis requiem animabus vestris*. Et quod est jugum tuum, quod non fatigat, sed requiem adfert? nempe mandatum illud primum & maximum: *Diliges Dominum Deum*

Matt.
22.

tuum ex toto corde tuo. Quid enim facilius, suavius, dulcius, quàm diligere bonitatem, & pulchritudinem, & amorem, quod totum es tu Domine Deus meus? Rectè judicavit servus tuus David, qui mandata tua esse cen-

Ps. 12.

suit desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & favum. & addidit: In custodiendis illis retributio multa. Quid est hoc, Domine? etiàmne præmium polliceris custodientibus mandata desiderabilia super aurum multum, & dulciora super mellis favum? Ita omnino præmium, & præmium amplissimum polliceris, dicente Apostolo tuo Iacobo: *Coronam vitæ repromisit Deus diligentibus se*.

1. Cor.
2.

Et quid est corona vitæ? nempe majus bonum, quàm vel cogitare vel desiderare possimus. Sic enim loquitur beatus Paulus ex Isaia: *Oculus non vidit, nec*

1. Cor.
2.

auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus iis qui diligunt illum.

Isa. 64.

Verè igitur in custodiendis mandatis tuis est retributio multa. Nec solum mandatum illud primum & maximum utile

GRADVS PRIMVS. 19

utile est homini obedienti, non Deo jubenti: sed etiam cetera mandata Dei, obedientem perficiunt, ornant, erudiunt, illustant, bonum denique ac beatum reddunt. Quare si sapias, intellige te ad gloriam Dei & salutem tuam æternam esse creatum, hunc esse finem tuum, hoc centrum animæ tuæ, hunc thesaurum cordis tui. Ad hunc finem si perveneris, beatus eris; si ab illo excideris, miser eris. Proinde illud tibi verè bonum existimes, quod ad finem tuum perducit; illud verè malum, quod à fine te facit excidere. Prospera & adversa, opes & inopia, sanitas & ægrotatio, honores & ignominia, vita & mors, apud sapientem nec per se expetenda, nec per se fugienda sunt: sed si conferunt ad gloriam Dei, & sempiternam felicitatem tuam, bona sunt, & expetenda; si eandem impediunt, mala sunt, & fugienda.

GRADVS SECVNDVS.

Ex consideratione majoris mundi.

Scalæ ascensionis in Deum gradum CAP.
 primum construximus ex considera- I.
 tione hominis, qui dicitur mundus
 minor: nunc secundum gradum super-
 struere consilium est ex considera-
 tione molis hujus maximæ, quæ major

mundus dici solet. Scribit quidem S. Gregorius Nazianzenus in secunda oratione de Pascha, Deum constituisse hominem quasi mundum magnum in parvo: quod est verum, si à mundo segregemus Angelos; est enim homo major toto mundo corporato, non mole, sed virtute: sed si in mundo comprehendantur Angeli, ut nos hoc loco comprehendimus, parvus mundus est homo in mundo majore constitutus. In hoc igitur magno mundo, qui rerum universitatem complectitur, multa sunt planè admirabilia; sed hæc potissimam, magnitudo, multitudo, varietas, efficacia, & venustas. Quæ omnia, si Deo illuminante, attentissimè cogitentur, non parvam vim habent ad animam sic elevandam, ut in admiratione immensæ cujusdam magnitudinis, & multitudinis, & varietatis, & efficacitatis, & pulchritudinis quasi deficiat; & ad se reversa, quidquid extra Deum videt, quasi nihilum & inane despiciat.

Magnus certè est orbis terrarum, & adedè magnus, ut Ecclesiasticus dicat: *Ecl. 1. Latitudinem terra, & profundum abyssi quis dimensus est?* & hoc ipsum etiam ex eo potest intelligi, quòd in tot millibus annorum, qui fluxerunt ab orbe condito, nondum tota superficies terræ (hanc enim latitudinem terræ vocat Ecclesiasticus) nostris hominibus

eam

eam assidue inquirentibus innotuerit. & quanta quæso est moles terræ, si ad cæli supremi ambitum comparetur? Instar puncti dicitur ab Astrologis, nec immeritò. Videmus enim solares radios per interpositam terram ita pertinere ad stellas firmamenti oppositas, ac si terra nihil omnino esset. Et si stella quælibet firmamenti major est toto orbe terrarum, ut Sapientum communis opinio est; & tamen nobis, ob infinitam propè distantiam, stellæ illæ minutissimæ videntur: quis cogitando assequi poterit amplitudinem cæli, ubi tot millia stellarum lucent? Ergo si de superficie, & profunditate terræ Ecclesiasticus dixit: *Latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?* quid quæso de superficie exteriori cæli, & de profundo mundi totius à summo cælo usque ad inferos diceret? Omnino tanta est moles corporalis mundi hujus, ut nulla mens, nulla cogitatio eam assequi possit. Age nunc, anima mea, interrogo te, si tantus est mundus, quantus est qui fecit mundum? Magnus Dominus, & magnitudinis ejus non est finis. Audi Isaiam: *Quis Is. 40. mensus est pugillo aquas, & celos palmo ponderavit? quis appendit tribus digitis molem terræ?* Vbi S. Hieronymus, ex versione Aquilæ, per pugillum dicit intellegi minimum digitum, ut sit hæc sen-

tentia : Aquam totam , quæ minor est
quàm terra , uno digitulo Dei mensu-
rari ; molem terræ, tribus digitis ; cæ-
lum, quod majus est terræ & aqua simul
junctis, palmo ponderari. Atq; hæc qui-
dem metaphorica sunt, cum spiritus sit
Deus , & nec digitos nec palmos pro-
priè habeat : sed Scriptura tamen his
comparationibus satis ostendit , multo
majorem esse Deum , quàm sit creatu-
ra ejus ; quod magis expressè significa-
vit Salomon, cum ait : *Calum , & cali*
2. Pa-
ral. 6.
colorum non te capiunt. Quod idè verum
est, quia si mundus alius crearetur, illum
quoque repletet Deus ; & si plures mun-
di, vel etiam infiniti fierent mundi , il-
los omnes Deus impleret. Neque exis-
times, anima mea , Deum tuum sic im-
plere mundum , ut pars Dei sit in parte
mundi, & totus in toto mundo. Deus e-
nim partes non habet, sed totus est in to-
to mundo, & totus in qualibet parte mū-
di. Proinde ubiq; præsens est cum omni-
potentia & sapientia sua. Ideoque si fi-
delis illi fueris , etiamsi consistant ad-
versus te castra, non timebit cor tuum.
Quid enim timeat , qui apud se ha-
bet patrem , amicum , sponsum omni-
potentem , & omnia videntem , &
ardentissimè amantem ? Sed si merito
culpæ tuæ iratum habeas Deum judi-
cem , & inimicum omnipotentem, &
omnia videntem , & peccata implaca-
bili

GRADVS SECVNDVS. 23

bili odio detestantem ; tum verò jure timere debes timore horribili , & nullam requiem dare oculis tuis nec pedibus tuis , nisi Deo placato per veram pœnitentiam respiraveris in luce miserationum ejus.

Iam verò multitudinem rerum crea-^{CAP.}
tarum ab uno Deo conditore cœli & ^{II.}
terræ quis enumerabit? *Arenas ma-^{Ecc1.1.}*
ris , & pluvia guttas , inquit Ecclesiasticus , *quis dinumeravit ?* Sed omissis rebus istis minutissimis , quot sunt intra terram & maria metalla auri & argenti , æris & plumbi , & lapides pretiosi , ac gemmæ , & margaritæ? quot supra terram genera , & species , & individua herbarum , fruticum , plantarum? & quot in singulis partes ? quot etiam genera , species , & individua animantium perfectorum , imperfectorum , quadrupedum , reptilium , volatilium ? quot in mari genera , species , individua piscium? quis enumeret ? quid de multitudine generis humani , de quo scriptum est : *Secundum altitudi-^{Ps. 11.}*
nem tuam multiplicasti filios hominum? quot denique sunt in cœlo sidera? quot supra cælum Angeli ? nam de stellis in veracissima Scriptura legimus : *Nume-^{Gen. 15}*
ra stellas , si potes. Et alibi comparat multitudinem stellarū cum multitudine are-^{Genes.}
næ maris , quam satis constat esse innu-^{22.}
merabilem. De Angelis verò scribit
Daniel:

24 ASCENS. IN DEVM

Daniel: *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Et S. Thom. 1. p. q. 50. ar. 3. cum S. Dionysio affirmat, Angelorum multitudinem tantam esse, ut rerum omnium materialium multitudinem superet. Hæc igitur propè infinita rerum multitudo ab uno Deo omnipotente condita, demonstrat in ipsa divina essentia esse perfectiones omnino infinitas. Voluit enim Deus ab homine per creaturas suas utcumque cognosci: & quia non poterat ulla creatura infinitam Creatoris perfectionem aptè repræsentare, creaturas multiplicavit, & singulis bonitatem & perfectionem aliquam tribuit, ut inde iudicium fieret de bonitate & perfectione Creatoris, qui infinitas perfectiones sub unius simplicissime essentia perfectione complectitur; ad eum fere modum, quo nummus aureus continet valorem multorum nummorum æreorum. Ergo, anima mea, quidquid oculis aut cogitationi occurrit quod admirabile videatur, scala tibi fit ad perfectionem Conditoris agnoscendam, quæ sine ulla comparatione major & mirabilior est. Ita fiet, ut res creatæ, quæ facta sunt in *muscipulam pedibus insipientium*, ut Sapientia docet, non te decipiant, sed erudiant; nec te dejiciant, sed gradum tibi ad meliora faciant. Ita-
que

Sap. 14

G R
que h
prelio
Prelio
datur
Si reg
dicas
tius e
ternu
gentib
volup
titilla
Multi
quân
tis q
creat
confo
pote
solatio
bulatio
chru
mira
Don
quid
plur
dub
bi ut
vitru
pro
sem
tare
Se
tirud
plice

que si aurum, vel argentum, vel lapides pretiosi occurrant, dicas in corde tuo: Pretiosior est Deus meus, qui se mihi daturum promisit, si ista contempsero. Si regna, si Imperia terrena miraris, dicas in corde tuo: Quanto præstantius est regnum cælorum, quod in æternum manet, & quod promisit diligentibus se, qui non mentitur Deus? Si voluptates & deliciae carnalem sensum titillare incipiant, dicas in corde tuo: Multò jucundior est voluptas spiritus, quàm voluptas carnis, & deliciae mentis quàm ventris: istas enim præbet creatura mortalis, illas Deus totius consolationis; quas qui gustat, dicere potest cum Apostolo: *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Denique si quid pulchrum, novum, insolitum, magnum, mirabile offeratur, modò discedas à Domino Deo tuo: responde securè, quidquid est in illis boni, & multò plura & meliora in Domino tuo sine dubitatione reperiri: idèd non esse tibi utile, nummum æreum pro aureo, vitrum pro gemma pretiosa, parva pro magnis, certa pro dubiis, & sempiterna pro temporalibus commutare.

Sed quamquam admirabilis sit multitudo rerum creaturarum, & multiplicem unius Dei perfectionem arguat: multo

CAP.
III.

multo tamen admirabilior est varietas rerum, quæ in illa multiplicatione cernitur, & facilius ad Dei cognitionem ducit: non enim difficile est, uno sigillo multas figuras omnino similes exprimere, nec iisdem typis innumerabiles litteras excudere; sed variare formas infinitis propè modis, quod Deus fecit in creatione rerum, hoc planè divinum est opus, & admiratione dignissimum. Omitto genera & species rerum, quas constat esse maximè varias atque diversas. In ipsis individuis herbarum, plantarum, florum, fructuum, quanta varietas inest? figuræ, colores, odores, sapes, nonne infinitis modis propemodum variantur? nonne idem omnino in animantibus cernitur? Sed quid de hominibus dicam, cùm in exercitu numerosissimo vix inveniuntur duo homines omnino similes? quod ipsum etiam in stellis & Angelis invenitur: nam & *stella à stella differt*

2. Cor.

15.

in claritate, ut Apostolus testatur in priore ad Corinth. & S. Thom. affirmat, Angelos, quamvis sint in majore numero quàm res corporales, tamen omnes inter se non solù individuali numero, sed etiam specifica forma differre.

1. P. 7.

50. art.

4.

Erige nunc, anima mea, oculos mentis ad Deum, in quo sunt rationes omnium rerum, & unde tamquam ex fonte infinitæ ubertatis manavit illa
panè

panè
Deus
mas i
mere
nes e
tillim
mat A
pienti
reus e
laten
scien
tem p
ctus l
tus, c
omnia
bus c
divisa
quoda
Sed di
esse v
mus
gustar
frum
gim
mus;
longi
mus;
creat
Deus
gilar
tes,
git ve
lection

panè infinita varietas. Neque enim Deus innumerabiles istas rerum formas in rebus creatis potuisset imprimere, nisi in sinu essentiaè suæ rationes earum modo eminentissimo & altissimo contineret. Meritò igitur exclamat Apostolus: *O altitudo divitiarum sapientiaè & scientiaè Dei!* Verè enim puteus est infinitaè profunditatis, in quolarent thesauri divitiarum sapientiaè & scientiaè, quæ tantam rerum varietatem pàrere potuit. Meritò quoque sanctus Franciscus, divino lumine illustratus, dicebat Domino: *Deus meus, & omnia.* quoniam varia bona, quæ in rebus creatis inveniuntur sparsa atque divisa, in uno Deo inveniuntur modo quodam meliore & altiore collecta. Sed dices, anima: Ista quidem vera esse videntur; sed bona creata videmus oculis, manibus tangimus, ore gustamus, re ipsa possidemus, illisque fruimur: Deum non videmus, non tangimus, non gustamus, non possidemus; & vix cogitatione, quasi rem longissimè positam, apprehendimus: itaque non esse mirum, si res creatæ nos magis afficiant, quàm Deus. Sed si fides in te viget & vigilat, anima mea, negare non potes, quin post hanc vitam, quæ fugit velut umbra, si in fide, spe, & dilectione permanseris, Deum ipsum verè clareque

clareque visura sis ut est in se, & illum possessura, illoque fruitura longè meliùs & intimiùs, quàm rebus creatis nunc fruaris. Audi Dominum

Matt. ipsum: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Audi Apostolum Pau-

1. Cor. lum: *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Audi

1. Ep. beatum Ioannem: *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Deinde quanta, rogo te, pars mundi hujus ad te pertinet? certè nec totus mundus, nec pars media, aut tertia, aut quarta, sed vix particula quædam te contingit; eamque post breve tempus, velis nolis, dimittere cogeris. At Deum, in quo sunt omnia, totum possidebis, &

1. Cor. in æternum possidebis: erit enim *Deus* *15.* *omnia in omnibus* Sanctis & beatis sine ullo fine. Ille erit tibi vita, cibus, vestis, domus, honor, divitiæ, delectatio, & omnia. Adde quòd Deus tuus suavis & mitis non jubet, ut dum in terris peregrinaris, solatio creaturarum penitus careas: imò ut tibi serviant, omnia condidit: sed hoc jubet, ut illis utaris moderatè, sobriè, temperanter, & cum egentibus hilariter communices; & non tibi dominantur, sed tu eis dominaris, illisque utaris ad promerendum Deum. Ergo ardentissimè cogita, an non sit tibi utilius, & in hac vita rebus creatis non carere, qua

parte

GN
part
tore i
funt
in ha
rerur
num
alter
pente
num
Deur
bus f
lecta
maje
bus o
scrip
tus si
tibi p
etabor
servi r
meam
cùm
lation
bulati
tribu
dolor
ne ut
adler
infun
& fo
poral
possi
ma co
omnia

parte necessariae sunt, & in altera Creatore ipso, in quo (ut saepe dixi) omnia sunt, in sempiternum frui; an verò in hac vita in acquisitione temporalium rerum vehementissimè laborare, & numquam earum copia fatiari, & in altera temporalibus omnibus bonis repentè destitui, & ad aeterna bona numquam pervenire. Adde denique, Deum non ita longè abesse à dilectoribus suis, ut non etiam in hac vita delectationes magnas illis tribuat, & majores, quàm dilectores mundi in rebus creatis inveniant. Non enim falsò scriptum est: *Memor sui Dei, & delectatus sum.* &: *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* &: *Ego vero delectabor in Domino.* &: *Latifica animam servi tui, quoniam ad te Domine animam meam levavi.* Ac ut omittam cetera, cum Apostolus ait: *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra:* certè non significat, ex tribulatione nasci consolationem, & ex dolore gaudiù; non enim producunt spinæ uvas, aut tribuli ficus: sed significat, ad leniendas tribulationes à Deo superinfundi amicis suis tam puras, & liquidas, & solidas consolationes, ut cum eis temporalia gaudia comparari nullo modo possint. Illa igitur, anima, sit apud te firma conclusio: Qui invenit Deum, invenit omnia: qui perdit Deum, perdit omnia.

D

Sequitur

30 ASCENS. IN DEVM

CAP.
IV.

Sequitur nunc, ut ex virtute quam Deus rebus creatis attribuit, ad infinitam Creatoris virtutem intelligendam ascendamus. Nulla omnino res est, quæ admirabilem virtutem, five potentiam, five efficacitatem non habeat. Terra, five lapis terreus, si ab alto descendat, quo impetu ruit? quid non frangit? quid ei resistit? Cùm vellet Spiritus sanctus in Apocalypsi describere impetum maximum, quo Babylon magna, id est universitas impiorum, in die iudicii in profundum abyssi præcipitabitur, sic ait: *Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non inuenietur.* Aqua verò, quæ mollis & blanda leniter fluit super faciem terræ, quando irascitur & intumescit in fluminibus vel torrentibus, obvia quæque prosternit & destruit: nec solum casas rusticorum, sed etiam portas & mœnia civitatum, & pontes marmoreos diruisse videmus. Porro venti, qui aliquando suavissimè spirant, navès maximas ad scopulos allidunt, & annosas quercus eradicant & evertunt. Vidi ego, quod nisi vidissem non crederem, à vehementissimo vento effossam ingentem terræ molem, eamque delatam super pagum quemdam, ut fovea altissima conspiceretur

Apoc.
2.

G
spice
pagu
tus n
nera
loci
man
mon
suma
quan
dit!
virtu
mag
lis v
bus
leon
ing
ut f
mec
gelo
quæ
den
arte
utr
pal
A
ad L
qua
Dor
Scr
tibu
mag
Rex
Quic

spiceretur unde terra eruta fuerat, & pagus totus coopertus & quasi sepultus manserit, ad quem terra illa devenerat. Quid de igne dicemus? qua velocitate modicus ignis crescit in flammam tantam, ut domos & silvas quasi momento temporis devoret & consumat? *Ecce, inquit sanctus Iacobus, Iac. 5. quantus ignis quàm magnam silvam incendit!* In herbis quàm multiplices latent virtutes? In lapidibus, ac præsertim magnete & succino, quàm admirabilis virtus cernitur? Porro in animalibus alia robustissima esse videmus, ut leones, ursos, tauros, elephantes; alia ingeniosissima, quamvis minutissima, ut formicas, araneas, apes, myrmecoleonem. Omitto potentiam Angelorum, virtutem solis & stellarum quæ procul à nobis absunt. quale tandem est ingenium hominum, quo tot artes inventæ sunt? ut sæpè dubitemus, utrùm arti natura, an potiùs ars naturæ palmam concedat?

Attolle nunc, anima, oculos mentis ad Deum, & cogita, quanta virtus, quanta efficacia, quanta potentia in Domino Deo tuo sit, cui à veracissima Scriptura dicitur: *Quis similis tui in fortibus Domine? & : Qui facit mirabilia magna solus. & : Beatus & solus potens Rex regum, & Dominus dominantium.* Exod. 15. Ps. 135. 1. Tim. 6.

Quidquid enim viriù res creatæ habent,

à Deo habent; & tamdiu habent, quā-
 diu placet Deo, ut habeant. Quis enim
Ion. 2. fecit, ut Ionæ in ventre ceti concluso
 neque maris aquæ, neque dentes ceti
 nocerent, nisi Deus? Quis conclusit
Dan. 5. ora leonum famelicorum, ut Danie-
 lem non attingerent, nisi Deus? Quis
Dan. 3. tres pueros in camino ignis ardentis
 illæfos servavit, nisi Deus? Quis dixit
Marc. 4. vento furenti, & mari insanienti: *Tace,*
obmutescē; & cesavit ventus, & facta
est tranquillitas magna: nisi Christus ve-
rus Deus? Ipse autem Deus, qui non
 habet ab alio virtutem & potentiam,
 sed ejus voluntas potentia est, & poten-
 tia cui nihil resistere potest; ipse infi-
 nitam potentiam habet, & semper ha-
 bet, & ubique habet. Et omnis homi-
 num potestas, cum Dei potestate com-
 parata, non parva & exigua, sed nulla
 omnino est. sic enim loquitur Isaias:
Isai. 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram*
eo, & quasi nihilum & inane reputata sunt
ei. Nonne igitur stulti sunt, qui ti-
 ment res creatas, & Deum omnipo-
 tentem non timent? & qui confi-
 dunt in virtute sua aut amicorum
 suorum, & in Deo omnipotente non
Rom. 8. fidunt? *Si Deus pro nobis, quis contra*
nos? & si Deus contra nos, quis erit
pro nobis?

1. Pet. 5. Ergo, anima mea, si sapis, humilia-
 re sub potenti manu Dei, inhære illi per
 veram

veram pietatem, & non timebis quid faciat tibi homo, vel dæmon, vel creatura alia. Sed si fortè à pietate excidisti, & Deum tuum ad iracundiam provocasti, non des requiem temporibus tuis, donec invenias pacem à Domino tuo: nimis enim *horrendum est incidere Hebr. in manus Dei viventis.* 10.

Restat ut pulchritudinem rerū creatarum inspiciamus, de qua dixit Propheta: *Delectasti me Domine in factura tua.* Et certè, quæ fecit Deus, ut bona sunt omnia, sic etiam pulchra sunt omnia, si rectè considerentur. Sed omissis aliis, consideremus ea quæ omnium iudicio & approbatione sunt pulchra. Certè magna est pulchritudo virentis prati, horti benè culti, amœnissimæ silvæ, maris tranquilli, sereni aëris, fontium, fluviorum, urbium, cæli micantis, atq; innumerabilibus stellis quasi gemmis distincti. Deinde quàm delectat pulchritudo arboris floribus vestitæ, vel pomis onustæ? quadrupedum variorum formæ, avium volatus, piscium lusus? Quid dicam de pulchritudine stellarum, & lunæ, ac potissimum de jubare illo solis maximo & clarissimo, quod exortu suo mundum exhilarat universum? Sed homines, ad quos potissimum loquimur, nihil magis quàm sua ipsorum venustas speciesq; delectat: *Propter speciem mulieris multi perierunt,* inquit Ecclesiasticus, *Ecl. 9.*

Vidimus sæpè, & doluimus, viros alio-
qui sapientissimos, feminarum venusta-
te tanto amore captos, & contrà e-
riam feminas graves & honoratas ad
eam insaniam redactas ob virorum pul-
chritudinem, ut rem familiarem, &
dignitatem, & filios, ac parentes, &
etiam vitam ipsam, addo etiam æter-
nam salutem amori hominum formo-
forum posthabuerint. Nota sunt quæ
de Davide, Salomone, Sampsonè in
Scripturis sanctis leguntur: plenæ sunt
historiæ similium exemplorum.

Ergo, anima mea, si tanta est pulchri-
tudo in res creatas à conditore Deo ef-
fusa, quanta putas, & quàm admi-
rabilis est pulchritudo pulcherrimi Con-
ditoris? nemo enim dare potest, quod
non habet. Et si solis ac stellarum spe-
cie delectati homines, luminosa illa
Sap. 13 corpora Deos putaverunt, inquit Sa-
piens, sciant quanto his dominator eorum
*speciosior est. speciei enim generator hac om-
nia constituit.* Quanta autem sit pulchri-
tudo Dei, non solum certò cognoscitur
ex eo quòd omnium creaturarum pul-
chritudo eminentiore modo in ipso
collecta reperitur: sed etiam ex eo,
quòd cum invisibilis sit nobis, dum ab
ipso peregrinamur, & solum per fidem
Scripturarum, & in speculo creatura-
rum utcumque cognoscatur, multi
tamen Sanctorum ita exarserunt in
amore

amorem eius, ut alii in deserta loca se
 abdiderint, & soli contemplationi
 ipsius vacare voluerint, ut sancta Ma-
 ria Magdalena, Paulus primus eremi-
 ta, magnus Antonius, & alii sine nu-
 mero, de quibus Theodoretus in hi-
 storia religiosa consuli potest. Alii con-
 juges & liberos, & quidquid in terris
 possidebant, deserentes, in monaste-
 riis ad aliorum nutum vivere voluerunt,
 ut Dei amicitia fruerentur. Alii vitam
 ipsam cum acerbissimo dolore libenter
 exponere desideraverunt, ut ad visio-
 nem infinitæ illius pulchritudinis per-
 tingere mererentur. Audi unum ex il-
 lis, sanctum videlicet Ignatium Mar-
 tyrem in epistola ad Romanos: Ignis,
 crux, bestia, confractio ossium, mem-
 brorum divisio, & totius corporis con-
 tritio, & tota tormenta diaboli in me
 veniant, tantum Christo fruar. Si ergo
 pulchritudo divina, nondum visa, sed
 solum credita & sperata, tantum ignem
 desiderii excitat; quid faciet, cum
 remoto velo, ut est in se, conspicietur?
 Omnino id faciet, ut torrente vo-
 luptatis illius inebriati, neque velimus,
 neque possimus vel ad punctum tem-
 poris oculos ab ea divertere. Et quid
 mirum, si Angeli & animæ beatæ sem-
 per videant faciem Patris qui est in
 cælo, nec visio illa tædiū vel fati-
 etatem ullam pariat, cum ipse Deus ab æterni-

tate pulchritudinem suam semper aspi-
 ciens in ea penitus acquiescat, & ex
 ea visione beatus, nihil aliud velit, &
 quasi in cellam vinariam, & in hortum
 omnium deliciarum ingressus, num-
 quam inde exierit, neque in aeternum
 sit exiturus. Hanc pulchritudinem
 quære, anima mea, ad eam suspira die
 ac nocte: dicas cum Propheta: *Sirvit*
Ps. 41. *anima mea ad Deum fontem vivum; quan-*
do veniam, & apparebo ante faciem Dei?
2 Cor. 5 dicas cum Apostolo: *Audemus, & bo-*
nam voluntatem habemus magis peregrina-
ri à corpore, & presentes esse ad Domi-
num. Neque timeas ex vehementi amo-
 re pulchritudinis illius inquinari; amor
 enim divinæ pulchritudinis perficit cor-
 da, non inficit; sanctificat, non in-
 quinat. Verè dicebat sanctissima vir-
 go & martyr Agnes: Amo Christum,
 cujus Mater virgo est, cujus Pater
 feminam nescit: quem cum amavero,
 casta sum; cum tetigero, munda sum;
 cum accepero, virgo sum. Sed si verè
 Domini tui increatam speciem concu-
 piscis, oportet te implere, quod Apo-
Ibid. stolus eo loco subjungit: *Ideo, inquit,*
contendimus, sive absentes, sive presentes,
placere illi. Si placet tibi Deus, debes
 & tu placere Deo. Et quidem in regio-
 ne vivorum, cum præsentem erimus, il-
 luminati fulgore ejus, sine dubitatione
 Deo placebimus, sicut Propheta canit:

Placebo

GR
 Plac
 in hac
 descin
 ut Ap
 effend
 ostend
 via,
 pronu
 lati in
 in ab
 dilect
 oport
 tende
 noqu
 dan
 inhæ
 bore
 ne vid
 cere v
 in co
 do vu
 gend
 lis,
 con
 oport
 mort
 sine
 fider
 dere
 justit
 quæ v
 stitiam
 vel am

GRADVS SECVNDVS. 37

Placebo Domino in regione vivorum. Sed *Ps. 114*
 in hac peregrinatione tam facilè sor-
 descimus & inquinamur luto peccati,
 ut Apostolus Iacobus dixerit : *In multis 1ac. 3.*
effendimus omnes. & Propheta David, ut
 ostenderet quàm rari sint immaculati in
 via , ad beatitudinem hoc pertinere
 pronuntiaverit, dicens : *Beati immacu- Ps. 118*
lati in via. Ergo si cupis , anima, etiam
 in absentia & peregrinatione placere
 dilecto , non satis est velle placere, sed
 oportet , ut Apostolus loquitur , con-
 tendere placere , id est , assiduo mag-
 noque labore cavere maculas quæ fœ-
 dam reddunt faciem animæ ; & si quæ
 inhæserint , non minori studio & la-
 bore contendere illas abstergere. Non-
 ne vides mulierculas, quæ cupiunt pla-
 cere viris suis , quot horas consumunt
 in componendis capillis , & polien-
 do vultu , & maculis vestium abster-
 gendis, ut placeant oculis viri morta-
 lis , qui paulò pòst in lutum & cineres
 converti debet ? quid igitur te facere
 oportet, ut placeas oculis sponsi im-
 mortalis, & qui semper te videt, qui
 sine macula & ruga te invenire de-
 siderat ? Certè totis viribus contende-
 re te necesse est, ut *in sanctitate & Luc. 1.*
justitia coram ipso ambules. Et omnia
 quæ veram sanctitatem veramque ju-
 stitiam impediunt, strenuè removeas,
 vel amputes ; neque respicias carnem

& sanguinem, neque attendas ad sermones & iudicia hominum. non enim simul placere potes Deo, & mundo, dicente Apostolo: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem,* &c.

GRADVS TERTIVS

Ex consideratione orbis terra.

CAP.
I.

CONsideravimus mundum corporalem in universum: nunc partes ejus principales considerare aggredimur, ut ex iis scalam nobis ad contemplandum opificem, qualem possumus, erigamus.

Prima se offert terra: quæ quamvis infimum locum teneat, & minor ceteris elementis esse videatur; tamen re vera non est minor quàm aqua; & dignitate ac pretio superat elementa omnia. Hinc enim in Scripturis sanctis passim legimus, Deum fecisse cælum & terram, quasi partes mundi præcipuas, quibus ceteræ serviant: cælum enim fecit, quasi palatium Dei & Angelorum: terram, quasi palatium hominum. *Calum cali Domino,* inquit *Propheta, terram autem dedit filiis hominum.* Atque ea causa est, cur cælum plenum sit stellis fulgentibus, & terra abunde immensis divitiis metallorum, lapidum pretiosorum, herbarum, arborum,

rum, animalium multorum generum; cum aqua solis piscibus abundet, aër & ignis egena ac pænè vacua sint elementa. Sed his omissis, orbis terra tria quædam habet consideratione dignissima, per quæ ad Deum, si mens vigilet, non difficulter ascendere possumus.

Primum, Terra fundamentum est firmissimum mundi totius, quod nisi haberemus, non posset homo neque ambulare, neque quiescere, neque operari, nec vitam ullo modo ducere: *Firma* Ps. 92. *vit*, inquit David, orbem terra, qui non commovebitur. & : *Fundasti terram su-* Ps. 103 *per stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi.* Deinde, Terra quasi bona nutrix hominum, & animantium ceterorum, assiduè producit herbas, fruges, fructus, gramina, poma, & alia id genus innumerabilia. Sic enim Deus loquitur. *Eccè dedi vobis omnem herbam* Gen. 1. *offerentem semen super terram, & uniuersa ligna qua habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terra.* Tertio, Producit terra lapides & ligna ad ædificandas domos, & metalla æris & ferri in varios usus; & aurum atque argentum, quibus cuduntur pecuniæ, instrumenta videlicet ad vitæ humanæ omnia necessaria facillimè comparanda.

Ac prima quidem illa terræ proprietates,

tas, quodd videlicet sit locus in quo corpora nostra quiescant, cum in aqua, vel aëre, vel igne quiescere nequeant; symbolum Conditoris est, in quo solo anima humana locum quietis invenire potest: *Fecisti*, inquit sanctus Augu-

*Lib. 1.
confes.
cap. 1.*

stinus, *nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te.* Salomon Rex, si quis alius, quæsitit requiem in imperio, in divitiis, in voluptatibus; obtinuit Regnum amplissi-

*3. Reg.
4.*

rum & pacatissimum, ita ut, Scriptura teste, haberet in ditione sua omnia regna à flumine terra Philisthim usque ad terminum Egypti, offerentium sibi munera, & servientium ei cunctis diebus vita ejus. Habuit præterea divitias incomparabiles, ita ut aleret quadraginta millia præsepia equorum currilium; & duodecim millia equestrium. &, ut legimus eodem libro, classis Salomonis

*3. Reg.
9. v. 10.*

ex Ophir adferebat aurum & gemmas pretiosas in tanta copia, ut argentum nihili fieret; & tanta esset argenti copia in Ierusalem, quanta lapidum platearum. Voluptates autem tantas sibi ipse paravit, ut incredibile videatur. nam cum mulieres deperiret, accepit sibi uxores, quasi Reginas septingentas, & concubinas trecentas;

*3. Reg.
11.*

1. Reg. 2.

ut legimus in eodem libro. Sed ipsam de se loquentem audiamus: *Magnificavi*, inquit, *opera mea, edificavi mihi domus*

domo.
pomari
boribus
rum,
nantin
tamq
& me
fuerun
mibi a
tias P
cantor
rum
mitter
sus se
runt
severa
veron
libus
retur
ravere
si uter
certè
in reb
eniun
vitiae
mi fie
denic
bonis
retine
Inte
bus qu
citate
inquit

GRADVS TERTIVS. 41

domos, & plantavi vineas, feci hortos & pomaria, & conserui ea cuncti generis arboribus: & exstruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem siluam lignorum germinantium, possedi seruos & ancillas, multamq; familiam habui: armenta quoque & magnos ovium greges, ultra omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem. coaceruavi mihi argentum, & aurum, & substantias Regum ac provinciarum. feci mihi eantores & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos & urceos in ministerio ad vina fundenda. & supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Ierusalem. sapientia quoque perseveravit mecum. & omnia quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis; nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his quæ preparaveram; & hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo. Hæc ille, qui certè quietem maximam habuit, si ulla in rebus creatis haberi potest. Nihil enim illi defuit, non Regnum, non divitiæ, non deliciæ, non ipsa quæ maximi fieri videtur humana sapientia, non denique pax & tranquillitas in tantis bonis longo tempore possidendis & retinendis.

Interrogemus nunc, an in tantis rebus quietem invenerit, & an ista capacitatem animæ implere potuerint: Cum, *Ecl. 2.* inquit, me convertissem ad universa opera

qua

42 ASCENS. IN DEVM

qua fecerant manus mea, & ad labores in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole. Non ergo quietem invenit Salomon in tantis divitiis, & deliciis, & sapientia, & honoribus: nec invenire potuisset, etiamsi multa & majora fuissent, quoniam animus humanus immortalis est, ista verò mortalia sunt, nec possunt diu permanere sub sole: nec fieri potest, ut animus capax infiniti boni, satiatur bonis finitis. Quemadmodum igitur non potest corpus humanum in aëre, quantumvis latissimo, nec in aquis, quamvis profundissimis, requiescere; quia centrum ejus terra est, non aër, vel aqua: sic animus humanus numquam requiescet in aëreis dignitatibus, vel luteis divitiis, vel aqueis, id est mollibus & sordidis voluptatibus, nec in humanæ scientiæ falso splendore; sed in solo Deo, qui centrum animorum, & verus ac solus locus quietis eorum est. O quàm verè, & quàm sapienter exclamavit pater Salomonis, cum ait:

Ps. 72. Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternis. ac si dicere voluisset: Nihil invenio nec in cælo, nec in terra, nec in alia re creata ulla, quæ sub cælo, aut super terram sit, quod mihi veram quietem possit adferre. Tu solus

GRADVS TERTIVS. 43

lus Deus cordis mei, id est, tu solus petra solida es cordi meo. vox enim, Deus, in Hebraico textu petram significat hoc loco. Tu ergo solus petra firmissima es cordi meo, in te uno quiescam, tu solus pars mea, hereditas mea, omne bonum meum; cetera nihil sunt, & nihil ad me replendum & satiandum valent: atque hoc non per unum vel alterum diem vel annum, sed in æternum: tu unus mihi sufficis in æternum, cetera nec ad unum diem sufficerent uniuersa.

Agnoscisne adhuc, anima mea; solum Deum esse petram tuam, in qua requiescas; cetera vanitatem, & afflictionem spiritus, quæ non existentia, sed apparentia sint, & non solentur, sed affligant, quoniam acquiruntur cum labore, possidentur cum timore, & amittuntur cum dolore? Despice ergo, si sapias, omnia quæ transeunt, ne te secum abripiant, & in uno permane, illique inhære vinculo charitatis, qui manet in æternum: leua cor tuum ad Deum in cælum, ne putrescat in terra: discite veram sapientiam, à multorum stultitia, quorum nomine loquitur Sapiens, & dicit: Ergo erravimus à via *sep. s.* veritatis, & iustitia lumen non luxit nobis. *La sati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles,*

*viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum ja-
Etantia quid contulit nobis? Transferunt illa
omnia tamquam umbra, & nos in maligni-
tate nostra consumpti sumus.*

CAP.
II.

Matt.
7.

Sed est etiam alia ratione petra fir-
missima symbolum Domini Dei nostri:
quod symbolum explicavit nobis Sa-
pientia Dei in Evangelio suo, ubi
dixit, domum ædificatam super fir-
mam petram immobilem permanere,
si desuper descendant pluvie, & à la-
tere irruant venti, & à parte inferiori
percutiant flumina: domum verò ædi-
ficatam super arenam, nihil horum su-
stinere posse, sed ad primum impe-
tum pluvie, aut venti, aut fluminis
prostreri, & fieri ruinam domus il-
lius magnam.

Domicilium tuum, & anima, quod
ex variis potentiis & virtutibus quasi
cubiculis & aulis constat, si in Deo
tamquam in petra fundetur; id est,
si firmissimè credas Deo, si tota fidu-
cia tua sit in Deo, si sis in charitate Dei
Eph. 3. radicata & fundata, ut cum Apostolo
R. 2. dicere possis: *Quis nos separabit à cha-
ritate Christi? secura esto, quia neque
spirituales nequitie, quæ supra nos
sunt, neque carnales concupiscentiæ,
quæ sunt infra nos, neque domestici
hostes nostri, qui à latere nos oppug-
nant, cognati videlicet & amici, contra*

re

GRADVS TERTIVS. 45

te umquam suis machinis prævalebunt. Magnæ quidem sunt vires, & magna calliditas spiritualium potestatum, sed major est potestas, & major sapientia Spiritus sancti, qui præfidet illi domui, quæ in Deo fundata est. Vehementer omnino contra spiritum pugnat caro, & carnales concupiscentiæ fortissimos quosque debellare solent: sed amor Dei amorem carnis faciliè superat, & timor Dei timorem mundi faciliè prostermit. Denique inimici hominis, domestici ejus, & ipsi quoque perversis consiliis ad consortium peccatorum animas trahunt: sed anima, quæ Dominum & Patrem, & fratrem, & sponsum in cælo se habere confidit, Luc. 14. non magno labore carnales amicos & consanguineos non solum contemnere, sed etiam odisse novit; & potest dicere cum Apostolo: *Certus sum, quia Romæ neque mors, neque vita, neque creatura alia poterit me separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Sed illa verè misera anima est, cujus domus in arena fundata non potest diu subsistere, & fiet brevi ruina illius magna; quippe cùm credat mendacio, & confidat in baculo arundineo, & ejus Deus aut venter, aut pecunia, aut fumus honoris sit; quæ omnia velocissimè transeunt & pereunt, & animam illis inhaerentem in exitiū sempiternum trahunt.

E Iam

CAP.
III.

Iam verò altera terræ proprietates in eo posita est, quòd terra tamquam bona nutrix herbas & fructus ceteros largè profundat in escam hominum, & animantium ceterorum. Atqui hæc ipsa proprietates ad Conditorem, ut verum nutritium, nos deducit: non enim terra, sed Deus in terra omnia bona producit. sic enim loquitur Spiritus sanctus per os David: *Qui producit in montibus fenum, & herbam servituti hominum.* & rursus: *Omnia à te expectant ut des illis escam in tempore.*

Psa. 103. Dante te illis colligent; aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. & Dominus in Evangelio: *Respicite volatilia cali, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea; & Pater vester caelestis pascit illa.* Et Apostolus: *Et quidem non sine testimonio semetipsum Deus reliquit benefaciens de calo, dans pluias, & tempora fructifera, implens cibo & letitia corda nostra.* Nec tamen falsum est, quod initio libri Genesis dicitur: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum.* Verè enim terra germinat herbas & ligna pomifera: sed ex virtute, quam ei Deus attribuit; & ipso Deo per ipsam producente, & conservante, & incrementum dante. Itaque David

ubi

GRADVS TERTIVS. 47

ubi res omnes creatas invitat ad laudem Conditoris, addit cum ceteris ligna fructifera, & omnes cedros: & ^{Pf. 142} tres pueri apud Danielem exhortantur ^{Dan. 3.} cum ceteris creaturis omnia germinantia in terra, ut benedicant Dominum, & laudent, & superexaltent eum in sæcula.

Et cum omnia suo modo Deum laudent, quanto affectu deberes tu, anima, Deum pro his omnibus beneficiis, quibus assidue frueris, benedicere & laudare? agnoscens in eis occultam Dei manum omnia largientem, & non occultum, sed clarissimè patentem, & sese ostendentem paternum & purissimum Dei tui amorem, qui numquam cessat tibi de cælo benefacere, & in rebus omnibus providere. Sed parum est hoc in oculis Domini Dei tui. Ipse est enim, qui in te, ut in spirituali agro suo, producit germen nobilissimum charitatis. Charitas enim non ex mundo, sed ex ^{1. Ios. 4} Deo est, ut dilectissimus discipulus loquitur in Epistola sua. Ex charitate autem, ut ex arbore divina atque cælesti, prodeunt flores candidissimi & odorati cogitationum sanctarum, folia virentia verborum utilium ad salutem gentium, & fructus operum bonorum, quibus Deus glorificatur, & proximi adjuvantur, & merita colliguntur.

tur, & servantur in vitam æternam.

Væ autem illis, qui more jumentorum insipientium fructibus terræ satiari desiderant, eosque avidissimè colligunt & recondunt, & de auctore non cogitant, neque illi gratias agunt: & quorum animæ similes sunt terræ cui maledixit Deus, quæ spinas & tribulos germinat. Quid enim cogitant illi, in quibus Deus non seminat casta consilia, nisi fornicationes, adulteriâ, homicidia, sacrilegia, furta, prodiones, & alia id genus? & quid isti loquuntur nisi blasphemias, perjuriam, maledicta, hæreses, convitia, contumelias, falsa testimonia, mendacia, & alia id genus, quæ à patre suo diabolo didicerunt? Et quos postremò fructus producant, nisi venenatos illos fructus, quos ab ipsis cogitari assiduè diximus, & qui ab Apostolo opera carnis nominantur? Istæ Gal. 6. nimirum spinæ sunt, quæ primò pungunt animos germinantium eas, puncturionibus amarissimis timorum & sollicitudinum: deinde pungunt famam, & corpora, & animos proximorum læsione gravissima, & sæpè irreparabili, ex qua postea plurima & gravissima ad alios detrimenta perveniunt.

Sed his omissis, tu anima mea, si hortulus es cælestis agricolæ, cave ne spinæ vel tribuli umquam inveniantur in te, sed

sed omni sollicitudine fove arborem
 charitatis, & lilia castitatis, & nardum
 humilitatis: cave ne umquam tibi sub-
 reparat, ut à te esse existimes cælestia
 ista germina virtutum, & non à Domi-
 no Deo tuo, qui est Dominus virtu-
 tum, seminator casti consilii, sed &
 conservationem, & incrementum, &
 maturitatem fructuum bonorum ope-
 rum non tibi attribuas, sed illi com-
 menda, & ad illum sit semper forti-
 tudo tua.

Restat ultima terræ laus, quòd vi-
 delicet aurum, & argentum, & lapi-
 des pretiosos intra finem suum conti-
 neat. Sed certè non virtute sua produ-
 cit terra tam pretiosas rerum species,
 sed ille qui per Aggæum dicit: *Meum*
est argentum, & meum est aurum. O
 amator hominum, itane hoc etiam
 placuit dulcedini tuæ, ut non solum
 produceres humano generi lapides, &
 ligna, & ferrum, & æs, & plumbum,
 & alia id genus necessaria ad domos
 & naves ædificandas, & instrumenta
 varia construenda; sed etiam aurum, &
 argentum, & lapides pretiosos ad or-
 natum & decorem? Et si hæc tribuis
 peregrinantibus in terra, & sapè e-
 tiam inimicis tuis blasphemantibus
 nomen tuum; quid dabis dilectis tuis,
 te benedicientibus, & tecum regnan-
 tibus in cælo? Dabis utiq; non frustula

Apoc.
21.
 auri vel argenti, nec pauculas gemmas pretiosas, sed civitatem illam de qua loquitur Ioannes Apostolus in Apocalypsi, cum ait: *Et erat structura muri eius ex lapide jaspide; ipsa vero civitas aurum mundum: & fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata: & duodecim porta duodecim margarita sunt.* Nec verò existimamus, civitatem illam supernam Ierusalem cælestem, ex auro, & gemmis, & margaritis, quales hîc sunt, constructam esse, vel ornatam: scimus enim Spiritum sanctum his vocibus uti, quoniam ad nos loquitur, qui meliora vel majora non vidimus. Sed sine dubitatione ulla multò excellentior erit civitas illa, quæ est patria electorum Dei, omnibus civitatibus peregrinationis hujus, quantò civitas aurea & gemmata præstaret omnibus rusticorum pagis, qui ex luto & palis constant.

Erige ergo, anima mea, oculos mentis ad cælum, & cogita quanti sint facienda bona quæ illic sunt, cum species auri, & argenti, & lapidum pretiosorum, quæ hîc tanti fiunt, illis bonis comparatæ, vix luti & palearum nomine censeantur. Adde, quodd aurum, & argentum, & margaritæ quæ hîc habentur in pretio, corruptibilia sunt; quæ autem in cælesti illa civitate micant, incorruptibilia & sempiterna sunt. Sed
si per

si per manus pauperum hoc ipsum
 corruptibile aurum & argentum, quod
 hinc habes, ad cælestem civitatem trans-
 ferre volueris; quod utique, si sapi-
 omnino facies; & ipsum incorruptibi-
 le fiet, & tibi manebit in æternum.
 Non enim mentiri potest Veritas, quæ
 dicit: *Vende qua habes, & da pauperibus,* *Matt.*
& habebis thesaurum in cælo. & alio lo-^{19.}
 co: *Vendite qua possidetis, & date eleemo-* *Luc. 12*
synam; facite vobis sacculos, qui non vete-
rascent, thesaurum non deficientem in cæ-
lis, quò fur non appropriat, neque tinea cor-
rumpit. O incredulitas filiorum homi-
 num! promittit homo mendax decem
 pro centum, & fortem integram mu-
 tuanti se repræsentaturum, & cre-
 ditur ei. promittit qui mentiri non
 potest Deus, danti eleemosynam the-
 saurum in cælo, imò etiam centum *Matt.*
 pro uno, & vitam æternam se reddi-^{19.}
 turum, & trepidat avarus homo, nec
 facilè adduci potest, ut credat; &
 mavult thesaurum suum abscondere,
 ubi ærugo consumit, & fures effodiunt
 & furantur, quàm in cælo reponere,
 quò fur non appropriat, neque ærugo
 consumit. Sed etiamsi aliquando neq;
 fures auferant, neque tinea vel ærugo
 corrumpat, quæ tanto labore parasti &
 conservasti, ô homo infelix, cujus e-
 runt? tua certè non erunt, cujus tamen
 esse poterant, si per manus paupe-

rum in caelestes thesauros transtuliffes. Usus quidem docet, ea quæ avari divites collegerunt, ad heredes prodigos pervenire, qui multò breviori tempore profundunt, quàm avari parentes collegerant. atque interim peccatum avaritiæ manet, æternumque manebit, & vermis conscientiæ non morietur, & ignis inferni non extinguetur.

Matth.
66.
9.

Ergo, anima mea, aliorum insipientia te erudiat, & audi Dominum & Magistrum tuum concionantem: *Videte, & cavete ab omni avaritia, quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet.* Avarus congregat & conservat, ut habeat unde diu vivat: sed contrà accidit; nam quando minùs cogitat, moritur, & substantia avarè congregata & conservata generat vermem qui non morietur, & excitat ignem qui non extinguetur. O avare infelix, ergòne tam sollicitè aggregasti pecunias, ut fomentum parares igni gehennæ, quo numquam extinguetur? Audi beatum Iacobum in extrema Epi-

Jac. 5. stola sua: *Agite, inquit, nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis. Divitia vestra putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. aurum & argentum vestrum aruginavit, & arugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras, sicut ignis.* Vos quidem, inquit
beatus

beatus Iacobus, quia divites estis, beati
 existimamini, & dicimini, sed re vera
 miseri estis, & egenis omnibus mise-
 riores, & materiam magnam habetis
 lugendi & ululandi propter ingentes
 miserias, quæ certè advenient vobis.
 Divitiæ enim supervacaneæ, quas con-
 servastis, & quas putrefieri sivistis,
 cum eas pauperibus erogare deberetis;
 & vestimenta vestra quæ superflua
 possidetis, & potiùs à tineis comedi,
 quàm pauperes inde vestiri patimini;
 & aurum, & argentum, quod ab æru-
 gine consumi vultis potiùs, quàm il-
 lud in cibos pauperum erogetis; hæc
 inquam omnia contra vos in die judi-
 cii testimonium dicent: & tineæ ac
 ærugo divitiarum vestrarum in ignem
 urentem convertentur, qui æterno
 tempore carnes vestras devorabit, &
 numquam consumet, ut ignis non ex-
 tinguatur, & dolor non finiatur. Er-
 go cum Propheta Regio concludamus:
*Beatum dixerunt stulti populum cui hæc
 sunt, divitiæ videlicet exuberantes; re-
 antem vera, beatus populus, cuius Domi-
 nus Deus ejus.*

GRADVS QVARTVS

Ex consideratione aquarum, ac precipue fontium.

CAP. I. SECUNDUM locum inter elementa mundi tenet aqua. Ex ea quoque, si rectè inspiciatur, gradus ascensionis in Deum construi poterit. Ac primum aquam universè considerabimus, deinde specialem ascensionem in Deum è fontibus hauriemus.

Aqua humida est, & frigida, ac per hoc quinque veluti proprietates habet: nam lavat & abstergit maculas, extinguit ignem, refrigerat ac temperat ardorem fitis, conjungit res multas ac diversas in unum; denique quàm profundè descendit, tam altè ascendit. Hæc omnia manifesta sunt symbola sive vestigia conditoris rerum omnium Dei. Lavat aqua maculas corporales, lavat Deus maculas spirituales.

Pf. 50. Lavabis me, inquit David, & super nivem dealbabor. Quamvis enim maculas cordis, id est peccata, lavet contritio, lavent Sacramenta, lavent sacerdotes, lauent eleemosynæ, atque alia opera pietatis: tamen hæc omnia vel instrumenta sunt, vel dispositiones: qui lotionis hujus auctor est, solus Deus

Isa. 43. Ego sum, inquit Deus per Isaiam,

ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Et idèd Pharifæi, qui murmurantes aduersus Christum dicebant: *Luc. 7.*
Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? non fallebantur in eo quòd soli Deo tribuebant potestatem supremam dimittendi peccata; sed in eo, quòd Christum, Deum non esse credebant. proinde simul & blasphemabant, & vera dicebant.

Nec solùm Deus lavat maculas cordis ad similitudinem aquæ, sed etiam aqua nominari voluit. sic enim scribit sanctus Ioannes: *Qui credit in me, sicut* *1. Jo. 7.*
dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua viva. Hoc autem dixit, de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. ergo Spiritus sanctus, qui utique Deus est, aqua viva est; & de hac aqua dicit Ezechiel: Effundam super vos aquam *Ezech.*
mundam, & mundabimini ab omnibus in- *36.*
quinamentis vestris. Et quoniam aqua ista cælestis & increata longè superat virtutem aquæ terrestris & creatæ: idèd tres differentias annotare placet inter lotionem aquæ creatæ & increatæ.

Aqua creata lavat maculas corporum, sed non omnes: multas enim lavare nequit, nisi juvetur saponel aliis instrumentis. Aqua increata
 omnes

omnes omnino maculas lavat. sic enim in loco paulò antè notato legimus : *Et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.*

Aqua creata rarò ita maculas omnes tergit, ut vestigium aliquod vel quasi umbra maculæ non relinquatur. Aqua increata sic lavat, ut res lota candidior pulchriorque reddatur, quàm esset antequam inquinaretur: *Lavabis me,* inquit David, *& super nivem dealbabor.*

Isaia : Et per *Isaiam* Dominus dicit : *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur ; & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.*

Denique aqua creata lavat maculas naturales, quæ non resistunt abstergenti : aqua increata lavat maculas voluntarias, quæ lavari nequeunt, nisi anima ipsa velit, & abstergenti spontè consentiat. Sed tanta & tam admirabilis est virtus hujus aquæ, ut suavissimè etiam in lapidea corda penetrer; & idèd à nullo duro corde respuitur, quia ipsa facit ut non respuat

Lib. de Pred. ss. c. 8. *stinus.* Quis capiat, Domine, quàm admirabili ratione in corda infidelium inspires fidem, & in corda superbiorum infundas humilitatem, & in corda hostium tuorum insinues charitatem; ut qui paulò antè spirans minarum & cædis, rein discipulis tuis

per-

GRADVS QVARTVS. 57

persequeretur, repente muratus, pro te & pro Ecclesia tua minas & cades persequentium libentissimè perferat? multum est à me, ut in hæc secreta tua penetrem, & malo experiri, quàm scrutari efficaciam gratiæ tuæ. Et quoniam novi aquam istam tuam, esse plu-
Ps. 67.
 viam voluntariam, segregatam hereditati tuæ, ut cecinit Propheta tuus: idèd humiliter & suppliciter peto, ut inveniatur in hereditate tua, & placeat gratiæ tuæ in terram cordis mei descendere, ne maneat sicut terra sine aqua tibi, aridum & sterile, quale ex se est, ut ne cogitare quidem boni aliquid ex se sufficiat. Sed pergamus ad reliqua.

Aqua extinguit ignem; & aqua illa cælestis, gratia videlicet Spiritus sancti, admirabili ratione & modo extinguit ignem carnalium concupiscentiarum. Multum quidem valent ad hoc incendium restinguendum jejunia, & corporis afflictationes, sed si addantur ut instrumenta gratiæ Spiritus sancti; alioqui per se sola non multum valent: amor enim princeps est affectionum & perturbationum animi; ille regit omnes, & omnes illi uni obtemperant. Amor cogi non vult, & si ab una parte via illi obstruatur, erumpit ab altera. Amor nihil timet, omnia audet, omnia vincit, nihil sibi
 difficile

CAP.
II.

difficile aut impossibile arbitratur; denique nulli cedit amor minor, nisi amori majori & valentiori. Sic omnino carnalis amor, sive divitias, sive delicias mundi sequatur, uni cedit amori Dei. Cùm primùm incipit aqua Spiritus sancti in cor hominis instillari, continuò frigescere incipit amor carnalis. Testis nobis sit beatus Augustinus, qui cùm assuetus esset indulgere libidini, & impossibile sibi duceret consortio feminae posse carere: tamen ubi gustare coepit Spiritus sancti gratiam, exclamavit in principio libri noni Confessionum: *Quàm suave mihi subito factum est carere suavitatibus nugarum; & quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat. ejiciebas enim à me vera tu & summa suavitatis: ejiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini: omni luce clarior, sed omni secreto interior: omni honore sublimior, sed non sublimibus in se.*

CAP. III. Aqua prætereà sitim sedat; & aqua illa cælestis sola potest desideriiis cordis humani variis, & molestissimis, ac propè infinitis finem imponere. Sic Veritas ad Samaritanam loquens manifestissimè docuit: *Qui bibit, inquit, ex aqua hac, sitiet iterùm: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Omnino sic res habet:

Non

*Lib. 9.
c. 10. fess.
c. 1.*

Joan. 4.

G
Non ja
ditu in
tur, n
cùm i
omne
scriba
quam
nihil e
de hac
animi
tro, lo
Aq
redig
tur, f
admi
ex m
junct
ciliis
sancti
num
Apost
stiani
Spiri
unita
sanct
& p
tantu
per v
sint
ut &
pòst:
mus. E
summa

Non saturatur oculus visu, nec auris au- *Ecd. 1.*
ditu impletur. quidquid homini offera-
 tur, non potest ejus desiderium satiare,
 cùm ille capax sit infiniti boni, & res
 omnes creatæ certis terminis circum-
 scribantur. Sed qui bibere incipit a-
 quam cælestem, in qua sunt omnia,
 nihil expetit, nihil requirit amplius. Sed
 de hac re diximus suprâ, cùm de quiete
 animi in solo Deo, ut in proprio cen-
 tro, loqueremur.

Aqua simul conjungit & in unum CAP.
IV.
 redigit quæ vix uniri posse videban-
 tur, sic multa grana farinæ per aquæ
 admixtionem unus panis efficiuntur, &
 ex multis partibus terræ per aquæ ad-
 junctionem lateres fiunt. Sed multò fa-
 ciliùs & insolubiliùs aqua Spiritus
 sancti facit, ut multi homines sint *cor*
unum, & anima una, id quod in Actis *Act. 2.*
 Apostolorum dicitur de primis Chri-
 stianis, in quos proximè descenderat
 Spiritus sanctus. Sed & Dominus hanc
 unitatem, quam efficit aqua Spiritus
 sancti, iturus ad Patrem commendat,
 & prædicat, cùm ait: *Non pro eis roga-* *1era.*
tantum, sed & pro eis qui credituri sunt
per verbum eorum in me; ut omnes unum
sint, sicut tu Pater in me, & ego in te,
ut & ipsi in nobis unum sint. Et pauld
 post: *Ut sint unum, sicut & nos unum su-*
mus. Ego in eis, & tu in me, ut sint con-
summatis in unum. Ad quam unitatem
 hor-

hortatur etiam Apostolus in Epistola ad
Eph. 4. Ephesios : *Solliciti* , inquit , *servare*
unitatem spiritus in vinculo pacis : unum
corpus , & *unus spiritus* , *sicut vocati*
estis in una spe vocationis vestrae . O
 felix unio , quæ multos homines facit

1. Cor. esse unum Christi corpus , quod ab
10. uno capite regitur , & de uno pane co-
 medit , & de uno calice bibit , & de uno
 spiritu vivit , & adhærens Deo , unus

1. Cor. spiritus fit cum eo . Quid ampliùs de-
6. siderare potest servus , quàm ut non so-
 lùm particeps fiat omnium bonorum
 domini sui , sed etiam vinculo amoris
 indissolubilis unum fiat cum ipso om-
 nipotenti , & sapientissimo , & pul-
 cherrimo Domino suo ? Atqui hoc to-
 rum facit Spiritus sancti gratia , ut aqua
 vivens & vivificans quando in corde
 recipitur devotè , & tota diligentia ac
 sollicitudine custoditur .

CAP. Aqua denique tam altè ascendit ,
V. quàm ex alto descendit . Et quoniam

Spiritus sanctus de summo cælo venit
 in terras , idèd in homine , in cujus cor-
Ier. 5. de recipitur , *fit fons aquæ salientis in vi-*
tam æternam , ut Dominus ait ad mu-
 lierem Samaritanam , id est , homo re-
 natus ex aqua & Spiritu sancto , & qui
 eundem inhabitantem Spiritum in
 corde suo gerit , illuc erigit merita , un-
 de descendit gratia .

Ergo , anima mea , his vocibus Scri-
 ptura-

pturarum edocta & excitata, iterum atque iterum gemitibus inenarrabilibus dicas Patri tuo : Da mihi hanc aquam, quæ maculas omnes detergat, quæ concupiscentiæ calorem extinguat, quæ sitim omnem & omnia desideria sedet : quæ unum spiritum cum Deo tuo te faciat, quæ fiat in te fons aquæ salientis in vitam æternam, ut illuc merita præmittas, ubi te speras sine fine mansuram. Non sine causa Filius Dei dixit: *Si vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris : quanto magis Pater vester de calo dabit spiritum bonum petentibus se?* Et non dixit, Dabit panem, aut vestem, aut sapientiam, aut charitatem, aut Regnum cælorum, aut vitam æternam : sed dixit, Dabit spiritum bonum, quia in illo continentur omnia. Tu igitur non cesses quotidie Patrem admonere promissionis Filii sui, atque dicere cum ingenti affectu, & certa spe obnitiendi : Pater sancte, non in justificationibus meis fundo preces ad te, sed in promissione unigeniti Filii tui. Ille nobis dixit : Quanto magis Pater vester dabit spiritum bonum petentibus se? Certè Filius tuus veritas est, non nos decipit: idè adimple promissionem Filii tui, qui te clarificavit super terram, tibi que obediens fuit usque ad mortem, mortem autem crucis: da spiritum bonum petenti te, da spiritum timoris

& amoris tui, ut servus tuus nihil timeat nisi offendere te, & nihil diligat præter te, & proximum suum in te: *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum re-
ctum innova in visceribus meis. Ne projicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi letitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.*

CAP. VI. Venio nunc ad similitudinem, quam habent fontes aquæ cum Deo. hinc enim erigi potest animus ad contemplanda planè mirabilia de excellentiæ Conditoris. Non enim sine causa in Scripturis sanctis dicitur Deus *fontis vitæ, & fons sapientiæ, & fons aquæ vivæ.* Et quòd sit fons essendi, colligitur ex verbis ipsius Dei ad Moysen: *Ego sum, qui sum. Qui est, misit me ad vos.* Quæ omnia simul comprehendisse videtur Apostolus, cum ait: *In ipso vivimus, & movemur, & sumus.* In ipso enim sumus, tamquam in fonte essendi; & in ipso vivimus, tamquam in fonte vitæ; & in ipso movemur, tamquam in fonte sapientiæ; quia *omnibus mobilibus mobilior est sapientiæ: attingit autem ubique propter suam munditiam, ut dicitur in libro Sapientiæ.*

Fons aquæ hîc apud nos id habet proprii, ut ab eo nascantur flumina; & si desinant à fonte fluere, continuè exarescant: fons autem ipse non pendet à

Au.

fluminibus, quia non accepit ab illi^s aquas, sed ipse in se habet, & cum aliis communicat. Hoc est verum symbolum & vestigium divinitatis. est enim Deus verissimus fons essendi: siquidem ipse à nulla re accipit esse, & omnia ab ipso accipiunt: à nulla re Deus accipit esse, quia de Dei essentia est esse, & ipsa essentia est ejus existentia, ut nec fieri nec cogitari possit, Deum non semper extitisse, aut non semper existere. Res ceteræ possunt ad tempus esse, & ad tempus non esse, quoniam ad eorum essentiam non necessariò pertinet esse. Ut exempli causa, de essentia hominis est, ut sit animal rationale; atque idè non potest homo esse, & non esse animal rationale: & si de essentia hominis esset etiam existere, non posset non semper existere: sed quia de essentia ejus non est existere, idè potest existere, & non existere. Deus ergo est fons essendi, quia in sua essentia includit actu semper existere. Atque hoc significant illa verba: *Ego sum, qui sum.* id est, *Ego sum ipsum esse,* Exod. 3 & non aliunde accipio esse, sed in me habeo, mihi soli convenit, ut essentia mihi sit esse. Atque hinc etiam propria Deo est æternitas, & immortalitas, ut Apostolus dicit: *Regi sæculorum immortalis, soli Deo.* & *Qui solus habet immortalitatem.* Ita verò ceteræ res omnes à Deo

64 ASCENS. IN DEVM

accipiunt esse, ut nisi semper ab ipso dependeant, & ejus quodam influxu conserventur, continuò desinant esse.

Heb. 1. Hinc idem Apostolus dicit: *Portans omnia verbo virtutis suæ.* Quia nisi à Deo sustentarentur res creatæ, utique non subsisterent.

Ergo, anima mea, suscipe & mirare bonitatem infinitam Conditoris, qui res omnes tam amanter portat & conservat, cum earum opera non indigeat: nec minùs admirare & imitare patientiam ejusdem Conditoris tui, qui tam
Luc. 6. *benignus est super ingratos & malos, ut* sustentet qui eum blasphemant, & conservet qui ad nihilum redigi digni essent: nec tibi grave videatur, si quando infirmitates fratrum portare, & iis qui te oderunt benefacere jubearis.

Sed non in hoc solùm posita est eminentia fontis essendi, quòd à nullo alio fonte accipit esse, & rebus ceteris ipse communicat esse. Nam aquæ fontium & aquæ fluminum apud nos ejusdem generis sunt: & quamvis aquæ fontium non ab aliis fontibus aquas accipiant, habent tamen causam sui esse, vapores videlicet, & illi alias & alias causas, donec ad primam causam, quæ Deus est, perveniatur. Deus autem conditor tuus, ô anima, non est ejusdem generis cum rebus creatis, sed infinito intervallo dignitatis, & nobilitatis, & excellentiæ

lentiæ ab eis distat; & verè ac propriè
 fons est essendi, quia non solum non
 accipit esse suum ab alio fonte essendi,
 sed omnem omnino causam nescit.
 Fons aquæ creatæ, ut dictum est, non
 ab alia aqua, sed ab alia causâ deri-
 tur: fons essendi increatus nihil ante se
 habet, à nulla re dependet, nulla re in-
 diget, nihil ei nocere potest; sed omnia
 pendunt ab illo, & ille potest res om-
 nes creatas uno nutu delere, ut fortissi-
 mus loquitur Machabæus. Hanc emi-
 nentiam admirare, anima, hoc princi-
 pium sine principio, causam sine causâ,
 esse infinitum, illimitatum, immen-
 sum, absolutè necessarium; cùm reliquæ
 omnia, hujus comparatione, contin-
 gentia sint. Ac fortasse de hoc Veritas
 dixit: *Porro unum est necessarium.* pro-
 inde huic uni adhæreas, illi soli seruias,
 in illius solius amore & desiderio de-
 lecteris: cetera omnia illius compara-
 tione despicias: aut certè non nimia
 sollicitudine turberis circa multa, quan-
 do unum est necessarium, & solum tibi
 & omnibus sufficit: sed una tibi sollici-
 tudo sit, ut ab illius gratia numquam
 excidas, & illi uni semper & ubique
 studeas complacere.

Iam verò Deus fons etiam vitæ re-
 ctissimè dicitur, quia vivit, & vitam in
 semetipso habet, imò ipse vita æterna
 est: *Hic est verus Deus, & vita æterna.*

inquit sanctus Ioannes ; & res omnes
 quæ vivunt , ab illo fonte accipiunt vi-
 tam, & illo cessante vitam subministra-
 re, deficiunt , & in pulverem suum re-
 vertuntur , ut canit sanctus Propheta
 David. Gignere sibi simile , est viven-
 tium proprium : gignit autem Deus Fi-
 lium sibi simillimum ; Deus Deum , &
Ps. 103 vivens viventem. *Ioan. 5* Sicut enim Pater habet
 vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere
 vitam in semetipso ; ut testatur sanctus
 Ioannes in Euangelio. habet autem Pa-
 ter vitam in semetipso, quia est fons vi-
 tæ, & non aliunde accipit vitam: & de-
 dit Filio habere vitam in semetipso,
 quia dedit eandem vitam, quam ipse
 habet ; ac per hoc etiam Filius est fons
 vitæ, sed fons vitæ de fonte vitæ , sicut
 Deus de Deo , & lumen de lumine.
 Quis explicet , imò quis capiat , qua-
 lis sit vita Dei, & qualis iste fons vitæ,
 unde guttulas hauriunt omnia quæ vi-
 vunt, sive in terra, sive in cælis? Vita no-
 bis in hoc exilio nota , nihil est aliud,
 nisi principium motus internum : illa
 enim dicuntur à nobis vivere, quæ ali-
 quo modo seipsa movent. Unde etiam
 per similitudinem dicuntur vulgè aquæ
 vivæ, quæ sunt in fluminibus ; & mor-
 tuæ, quæ sunt in stagnis : quod illæ vi-
 deantur per se moveri, istæ moveri ne-
 queant, nisi à ventis aut externa vi alia
 impellantur.

Deus

GRADVS QVARTVS. 67

Deus tuus, & anima, verissimè vivit, & auctor ac fons est vitæ. Ipse enim in Scripturis sanctis passim illud inculcat: *Vivo ego, ait Dominus.* Et Prophe-^{Nu. 24} tæ, *Vivit Dominus, vivit Dominus*, sæpè repetunt. & apud Ieremiam conqueritur de populo Deus, dicens: *Me dereli-^{Ier. 16} querunt fontem aquæ vivæ.* Et tamen neque à se, neque ab alio movetur: *Ego^{Malac.} Dominus, inquit, & non mutor.* & alibi: 3. *Non est Deus, ut filius hominis, ut mutetur.* ^{Nu. 23} In hymno quoque Ecclesiastico canimus quotidie:

Rerum Deus tenax vigor,

Immotus in te permanens,

Lucis diurna tempora

Succesibus determinans.

Et si Deus gignit Filium, sine mutatione gignit: et si videt, audit, loquitur, amat, miseretur, judicat, sine mutatione hæc omnia facit: et si res creat & conservat, vel contrà destruit & dissipat, & rursum renovat & mutat, ipse tamen quiescens operatur, & immotus mutat. Quomodo ergo vivit, si non se movet? & quomodo non vivit, si fons est & auctor vitæ? Hic nodus facile dissolvitur. ad vitam enim illud absolute fatis est, si res viva ex se agat, & non ab alio mota. Sed vita ut plurimum in rebus creatis est principium internum motus: quia res creatæ imperfectæ sunt, & multis indigent, ut

actiones vitæ possint implere: Deus autem infinita perfectio est, & nulla re indiget extra se; propterea ex se quidem agit, & non motus ab alio, sed motu vel mutatione opus non habet. Indigent res creatæ mutatione, ut generent & generentur; quia generant extra se, & res quæ generatur, mutari debet à non esse ad esse: Deus autem intra se gignit Filium, & intra se producit Spiritum sanctum, neque mutari debet Filius aut Spiritus sanctus de non esse ad esse, quia illud esse recipiunt, quod semper fuit; & illud non in tempore, sed in æternitate recipiunt. Indigent res creatæ motu augmentationis, quoniam imperfectæ nascuntur: Deus autem Filius perfectissimus nascitur, & Deus spiritus perfectissimus spiratur atque producitur. Indigent res creatæ motu alterationis, ut qualitates varias, quibus opus habent, adipiscantur: Deus autem nulla re indiget, cum infinitæ perfectionis essentiam habeat. Indigent res creatæ motu ad locum, quia non sunt ubique: Deus autem ubique totus est. Prætereà res creatæ, ut videant, ut audiant, ut loquantur, ut operentur, multis rebus indigent, quia vitam quidem habent, sed imperfectam & egenam: Deus autem nulla re indiget extra se, ut omnia videat, omnia exaudiat, omnibus loquatur, omnia & in omnibus

GRADVS QVARTVS. 69

omnibus operetur ; quia non solum vitam habet , sed vitam opulentissimam & felicissimam habet , & ipse vita est , & fons vitæ . Ac ut in actione videndi ponamus exemplum : Homo ut videat , eget potentia visiva , quæ distincta est ab anima , quæ propriè vivit ; eget objecto , id est , corpore colorato extra se posito ; eget lumine solis , aut alicujus alterius corporis luminosi ; eget medio , id est , corpore perspicuo ; eget specie sensibili , quæ ab objecto ad oculos deferatur ; eget organo corporali , id est , oculo variis humoribus & tunicis carnis instructo ; eget spiritibus sensitivis , & nervis opticis , per quos spiritus illi transeant ; eget distantia proportionata , eget applicatione potentia . Ecce quantis adminiculis indigent homines & animantia cetera , ut actionem unam vitæ possint implere . Deus autem , qui verè vitam totam habet in semetipso , nulla re indiget . Ipsa essentia infinita est illi potentia , objectum , species , lumen , & cetera omnia . Ex se , & per se , & in se Deus videt omnia quæ sunt , quæ fuerunt , quæ erunt ; & quæ possent esse , apertè cognoscit . Et antequam mundus fieret , videbat Deus res omnes , neque aliquid novi ex rerum creatione scientiæ aut visioni illius accessit . Quid ergo eris , anima , quando illius vitæ particeps eris ? quid ; magni imperat tibi

Deus, cum vitam istam corporalem & animale[m], imperfectam utique & egenam, imperat exponi pro fratribus, & pro ipso Deo, ut vitæ æternæ ditissimæ & felicissimæ particeps fias? Et si nihil magni jubet, cum vitam jubet contemni: quàm leve & modicum videri debet, cum imperat divitias mortuas liberaliter pauperibus erogare, & à carnalibus concupiscentiis abstinere, & diabolo ac pompis ejus verè renuntiare, & ad vitam illam, quæ sola vera vita est, toto cordis affectu suspirare?

CAP. VIII. Sed jam tempus est, ut ad fontem sapientiæ, quo modo possumus, ascendamus. *Ecc. 1.* *Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis*, inquit Ecclesiasticus. & rectè dixit, *in excelsis*; quoniam fons sapientiæ in Angelos sanctos, & animas Beatorum, qui in cælestibus habitant, abundanter & copiosè defluit, nobis autem, qui in deserto & peregrinatione versamur, non tam sapientiæ, quàm sapientiæ quidam vapor vel odor contingit.

Pro. 25 Quare, anima mea, noli nunc altiora, quàm te deceat, quærere. Noli scrutari majestatem, ne opprimaris à gloria, admirare sapientiam illius, de qua *Ro. 16* dicit Apostolus: *Soli sapienti Deo*, gratulare beatis illis mentibus, quæ de fonte sapientiæ bibunt: & quamvis Deum

non

GRADVS QVARTVS. 71

non comprehendant, quod ipsi fonti sapientiae proprium est; tamen faciem Dei, id est, primae causae, sine ullo velamine speculantur, & fulgoribus ejus irradiatae de omnibus rectissime judicant, neque in illa meridiana luce sapientiae timent errorum tenebras, neque ignorantiae obscuritatem, neque opinionum caliginem. Aspira ad illam felicitatem, & ut ad eam secure pervenias, ama ex toto corde Dominum Iesum Christum, in quo sunt omnes thesauri scientiae & sapientiae Dei. Co. 2.

Ipse enim dixit in Euangelio suo: *Qui diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Jo. 14

Et quid est, manifestabo ei meipsum, nisi, manifestabo omnes thesauros scientiae & sapientiae Dei, quae in me latent? Certè omnis homo naturaliter scire desiderat: & quamvis carnales concupiscentiae nunc in multis hoc desiderium quodammodo sopiant; tamen cum corpus, quod corrumpitur, & quod nunc aggravat animam, deposuerimus, tunc ignis desiderii hujus super omnia desideria effervesceat.

Quanta ergo felicitas tua erit, ô anima, cum amatus, & amator tuus Christus ostendet tibi omnes thesauros scientiae & sapientiae Dei! Sed ut spe tanta non frustreris, Christi praecepta custodire stude. Ipse enim dixit: *Si quis diligit me,* Jo. 14

me, sermonem meum servabit. & : Qui non diligit me, sermones meos non servat. Atque interim sapientia tua sit illa, quam de-
Iob 22. scribit sanctus Iob, cum dicit: *Timor Domini, ipsa est sapientia; & recedere à malo, intelligentia.* Et quidquid boni in creaturis videris, scito illud à Deo fonte totius bonitatis defluere, ut sic cum beato Francisco discas fontalem bonitatem in singulis creaturis tamquam in rivulis degustare. De qua re lege sanctum Bonaventuram in Vita sancti Francisci capite nono.

GRADVS QVINTVS

Ex consideratione aëris.

CAP. I. Aëris elementum insignis magister amorum esse potest hominibus, si ejus natura consideretur. Nec solum ad moralem philosophiam docendam, sed etiam ad sacræ Theologiæ aperienda mysteria, animosque ad Deum levandos, aptissimas invenitur, si quis attendere voluerit ad varia commoda, quæ aër humano generi ex divina ordinatione præstare non cessat.

Aër in primis, dum respirationi deservit, terrestrium animantium & ipsius hominis vitam conservat. Deinde oculorum, aurium, & linguæ usui usque adeò necessarius est, ut si is fortè subtra-

G
 trahat
 conti
 ficiam
 aëris
 llium
 omnis
 omnia
 cesse
 Si i
 egere
 geant
 nunc
 pirat
 cor e
 frigid
 cient
 vet;
 non p
 pro e
 re: o
 spirat
 tu, a
 est g
 tion
 orat
 do à
 tiam
 Don
 defie
 spiri
 vita i
 repet
 pure o

GRADVS QVINTVS. 73

trahatur, etiamfi cetera adfint omnia, continuò cæci, surdi, ac muti omnes efficiamur. Denique tanta est necessitas aëris ad motum hominum, & animalium ceterorum, ut eo remoto, motus omnis impediri, atque omnes artes, & omnia ferè hominum opera cessare necesse sit. Incipiamus à primo.

Si intelligerent homines, non minùs egere animas respiratione sua, quàm egeant corpora suà, multi salvarentur, quì nunc pereunt. Eget corpus continua respiratione, quoniam calor naturalis, quocor exæstuat, ministerio pulmonis aërè frigidum attrahentis, & calidum ejicientis, ita temperatur, ut vitam conservet; sine qua respiratione conservari non potest. Ex quo usu receptum est, ut pro eodem accipiantur vivere & spirare: omnis enim, qui spirat, vivit; & qui spirare desinit, vivere etiam desinit. Et tu, anima, ut vivas vita spirituali, quæ est gratia Dei, indiges continua respiratione, quæ fit emittendo ad Deum per orationem calida suspiria; & recipiendo à Deo novam Spiritus sancti gratiam. Et quid aliud significant verba illa Domini tui: *Oportet semper orare, & non deficere: nisi, oportet semper suspirare, & spiritum novum recipere, ut spiritualis vita in te non extinguatur?* Quod idem repetit, cum ait: *Vigilate itaque, omni tempore orantes.* Et Apostolus idem confirmat

Luc. 18

Luc. 21

mat

mat in priore ad Thesſalonicenſes , di-
 3. The. cens : *Sine intermiſſione orate.* Cui con-
 5. ſonat Apoſtolus Petrus in priore ſua
 1. Pet. Epiſtola , cùm ſcribit : *Eſtote itaque pru-*
 4. *dentēs , & vigilate in orationibus.* Siqui-
 dem hæc eſt vera prudentia , ut qui om-
 ni tempore egemus adjuutorio Dei , om-
 ni tempore illud petamus. Scit quidem
 Pater noſter , quibus rebus indigentus ,
 & paratus eſt liberaliter ea ſuppedita-
 re , ac præferim quæ ad ſalutem æter-
 nam pertinent : ſed vult per orationis
 instrumentum ea largiri , quoniam hoc
 eſt illi honorificentius , & nobis uti-
 lius quàm ſi dormientibus & nihil
 agentibus cuncta donaret. Itaque li-
 beraliſſimus Dominus ad petendum
 nos hortatur , & urget , cùm dicit : *Ego*
 Luc. ix *dico vobis : Petite , & dabitur vobis ; qua-*
rite , & invenietis ; pulſate , & aperietur
vobis. Omnis enim qui petit , accipit ; &
 qui quarit , invenit ; & pulſanti aperietur.
 Et quid ſit illud , quod petendum eſt
 præcipuè , & quod ſine dubitatione do-
 nabitur , explicat paulò poſt dicens : *Si*
vos cùm ſitis mali , noſtis bona data dare
ſiliis veſtris : quanto magis Pater veſter
de calo dabit ſpiritum bonum petentibus
ſe ? Hoc igitur eſt in primis aſſidue-
 que petendum , & hoc nobis ſine du-
 bitatione donabitur , ſi benè peratur ,
 ſpiritus bonus videlicet , per quem re-
 ſpiremus in Deo , & ſpiritualem vitam
 reſpi-

respirando servemus. quod sanctus David faciebat, qui in Psalmo dixit: *Os meum aperui, & attraxi spiritum.* id est, os meum aperui desiderando, suspirando, postulando gemitibus inenarrabilibus; & attraxi auram suavissimam spiritus Dei, quæ æstum concupiscentiæ refrigeravit, meque in omni bono opere confirmavit. Quæ cum ita sint, quis dicet, eos vivere secundum Deum, qui dies integros, vel etiam menses & annos non suspirant ad Deum, nec respirant in Deum? signum enim mortis evidens est, non spirare. & si spirare est orare, signum mortis erit, non orare. Vita spiritualis, per quam filii Dei sumus, in charitate sita est: *Videte*, inquit S. Ioannes in Epistola sua, *qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus.* At quis amat, & non desiderat videre quem amat? quis desiderat, & non petit quod cupit, ab eo quem scit daturum, si petatur? Ergo qui non orat assiduè, ut videat faciem Dei sui; non desiderat eum videre: qui non desiderat, non amat; qui non amat, non vivit. Quid ergo sequitur, nisi ut judicemus mortuos esse Deo, quamvis mundo vivant, qui seriò in studio orationis non incumbunt? Neque verò orare, ac per hoc spirare & vivere dicendus est, qui sola voce corporis preces fundit. Oratio enim definitur à sapientibus, non ele-

elevatio vocis in aërem, sed elevatio mentis in Deum.

Ergo, anima mea, noli te fallere, ut putes te vivere Deo, si non seridè Deum ex toto corde quæris, ei que suspiras diebus ac noctibus. Noli dicere, per alias occupationes tibi non licere colloquiis divinis & orationi vacare: sancti enim Apostoli occupatissimi erant, & quidem in opere Dei & salute animarum, ita ut unus eorum diceret:

2. Cor. Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia

11. mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? & tamen hic ipse, præter frequentissimam orationum suarum commemorationem, scribit ad Philippenses: *Nostra conversatio in cælis est.* quia videlicet, in mediis etiam occupationibus, in cælo per desiderium versabatur, neque unquam dilecti sui obliviscebatur, alioqui non diceret: *Christo confixus sum cruci. Vivo autem jam non ego: vivit verò in me Christus.*

Phil. 3

Gal. 2.

CAP. 11.

Altera proprietas aëris est, ut sit medium, per quod ad oculos nostros perveniant species colorum, & ad aures species sonituum, sine quibus nec videre, nec audire, nec etiam loqui possemus. In qua re primùm Deo gratias agere debemus, quod tam insigni beneficio naturam nostram ornare volue-

voluerit. Deinde admirari nos decet
 Conditoris nostri sapientiam in opere
 tantæ subtilitatis & tenuitatis: ut cum
 sit aër verum corpus, & tantum, ut re-
 pleat spatium pænè immensum; tamen
 nec videatur, nec sentiatur ob incredi-
 bilem tenuitatem. Mirata est antiquitas
 subtilitatem unius lineæ, quam penicil-
 lo duxerat Apelles; sed ea linea & vide-
 batur, & tangebatur, ac per hoc nullo
 modo comparari poterat cum tenuita-
 te hujus subtilissimi veli, quod omnes
 ambit, & contingit, & à nullo cernitur
 propter subtilitatem eximiam. Sed ad-
 mirationem auget, quòd cum sit aër
 subtilissimum & tenuissimum corpus;
 tamen cum scinditur, summa facilitate
 iterum conjungitur, & continuatur, ac
 si scissum numquam fuisset. Certè dis-
 ruptam telam araneorum, vel scissum
 subtilissimum velum, nullus artifex ita
 refarcire potest, ut prior scissura non
 appareat. Adde, quod est omni admi-
 ratione dignissimum, & solius Dei sa-
 pientiæ proprium, quòd per eandem
 partem aëris impermixtæ & simul
 transeunt innumerabiles colorum spe-
 cies. Qui sub noctem, lucente luna, in
 loco aperto & edito positus, stellas in
 cælo, & campos in terris, floribus ple-
 nos, & simul domos, arbores, ani-
 mantia, & alia id genus multa conspi-
 ciat, negare non poterit, rerum

illarum omnium species in aëre illo sibi propinquo simul contineri, & intermixtas contineri. At quis hoc intelligat? quis capiat? quomodo enim fieri potest, ut res tenuissima tantam formarum varietatem simul contineat? Et quid si eodem tempore & loco resonent cantus avium ab una parte, & ab alia varia musica instrumenta, & ab alia quoque murmur cadentium aquarum; nonne simul in eodem aëre necesse erit recipi cum tot formis colorum, etiam illos omnes sonos, aut omnes eorum sonorum species? Quis hæc facit, anima mea, nisi Conditor tuus, qui facit mirabilia magna solus? Et si tam mirabilia sunt opera ejus, quanto admirabilior erit ipse? Sed est & alia utilitas hujus admirandæ tenuitatis in aëre, quod non impedit, sed juvat motum omnium rerum, quæ de loco ad locum transeunt. Novimus omnes quanto labore trahantur naves per aquas, quamvis & ipsæ liquidæ sint, & facilè scindantur. Nam nec venti nec remi aliquando sufficiunt, sed oportet vires equorum & bubalorum sæpenumerò adhibere. Et si fortè per montes aut colles aperienda via sit; quantis sudoribus, & quàm longo tempore, via quamvis brevissima aperiatur? At per aërem nullo labore, summa facilitate, & maxima celeritate currunt equi,

GRADVS QVINTVS. 79

equi, volant aves, tela & missilia ja-
ciuntur: homines verò ad varia exer-
cenda ministeria ascendunt, descendunt,
deambulant, discurrunt, movent
pedes, brachia, manus, sursum, deorsum,
à dextris & sinistris: nec magis impedit
eos aër ubique diffusus, quàm si non
corporalis, sed spiritualis naturæ, aut
penitus nihil esset.

Accedit postremò, quòd aëris natura
ita cedit omnibus, & in omnem for-
mam se mutat, & scindi ac dirumpi se
patitur, ut hominum utilitati deserviat,
ut videatur datus hominibus in magi-
strum humilitatis, & patientiæ, & cha-
ritatis. Sed quod in te, anima mea, amo-
rem Creatoris tui excitare & accen-
dere vehementer deberet, illud est,
quòd hic idem ipse aër suavitatem in-
credibilem, & benignitatem maximam
Conditoris sui hominibus repræsentat.
Collige quæso te, anima, & attentissi-
mè cogita, Dominum tuum omnibus
creaturis suis semper adesse, cum om-
nibus semper operari; & quod est infi-
nitæ suavitatis, ad singularum naturam
cooperationem suam accommodare:
quasi cum Apostolo suo dicat: *Omnibus
omnia factus sum*, ut omnes adju-
vem, & perficiam: cum agentibus ne-
cessariis cooperatur, ut necessarium
agent; cum voluntariis, ut voluntariè;
cum liberis, ut liberè. Ignem ita

CAP.

III.

1. Cor.

9.

mouet & iuvat, ut ascendat sursum; terram, ut tendat deorsum; aquam, ut labatur per loca decliua; aërem, ut transeat quocumque pellitur; stellas, ut in circulum versentur perpetuò; herbas, frutices, plantas, ut fructus secundum naturam suam proferant; animantia terrestria, aquatilia, volatilia, ut ea faciant quæ natura eorum postulat. Et si suauitas Dei sic eminent in cooperatione cum creaturis suis in operibus naturæ, quid fieri putamus in operibus gratiæ? Attribuit quidem Deus homini liberum voluntatis arbitrium, sic tamen ut eum regeret imperio, terreret exitio, allice-

ret beneficio. Vult Deus omnes homines salvos fieri, sed ita vult, ut velit etiam eos velle; & idè ita suaviter eos præuenit, & excitat, & ducit, & perducit, ut prorsus admirabile sit. Istæ sunt adinventiones sapientiæ Dei, de quibus dicit Isaias: *Notas facite in populis adinventiones ejus.* Et quidem homines impios nunc vehementer exterret; nunc amanter exhortatur, nunc clementer admonet, nunc misericorditer corripit, prout eorum ingenio & moribus iudicat expedire. Audi quàm mansuetè cum primo peccatore Dominus egerit:

Gen. 3. Adam, inquit, ubi es? & respondenti illi, Vocem tuam audivi in paradiso, & timui, eò quòd nudus essem, & abscondi me; adjecit Dominus pari mansuetudine:

Quis

Quis enim indicavit tibi quod nudus esses,
 nisi quod ex ligno, de quo præceperam tibi
 ne comederes, comediſti? & hac pia cor-
 reptione admonitus Adam, sine dubita-
 tione reſipuit, dicente Scriptura: *Hæc*
 (ſapientia Dei videlicet) illum, qui pri-
 mus formatus eſt à Deo pater orbis terra-
 rum, cuſtodivit, & eduxit illum à delicto
 ſuo. Audi ruruſ, quàm manluetè &
 ſuaviter per Angelum ſuum corripuerit,
 atque ad pœnitentiam provocaverit
 omnes filios Iſraël: *Aſcendit*, inquit
 Scriptura, *Angelus Domini de Galgalis*
ad Locum ſlentium, & ait: *Eduxi vos de*
Egypto, & *introduxi in terram*, pro qua
juravi patribus veſtris; & *pollicitus ſum*,
ut non facerem irritum pactum meum vo-
biſcum, in ſempiternum: ita dumtaxat ut
 non feriretis fœdus cum habitatoribus ter-
 ræ hujus, ſed aras eorum ſubverteretis: &
 noluiſtis audire vocem meam: cur hoc fe-
 ciſtis? Cumq; loqueretur Angelus Domi-
 ni hæc verba ad omnes filios Iſraël, ele-
 vaverunt ipſi vocem ſuam, & fleve-
 runt. Et vocatum eſt nomen loci illius,
Locus ſlentium, ſive *lacrymarum*; immo-
 laveruntq; ibi hoſtias Domino. Fuiſſe au-
 tem illum fletum maximum, & uni-
 verſalem, ac veræ pœnitentiæ ſignum,
 teſtatur novum nomen ei loco impoſi-
 tum, ad memoriam poſteritatis æter-
 nam, ut videlicet diceretur locus ille,
locus ſlentium, ſive *lacrymarum*. Quid

82 ASCENS. IN DEVM

jam de Prophetis dicam ? illi certè in omnibus sermonibus suis hoc docent, *Ezech.* hoc clamant, Deum non velle mortem peccatorum, sed ut convertantur & *18.* vivant. *Iere. 3.* Vulgo dicitur, ait Dominus per Ieremiam, *Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, numquid revertetur ad eam ultra ? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Et per Ezechielem: *Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostra, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus, quomodo ergo vivere poterimus ? Dic ad eos, Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, & vivat. Convertimini, convertimini à viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israël ? Sed omissis impiis, quanta sit benignitas & suavitas plus quàm paterna & materna Domini Dei nostri in eos qui timent eum & sperant in eo, explicari nullo modo potest. David in *Pf. 102* Psalmis, *Secundùm altitudinem, inquit, cali à terra, corroboravit misericordiam suam super timentes se. & infra: Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se. & infra: Misericordia Domini ab aeterno, & usque in aeternum super timentes se. & alibi: Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus; beatus vir, qui sperat in eo. &**

GRADVS QVINTVS. 83

rursum: *Quam bonus Israël Deus, hi Ps. 72. qui recto sunt corde! id est, quis explicet, quanta sit bonitas, suavitas, dulcedo Domini erga animas pias & iustas? Per Isaiam quoque ait Dominus: Num-Isa. 49. quid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Et Ieremias in Threnis: Pars mea Thr. 3. Dominus, dixit anima mea, propterea expectabo eum. Bonus est Dominus sperantibus in eum, anima querenti illum. Bonum est præstolari cum silentio salute Dei.*

Quod si jam addere vellem, quæ prædicant Apostoli in Epistolis suis de paternis visceribus Domini Dei nostri in homines pios, nullus finis inveniretur. Sit omnium loco, quod scripsit Apostolus Paulus initio posterioris Epistolæ ad Corinthios: *Benedictus Deus 2. Cor. & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pa¹. ter misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt. Non dicit Deum esse consolatorem, sed totius consolationis plenissimum: nec dicit, qui consolatur nos in aliqua tribulatione, sed in omni: nec, ut possimus consolari eos qui in aliqua, sed qui in omni tribulatione sunt. Itaque non potuit, magis amplificare, quam*

64 ASCENS. IN DEVM

suavis & dulcis fit Deus erga eos quos diligit, & à quibus diligitur.

Sed præstat ad finem adscribere verba sancti Prosperi, quibus explicat benignitatem Dei, non solum erga bonos, sed etiam erga malos, ut eos efficiat bonos: *Gratia*, inquit, omnibus justificationibus principaliter præminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corrigens ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo. Sed etiam voluntas humana subjungitur ei, atque conjungitur. quæ ad hoc prædictis est excitata præsidis, ut divino in se cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum, quod superno semine concepit ad studium, de sua habens mutabilitate si deficit, de gratia opitulatione si proficit. Quæ opitulatio per innumeros modos, sive occultos, sive manifestos, omnibus adhibetur: & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia; quod autem à multis suscipitur, & gratia est divine, & voluntatis humana. Hæc ille.

CAP. IV. Eia nunc, anima mea, si Conditor tuus erga servos suos tam est suavis & mitis, tam incredibili benignitate peccatores tolerat, ut convertat; & justos consolatur, ut magis in justitia & sanctitate proficiant: an non deberes & tu proximos tuos benignè tolerare, & om-

GRADVS QVINTVS. 85

omnibus omnia fieri, ut omnes Deo ac Domino tuo lucrifaceres? cogita tecum, ad quam sublimem excellentiam Apostolus te hortatur, cum dicit. *Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Imitare Deum Patrem, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Imitare Deum Filium, qui natura humana pro nobis assumpta, vitæ propriæ non percipit, ut nos eriperet de potestate tenebrarum, & de interitu sempiterno. Imitare Deum Spiritum sanctum, qui dona illa sua pretiosissima copiosè diffundit, ut spirituales nos de carnalibus efficit.*

GRADVS SEXTVS

Ex consideratione ignis.

Ignis elementum est usque aded purum & nobile, ut Deus ipse ignis appellari voluerit, dicente Moyse, & Paulo: *Deus noster ignis consumens est.* Et cum primùm apparuit Moyse Deo, in igne rubum occupante & non consumente conspici voluit: *Apparuit Dominus, inquit Moyses, in flamma ignis de medio rubi: & videbat, quòd rubus arderet,*

Et non combureretur. Et cum legem populo daturus idem Deus advenit, in ignis forma advenit. sic enim loquitur **Ex. 19.** idem Moyſes: *Totus mons Sinai fumabat, eo quod descendisset Dominus super eum in igne.* Ad cujus mysterii similitudinem, cum lex nova promulganda esset, apparuit Spiritus sanctus Apostolis in linguis igneis. Denique qui Deo proximi sunt in caelo, Seraphim, hoc est igniti dicuntur, quoniam ab igne illo divino & ardentissimo, praeter ceteros Angelos, fervorem ardoremque concipiunt. Quae cum ita sint, non est difficile, ex elemento ignis, sive natura & proprietatibus, gradum nobis conficere, per quem ad Deum meditando & orando conscendamus. minus certe difficile erit cum Elia in curru igneo sursum ascendere, quam ex terra, vel aqua, vel aere scalam conficere.

Accedamus ergo ad proprietates ignis considerandas. Ignis ejus est naturae, ut in rebus diversis diverso ac saepe contrario modo operetur. Ligna, foenum, stipulas continuè absumit: aurum, argentum, lapides pretiosos, puriora & pulchriora reddit. Ferrum, quod natura sua nigrum, frigidum, durum, & grave est, ignis in contrarias qualitates ita transmutat, ut continuè lucidum, calidum, molle, & leve reddatur; imò ut stella fulgeat, ut ignis comburat, ut

aqua

aqua liqueſcat, ut res levis à fabro fer-
rario moveri attolliq; facillimè poſſit.

Hæc omnia ſatis apertè in Deum con-
veniunt. Ac primùm ligna, ſcœnum, ſti-
pulae ex Apoſtolo in priorè ad Co: in.^{1. Cor.}
thios opera mala ſignificant, quæ ig.^{3.}
nem divini iudicii ferre non poſſunt. &
ſanè incredibile eſt, quàm vehementer
Deo, qui ignis puriſſimus eſt, omnia
peccata diſpliceant; & quanto zelo illa
conſumat & deſtruat, ſi per pœnitentiam
deſtrui poſſunt, id eſt, ſi is qui pec-
cavit, in eo ſtatu eſt, ut pœnitentiam a-
gere poſſit; per pœnitentiam enim om-
nia peccata ſolvuntur: ſed ſi peccator
pœnitentiæ capax non ſit, ut ſunt dæ-
mones, & homines poſt hanc vitam, in
ipſos impios divina ira convertitur;
Odio ſunt enim Deo impius & impietas. Sap. 14
ejus, ait Sapiens. Quantum verò, &
quàm vehemens hoc odium ſit, teſtis eſt
diabolus, qui ſemel peccavit, & cùm eſ-
ſet Angelus nobiliſſimus, & (teſte ſancto
Gregorio) princeps primi ordinis Ange-
lorum, ac præſtantiſſima creaturarum
Dei; tamen continuò fuit de cælo de-
jectus, atque omni decore & gratia ſu-
pernaturali ſpoliatus, & in mon-
ſtrum deformiſſimum commutatus, &
ſempiterno exitio mancipatus. Te-
ſtis eſt Chriſtus, qui de cælo deſcen-
dit, ut diſſolveret opera diaboli, id
eſt, peccata: & ided Agnus Dei dictus
eſt,

^{1. Cor.}

^{3.}

Sap. 14

Greg.:

lib. 32.

Mora.]

cap. 24

aliis

^{18.}

^{1. Ion.}

^{3.}

Joan. 1

§§ ASCENS. IN DEVM

est, qui tollit peccata mundi. Christus autem, ut opera diaboli destrueret, & iustitiæ Dei perfectè satisfaceret, quis explicare, vel quis cogitare sufficiat;

Phil. 2. quanta pertulerit? *Cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit formam servi*

2. Cor. accipiens: propter nos egenus factus est, *cum*

3. Luc. 9. esset dives: non habuit ubi caput reclinareret, cum cælum & terram ipse fecisset: *in propria venit, & sui eum non rece-*

1. Pet. 2. perunt: cum malediceretur, non maledice-

2. bat: cum pateretur, non comminabatur; tradebat autem iudicanti se injustè, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo

Phil. 2. super lignum: humiliavit semetipsum sa-

1. Pet. 2. ctus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: *cujus livore sanati sumus: denique illusus, consputus, flagellatus,*

spinis coronatus, crucifixus cum ignominia maxima, & dolore gravissimo, sanguinem totum vitamque profudit.

Atque hæc omnia pertulit, ut dissolveret opera diaboli, & peccata nostra deleret. Testis lex Dei, quæ omne peccatum prohibet, & punit; & ipsum etiam verbum otiosum impunitum non relinquit. Et quantum odit flagitia & facinora, qui verbum otiosum ferre non potest? Lex Domini immaculata, & præceptum Domini lucidum, maculas & tenebras averfantur; neque esse potest communitio luci ad tenebras, neque iustitiæ ad iniquitatem. Testis est denique

Matt. 12.

Pf. 18.

2. Cor. 6.

que

que

que

que

que

que

que

que ipsa gehenna, quam Deus paravit impiis & peccatoribus, qui sanguine Agni immaculati cum potuerunt lavari, noluerunt, aut neglexerunt. justam est enim, ut in quibus peccatum æternum erit, sit etiam supplicium sempiternum. Qualis autem, & quanta sit pœna gehennæ, horror est vel cogitare. de qua re plura dicemus in ultimo gradu.

Ergo, anima mea, cum tam ingens odium Dei sit contra peccatum, si amas Deum super omnia, debes etiam super omnia odisse peccatum. Cave ne te fallant, qui peccata extenuant, vel excusant: vide ne te ipse rationibus falsis decipias. Si peccatum tibi in te, vel in aliis non displicet, Deum non amas; si Deum non amas, periisti. Iterum, si Christo non es ingrata, quantum debere te putas charitati ejus? laboribus ejus? sanguini & morti ejus? qui à peccato te lavit, & Patri reconciliavit, & grave tibi erit deinceps pro Christo aliquid pati, vel in ejus gratiam, & cum ejus gratia usque ad sanguinem peccato resistere? Denique si gehennam ignis æterni patienter ferre non potes, certè debes omnino nec patienter ferre peccatum, sed sicut à facie colubri, sic à illo, & ejus occursum, ac suspicione etiam levissima declinare. Sit igitur apud te firmum & ratum, peccati odium

odium maximum cum maximo Dei amore conjungere.

CAP. II. Tam verò idem ignis non destruit, sed perficit, & magis rutilare facit aurum, argentum, lapides pretiosos: quoniam

1. Cor. 3. (ut idem Apostolus ibidem explicat) ista metalla significant opera bona & perfecta, quæ igne divini iudicii approbantur, & mercedem magnam accipient. Ista opera Deus probat, quia

Cöcio- sunt munera sua, & cum coronat merita
ne 1. in nostra, inquit sanctus Augustinus, coro-
Psa. 70 nat munera sua. Facta sunt enim ipso

mandante, ipso juvante, ipso virtutem faciendi largiente, & ipso per legem quam dedit, & per regulas quas constituit, dirigente. Et quidem aurum opera charitatis designat: quomodo autem possunt charitatis opera Deo non valdè placere, cum ipse Deus charitas sit? Argentum designat opera sapientiae, eorum videlicet, qui ad justitiam erudiunt multos: & ipsa quoque Deo

1 Ioan. 4. valdè probantur & placent, dicente Sapientia Dei: Qui fecerit, & docuerit, hic

Matt. 5. magnus vocabitur in regno caelorum. Lapides pretiosi, sunt opera continentis animæ, de quibus dicit Ecclesiasticus:

Ecc. 26 Omnis ponderatio, non est digna continentis animæ. Atque ea causa est, cur in officio Ecclesiastico in laudem sanctarum Virginum legatur Euangelium de inventa una pretiosa margarita. Quam

autem

autem
intell
nomi
delic
gnum
& in
a filii
bo eis
ctus
Virgi
malce
dum e
frat.
bus
aureo
enim
ter vi
ctorib
quiden
quia n
ut an
fuis.
pienti
justit
si stelle
nibus
tatis
in Ap
vum,
Hi sum
ribus n
sunt.
teris

autem placeat Deo puritas virginalis, intelligi potest ex *Isaia* Propheta, qui nomine Dei prædicit eunuchis, illis videlicet qui se castraverunt propter regnum cælorum : *Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus : nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Quem locum sanctus Augustinus in libro de sancta Virginitate, de sanctis virginibus, tam masculis quàm feminis, intelligendum esse, magnifica oratione demonstrat. Atque ista tria sunt opera, quibus ex consensu Doctorum debentur aureolæ in regno cælorum. dantur enim aureolæ, id est certa præmia, præter vitam æternam, Martyribus, Doctoribus, & Virginibus. Martyribus quidem ob excellentiam charitatis, quia *maiores hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Doctoribus ob eminentiam sapientiæ, de quibus dicit Daniel : *Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Virginibus ob pretium incomparabile puritatis, cujus gratia visi sunt Virgines in Apocalypsi cantare canticum novum, quod nemo alius dicere poterat : *Hi sunt, inquit Ioannes, qui cum mulieribus non sunt coinquinati : virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque*

Isa. 56
Matth.
19.
De san
ctarum
virginita
te c. 24
c. 25.

Neque

Neque tamen sola charitas Martyrum, vel sapientia Doctorum, vel puritas Virginum probabitur igne divini iudicii, & mercedem plenam accipiet: sed etiam alia quaecumque opera bona, modò in charitate sint facta, inter aurea vasa computabuntur, & ignem illum divinum sustinebunt, & præmium suum accipient; illis enim in iudicio extremo Dominus dicet: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi*; qui panem esurienti, & potum sitienti, & hospitium peregrino, & vestem nudo, & consolationem ægroto, vel in carcere constituto præbuerunt. Et idem etiam Dominus promisit, non privandum esse mercede sua, qui calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli ex charitate donaverit.

Matth.

25.

Matth.

10.

Deut.

32.

Intelligisne, anima, quantum intersit inter opera & opera? & quid stultius & miserius, quàm in eo loco & tempore, in quo potes, si sapis, facili negotio aurum, & argentum, & lapides pretiosos comparare, tu malis non parvo labore ligna arida, & fœnum, stipulasque colligere? Utinam saperes, & intelligeres, ac novissima provideres, cùm in novissimo tempore omnia hæc divini iudicii igne examinanda & probanda sint, & illa priora laudanda & coronanda, hæc posteriora cremanda, & in favillas

fav
elig
niti
do
sine
num
præ
pur
ora
cæc
Don
phe
mira
omn
tate
pret
ritat
num
Ve
alter
enin
tur
de ha
bonis
per a
ne pe
quid
catis
H
quod
frigid
si forte
dum,

favillas & fumum redigenda! Cur nunc eligis, quod te elegisse certissime pœnitebit? & cur non damnas nunc, quando utiliter potes, id quod paulò post sine ulla utilitate damnabis? Et si fortè nunc ista non vides, & velamen rerum præsentium oculos tuos impedit, ne puram & liquidam aspiciant veritatem; ora Deum, & non parvo affectu, cum cæco illo de Evangelio dicas Domino: *Domine da, ut videam.* vel cum Propheta: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* nam certè mirabile omnino est, quod opera quæ in charitate fiunt, aurum, argentum, & lapides pretiosi efficiantur; quæ verò in charitate non fiunt, in ligna arida, & fœnum, & stipulas convertantur.

Veniamus nunc ad considerandam alteram ignis proprietatem. Haftenus enim ab igne didicimus, quid operetur Deus in iis qui cum operibus malis de hac vita decedunt, vel cum operibus bonis ad finem vitæ perveniunt. Nunc per aliam similitudinem ab eodem igne petitam, intelligere nobis licebit, quid operetur Deus cum iis quos à peccatis ad pœnitentiam vocat.

Homo peccator similis est ferro, quod dum procul abest ab igne, nigrum, frigidum, durum, & grave est: sed si fortè in ignem mittatur, efficitur lucidum, calidum, molle, & leve. Omnis pec-

cator lumine interiore caret, & in tenebris ambulat, ac per hoc ferri nigredinem imitatur. Quamvis enim in scientiis & commerciis humanis non solum ingenio, sed etiam iudicio polere videatur: tamen in vero bono & malo dijudicando cæcus est, & omni cæco inferior. Cæcus enim nihil videt, & ided sine duce non movetur: at peccator putat se videre, quod non videt, vel unum pro altero videt, & iudicat bonum malum, & malum bonum; magnum parvum, & parvum magnum; longum breve, & breve longum: & ea de causa in eligendo perpetuò fallitur. Hoc est, quod Apostolus dicit de Gentilibus idololatri: *Tenebris obscuratum habentes intellectum per ignorantiam, quæ est in illis; propter cecitatem cordis ipsorum.* Hoc est, quod ipse Dominus in Euangelio tam sæpè Scribis & Pharisæis exprobrat, quod cæci essent, & duces cæcorum. Hoc est, quod Propheta Isaias Iudæis sui temporis dicit: *Surdi audite, & ceci intuemini ad videndum.* & quibus prædicit Christum venturum, qui aperiret oculos cæcorum: & loquens de Testamento novo in persona Dei, adjungit: *Et ducam cæcos in viam, quam nesciunt; & in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem & prava in recta.* Denique, nonne hoc fatebuntur

Eph. 4.

Matt.

15. 23.

Isa. 42

fatebuntur impii post hanc vitam, quando cœperit pœna oculos mentis aperire, quos culpa clauferat? Ergo, inquit, *Sap. 5.* *erravimus à via veritatis, & iustitia lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis.* Neque mirum est, quòd cæci sint, qui à Deo voluntate & animo sunt averfi. *Deus enim lux est, 1. Ioan. & tenebra in eo non sunt ullæ. Ex quo con-* cludit idem Apostolus: *Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. & paulò post: Qui odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebra obcecaverunt oculos ejus.*

Neque sola caussa cæcitatæ in peccatoribus est, quòd à Deo, qui lux est, averfi sunt, sed etiam, quia *excacavit eos Sap. 2.* *malitia eorum, ut Sapiens loquitur: passionibus enim animi amor & odium, ira, invidentia, & alia quæ sub nomine malitiæ comprehenduntur, ita excæcant animum, ut verum cerni non patiantur; sed sunt veluti perspicilla colorata, quæ alba repræsentant ut rubra; vel perspicilla ita composita, ut ex rebus parvis res magnas efficiant, vel contrà ex magnis parvas; aut ex valdè distantibus propinquas, vel distantes ex propinquis. Qui vehementer amat, rem quam amat, pulcherrimam, utilissimam, optimam, imò etiã necessariã sibi esse iudicat; ac per hoc, omnibus aliis neglectis*

& perditis comparandam. Contrà, qui rem eandem vehementer odit, deformem, inutilem, malam, imò etiam perniciosam sibi rem illam esse censet; ac per hoc, etiam cum jactura omnium rerum penitus repellendam. Sed si ferum istud nigrum & tétrum admoveatur ad ignem, id est, si peccator à peccato averti, & ad Deum converti incipiat, juxta illud Prophetæ,

Pf. 33. *Accedite ad eum, & illuminamini;* paulatim incipit illustrari, & rei veritatem perspicuam in lumine illo videre, juxta illud

Pf. 35. ejusdem Prophetæ: *In lumine tuo videbimus lumen.* Et tunc demum fracto perspicio colorato passionum, & assumpto crySTALLINO, quod est charitas pura, res æternas judicat magnas, & temporales exiguas, ac panè nullas, ut vera sunt: & omnem speciem ac pulchritudinem creatam cum luce sapientiæ & veritatis, quæ in Deo & Deus est, nullo modo comparandam esse clarissimè perspicit. Itaque cum sancto Augustino exclamat: *Serò te amavi pulchritudo tam antiqua, & tam nova, serò te*

Lib. 10. Conf. an. 77. amavi. Et quoniam Christus dicit:

Joã. 8. Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos: iste illuminatus, & lumine veritatis liberatus à compedibus concupiscentiæ, avaritiæ, ambitionis, & passionum reliquarum, exultat cum Pro-

Pf. 135. pheta, & dicit: *Dirupisti Domine vincula*

cula mea; tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.

Iam verò ignis ferrum, non solum efficit lucidum ex obscuro, sed etiam calidum ex frigido; nec tantum calidum sed ita fervens & ardens, ut ignis ipse esse videatur. Magnus Dominus, & magna virtus ejus, qui hominem natura frigidum, atque omnia timentem & paventem, qui nec loqui, nec se prodere, nec rem ullam paulò difficiliorem tentare audet; statim ac igne charitatis accendit, efficit audaciorem leone, qui & rugitu omnes terreat, & bellando omnes vincat, cui nihil difficile, nihil arduum videatur; & cum Apostolo Paulo, isto igne vehementer accenso, dicat: *Omnia possum* Phil. 4. *in eo, qui me confortat.*

Sed per partes de ista efficacitate ignis dicamus; ac primùm de efficacia verborum, deinde de efficacia factorum breviter disseramus. Multi sunt hodie, ac semper fuerunt in Ecclesia verbi Dei prædicatores: quæ causa est cur ad tot virorum exhortationes & clamores, tam pauci convertantur? Certè in magnis urbibus quotidie per Quadragesimam viginti, aut triginta, aut etiam quadraginta oratores declamant: & tamen exacta Quadragesima, nulla ferè mutatio in moribus civitatis apparet, eadem vitia, eadem peccata, ea-

dem frigiditas, eadem dissolutio cernitur. Ego nullam inuenio causam, nisi quia ut plurimum conciones eruditæ, & elegantes, & floridæ fundantur, sed deest anima, deest vita, deest ignis: breuiter, magna illa charitas deest, quæ sola potest verba dicentium animare & accendere, & corda audientium inflammare & commutare. Neque hoc dico, quasi desit multis prædicatoribus contentio vocis, & motus totius corporis: nam etiam bombardæ sine pila ferrea vel lapidea magnum sonitum edunt, sed absque fructu: quod desideratur, hoc est, ut præ se ferant magnum affectum erga Deum, & animarum salutem, eumque non simulatum, sed verum; non extortum, sed quasi naturaliter ex fonte cordis manantem. Sanctus Petrus artem dicendi non noverat, solius naviculæ regendæ, retiumque reficiendarum & jaciendarum peritus erat: sed ubi Spiritus sanctus in linguis igneis super eum descendit, & charitate ardentissima illum replevit, cœpit continuè in media urbe Ierosolyma ita potenter, ita ardentem, ita efficaciter loqui, ut uno sermone multa hominum millia ad pœnitentiam

Act. 2

fidemque converteret. Neque tamen legitur in concionibus suis magna vociferatione usus, aut totius corporis commotione fatigatus. De sancto Francisco

refert

refert sanctus Bonaventura, eum nec valde eruditum fuisse, neque Rhetoricæ operam dedisse; & tamen cum ad populum conciones haberet, audiri solitum ut Angelum de cælo. Erat enim, inquit cap. 2. Vitæ sancti Francisci, verbum ejus velut ignis ardens, penetrans intima cordis, & ut narratur in Chronicis Ord. Minorum cap. 30. cum aliquando post prandium ex improvise paucis verbis ad populum locutus esset, tanta facta est in toto populo commotio ad pœnitentiam, ut videretur illa dies ipsa feria sexta Parasceves Domini fuisse. Vnde ex paucis verbis tanta commotio? tantus fructus? ex eo videlicet, quod sanctus ille concionator esset quasi carbo ignitus, & verbum ejus ut facula ardens, ut de Elia scriptum reliquit Ecclesiasticus. Habemus scriptos sermones sancti Vincentii, sancti Bernardini, & aliorum quorundam Sanctorum, quos vix dignantur aliqui legere, ob nimiam, quæ in ipsis cernitur, verborum simplicitatem: & scimus tamen ab illorum concionibus multa hominum millia ad Deum fuisse conversa, & ipsos incredibili concursu & attentione fuisse semper auditos, quia videlicet verba illa simplicia à pectoribus ignitis & scintillantibus prodibant. Porro ignis iste divinus efficacitatē suā non minùs in factis

Ecc. 48

quàm in verbis ostendit. Decrevit Deus per Apostolum Petrum Romanam urbem, caput imperii, & dominam gentium, sibi subicere: decrevit quoque Apostolos ceteros, alios ad Æthiopas, alios ad Indos, alios ad Scythas, alios ad ultimos Britannos mittere, ac per eos idola mundi destruere, trophæum Crucis erigere, leges & ritus mutare, diaboli tyrannidem evertere. Si quis ista prædixisset Apostolis quando piscabantur in lacu Genezareth, aut quando in passione Domini latibula quæritabant, visa fuissent veluti somnia vel aniles fabulæ: & tamen paulò post facta sunt omnia, & non aliis viribus, quàm viribus ardentissimæ charitatis, quam in eorum cordibus Spiritus sanctus accendit: *Charitas enim fortis est, & timorem; omnia suffert, omnia sperat.* Omnia sibi possibilia ducit, & cum Apostolo clamat: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Ita videmus horum hominum, sola charitate armorum, opera & labore brevi eversam fuisse in toto orbe terrarum idololatriam, fundatas ubique Christi Ecclesias, & erectum Crucis trophæum in universis regnis, idque sine exercitu militum, & sine ullo bellico apparatu.

CAP. V. Porro ignis etiam illud proprium habet, ut ferrum ex duro efficiat molle, ut facile attenuari atque extendi in laminas,

sup

A H

minas,

GRADVS SEXTVS. 101

minas, & ad omnes figuras ab artifice
 accommodari possit. Magna est effica-
 citas ignis in ferrum, sed longè major
 est virtus Dei nostri in pectora obstinata
 & obdurata mortalium. Audi sanctum
 Bernardum in libro De consideratione:
Solum, inquit, est cor durum, quod semet- Lib. 5.
ipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid cap. 2.
ergo cor durum? ipsum est, quod nec com-
punctione scinditur, nec pietate molitur,
nec movetur precibus, minis non cedit, fla-
gellis duratur, ingratum est ad beneficia,
ad consilia infidum. & infra: Ipsum est,
quod nec Deum timet, nec hominem re-
veretur. Quæ omnia esse verissima, re-
 stis est Pharao: qui quò magis à Deo
 flagellabatur, tantò magis induraba-
 tur; & quo major elucebat Dei cle-
 mentia in amovendo flagello, eò ma-
 gis ipse ad Deum spernendum & con-
 temnendum animabatur. Sed si quando
 placuerit Domino scintillam ignis veri-
 sui amoris in corde quantumvis duro
 succendere, continuò mollescet, & in-
 star ceræ liquefcet, neque illius virtuti
 ulla obstinatio diuturna vel dura resi-
 stet: sed fiet continuò cor carneum,
 quod fuerat lapideum; & ex conge-
 latis nivibus, flante spiritu Domini,
 fluent aquæ. Exemplum habemus in Eu- *Luc. 7.*
 angelio de muliere illa, quæ erat in ci-
 vitate peccatrix, quam nec monita fra-
 tris, nec sororis objurgatio, nec honor
 H 5 familiæ,

familiæ, nec proprium dedecus movere potuerant, ut à peccando desisteret; & unus tamen Christi radius in cor ejus penetrans, ibique scintillam divini amoris accendens, ita subito eam transformavit in aliam, ut non erubuerit femina nobilis in loco publici convivii ad Christi pedes accedere, & tota versa in lacrymas, ex ipsis lacrymis balneum Christi pedibus facere, & propriis capillis, vice lintei, pedes eisdem abstergere, & illos pedes ex amoris vehementia identidem osculari, & unguento pretiosissimo & odorato perungere, ut se & sua omnia Christi obsequio dedicare velle deinceps significaret. Itaque meruit vocem illam Domini audire: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Sed libet aliud quoque exemplum multò recentius in medium adferre. Gulielmus Dux Aquitaniæ temporibus sancti Bernardi fuit, si quis alius, in tuendo Anacleto schismatico Pontifice, & Innocentio legitimo oppugnando, obstinatus & pertinax. Exurbaverat ex ditione sua Episcopos Catholicos omnes, & jurejurando sese obstrinxerat, numquam pacem cum illis se habiturum: & quia noverrant omnes obduratum cor ejus ad malum, & ferociam ac superbiam hominis verebantur, nemo erat, qui eum admonere auderet. Placuit Domino per
servum

servum suum Bernardum cor hujus ob-
 durati hominis visitare, & scintillam
 non parvam divini amoris in pectore
 ipsius accendere; continuò ex leone
 agnus, ex superbo humilis, ex perti-
 nace obedientissimus factus est: ad u-
 num sancti Bernardi verbum, Episco-
 pum Piétaviensem amicè complexus,
 in sedem suam manu sua reposuit: &
 quod omnem admirationem superare
 videtur, cùm quæsivisset à quodam E-
 remita remedium animæ suæ ob admis-
 sa peccata, & ille jussisset ut loricam
 æream super nudam carnem indueret,
 & clavis ita claudi sineret, ut num-
 quam illam exuere posset; continuò
 paruit: & missus ab eremita ad sum-
 mum Pontificem pro absolutione reci-
 pienda, dicto obedivit: & cùm sum-
 mus Pontifex suspicaretur, eum non
 ex corde pœnituisse, vel patientiam
 ejus experiri vellet; jussit eum usque
 ad Ierosolymam peregrinari, & à Pa-
 triarcha ejus civitatis absolutionem pe-
 tere: Gulielmus mox iter arripuit, &
 mandatū Pontificis adimplevit. Deniq;
 cùm ex potentissimo Principe humilis
 monachus esset effectus, vix ullus fuit
 ejus ætatis, qui eum demissione, patien-
 tia, paupertate, devotione, & pietate
 superaret. *Hæc videlicet est mutatio dex-
 teræ Excelsi. hæc est vis ignis divini, cui
 nulla cordis obstinatione resistitur.*

Restat

CAP. Restat ultima proprietas ignis, quòd
VI. res graves extenuet, & facili negotio

fursum attollat. Quæ caussa est, cur homines, qui non ardent amore divino, graves corde sint, & dicat illis Prophe-

ta: *Ps. 4. Vsq̄uequò gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium?* Ea ni-

mirum est caussa, quia corpus, quòd cor-
Sap. 9. rumpitur, aggravat animam, ut dicit Sa-

Ecc. 40. piens. Et jugum grave super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, usque

in diem sepultura in matrem omnium, inquit Ecclesiasticus. Quòd sit autem hoc

jugum grave, quòd in corpore mortali aggravat animam, explicat idem au-

ctor paulò pòst, cum addit, furor, zelus, fluctuatio, timor, iracundia, & cetera

quæ passiones animi dici solent. Hæc hominem ita gravant, ut nihil aspiciat

nisi terram cui prostratus inhæret; & nec ad Deum quærendum asurgere,

nec viam mandatorum Dei expedire currere possit. Sed cum incipit ignis

divinus ex alto corda humana succendere, continuo passiones illæ diminui,

& mortificari, & onus grave levius fieri incipit; & si ardor crescat, non

difficile est cor humanum ita exonerari, ut accipiat pennas sicut colum-

Phi. 3. bæ, & cum Apostolo dicere possit: No-

stra conversatio in calis est, & quasi corde dilatato per ignem, dicat cum Da-

Ps. 118 vide: Viam mandatorum tuorum cucurri,

eum dilatasti cor meū. Certè postea quàm
 Salvator dixit : *Ignem veni mittere in* Luc. 12
terram , & quid volo nisi ut accendantur?
 vidimus plurimos ita leves effectos , ut
 omnem honorum , & carnis , & divi-
 tiarum affectum deposuerint , & Chri-
 sto in cælos abeunti dixerint ; Trahe
 nos post te. Hinc tot monasteria erecta, Cæt. 1.
 tot deserta habitari cœpta , tot chori
 Virginum inventi , quibus non solùm
 facile fuit viam mandatorum currere,
 sed etiam per viam consiliorum ascen-
 dere, & sequi Agnum quocumque ie-
 rit ; O beatus ignis , qui non consu-
 mis, sed illuminas; & si consumis, hu-
 morem noxium consumis, ne vitam ex-
 tinguat. Quis mihi dabit , ut isto igne
 corripiar? qui nigredinem ignorantia,
 & erroneæ conscientiaë obscuritatem,
 luce veræ sapientiaë purget & tollat: qui
 frigus pigritiaë, indevotionis & negli-
 gentiaë cum amoris ardore commutet:
 qui cor meum indurari numquam sinat,
 sed calore suo semper emolliat, & obe-
 diens atque devotum efficiat: qui deni-
 que jugum grave terrenarum curarum
 & terrenorum desideriorum auferat,
 & pennis sanctæ contemplationis, quæ
 charitatem nutrit & auget , cor meum
 sursum attollat, ut cum Propheta dicere
 possim : *Latifica Domine animam servi*
tui, quoniam ad te Domine animam meam Ps. 85.
levavi.

GRADVS SEPTIMVS

*Ex consideratione cæli, id est, solis, lune,
& stellarum.*

CAP. **N**on laborabimus hoc loco, ut ex
I. consideratione cæli gradum nobis
ad Deum considerandum erigamus: ha-
bemus enim præeuntem Prophetam
Regium, qui in Psalmis canit: *Cæli*

*Pf. 18. enarrant gloriam Dei, & opera manuum
ejus annuntiat firmamentum.* & quoniam
duo tempora sunt, quibus è cælo ad
Deum pennis contemplationis ascen-
dimus, diurnum videlicet & noctur-
num; de priore scribit in illo Psalmo:

*Pf. 18. In sole posuit tabernaculum suum: & ipse
tamquam sponsus procedens de thalamo
suo, exultavit ut gigas ad currendam
viam; à summo calo egressio ejus, & oc-
cursus ejus usque ad summum ejus, nec est
qui se abscondat à calore ejus.* De poste-
riore scribit in alio Psalmo: *Videbo calos*

*Pf. 8. tuos, opera digitorum tuorum, lunam &
stellas, quæ tu fundasti.*

Incipiamus à priore tempore. De
sole, quem interdium videmus, quatuor
laudes canit Spiritus sanctus per os
David: primam, quod sit tabernacu-
lum Dei; secundam, quod sit pulcherri-
mus; tertiam, quod velocissimè, & sine
fatigatione semper currat; quartam,
quod illuminando, & calefaciendo,
vir-

virtutem suam maximè manifestet. Propter hæc omnia scripsit Ecclesiasticus: *Vas admirabile, opus Excelsi; magnus Dominus, qui fecit illum.* Ecc. 48

Primùm igitur, conditor omniũ rerum Deus in sole, tamquam in re nobilissima, posuit tabernaculum suum; id est, inter omnes res corporales, elegit Deus solem, ut in ipso, tamquam in palatio regio, vel divino sanctuario habitaret. cælum quidem & terram Deus implet, & cælum ac cæli cælorum eum non capiunt; tamen ibi magis habitare dicitur, ubi maiora signa præsentia suæ, mirabilia operãdo manifestat. Sed quoniam in textu Hebraico dicitur: *Soli tabernaculum posuit in eis*, id est, in cælis: colligimus ex hoc loco Psalmi alteram solis excellentiam, quæ cum priore non pugnat. Magna res est sol, cui palatium amplissimum, pulcherrimum, & nobilissimum Deus paravit. voluit enim ut cælum ipsum esset palatiũ solis, in quo liberè perambulet, & operaretur; & ipse sol esset palatium summi principis Dei. Quemadmodum igitur cognoscimus magnitudinem & eminentiam solis, ex eo quod tabernaculum ejus est cælum; ita cognoscimus magnitudinem & eminentiam Dei, ex eo quod tabernaculum ejus est sol, vas videlicet admirabile, & quo nihil mirabilius in rebus corporalibus invenitur.

Deinde

Deinde David, ut pulchritudinem eximiam solis ex rebus notis ostenderet, comparavit eum cum sponso egrediente ex thalamo suo: numquam enim se magis ornant homines, neque umquam magis speciem & pulchritudinem ostentare cupiunt, quàm cum sponsi sunt. tunc enim sponsæ oculis, quàm vehementissimè diligunt, placere supra modum cupiunt. Sed si possemus in solem faciem oculorum figere, & si propinquiores illi essemus, & totum, quantum est, & qualis est, videremus, non indigeremus similitudine sponsi ad ejus incredibilem pulchritudinem capiendam. Certè omnis venustas oculorum à luce pendet, & absente luce omnis colorum pulchritudo evanescit. proinde nihil est pulchrius luce, & Deus ipse, qui est ipsa pulchritudo, lux appellari voluit.

1. Jo. 1. Deus, inquit sanctus Ioannes, lux est, & tenebra in eo non sunt ullæ. Porro in rebus corporalibus nihil est sole lucidius, ac per hoc, nihil est sole formosius. Adde pulchritudinem rerum inferiorum; atque hominum præcipuè, brevi marcescere; solis pulchritudinem numquam extingui, numquam minui, semper omnia æquali splendore lætificare. An non sentimus, in exitu solis quàm videantur res omnes quodammodò exhilarari? nec solùm homines lætari, sed etiam suaves venti spirare,

G
 spirare
 re,
 Hinc
 sibi
 respo
 in ten
 deo?
 Ag
 reput
 lætific
 tus,
 & lu
 ad br
 dend
 quàm
 perdi
 bras
 bunt
 creati
 netra
 mæ i
 Intra
 Poss
 curfu
 vit, in
 Gigas
 dine c
 viriur
 omni
 ciet.
 solem
 explic
 chritu

spirare, flores aperiri, herbas exurgere, aviculas aërem cantu mulcere? Hinc ille cæcus fenex Tobias dicenti sibi Angelo, *Gaudium tibi sit semper: Tob. 3.* respondit: *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cali non video?*

Age igitur, anima mea, & tecum reputa, si sol creatus exortu suo ita lætificat omnia, quid faciet sol increatus, sine ulla comparatione pulchrior & lucidior, quando puris cordibus, non ad breve tempus, sed in æternum videndus & contemplandus orietur? Et quàm infelix & tristis hora succedet perditis hominibus, quando in tenebras sempiternas sepeliendi amandabuntur, ubi nec solis increati neque creati radii ullo umquam tempore penetrabunt? & quale gaudium erit animæ illi, cui à Patre luminum dicitur: *Matth. 25. CAP. 11. Pf. 12.*
Intra in gaudium Domini tui.

Postea idem Propheta celebrat solis cursum prorsus admirabilem: *Exultavit, inquit, ut gigas ad currendam viam. Gigas* certè robustus, si pro magnitudine corporis passus extendat, & pro virium robore velociter currat, ingens omnino spatium brevi tempore conficiet. Et quidem Propheta, quoniam solem comparaverat homini sponso, ut explicaret, eo modo quo poterat, pulchritudinem solis; sic postea com-

paravit homini giganti, ut eo modo quo poterat, eadem similitudine utens, solis cursum velocissimum explicaret. Sed etiam si non homini, quantumvis magno & robusto, sed avibus volantibus, s. gittis, ventis, fulminibus comparasset, adhuc longissimè à veritate abesset. Nam si verum est, quod oculis cernimus, solem vigintiquatuor horis percurrere totum ambitum sui orbis: & si ambitus orbis solis, infinitis ferè partibus orbis terræ ambitū superat: & si ambitus orbis terræ circiter viginti millia milliariorum complectitur: quæ sunt omnino verissima: sine dubio sequitur, ut singulis horis multa milliariorum millia sol currendo cōficiat. Et quid dico, singulis horis? imò singulis quadrantibus, ac ferè singulis horarum particulis. Nam si quis velit ortum vel occasum solis observare, præsertim in horizonte aperto, quale est in mari, vel in planitie campestri, intelliget totum corpus solare ascendere supra horizontem minori spatio temporis, quàm sit octava pars horæ, & tamen diameter corporis solaris multo major est, quàm diameter orbis terræ, qui tamè septem millia milliariorum continet. Ego ipse volens curiosè aliquando cognoscere, quanto temporis spatio sol totus occumberet in mari: cœpi ad initium occasus ejus legere Psalmū Miserere mei

Deus,

Deu
jam
fe et
quo
su su
jus
rum.
dem
corp
mole
jore
velo
tigar
terno
stipes
finita
miran
hoc e
verè r
Re
de qu
dat a
dum
fider
omner
vivific
mina
virere
Etus a
terram
ac me
Quare
Deum

GRADVS SEPTIMVS. III

Deus, & vix totum bis legeram, cum jam sol totus occubuisset. Ergo necessesse est, solem eo brevissimo tempore, quo bis legitur Psalmus Miserere, cursu suo percurrere spatium multo majus, quam sint septem millia milliariorum. Quis hoc crederet, nisi certa ratio demonstraret? Et si quis nunc addat, corpus, quod tam velociter movetur, esse molem toto orbe terrarum longè majorem: & motum tanti corporis, & tam velocem, sine ulla intermissione vel fatigatione peragi, & si Deus jubeat, æterno tempore posse durare: certè nisi stipes aut truncus fuerit, non poterit infinitam Conditoris potentiam non admirari. Verè igitur scribit Ecclesiasticus, hoc esse vas admirabile, opus Excelsi, & verè magnum Dominum qui fecit illud.

Restat efficacia luminis & caloris, CAP. III. de qua dicit David: *Nec est, qui se abscondat à calore ejus.* Hoc unum corpus lucidum, in medio mundi positum, omnia sidera, omnem aërem, omnia maria, omnem terram collustrat; & calore suo vivifico ubique terrarum omnia germina, omnes segetes, omnes arbores virere & frondere facit, omnes fructus ad maturitatem perducit; & infra terram etiam virtutem suam diffundit, ac metalla omnis generis producit. Quare S. Iacobus initio Epistolæ suæ Deum ipsum cum sole comparavit:

112 ASCENS. IN DEVM

Iac. I. *Omne datum optimum, inquit, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Sol quidem est pater luminum corporalium, Deus autem est Pater luminum spiritualium: sed in tribus rebus dissimilitudo magna est inter Deum & solem. Primùm enim sol, ut totum orbem terrarum lumine & calore compleat, opus habet transmutatione perpetua; Deus autem, quia ubique totus est, transmutatione non indiget. Idcirco sanctus Iacobus dicit: *Apud quem non est transmutatio.* Deinde, sol propterea quod semper mutat loca, idè per vices aliis diem facit, aliis noctem relinquit; aliis lucet, aliis obumbratur: Deus autem numquam movetur, & semper omnibus præsens est. idè & sanctus Iacobus addit: *Nulla est apud eum vicissitudinis obumbratio.* Denique, quod est omnium maximum, à sole patre luminum corporalium sunt omnia data & dona quæ nascuntur in terris: sed hæc bona sunt, sed neque optima, neque perfecta, quin potius exigua, temporalia, caduca, & quæ nec hominem bonum faciunt, & quibus malè uti possunt qui volunt, quæque in suam perniciem plurimi convertunt. At à Deo Patre luminum spiritualium descendunt omnia data optima

GRADVS SEPTIMVS. 173

optima & dona perfecta, quæ habentem optimum perfectumq; efficiunt, & quibus nemo malè uti potest, & quæ in iis perseverantem perducunt ad statum veræ felicitatis, qui est omnium bonorum aggregatione perfectus.

Quare igitur, anima mea, quæ sint ista data optima, & dona perfecta, quæ defursum sunt, atque à luminum Patre descendunt; ut cum inveneris, de illis sollicita sis, atque illa totis viribus obtinere nitaris. Sed non est quòd longè discedas, satis hoc tibi ipsa solis natura monstrabit: sol enim lumine & calore omnia peragit; atque hæc sunt data & dona Patris luminum corporaliū, lumen & calor. Sic igitur data optima, & dona perfecta, quæ defursum sunt, descenduntque à vero patre luminum Deo, sunt lux sapientiæ & ordinatio charitatis. Lux sapientiæ, quæ verè sapientem facit, & qua nemo potest uti malè, & quæ ad fontem sapientiæ in cælesti patria situm perducit, est illa, quæ docet contemnere temporalia, & magnificere sempiterna: docet non sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo: docet non facere de exilio patriam, nec amare peregrinationem, sed tolerare: denique docet habere vitam hanc præsentem in patientia, cum sit plena periculis & tentationibus; & mortem in desiderio,

quia *beati mortui qui in Domino moriuntur*. Ordinatio veræ charitatis quid est, nisi Deum, qui finis est omnium desideriorum, sine fine & sine mensura diligere; res ceteras, quæ sunt media ad finem, diligere cum mensura & modo, quantum videlicet necesse est ad finem, id est, ad beatitudinem consequendam? Certè nemo est inter filios hominum, qui circa corporis curam ordinem in-
verrat, ut sanitatem amet cum mensura, & amaram potionem sine mensura, cum sciat illam esse finem, hanc medium. Vnde igitur fit, ut tam multi, qui sapientes videri volunt, in coacervandis divitiis, in quærendis voluptatibus carnis, & in adipiscendis honorum gradibus nullum modum inveniant, quasi hæc bona finis sint cordis humani: & in amando Deo, & felicitate sempiterna quærenda, iis angustiis contenti sint, quasi hæc media sint ad finem, non finis omnium mediorum? Illa omnino causa est, quia sapientiam hujus mundi habent, non sapiëntiam quæ desursum est, descendens à Patre luminum: & quia ordinatam charitatem non habent, ac per hoc charitatem veram non habent, quæ nisi ordinata esse non potest; sed pleni sunt cupiditate, quæ ex Patre non est, sed ex mundo. Tu igitur, anima mea, dum peregrinaris à patria, & inter hostes versaris, qui veræ sapientiæ veræ
que

que charitati insidiantur, & astutiam pro sapientia, & cupiditatem pro charitate supponunt, ingemisce toto corde ad Patrē luminū, ut data optima, & dona perfecta, veræ scilicet sapientiæ lucem, & ordinatæ charitatis ardorem ad cor tuum descendere faciat, ut iis repletus, per viam mandatorum Dei inoffenso pede decurras, & ad patriā illam pervenias, ubi de ipso fonte sapiētiæ bibit, & de puro lacte charitatis vivitur.

Venio nunc ad tempus nocturnum, CAP. IV.
in quo cælum nobis per lunam & stellas gradum facit ad ascendendum in Deum. Sic enim loquitur David: *Quoniam videbo celos tuos opera digitorum tuorum, lunam & stellas, qua tu fundasti.* Si cælum ipsum videre possemus, non diceret Propheta, quasi explicando quod ante posuerat, *lunam & stellas, qua tu fundasti.* & sanè si ad cælum ipsum sensus nostri pertingerent, aut ejus naturam & qualitates certa ratione investigare possemus, sine dubitatione egregiam scalam haberemus ad Deum. Non ignoramus quidem, non defuisse, qui ex motu siderum naturam cæli definierint quintam essentiam, simplicem, incorruptibile, & quæ perpetuò moveatur in orbem: sed scimus etiam, nō defuisse alios, qui cælum esse voluerint elementum ignis, quod non moveatur in orbem, nec sit incor-

ruptibile secundum partes, nos autem non opiniones, sed scientiam certam aut doctrinam fidei quarimus; ut ex ea nobis ad Deum cognoscendum scalam solidam construamus. Ergo contenti erimus ex luna & stellis, quas videmus, scalam erigere cum Propheta, ut paulò antè fecimus ex sole, qui est lux & princeps luminum reliquorum.

Luna duas habet proprietates, quæ nobis utiles esse possunt ad ascendendum, & promerendum Deum. Prior est, quòd quò magis propinquat ad solem, eò magis illustratur in parte superiore, qua respicit cælum; & obscuratur in parte inferiore, qua respicit terram: & quando est omnino subiecta soli, & cum eo omnino conjuncta, tum tota est lucida versus cælum, & obscura versus terram: & contrà, cum est opposita soli, tota illustris cernitur ab iis qui terram incolunt, & nihil lucis habet in parte superiore, quam intuentur qui incolunt cælum. Hæc lunæ proprietas magnum esse potest documentum, vel exemplum mortalibus, ut intelligant, quàm solliciti esse debeant propinquitatis, & subiectionis, & conjunctionis ad verum Patrem luminum, Deum. Luna significat hominem, sol Deum. Quando luna est opposita soli, tunc lumine mutuato à sole respicit solam terram, & terga quo-

dammodò vertit cælo : unde etiam tunc pulcherrima apparet habitantibus in terra, sed deformissima habitantibus in cælo. Sic omnino mortales homines, quando longissimè recesserunt à Deo, ut filius ille prodigus, quando recessit à patre, & abiit in regionem longinquam, tunc abutuntur lumine rationis, quod à Patre lumen acceperunt, ad solam terram inspiciendam, & obliuisci Deum, solam terram cogitant, solam terram amant, & in ejus bonis adipiscendis toti occupantur, & tunc à filiis hujus sæculi sapientes & beati prædicantur: sed ab iis qui degunt in cælo, pauperes, & nudi, & cæci, & deformes, & miserii, & miserabiles judicantur. Contrà verò, luna cùm soli conjuncta, illi perfectè subicitur, tota lucet ex parte superiore, & cælum solùm respicit, terræ verò terga quodammodò vertit, & ab humanis oculis penitus evanescit. Sic omnino cùm impius incipit ad pietatem reverti, & per conversionem perfectam Deo, vero animarum soli, subicitur per humilitatem, & conjungitur per charitatem, tunc adimplet, quod Apostolus monet, ut quæ sursum sunt quærat, ubi Christus est in dextera Dei, & quæ sursum sunt, non quæ super terram; & tunc ab insipientibus contemnat, & quasi

118 ASCENS. IN DEVM

mortuus reputetur. Verè enim qui talis est, mundo mortuus est, & vita ejus abscondita est cum Christo in Deo: sed cum apparuerit Christus vita ejus, tunc & ipse apparebit cum Christo in gloria, ut idem Apostolus eodem loco jungit.

Col. 3.

Atque hæc est caussa (ut S. Augustinus in epistola ad Ianuarium annotavit) cur Pascha Domini tam in Lege veteri, quàm in nova, non possit ritè celebrari, nisi plenilunio peracto, id est, cum luna, quæ in plenilunio est opposita, incipit per conversionem redire ad conjunctionem cum sole. Voluit enim Deus hoc cælesti signo demonstrare, per passionem & resurrectionem Domini factum esse, ut homo contrarius Deo per iniquitatem suam, inciperet converti ad Deum, atque ad ejus gratiam & unionem properare per meritum Iesu Christi.

Sed tu, anima mea, si aspirante gratia Dei invenias te fortè subjectam Patri luminum per veram humilitatem, ei quæ feliciter conjunctam per ardentem charitatem, noli stultos imitari, qui sicut luna mutantur; sed sapientes æmulare, qui ut sol permanent, Ecclesiastico teste. Luna enim quàm velociter ad conjunctionem accedit, tam velociter à conjunctione recedit: tu verò si sapis, adeptam semel gratiam
noli

Epist.

19. ca.

4.5.6.

Ecc. 27

G R
noli del
nihil er
neque
spontè
niam p
tentibu
num po
curè ter
intuere,
ctare, in
stolo Pe
cum Ma
Christo
terra. F
dicent
ille pro
mendat
Est alia
quoq; cu
na si qui
ut dicit
Psalms
splendo
magno
luminat
noctis t
sol, Ang
rū, quib
non erit
tua clari
tem haju
ctem, in
per specie.

GRADVS SEPTIMVS. 119

noli deserere, noli abire, noli recedere. nihil enim melius ullo in loco reperies: neque scis an aliàs reverti dabitur, si spontè recesseris qui enim promisit veniam pœnitentibus, & gratiam revertentibus, nec vitam longiorem, nec donum pœnitentiæ tibi promisit. Ergo securè terga vertas terræ, & solem tuum intueri, in illo conquiesce, in illo delectare, in illo permane. Dicas cum Apostolo Petro: *Bonum est nos hîc esse.* & *Matth.* cum Martyre Ignatio: *Bonū mihi est cum* ^{17.} *Christo vivere, quàm regnare in finibus* ^{Epiſt.} *ad* ^{Rom.} *terra.* Et parum tibi fit, quid de te iudicent qui terram sapiunt. Non enim ille probatus est, quem mundus commendat, sed quem Deus commendat.

Est alia lunæ consuetudo, quam Deus ^{CAP.} ^{V.} quoq; cum electis suis fervare solet. Luna siquidem præest nocti, sicut sol diei, ut dicit Moyses in Genesi, & David in ^{Gen. 1.} ^{Pſ. 135} Psalmis. sed sol diem totum continuo splendore collustrat; luna verò nunc magno lumine, nunc exiguo noctem illuminat; aliquando etiam nullo lumine noctis tenebras consolatur. Sic Deus, ut sol, Angelos sanctos, & animas beatorū, quibus perpetuus dies est, (*nox enim* ^{Ap. 21.} *non erit illic,* ait S. Ioan. in Apoc.) perpetua claritate illustrat. Nostræ autem huius peregrinationis & exilii noctem, in qua *per fidem ambulamus,* & ^{2. Cor.} ^{5.} *non per speciem,* & Scripturæ sanctæ intēdimus ^{5.} ^{5.} ram-

2. Pet. 1. *tanquam lucerna lucenti in caliginoso loco,*
 ut ait S. Petrus in Epistola posteriore,
 Deus, ut luna, per vices corda nostra
 illuminando visitat, & aliquando in
 tenebris desolationis relinquit. Nec ta-
 men debes, anima, nimium contrista-
 ri, si nullo consolationis lumine frue-
 ris; neque nimium exhilarari, si pauld
 post in luce consolationis & devotio-
 nis respiras. Deus enim non solem, sed
 lunam se gerit in hujus sæculi nocte,
 & non solum nobis pusillis & imper-
 fectis Deus nunc apparet, ut luna ple-
 na lumine consolationis, nunc ut vacua
 omni lumine horrorem & tenebras no-
 ctis densissimas nobis relinquit: nam
 & Apostolus Paulus vas electionis, &
 2. Cor. 12. *qui ad tertium cælum raptus audivit*
arcana verba; quæ non licet homini loqui,
 2. Cor. 7. *aliquando dicit: Repletus sum consolatio-*
ne, superabundo gaudio in omni tribulatio-
ne nostra. aliquando verd ingemiscit, &
lamentatur, dicens: Video aliam legem
 Ro. 7. *in membris meis, repugnantem legi mentis*
meæ, & captivantem me in lege peccati,
quæ est in membris meis. Infelix ego ho-
mo, quis me liberabit de corpore mortis
 2. Cor. 1. *hujus? & in posteriore ad Corinth. Non*
volumus ignorare vos fratres de tribulatione
nostra, quæ facta est in Asia, quoniam
supra modum gravati sumus, supra virtu-
 Hom. 3. *tem, ita ut taderet nos etiam vivere. At-*
 Matt. *que hoc est, quod monet S. Ioannes*
 Chry-

GR
 Chry
 bus h
 nequ
 conc
 prosp
 mirab
 hæc d
 Reli
 cæloru
 cit: S
 dit co
 celsis
 habet
 tum a
 per
 etem
 nus e
 solem
 illumi
 tur Pe
 vadit
 cum t
 in cust
 sunt
 runt e
 Quib
 tentia
 corpe
 mem
 rari f
 est ve
 non si
 stellis

nisi continuò ad vocem imperantis existere, & operari. Lucere autem cum iucunditate ei qui fecit illas, est ista promptè & facilè obedire Factori, ac si in obediendo, magna iucunditate & gaudio afficerentur. Sed illud est omnino admirabile in stellis, quòd cum velocissimè moveantur, & numquam à cursu illo incitatissimo cessent, & aliæ tardiùs, aliæ celeriùs currant in orbem; tamen semper modum suum & proportionem cum aliis ita servent, ut inde concentus harmonicus, isque suavissimus oriatur. De hoc concentu loquitur Deus in libro Iob, cum dicit: *Quis enarrabit calorum rationem, & concentum calis quis dormire faciet?* Non est iste concentus vocum aut sonorum, qui auribus corporis percipiatur; sed concentus proportionum in motibus siderum, qui cordis aure sentitur. Siquidem stellæ firmamenti, omnes simul eadem velocitate vigintiquatuor horis totum cæli ambitum percurrunt; septem verò sidera, quæ planetæ, sive errantia sidera dicuntur, variis motibus, alia velociùs, alia tardiùs incitantur, ut videantur stellæ firmamenti Bassum imitari (ut vulgaribus nominibus utamur) & planetæ quasi contra-punctum perpetuum & suavissimum facere. Sed hæc supra nos sunt, & illis tantum iste concentus sonat, qui in cælo positi rationem motuum

tuum

Iob. 38

G R
 tuum
 stellæ
 orben
 vident
 & salt
 chorea
 Sed
 ascende
 mo soli
 tudine
 rum, a
 rum, &
 rum, c
 dere De
 habitat
 nem illa
 chra ut
 Dei; af
 torum n
 omnibu
 cæli ex
 rum ho
 fertas, c
 ti admix
 dum auc
 consonis
 lius dulo
 ut necip
 videatur
 omnino
 per hoc
 iudicent

GRADVS SEPTIMVS. 123

tuum istorum intelligunt. Et quoniam stellæ, seruata proportione, semper in orbem se convertendo non fatigantur, videntur instar virginum honestarum, & saltandi peritarum, in cælo semper choreas iucundissimas agere.

Sed tu, anima mea, paulò altiùs ascende si potes; & à splendore maximo solis, à pulchritudine lunæ, à multitudi- & varietate luminum reliquorum, ab admirabili concentu cælorum, & à choreis iucundissimis stellarum, cogita quid erit supra cælum videre Deum, solem videlicet, qui lucem habitat inaccessibilem; intueri Virginem illam, cæli Reginam, quæ pulchra ut luna, toram lætificat civitatem Dei; aspicere choros & ordines multorum millium Angelorum, qui stellis omnibus plures & lucidiores, cælum cæli exornant; cernere animas sanctorum hominum, choris Angelorum insertas, quasi planetas stellis firmamenti admixtos; & quid erit cantica laudum audire, & illud perenne alleluja consonis vocibus in plateis civitatis illius dulcissimè resonare. Sic enim fiet, ut nec ipsa cæli pulchritudo tibi magna videatur; & quæ infra cælum sunt, omnino perexigua, ac panè nulla, ac per hoc contemnenda & despicabilia iudicentur.

GRADVS OCTAVVS

Ex consideratione animæ rationalis.

CAP. I. **P**ertransivimus hucusque res omnes corporales, dum mentis consideratione ex rebus creatis ad Creatorem ascendere nitimur. Iam verò supra omnium corporum dignitatem invenimus animas humanas, quæ ad infimum genus spiritualium substantiarum pertinere noscuntur, inter quas & Deum nihil medium nobis occurrit, præter hierarchias & ordines Angelorum.

Porro humana anima tantam habet cum Deo conditore similitudinem, ut planè ignorem, an alia via quis possit faciliùs ad Deum cognoscendum ascendere, quàm ex consideratione propriæ animæ. Itaque voluit Deus hominem esse inexcusabilem, si notitiam Dei non habeat, cum eam, ipsius Dei auxilio comitante, ex animæ suæ cognitione non difficulter haurire possit.

Primum igitur, Anima hominis spiritus est: sic enim exponunt sancti Patres illa verba Genesis: *Formavit Dominus Deus hominem de limo terra, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vite.*

Tob. 3. & illud Tobia: *Præcipe in pace recipi*

Ecc. 12. *spiritum meum.* & illud Ecclesiastæ: *Re-*

GRADVS OCTAVVS. 125

vertatur pulvis in terram suam, unde erat,
 & spiritus redeat ad Deum, qui dedit il-
 lum. Quamvis autem vocabulum spiri-
 tus conveniat etiam vento, de quo di-
 citur in Psalmis: *Spiritus procellarum.* Ps. 148
 in Euangelio: *Spiritus ubi vult spirat,* Ioan. 3
 & *vocem ejus audis.* tamen non dubium
 est, spiritum procellarum esse corpus
 tenuissimum, quod ob summam suam
 subtilitatem magis imitatur spiritualementem
 naturam, quam aliud quodcumque
 corpus. Anima verò humana propriè
 spiritus est, non corpus; neque ex
 materia producitur, sed à Deo creatur.
 de qua re apud Catholicos nulla con-
 troversia est.

Hic igitur incipit excellentia animæ,
 & similitudo ad Deum. Deus enim spi-
 ritus est, ut Salvator apertè pronuntiat:
Spiritus est Deus; & eos qui adorant eum, Ioan. 4
in spiritu & veritate oportet adorare. Sed
 quamquam & Deus spiritus est, &
 anima humana spiritus est; tamen Deus
 est spiritus increatus, & creator, ani-
 ma spiritus creatus: ex quo sequitur
 infinita distantia inter spiritum qui est
 anima, & spiritum qui est Deus. pro-
 inde quantum letari potest anima, quòd
 fit in genere substantiæ spiritualis, ac
 per hoc cælo & sideribus altior nobili-
 tate naturæ; tantum humiliari debet, ac
 Deo conditori subijci, quòd ex nihilo
 facta fit, & ex se nihil fit.

K

Deinde,

CAP. II. Deinde, Anima humana, quia spiritus simplex est, immortalis etiam est: non enim habet in se aliquid, unde distrahi vel interire possit. Sed in hac re quoque quantum gloriari potest super animas brutorū animantium, quæ cum corpore intereunt; tantum Conditoris sui excellentiam suspicere & admirari debet, qui non solum immortalis, sed sempiternus etiam est. Anima enim humana aliquando non fuit, & solius Dei voluntate ad esse pervenit, & ejusdem voluntate Dei posset ad nihilum redigi, quamvis in se corruptionis principium non habeat. Itaq; rectè dixit Apostolus de Deo: *Qui solus habet immortalitatem.* solus enim nulla vi, nullo casu, nulla ratione dissolvi potest, cum sit ipsum esse, ipsa vita, & fons essendi & vitæ.

1. Ti. 6

CAP. III. Tertio, Anima humana lumine intelligentiæ prædita est: cognoscit enim non solum colores, & sapes, & odores, & sonos, & calorem, & frigus, & durum, & molle, & alia id genus, quæ sensibus corporis parent; sed etiam de substantia judicat, & de rebus non solum singulis, sed etiam universis: & non solum præsentia novit, sed etiã futura conjectat, & discurrendo transcendit cælos, penetrat abyssos, ex causis scrutatur effecta, & ex effectis recurrit ad causas: denique Deum ipsum, qui lucem habitat inaccessibilem,

lem, acie mentis attingit, atque hoc est lumen, de quo dicit S. Ioannes ^{Ioan. 1} in Euangelio: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* & David in Psalmis: ^{Psal. 4.} *Signatum est super nos lumen vultus tui* ^{Psa. 3.} *Domine.* & : *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Magna est hæc animæ dignitas, per quam homo similis est Deo, & dissimilis bestiis. atque hinc conjectare potest ac debet homo, quanta sit eminentia & sublimitas Domini conditoris sui. Anima enim lumine intelligendi prædita est; sed Deus est lux, & intelligentia. Anima discurret à causis ad effecta, & ab effectis ad causas, atque eo discursu non sine magno labore scientiam venatur: Deus intuitu uno ac simplici simul omnia perfectè cognoscit. Anima intelligit ea quæ sunt, ac per hoc scientia ejus pendet à rebus: Deus intelligendo facit ut res sint, ac per hoc rerum existentia à Dei scientia pendet. Anima de rebus futuris utcūq; conjectat: Deus omnia futura non minùs perspicuè, quàm præterita & præsentia semper intuetur. Anima multis indiget ut intelligentiæ munus exerceat, objecto, specie, phantasmate, & aliis: Deus nulla re eget, ipsa enim essentia sua est illi omnia; imò etiã ipsa sua essentia est illi intelligentia.

Denique anima, dum est in corpore, non solum Deum non videt, sed neque Angelos videt, neque se ipsa videt, neque substantiam ullam, quamvis corporalem, proprie videt, & in multis fallitur, plurima ignorat, de pluribus opinionem, de paucissimis veram scientiam habet: Deus autem nihil ignorat, nihil opinatur, nunquam fallitur, numquam errat, *omnia nuda & aperta sunt oculis ejus*, ut Apostolus loquitur in Epistola ad Hebræos. Ergo si tanti facit homo scientiam suam, ut

1. *Cov.*
2.

Apostolus dicat, *Scientia inflat*; quantum admirari debet scientiam Conditoris, cui comparata omnis scientia nostra, non scientia, sed ignorantia est?

CAP.
IV.

Quartò, Viget in anima humana genus aliud scientiæ, quod non in speculatione, sed in actione versatur. Unde sunt tot libri Philosophorum de vitiis & virtutibus, tot leges Principum, & consilia Iureconsultorum, tot institutiones & exercitationes ad artem bene vivendi comparandam. In quibus admirabile cernitur in homine lumen rationis, quo uno longè ac longè bestiis præstamus. Sed nihil hæc omnia sunt ad legem æternam, quæ in mente Conditoris viget, ex qua tamquam ex fonte uberrimo manarunt omnes leges

1. *Act.* 4.

& omnia jura. *unus est enim legislator & iudex.*

judex Deus, inquit S. Iacobus in epistola sua. Ipse est veritas, & justitia, & ^{Pro. 2.} sapientia, per quem reges regnant, & legum conditores justa decernunt. Proinde numquam arte benè beateque vivendi reperies, donec ad scholam Christi, qui ^{Matt.} unus est Magister verus admissus, ejus ^{23.} verbo & exemplo didiceris justitiã illam, quæ abundat super justitiã Scribesum & Phariseorum, addo etiã Philosophorũ, cujus finis est *charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* ^{Matt. 5} ^{1. Ti. 1}

Quintò, Possidet anima hominis tertium genus scientiæ, quod in rebus ingeniosè fabricandis positum est. Et quidem norunt etiam araneæ, telas texere, & aviculæ nidos ædificare, & apes mella conficere, & vulpes foveas quasi domos quærere: sed ista animantia naturæ quodam instinctu rem unam & eandem & modo eodem faciunt; anima verò humana, ratione & judicio prædita, artes innumerabiles adinvenit, per quas omnibus animantibus, velint nolint, imperat & dominatur: nec profunt avibus alæ, nec piscibus profunditas aquarum, nec leonibus aut ursis robur eximium, nec equis & mulis ferocitas, nec cervis & capreis pernicitas; siquidẽ ipsi etiam pueri, laqueis & visco & retibus aves capiunt, & hamo ac retibus piscatores pisces apprehendunt: viri autem ingenio & arte leones & ursos

caveis ferreis includere & circumducere, apros & cervos vel funibus irretire, vel ferro confodere, equos & mulos fræno domare, & imperio suo subdere didicerunt. Quid dicam de arte navigandi? quanta lux ingenii in anima humana fulsit, quando per liquidum mare naves maximas, & ponderibus gravissimis onustas, non solum remis quasi pedibus currere, sed etiam velis quasi alis volare docuit? Quid de agricultura? quis non obstupescat ingenium hominis, si segetes, si vineas, si pomaria, si hortos, si piscinas, si varios aquarum rivulos, ad hortos irrigandos & arva humectanda ductos, inspiciat? Quid de architectura? quis non miretur palatia, templa, urbes, arces, turres, amphitheatra, pyramides, obeliscos? Omitto pingendi & sculpendi artes, quibus sic interdum ad vivum exprimuntur, vel coloribus in tabula, vel scalpello in marmore, vultus hominum, vel res ceteræ; ut veræ, non pictæ vel sculptæ credantur. Omitto reliquas artes, humano ingenio, sive ad necessitatem vitæ, sive ad commoditatem, sive ad voluptatem excogitatas, quæ tot sunt, ut numerari vix possint.

Age igitur, anima mea, gratias Deo, quod tanto intervallo distare voluerit naturam tuam à natura animantium ceterorum: sed simul attolle, oculos
 mentis

mentis ad ipsum eundem Conditorum tuum, in quo est verus fons ingenii, & sapientiæ effectricis rerum. Ab illo fonte defluxit quidquid ingenii ad naturam tuam derivatum est. Et si miraris ingenium hominis, quod animalibus ratione carentibus industria & arte dominari didicerit; admirare potius Deum, cui omnia ferviunt & obediunt, non solum animalia, sed etiam inanima. Et si magnum tibi videtur, quod homo tot artes invenit navigandi maria, colendi agros, fabricandi domos; cur non majus videri debet, quod Deus sapientia sua fabricavit cælum, & terram, & maria, & omnia quæ in eis sunt, & omnia moderatur & regit? Et si denique obstupescis artem pingendi in tabulis, & quasi vivos ducendi de marmore vultus: cur non obstupescis artem Conditoris tui; qui de luto formavit verum ac vivum hominem, & de costa viri veram ac vivam mulierem ædificavit? præsertim si addas, quæ faciunt homines, sine Deo cooperante non fieri; quæ autem facit Deus, ab ipso solo, nullo alio cooperante, fieri.

Sextò, Donata est hominis anima libero voluntatis arbitrio, quod est illi commune cum ipso Deo & Angelis, & quod à rebus ceteris creatis maximè distat. Magna est hæc nobilitas, & admirabilis

lis excellentia. Sed tanto major est libertas in conditore rerum omnium Deo, ut animæ libertas cum illa comparata, vix umbra illius esse videatur. Primum, libertas voluntatis humanæ infirma est, & ad mala ac noxia sibi eligenda facilis & prona: libertas voluntatis divinæ robustissima est, ut deficere vel inclinari ad malum nullo modo possit. quomodo enim posse mori, infirmitas est corporis mortalis; non posse mori, sanitas est corporis glorificati: sic etiam posse peccare, infirmitas est liberi arbitrii; non posse peccare, sanitas erit ejusdem arbitrii, quâdo Deus in cælesti patria hoc nobis conferet per gratiam, quod ipse semper possidet per naturam. Deinde, liberum arbitrium nostrum liberum quidem est, ut possit velle & non velle, vel etiam velle & nolle; sed non est potēs efficere quod vult, vel ut non fiat quod non vult, etiam in se ipso, quanto magis in ceteris? Audi Apostolum lamentantem in Epistola ad

R^o 7. Romanos: Non quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago. Et quis nostrum hoc non experitur? Volo attentè orare Deū, & jubeo imaginationi meæ, dum ad orandum assisto, ut nusquam evagetur, nec me trahat ad alia cogitanda: & eam retinere non possum in officio, ac dum minùs de hac re sollicitus sum, inveniò me ab imaginatione delusum,

sum, oratione intermissa ad alia cogitanda delapsum. Volo non concupiscere, & non irasci præter ordinem rationis, & impero per liberum arbitrium irascibili & concupiscibili facultati, quæ in me sunt, ac rationi jure subditæ esse debent, ut rationis imperio omnino subjaceant, nec se finant à sensibus corporis ullo modo seduci: & sæpè non obeditur, nec fit quod volo, sed quod nolo. Sed quod prorsus admirabile & miserabile est, imperat animus corpori, & paretur statim; imperat animus sibi, & resistitur: *Vnde hoc monstrum?* inquit S. Augustinus. *Imperat animus ut moveatur manus, & tanta est facilitas, ut vix à servitio discernatur imperium; & animus est, & manus corpus est: imperat animus, ut velit animus, nec alter est, nec facit tamen. sed non ex toto vult; non ergo ex toto imperat. Non igitur monstrum, sed ægritudo animi est; quia non totus assurgit veritate sublevatus, consuetudine pręgravatus. At libertas arbitrii Domini Dei cum plena & absoluta potestate ita conjuncta est, ut de ea scriptum sit: *Omnia quacumque voluit, fecit. Et non est qui tua possit resistere voluntati.* Quare, anima mea, si sapiis, noli de viribus liberi arbitrii gloriari, donec pervenias ad libertatem gloriæ filiorum Dei, quando cælestis medicus sanaverit omnes languores tuos, & repleverit in bonis desiderium*

Lib. 8.
confess.
cap. 9.

Pf. 113

Esther,
13.

Ro. 8.

Pf. 102

Pf. 102. tuum. Interim verò ingemisce affiduè,
Pf. 26. ac dicito Deo cum Propheta : *Adjutor
 meus esto, ne derelinquas me.* Et non cum
 torpore, & ex sola consuetudine, sed
 vigilanter, & ex toto corde repete,
 quod plusquam septies in die repetis :
Pf. 69. *Deus in adiutorium meum intende, Domine
 ad adjuvandum me festina.*

CAP.
VII.

Septimò, Habet hominis anima vo-
 luntatem rationalem, quæ non solùm
 appetere potest bona præsentia, & par-
 ticularia, & corporalia, qualia appe-
 tunt etiam bestia; sed etiam bona ab-
 sentia, generalia, & spiritualia, quæ per
 fidem aut rationem ostenduntur, atque
 aded ipsum summum & infinitum bo-
 num, quod est Deus. Atq; hoc est quod
 facit hominem magnarum virtutum
 capacem, ac præcipuè reginæ om-
 nium virtutum charitatis. Amant ani-
 mantia bruta, sed amore concupiscen-
 tiæ; amorem verò amicitia; omnino
 ignorant. Tu verò, anima, capax à Deo
 facta es illius doni, quod est fons om-
 nium donorum, & quod cum Deo sum-
 mo bono ita conjungit, ut ille in te
 maneat, & tu in eo, luminosa; videli-
 cet & speciosissima; charitatis. *Deus
 enim charitas est; & qui manet in chari-
 tate, in Deo manet, & Deus in eo.* Sed si
 hoc tantum est bonum voluntatis
 creatæ, quantum erit illud bonum, quo
 plena est voluntas increata? Sola vo-
 luntas

GRADVS OCTAVVS. 133

luntas Dei capax est infiniti amoris, quo digna est amari infinita bonitas Dei. Neque indiget virtutibus ista voluntas, neque opus habet ab intellectu dirigi: ipsa enim & intellectus idem sunt, sicut sapientia & charitas in Deo una res sunt.

Octavo, Anima humana est in corpore humano, sed longè aliter quàm animæ brutorum in corporibus eorum. Animæ brutorum materiales sunt, & extensæ ad corporis extensionem, ut pars sit in parte, & tota in toto. Anima verò humana, quia spiritus indivisibilis est, admirabili modo tota in toto, & tota in singulis partibus est: & cùm totum corpus repleat, nullum tamen in corpore locum occupat: & quando corpus crescit, anima non crescit, sed incipit esse ubi antea non erat: & si membrum abscinditur, vel arescit, anima non minuitur, neque siccat, sed desinit in eo membro esse ubi antea erat, absque omni læsione vel mutilatione sua. Hoc est verum speculum existentia Dei in rebus creatis. Deus enim spiritus indivisibilis est, & tamen mundum totum, & partes ejus omnes replet, nec locum ullum occupat, & totus est in toto mundo, & totus in qualibet parte mundi: & cùm nova creatura produci- tur, Deus in ea incipit esse, nec movetur tamè: & cùm creatura aliqua fortè destrui-

CAP. VIII.

destruitur, aut moritur, Deus non destruitur, nec moritur, sed definit ibi esse, nec tamen locum mutat. itaq; in his conveniunt Deus & anima. Sed in multis tamen, ut par est, lōgè eminent Deus: anima siquidem, ut in corpore sit, & corpus regat ac moveat, necesse habet formam corporis fieri, atq; ita cum eo conjungi, ut ex anima & corpore unus homo fiat. Deus non eget, ut fiat forma vel anima mundi, neque ut ex ipso & mundo una substantia composita fiat. Sed ex immensitate sua hoc habet, ut ubique sit; ex indivisibili unitate, ut totus ubique sit; ex omnipotentia, ut omnia regat, omnia portet, omnia moveat. Deinde, anima quamvis in toto corpore esse dicatur, tamen propriè non est nisi in partibus viventibus, sive animatis; proinde non est in humoribus, in capillis, in unguibus, in membris aridis vel emortuis. Deus absolutè in rebus omnibus est, nec solum in corporalibus, sed etiam in spiritualibus; neq; fieri potest, ut aliquid sit, in quo Deus non sit. Prætereà non est anima nisi in corpore suo, eoq; satis angusto & brevi, & in quo partes omnes simul colligatæ sint; si qua enim pars separaretur ab aliis, in illa esse non posset anima: Deus autem in hac rerum universitate totus est, quamvis & ipsa universalitas maxima sit, & partes ejus colligatæ

G R
 tæ non
 si mun
 omnib
 ptum
 capiunt
 ra fieri
 sus nov
 multip
 ubi no
 Non
 quæ di
 in se,
 Trinit
 fecund
 amand
 intelli
 suum,
 amor;
 & rept
 tinuò
 deratu
 divinic
 Verbu
 spirat
 vivens
 casti.
 nitatis
 dum,
 mine
 doctus
 dem an
 & amo
 acciden

tæ non sint, quamvis contiguæ sint: & si mundus alius, & alius conderetur, in omnibus Deus esset. Ideò enim scriptum est: *Calum, & cali calorum non te* ^{2. Pav.} *capiunt.* Quoniam si alii cæli, & alia terra fieret, in illis quoque esset: & si rursus novi cæli, & novæ terræ sine fine multiplicarentur, omnia repletet; & ubi non esset, nihil omnino esset.

Nonò, Anima hominis, præter ea ^{CAP.} quæ dicta sunt, habet etiam imaginem ^{IX.} in se, quamvis obscuram, divinissimæ Trinitatis: tum quia habet memoriam secundam, vim intelligendi, & vim amandi: tum etiam quoniam mens ejus intelligendo format verbum quoddam suum, & à mente & à verbo procedit amor; quia id quod cognoscitur à mète, & repræsentatur à verbo ut bonū, continud à voluntate diligitur & desideratur. Sed tamen longè altiore & diviniore modo Pater Deus generat Verbum Deum, & Pater & Verbum spirant Spiritum S. Deum, qui est amor vivens, & fons vivus omnis amoris casti. Et ea de causâ mysterium Trinitatis superat naturalem sciendi modum, nec potest sine supernaturali lumine ad ipsius notitiam, quantumvis doctus Philosophus, pervenire. Siquidem anima hominis producit verbum & amorem, quæ non substantiæ, sed accidentia sunt, ac per hoc personæ non

non sunt: Deus autem Pater Verbum gignit sibi consubstantiale, & Pater ac Verbum spirant Spiritum sanctum, utriusque similiter consubstantialem; unde tres personæ merito dicuntur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Deinde, anima hominis producit verbum, quod non diu permanet; & voluntas producit amorem, qui non diu durat: Deus autem Pater generat Verbum æternum, & Pater & Verbum spirant Spiritum sanctum æternum: neque enim Deus esse potest sine Verbo, & sine Spiritu suo. Denique anima hominis per unum verbum rem unam repræsentat, idè multiplicat verba, non solum mentis, sed etiam oris; & voluntas humana multos actus amoris producere debet, si multas res velit amare: Deus autem unico verbo omnia vera dicit, & unico actu amoris omnia bona diligit.

CAP.
X.

Denique hoc habet anima humana, ut dum est in corpore, quamvis non videatur, nec audiatur, nec moveatur, ac vix in eo esse intelligatur, & ea recedente nihil corpori deesse videatur; tamen ipsa omnia bona corpori tribuat, sensum, motum, loquelam, subsistentiam, pulchritudinem, robur. Cur enim homo dum vivit, videt, audit, loquitur, ambulat, subsistit, robustus, formosus, & amabilis est, nisi quoniam anima

anima in eo est? & cur post mortem nec
 videt, nec audit, nec loquitur, nec mo-
 vetur, sed jacet deformis, inutilis &
 invisus, nisi quoniam anima recessit,
 unde bona illa derivabantur? Sic Deus
 tuus, ô anima, dum per gratiam suam
 in te vivit, ipse facit ut videas quæ tibi
 fides ostendit, & audias quid loquatur
 in te Dominus, & ambules per viam
 mandatorum ad cælestem Ierusalem, &
 loquaris in oratione ad Deum, & in
 sancta exhortatione ad proximum,
 & subsistas perseverando in operibus
 bonis, & robustus sis in acie ad-
 versus hostes invisibiles, & formosus in
 oculis invisibilis Dei, & Angelorum
 ejus, Cave autem, ne recedente gratia
 Dei, quæ est vita animæ tuæ, experiaris
 damna, quæ secum adfert mors prima,
 unde rapiaris ad mortem secundam,
 ex qua resurrectio nulla conceditur.
 O si mentis oculos tibi Dominus ape-
 rirer, & speciem eximiam ac splendo-
 rem nimium intueri posses, quo præ-
 dita est anima grata Deo, & per veram
 charitatem ei conjuncta, & quibus o-
 culis eam Deus aspicit, quem locum il-
 li præparat, quæ gaudia illi promittit,
 & quanto ipsa desiderio expectatur
 ab Angelis & aliis spiritibus beatis: cer-
 tē ferre non posses, ut tanta pulchritu-
 do, vel aliqua levi macula fœdaretur:
 & si id fortē contingeret, enitereris sal-
 tem,

tem, ut maculas illas, quantumvis parvas, lacrymarum fluminibus dilueres. Hoc certè de S. Francisco refert S. Bonaventura, quoniam videbat se Agnum immaculatum sine macula aliqua sequi non posse, dedisse saltem operam, ut quotidianis & copiosis imbribus lacrymarum animam purgaret, & maculas omnes, quantumvis levissimas, tergeret. Sed si per eandem gratiam Dei aperirentur oculi interiores, & intueri posses, quanta sit fœditas animæ peccatricis; quàm tetrum odorem spiraret quasi putrefactum cadaver, & quàm respiciant Deus & Angeli sancti eam respicere, quamvis fortasse in corpore habitet specioso, & ornato, & oculis hominum valdè amabili: sine dubitatione ulla ita horreres, ut nulla ratione patereris te talem fieri, aut in eo statu diutiùs permanere.

GRADVS NONVS

Ex consideratione Angelorum.

CAP. I. **P**ervenimus ad supremum gradum ascensionis in Deum, ex iis qui sumi possunt à substantiis creatis: nulla enim est creata substantia sublimior Angelica, si de naturali tantùm perfectione loquamur. Angelos igitur considerabimus primùm, quo ad excellentiam naturæ;

naturæ; deinde quo ad sublimitatem gratiæ; postremò quo ad officia, quibus funguntur: neque propositum nobis est, integram disputationem de Angelis instituere, sed ea solùm attingere, quæ nos iuvare possunt ad elevandam mentem in Deum. Angelus igitur si cum anima rationali & humana comparetur, satis aptè dici potest anima perfecta, quemadmodum & anima dici potest Angelus imperfectus. Sic enim de homine ratione animæ loquitur Propheta, cum dicit: *Minuisti eum paul-*
minus ab Angelis. Angelus enim est integra perfectaque substantia spiritalis; anima humana dimidiata & imperfecta, quia est forma corporis, ac per hoc est pars hominis. Itaque Angelus, totus est spiritus: homo partim spiritus, partim caro; vel partim Angelus, partim bestia. quo modo si quis diceret, Angelum esse totum aureum; hominem partim aureum, partim luteum. Quare verum est quòd Propheta dicit, hominem esse paulò minoratum ab Angelis; & verum etiam est, animam humanam, quia est pars hominis, esse paulò minorem Angelo. Ex quo sequitur, ut Angelus similior Deo sit quàm homo vel anima ejus; quia Deus spiritus est, non corpus, neque corporis forma. Nec tamen hæc major similitudo Angeli ad Deum facit, ut Deus

non fit spiritus infinito intervallo dignitatis elevatus super Angelicam sublimitatem; est enim Deus spiritus increatus, æternus, immensus, solus potens, solus sapiens, solus bonus, solus altissimus. Quare si confiteris, anima mea, suspiciendam meritò à te esse naturam Angelicam; quanto magis suspicere debes & admirari naturam divinam, quæ supra modum & supra omnem mensuram supereminet Angelicæ dignitati?

CAP.
II.

Sed neque solùm in natura sive substantia dici potest Angelus homo perfectus, & homo Angelus imperfectus; sed etiam in intelligentia & scientia. Siquidem homo, sive anima humana, multùm laborat in rebus intelligendis, cum oporteat eam uti ministerio sensuum, & discurrendo ab effectis ad causas, & à causis ad effecta, paulatim scientiam sibi comparare: unde etiam sæpè dubiùs hæret, sæpè miserè fallitur, & rarò ad certam intelligentiam pervenit: Angelus verò unico intuitu rem intuetur, & simul causas & effecta ipsius cernit, nec solùm ad accidentia, sed ad ipsam etiam rei substantiam penetrat: neque res tantùm corporales, sed etiam spirituales videt. Itaque homo, dum in hac terra peregrinatur, quod ad intelligentiam pertinet, non paulò minùs est minoratus ab

Angelo

Angelis, sed tam multum est minoratus, ut homo quantumvis ingenio polleat, & studio sapientiæ operam dederit, si cum Angelo comparetur, puer, aut infans, & lactens merito dici possit. Non enim falsò de nobis mortalibus Propheta cecinit: *Ex ore infantium ps. 8.*
& lactentium perfecisti laudem. Audi sapientissimum Salomonem, quid de nostra scientia, qua sic inflamur, iudicet: *Cuncta res difficiles; non potest eas homo Ecl. 1.*
explicare sermone. & rursus: Mundum Ibid. 3.
tradidit (Deus) disputationi eorum, ut non inueniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem. Si cuncta sunt difficilia, & inexplicabilia ab homine, & si de mundo hoc visibili nihil intelligit homo à prima re creata usque ad ultimam; nihil, inquam, perfectè intelligit, ut naturam ejus, proprietates, accidentia, vires, & cetera quæ in ea latent, explicare queat: quantis erroribus se implicabit, si ea quæ supra cælum sunt, investigare tentaverit? Quare si sapis, anima, sectare scientiam salutis, & sapientiam Sanctorum, quæ in eo posita est, ut Deum timeas, & mandata ejus observes: delectet te magis oratio, quam disputation; & charitas ædificans, quam scientia inflans: hæc enim est via, quæ ducit ad vitam & regnum cælorum, ubi dabitur nobis parvulis æqualitas

Luc. 20. Angelorum, qui semper vident faciem
Matt. 18. Patris qui in cælis est.

CAP. III. Est verò etiam tertium quiddam, in quo humana anima non paulò minùs, sed multùm valdè minoratur ab Angelo. Est autem potentia & imperium super corpora. Anima enim humana corpus suum tantùm voluntatis imperio movere potest, alia corpora hoc modo non potest: & corpus suum movet motu progressivo super terram, non autem potest illud super aquam suspendere, vel super aërem evehere, & quò voluerit asportare: Angeli verò solo impetu spiritus, id est, imperio voluntatis, corpora gravia sursum evehunt, & ferunt quocumque libuerit.

Dñ. 14. Sic Angelus unus rapuit Habacuc, & brevissimo tempore tulit in Babylonem, ut prandium ferret Danieli, & reportavit in Palæstinam. Deinde non potest homo solo spiritu pugnare cum hostibus, sed manibus & armis indiget: sed Angelus sine manibus, sine armis, contra integrum exercitum armatorum hominum, solo impetu spiritus sui præliari potest, & vincere. Sic Angelus unus occidit aliquando centum octoginta quinque millia Assyriorum. Et si hæc potest Angelus, quid poterit Conditor & Dominus Angelorum? Vtique poterit, qui ex nihilo fecit omnia, in nihilum omnia redigere. Potest quo-

4. Reg. 19.

quoque animus humanus , per artem pingendi & sculpendi , non sine industria & labore conficere imagines hominum , quæ viventes homines repræsentent , & spirare ac vivere videantur: possunt Angeli sine labore, & sine manibus & instrumentis , ac ferè momento temporis corpus ex elementis ita sibi aptare , ut corpus humanum ab hominibus prudentibus judicetur , quod videlicet ambulet , loquatur , comedat , bibat , & tangi , palpari , atque etiam lavari , queat. Sic Abraham Angelis *Gen. 18.* cibum præparavit, & pedes lavit: quoniam , ut explicat Apostolus , Angelos *Heb. 13* hospitio recepit , homines se recepisse credens. Quod idem accidit nepoti ejus Lot, dum Angelos duos, tamquam *Gen. 19* homines peregrinos , in domum suam admisit. Sed & Raphaël Angelus per multos dies versatus est cum Tobia juniore, ambulans, loquens, comedens, bibens , ac si verè ac propriè homo esset : & tamen ipse postea discessurus, ait : *Videbar quidem vobiscum manducare & bibere ; sed ego cibo invisibili , & potu qui ab hominibus videri non potest, utor.* ac repentè ab oculis eorum evanuit. Magna profectò & admirabilis potentia , corpus repentè formare, quod nulla in re ab humano & vivo corpore differre videatur , & illud ipsum , quando libuerit, repentè dissol-

vere, ut vestigium ejus nullum appareat. Quòd si tanta & tam admiranda Angelorum potentia est, quanta erit potentia Conditoris Angelorum, qui & illos creavit, & potentiam, quantam voluit, attribuit? Omnino sicut scientia Angelorum & nostra cum scientia Dei comparata, ignorantia est; & sicut justitia Angelorum & nostra justitiæ Dei comparata, injustitia est: sic omnis potentia Angelorum & nostra potentiæ Dei comparata, infirmitas est. idèd verè dicitur Deus noster

R. 16

Luc. 18

1. Tim

6.

CAP.

IV.

solus sapiens, solus bonus, & solus potens.

Denique, si locum Angelorum & hominum consideremus, inveniemus ex hac etiam parte, hominem, sive ejus animam, non paulò minùs, sed multùm omnino ab Angelo minoratam (utor enim libenter verbo, quo utitur Apostolus.) Nam animæ humanæ locum Deus attribuit in terra, Angelis in cælo, id est, in palatio suo: *Cælum enim cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Hinc Dominus apud Matthæum vocat Angelos cælorum, & apud Lucam dicit: *Gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente.* & paulò pòst: *Gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Et præterea, sic alligavit Deus animam corpori, ut sine illo locum

mutare

mutare non possit : Angelos autem Deus nulli corpōri alligavit , atque eis potestatem attribuit , ut de cælo ad terram , & de terra ad cælum , vel quocumque voluerint , velocissimè transeant. Sic Angelus naturæ dignitate proximus Deo , etiam subtilitate utcumque imitatur omnipræsentiā Dei. Dēus enim semper ubique est per naturæ immensitatem , neque eget loci mutatione , cū sit ubique : Angelus per motus velocitatem tam facilè de loco ad locum transit , & præsentiā suā locis omnibus exhibet , ut ubique quodammodò esse videatur.

Tu verò , anima mea , si Dominum Angelorum audire volueris , non erit cur Angelis vel locum illum sublimem , vel motum sine fatigatione velocissimum inideas. Nam non solū tu , anima , corpore soluta æqualis Angelis eris , sed cū ad corpus redieris , quod Christus conformabit corpori claritatis suæ , cum ipso corpore cælum tamquam domum propriam possidebis ; & ipsum corpus spirituale effectum , si. 2. Cor. ne labore vel fatigatione , illic erit continuò , ubi tu ejus anima volueris atque jufferis. Non te fallit Dominus tuus , qui ait in Euangelio : *In domo Patris mei mansiones multæ sunt. & : Vado parare vobis locum. Et si abiero , & præparavero vobis locum , iterum venio , &*

accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego,
 1oñ. 17 & vos sitis. & : Pater, quos dedisti mihi,
 volo ubi sum ego, & illi sint mecum : ut ur-
 deant claritatem meam, quam dedisti mi-
 hi. Vbi sit autem Christus, & quale
 corpus habeat, non ignoras. confite-
 ris enim quotidie, ac dicis : Tertia die
 resurrexit à mortuis : Ascendit ad cæ-
 los. & scis corpus ejus post Resurre-

1oñ. 20 ctionem intrare solitum ad discipulos
 Luc. 24 Januis clausis; & cùm recederet, non
 ambulando, sed evanescendo recedere
 consuevisse, id est, tam celeri motu
 corpus suum transferre solitum de lo-
 co ad locum, ac si spiritus, non cor-
 pus fuisset. Sed si ad gloriam istam
 aspiras, oportet hinc primùm, ut con-
 formes corpus tuum corpori humilita-
 tis Christi: sic enim fiet ut Christus cor-
 pus tuum conformet corpori claritatis
 suæ. Deinde oportet ut vestigia ejus

1. Pet. sequaris. Christus enim passus est pro no-
 2. bis, nobis relinquens exemplum, ut se-
 quamur vestigia ejus, inquit Apostolus
 Petrus. Et quæ sunt vestigia ejus? Qui
 peccatum, inquit, non fecit, nec inventus
 est dolus in ore ejus : qui cùm maledice-
 retur, non maledicebat : cùm pateretur,
 non comminabatur. Duo sunt Christi ve-
 stigia, à quibus si aberras, viam perdi-
 disti, & ad patriam numquam perve-
 nies. oportet mala non facere, sed pati;
 &, quod inde sequitur, bona facere,

& bo-

& bona hęc non expectare: &, quę horum omnium summa est, oportet diligere proximum propter Deum, dilectione vera & pura amicitię non concupiscentię, gratis non propter retributionem hominis, contentum retributione Dei, quę omnem mensuram superat.

Veniamus nunc ad dignitatem Angelorum secundum gratiam. Verè in hoc etiam minoratus est homo plusquam paulò minus ab Angelis. Siquidem initio Deus Angelos singulos ita creavit, ut simul in eis conderet naturam, & infunderet gratiam, ut sanctus Augustinus testatur in libris de Civitate Dei. Deinde, mox ut prima conversione mentis in Deum illi per charitatem adhęserunt, cadentibus reprobis, beatitudine & gloria coronati sunt. Itaque peregrinatio ipsorum brevissima, & mansio in patria sempiterna fuit; si tamen peregrinatio dici debet brevissima illa mora, quę inter creationem & beatitudinem intercessit. Nos autem homines gratiam quidem cum natura in creatione accepimus, sed in parente primo, non in nobis: & ided illo cadente, omnes cecidimus; in quo, ut Apostolus loquitur, omnes peccaverunt. Quamvis autem per mediatorem Dei & hominum Christum Iesum reconciliati simus Deo: tamen exilio

diuturno damnati sumus, & dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Per fidem enim ambulamus, & non per speciem: & quod pios homines & patriam desiderantes multum contristat, illud est, quod inter hostes sævissimos interim versamur, & periculum est, ne ab illis circumventi & capti, à dulcissimæ patriæ possessione tandem excidamus. Hinc sunt illæ voces: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar: multum incola fuit anima mea.* Sed quamvis in hac re minores Angelis simus: Dei tamen benignitas mirifice nos homines consolatur, tum quod ex genere nostro unum & unam, Christum & Mariam, in Regno cælorum omnibus Angelis anteposuit; tum quod non paucos ex hominibus, quamvis Angelis omnibus naturæ muneribus inferiores, dono gratiæ superiores multis Angelis esse voluerit, & aliquos etiam summis æquaverit.

Ps. 119 Certè sanctus Ioannes Chryostomus exponens Epistolam ad Romanos, Apostolorum Principes Petrum & Paulum in eo loco collocare non dubitavit, ubi Seraphim volant, ac Deum glorificant. quod idem de sancto Ioanne Baptista, & aliis nonnullis, pium est credere. Adde, quod Angeli boni post primum meritum ad gloriam pervenerunt,

Hö. 32
in Epi.
ad R.

runt
prim
plicio
ri no
ea p
corri
niam
Re
rum
gelor
hym
Ac u
hoc
supre
desti
omn
cibu
qu
feden
vatu
bant
lud:
bus
bant
& c
bant:
Deu
ria e
funt
illos
sign
intu
des

runt, quoniam etiam angeli mali post primum peccatum fuerunt æterno supplicio mancipati. Proinde homines queri non debent de longiore via, cum in ea possint sæpè ac sæpius lapsus suos corrigere, & per pœnitentiam ad veniam pervenire.

Restat nunc, ut de officiis Angelorum pauca dicamus. **Quinque sunt Angelorum officia. Primum est, laudes & hymnos perpetuò canere Conditori.** Ac ut intelligamus quanti faciat Deus hoc ministerium, considerandum est, supremos Angelos ad hoc officium esse destinatos, quos quasi præcinentes, omnes Angelorum chori consonis vocibus cum incredibili júbilo prosequuntur. Audi Isaiam: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum; & ea quæ sub ipso erant, replebant templum. Seraphim stabant super illud: sex ala uni, & sex ala alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant: & clamabant alter ad alterum, & dicebant; Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus.* Hic audis nomen Seraphim, qui sunt Principes supremi ordinis: vides illos velare faciem & pedes, quod est signum reverentiæ, quasi non auderent intueri faciem, vel tangere nudos pedes: vides eosdem assiduè volare dum canunt,

canunt, quod significat affectum & desiderium semper magis ac magis propinquandi Deo. quæ duo sunt necessaria iis qui placere Deo volunt dum laudes ejus decantant, ut videlicet amorem cum reverentia, & reverentiam cum amore jungant. quod etiam **Ps. 2.** David Propheta expressit, cum ait: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.*

Hinc discas, anima mea, quanta veneratione dignus sit Deus, cum supremi illi Principes cæli, qui semper affiunt ei, & semper faciem ejus vident, neque ex tam excelso gradu suo, neque ex tam longa familiaritate timorem ac reverentiam negligere umquam audeant, dum laudes ejus dicunt. Et quid respondebis tu pulvis & cinis, cum in judicio argueris de somnolentia, vel evagationibus in tam divino opere, ad quod digna non eras ut asumereris? disce saltem deinceps, tam magno exemplo edocta, cum timore & tremore, cum attentione & vigilantia, cum amore & desiderio, Deo tuo debiras laudes hymnosque persolvere.

Alterum officium Angelorum est, orationes mortalium offerre Deo, easque suo etiam suffragio commendare. Sic enim loquitur Angelus Raphaël in **Tob. 12** libro Tobia: *Quando orabas cum lacrymis,*

mis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, ego obtuli orationem tuam Domino. & in Apocalypsi vidit Ioannes Angelum stantem ante altare cum aureo thuribulo: Et data sunt, Apoc. 8
inquit, illi incensa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Hic verò incredibilis prorsus cernitur clementia & misericordia Dei nostri. non enim contentus fuit per Prophetas suos primùm, deinde per Filium suum, & ejus Apostolos, hortari nos ad orandum & petendum: sed etiam addidit promissionem dandi, quidquid petierimus: Petite, inquit, & dabitur vobis. Luc. 11
& alibi: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Neque hac promissione contentus, adjecit etiam præmium se daturum petentibus: Tu autem, inquit, cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. mercedem videlicet, præter ea quæ petivisti. Sic enim de eleemosyna & jejunio, eodem in loco Dominus dicit: Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Sed neque hoc argumento pietatis paternæ contentus Deus, constituit Angelos, quasi cubicularios suos intimos, qui orationum, quasi memorialium pauperum curam haberent, eaque
in

in conspectu suo offerrent, ac legerent, ne ulla omnino pauperum petitio oblivioni mandetur. Quis umquam Principum terrenorum premium promisit venientibus ad se, gratiam vel iustitiam petituris? & tamen, qui veniunt ad Principes terræ, homines sunt, ut ipsi etiam Principes homines sunt ex eodem luto formati, & eidem summo Principi Deo subiecti. Sed si grave est premium dare petentibus: certè tamen grave esse non deberet libenter eos admittere, & fidelem cubicularium deputare, qui supplices libellos subditorum diligenter custodiret, & offerret, & pro celeri expeditione sollicitus esset.

Tertium officium Angelorum in eo positum est, ut Legati mittantur ad ea significanda quæ Deus significari voluerit, ac præsertim ad negotia redemptionis & salutis æternæ. Sic enim *Heb. 1.* loquitur Apostolus ad Hebræos: *Nonne omnes (Angeli) sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis?* Sic videmus in veteri Testamento passim Angelos apparuisse Patriarchis & Prophetis, eisque patefecisse quæ Deus patefacienda mandaverat. sic etiam in Testamento novo legimus, Archangelum Gabrielem missum fuisse nuntium ad Zachariam, & ad Virginem Dei-

G
Deipa
missos
& po
mulie
Ascen
anten
porest
qui,
ratio
gant
ab ille
eriam
inspira
nes su
deant
ri, &
fieri
non p
gerat
præse
ad sa
nent.
Qu
prote
five n
ti Pat
tentif
taliur
diago
vulis
vel q
si med
res pu

Deiparam : deinde Angelos quoque ^{Matt.} missos ad pastores, ad sanctum Ioseph, ^{1. 2.} & post Resurrectionem Domini ad ^{102. 20.} mulieres sepulchro inhærentes, & post ^{Matt.} Ascensionem ad discipulos omnes. ^{28.} Cur ^{Act. 1.} autem Deus, qui ubique est, & facile potest per se in cordibus hominum loqui, velit tamen Angelos mittere, illa ratio esse videtur, ut homines intelligant, Deo curæ esse res humanas, & ab illo regi & dirigi universa. Possent etiam homines facile sibi persuadere inspirationes divinas esse ratiocinationes suas, vel consilia sua: sed cùm videant vel audiant Angelos à Deo mit- ti, & quæ ab Angelis prædicuntur, ita fieri ut illi præmonuerunt, dubitare non possunt, quin Deus providentiam gerat rerum humanarum, atque ea præsertim ab illo dirigi & disponi, quæ ad salutem æternam electorum pertinent.

Quartum officium Angelorum est protectio hominum, sive singulorum, sive multitudinis. Placuit enim pietati Patris nostri Dei commendare potentissimis servis suis infirmitates mortalium, eosque præficere vel quasi pædagogos pueris, vel quasi tutores parvulis, vel quasi patronos clientibus, vel quasi pastores ovibus, vel quasi medicos ægrotis, vel quasi defensores pupillis, vel quasi protectores iis qui

qui se defendere nequeunt, nisi sub
 alas confugiant potentiorum. De pro-
 tectione & custodia singulorum ho-
 minum testis est David: *Ps. 90.* *Angelis suis*
mandavit de te, ut custodiant te in omni-
bus viis tuis. testis etiam, & quidem fi-
 delissimus, Christus ipse: *Matt. 18.* *Videte ne con-*
ternatis unum ex his pusillis; dico enim
vobis, quia Angeli eorum in caelis semper
vident faciem Patris mei qui in caelis est.
 De protectoribus verò provinciarum
 & Regnorum, testis est Daniel, qui
 Angelum protectorem Regni Persarum
Dñ. 10. vocat Regem Persarum; & pro-
 tectorem Regni Græcorum, nominat
 Regem Græcorum; & protectorem fi-
 liorum Itraël, suo nomine Michaëlem
 vocat. Denique de protectoribus Ec-
 clesiarum scribit Ioannes in Apocalyp-
Apo. 2
3. si, ubi mentionem facit Angeli Ec-
 clesiae Ephesi, & Angeli Ecclesiae Smyr-
 nae, & sic de aliis. Itaque in Regnis
 singulis duo sunt Reges; unus visibilis,
 homo; & unus invisibilis, Angelus:
 & in Ecclesiis singulis duo sunt Epif-
 copi; unus visibilis, homo; & unus invi-
 sibilis, Angelus: & in Ecclesia Catholi-
 ca univèrsa, duo sunt Pontifices maxi-
 mi, sub Christo Domino constituti;
 unus visibilis, homo; & unus invisibi-
 lis, Angelus, quem Michaëlem Archang-
 elum esse credimus. eum enim ut
 olim Synagoga Iudæorum, ita nunc

Patro-

Patronum veneratur Ecclesia Christia-
norum.

Vidésne, anima, quàm sit sollicita illa Majestas, quæ bonorum nostrorum non eget, de nobis servulis suis? Quid potuit facere ut charitatem suam magnam ostenderet, & non fecit? Obruit nos beneficiis, ut apud eum libenter maneremus; vallavit custodiis, ne aufereremus; circumdedit protectoribus, ne abriperemur. Quid faceret si thesaurus illius essemus, ut re vera ille magnus & solus thesaurus noster est?

Ergo anima mea, tandem aliquando cede charitati; & charitate tanti amatoris superata, totam te, nulla tui parte relicta, ejus obsequio & voluntati mancipa, trade, dona irrevocabili juramento & voto: nihil te moveat eorum quæ videntur, sed invisibilia cogita, & ad illa suspira. *Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, aterna.* 2 Cor. 4

Postremum officium Angelorum est, ut sint etiã milites vel duces armati, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Angeli sunt, Gen. 19 qui civitates infames igne & sulphure concremarunt; qui primogenita totius Ægypti occiderunt; qui multa millia Exo. 12 Assyriorum uno impetu prostraverunt: Angeli erunt, qui in die no- 4 Reg. 19 vissimo segregabunt malos de medio M justorum,

Matt. 13. justorum, & mittent eos in carminum ignis.

Ergo diligent viri pii cives suos, Angelos sanctos: horreant impii potentiam Angelorum, ministrorum iræ Dei omnipotentis, à quorum manibus nullus eos eripere poterit.

GRADVS DECIMVS.

Ex consideratione essentia Dei, per similitudinem magnitudinis corporalis.

CAP. I. **A**scendimus per substantias creatas, quantum potuimus; nec tamen ad eam notitiam Dei pervenimus, ad quam speculando in hac etiam lacrymarum valle perveniri potest. Superest igitur, ut videamus, an per dimensiones quantitatis corporalis, quas novimus, ascendere possimus ad latitudinem & longitudinem, altitudinem & profundum invisibilis essentia Dei. Illa enim in creaturis dicuntur magna, quæ magnas habent quatuor dimensiones: Deus autem in Psalmis & alibi passim dicitur magnus, & quoddam ejus magnitudinis nullus sit finis. Certè S. Bernardus eximius contemplator, ex his dimensionibus gradus sibi fecit ad cognoscendum Deum, in libris quos scripsit De consideratione ad Eugenium Papam. Neque ille primus inventor fuit scalarum

rum hujus generis : sed ab Apostolo, qui in tertium cælum ac Paradisum penetravit, hunc modum ascensionis didicit. sic enim loquitur Apostolus in Epistola ad Ephesios : *Vt possitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum.* Si quis enim attentè consideret, inueniet profectò, nihil esse plenum & solidum extra Deum, sed omnia angusta, brevia, humilia, & inania, vel superficialia: in Deo autem esse veram latitudinem, immensitatem; veram longitudinem, æternitatem; veram altitudinem, naturæ sublimitatem; verum profundum sine fundo, incomprehensibilitatem: & rursum veram altitudinem, omnipotentiam; verum profundum, infinitam sapientiam; veram latitudinem, plenissima viscera misericordiæ; veram longitudinem, distractionem judicii, id est, plenam perfectamque justitiam. Sed non satis est has considerationes leviter attingere, si quis ascendere velit, & inuenire quod quærit; sed planè comprehendere oportet. *Vt possitis, inquit Apostolus, comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum.* Is verò comprehendit, qui attentissimè cogitans omnino persuadetur, rem ita se habere;

& ita persuadetur, ut thesaurum inventum venditis omnibus comparare festinet. idè enim adjunxit Apostolus, *cum omnibus Sanctis*. Soli siquidem Sancti ista planè comprehendunt, vel nemo comprehendit, ut oportet, quin efficiatur sanctus. Neque repugnat iis quæ diximus sanctus Augustinus in epistola ad Honoratum, qui scribit, ab Apostolo depingi crucem Christi, cùm describitur latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Pertinet enim (ut ipse docet) ad latitudinem lignum transversum, in quo figebantur manus crucifixi; ad longitudinem lignum oblongum, cui adhærebat corpus crucifixi; ad sublimitatem lignum supra crucem positum, in quo erat titulus: ad profundum ea pars ligni, quæ lumi fixa latebat. Non, inquam, repugnat intentioni nostræ S. Augustinus, quin potiùs eam mirificè adjuvat: nam & crux Christi via est ad veram latitudinem, longitudinem, sublimitatem, & profundum obtinendum. Quamvis enim oculis hominum angusta, & brevis, & demissa, & parum profunda crux videatur; re vera tamen extendit brachia sua ab Orru usque ad Occasum, & ab Aquilone usque ad Austrum, id est, longe lateque gloriam suam diffudit per Apostolicam prædicationem; & erexit verticem suum usque ad summum cælum,

Epist.
120. c.
26.

cælum, quod instar clavis aperuit electis; & penetravit usque ad profundum inferni, quod eisdem electis in sempiternum clausit.

Incipiamus ab essentia, deinde ad attributa progrediemur. Essentia Dei latissima merito dici potest, multis modis. Primum, latissima est in se, & prorsus immensa, quoniam complectitur omnes perfectiones rerum creatarum, & etiam earum quæ creari possent, & adhuc sine ullo numero plures. Quidquid enim factum est, & fiet, vel fieri possit, sine ulla dubitatione, eminentiore ratione & modo continetur in Deo. Itaque res ceteræ sunt bonæ cum adlimento, id est, bonus homo, bonus equus, bona domus, bona vestis, & sic de ceteris omnibus: Deus autem est omne bonum. nam dicenti Moyse, *Ostende mihi gloriam tuam*; respondit *Exo. 33* Deus: *Ego ostendam omne bonum tibi*. Si quis haberet rem unam apud se, quæ complecteretur omnia objecta sensuum in summa perfectione, ita ut non liberet unquam egredi domum ad aliquid videndum, vel audiendum, vel olfaciendum, vel gustandum, vel tangendum, cum haberet domi tantas delicias in una illa re, quantas optare potest homo maximè voluptarius; nonne esset res illa valde pretiosa? Quod si res illa præterea contineret in se tantum

CAP.
II.

divitiarum omnis generis copiam, quantam desiderare potest homo supra modum avarus, ita ut non vellet egredi domum ad aliquid amplius acquirendum; nonne esset res illa pretiosior & charior? Et si rursus illa res præbere posset possidentibus se honores & dignitates, quantas animo concipere posset homo ambitiosissimus; nonne jam omne pretium superare videretur? Et si res illa non solum hominis, sed etiam Angeli desiderium explere posset, quod tanto est majus & capaciùs, quanto Angeli plura & meliora morunt quàm homines; quid dicturus esses? Et tamen bonitas ejus rei adhuc longè esset inferior bonitate Dei: quæ tanta est, ut infinitum desiderium, sive potiùs capacitatem infinitam Dei satiare & explere queat. O admirabilis latitudo perfectionis essentiæ Dei, quæ talem immensitatem bonorum complectitur, ut infinitæ capacitati, quæ in Deo est, omnino sufficiat! Ipse enim Deus numquam egreditur extra se, quoniam omnia bona habet in se; & antequam mundus fieret, ita dives & beatus erat, ac postea fuerit; quia nihil factum est à Deo, quod non semper altiore modo esset in Deo. Intelligisne, anima, quali bono fruëris in patria, si dilexeris Deum in via? & quali bono privaberis, si id non feceris?

G
 fece
 omne
 ligen
 no &
 tui.
 D
 Deus
 sunt i
 ego in
 plure
 cende
 es i. f.
 do et
 celu
 non
 nequ
 & tu
 bo vi
 nia D
 etiar
 mod
 in co
 ces o
 suas
 phet
 minu
 suum
 nim
 lect
 in fi
 tur.
 mane
 Ne

feceris? Deus enim seipsum, id est, omne bonum fruendum exhibebit diligentibus se, cum dicit servo bono & fideli: *Intra in gaudium Domini tui.* 25.

Deinde alio modo est immensus CAP. III.
 Deus, quia replet omnia omnino, quæ sunt in rebus creatis. *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus.* Et si essent plures mundi, omnes impleret. *Si ascendero in cælum, inquit David, tu illic es; si descendero in infernum, ades.* Ad- do etiam, si supra cælum, vel infra cælum, vel extra cælum iero, solus non ero, quoniam & tu illic eris: neque enim esse possum nisi in te sim, & tu portes me, qui porras omnia ver- bo virtutis tuæ. nec solum corpora om- nia Deus immensitate sua replet, sed etiam spiritus, corda, mentes. Quo- modo enim scrutaretur corda, nisi esset in cordibus? & quomodo audiret pre- ces cordium, nisi ad corda nostra aures suas haberet? & quomodo diceret Pro- pheta: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus:* si ad aures cordis nostri os suum Deus non admo- veret? Felix anima quæ Deum diligit, quoniam dilectum suum semper apud se habet, & in sinu suo fovet, & in sinu ejus fovetur: *Qui enim manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* 1 Jo. 4.

Nec solum Deus replet omnia præ-

sentia sua, sed etiam gloria sua. Nam
Isa. 6. & Seraphim clamant: *Plena est omnis*
Pf. 8. terra gloria eius. & David addit: *Domine*
Dominus noster, quàm admirabile est
nomen tuum in universa terra! Quoniam
elevata est magnificentia tua super calos. ac
 si diceret: Non solum nomen tuum,
 fama, & gloria tua terram universam
 admiratione replevit, sed etiam ad
 cælum ascendit, & super cælos eleva-
 ta est. Denique Ecclesiasticus adjun-
 git: *Gloria Domini plenum est opus eius.*
 Nulla enim creatura est in cælo, vel in
 terra, quæ non assidue laudet Deum.
 Atque hæc est causa, cur & David in
Pf. 148
Dm. 3
 Psalmis, & tres pueri apud Danielem
 omnes creaturas hortentur ad benedi-
 cendum & laudibus celebrandū Crea-
 torem. Non enim ignorabant, creatu-
 ras plurimas non ejus esse naturæ, ut
 vocem exhortantis exaudire possent;
 sed quia intelligebant, omnia opera
 Dei bona esse, ac per hoc ipsa sua spe-
 cie laudare Opificem, congratulaban-
 tur eis, & hortabantur, ut agerent
 quod agebant.

Et certè, si quis oculos interiores ha-
 beret, videret omnia opera Domini esse
 quasi thuribula sursum emittentia odo-
 rem suavitatis gloriæ Dei: & si aures
 interiores haberet, audiret quasi con-
 centum varium omnis generis musico-
 rum instrumentorum laudantiū Deum,
 & dicen-

& dicentium: *Ipsè fecit nos. & non ipsi* Ps. 99.
 nos. Quamvis enim non desint impii,
 qui Deo maledicant, & nomen ejus
 blasphemant; tamen ipsi quoque vel in-
 viti coguntur eo modo, quo opus lau-
 dat opificem, laudare Dominum. Nam
 in ipsis etiam mirabiliter lucet potentia
 Dei, qua eos fecit; & sapientia, qua
 eos gubernat; & bonitas, qua ipsis li-
 cet ingratis & malis vitam conservat;
 & misericordia, ac justitia, qua eos vel
 ordinat justè ad pœnam, vel expectat
 misericorditer ad pœnitentiam.

Multi quidem in terris surdi sunt ad
 has voces creaturarum exaudiendas,
 sed tamen ipsæ clamare non cessant: nec
 desunt innumerabiles Angelorum &
 sanctorum hominum aures, qui eas
 laudes attendunt, iisque delectan-
 tur, & ipsi quoque Deum condito-
 rem hymnis & canticis assiduè cele-
 brant.

Iam verò longitudo essentia divinae
 est æternitas ejus, quæ non habet ini-
 tium durationis, nec finem umquam
 habebit, & semper eadem sine ulla
 mutatione consistet: *Tu autem idem ipse*
es, & anni tui non deficient, inquit Da-
 vid. & Tobias, & post eum Apostolus,
 Deum Regem sæculorum appellant,
 quia solus ipse non subjacet sæculis,
 sed præest sæculis, & regit sæcula;
 quippe qui omnia sæcula solus præces-

CAP.
IV.

Ps. 101
Tob. 13
Tim.

fit. Res ceteræ vel habent initium & finem, & numquam in eodem statu permanent; vel habent initium sine fine, & sine mutatione substantiæ: sed possent, si Creatori placeret, etiam esse desinere. Iraque soli Deo æternitas ita est propria, ut nulli rei creatæ conveniat; neque ullus Princeps umquam tam fuit arrogans, ut inter titulos, quos plurimos usurparunt, æternitatis titulum sibi arrogare præsumpserit, nisi fortè in alio sensu: quomodo Constantius dictus est Imperator æternus, quoniam non erat Imperator ad tempus certum, sed ad vitam. Tu verò, anima mea, in utroque genere creaturarum numerari potes. Nam corpus habes, quod incepit esse cum conciperetur, & nasceretur; & paulatim crevit usque ad mensuram sibi à Deo præfixam, inde verò minui cœpit, & paulò post per mortem esse desinet: ac per hoc numquam in eodem statu permanet, ab omni parte, & omni hora mutationi subjectum. De corpore tuo sententiam protulit Propheta per similitudinem fœni: *Manè sicut herba transeat, manè floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.* Siquidem manè, id est, in pueritia, sicut herba viret corpus humanum, sed mox transit ad juventutem: in meridie juventutis floret, & statim transit ad senectutem: in

vespera

GRADVS DECIMVS. 167

vespera senectutis decidit, in morte duratur, in sepulchro arescit, & in pulverem suum revertitur. Ecce igitur, anima, quàm longè distat ab æternitate corpus tuum: tu autem creata es in tempore, cùm antea nihil esses; & in hoc multū es dissimilis æterno Creatori: sed creata finem durationis non videbis, quod tibi cum Creatore commune est. Sed quia mutabilis es, dum in corpore vivis, de vitio ad virtutem, & de virtute ad vitium: & in quo statu inveniēris in exitu de corpore, in eo judicaberis, vel ad regnandum semper cum Deo, vel ad tormenta parienda semper cum diabolo: ideo nihil magis tibi providendum est, quàm ut vitium fugias, & virtutem secteris. Cave igitur, ne à carnis illecebris seducaris in detrimentum perpetuum illius, & tuum: *Gal. 5.* sed crucifige carnem tuam cum vitiis & concupiscentiis, ut paulò post non solum tu vivas in æternum beata, sed & caro tua resurgat in glòria; & ipsa quoque sine fine æternitati Dei tui tecum sociata permaneat. Ceterum quamvis animæ Beatorum, ut etiam Angeli sancti, æternitatis Dei participes erunt in sublimissima & felicissima illa unione cum Deo per beatificam visionem & amorem, quæ unio non solum finem non habebit, sed etiam eadem semper erit stabilis & immota; tamen multis

multis aliis modis mutare & variare poterunt cogitationes, & affectiones, & loca: idèd semper admirabuntur & suspicient supra se æternitatem Dei, in qua nulla mutatio mentis, aut voluntatis, aut loci esse poterit, & tamen nihil ei deerit, quin etiam omnia semper habebit, quæ variis mutationibus æterno tempore sibi comparare potuisset. Quare longitudo æternitatis res est infinita, & propria Deo, non minus quàm latitudo immensitatis.

CAP. V. Sequitur consideranda sublimitas Dei, secundùm quam dicitur Deo: *Tu solus altissimus*. Est autem solus Deus altissimus nobilitate naturæ: res enim tanto sunt nobiliores & altiores, quanto sunt puriores, & à materia magis abstractæ. Id cernimus primùm in rebus corporalibus: aqua enim est altior quàm terra, quia purior; & eadem ratione aër, altior est quàm aqua, & ignis quàm aër, & cælum quàm ignis. Deinde idem videmus in rebus spiritualibus: altior enim est intellectus, quàm sensus; quia sensus habet organum corporale, quo non indiget intellectus: & Angelicus altior est, quàm humanus, quoniam iste eget ministerio imaginationis & phantasmatum, quo ille non indiget; & inter Angelos illi sunt altiores, qui per species pauciores intelligunt plura. Deus igitur, qui solus

est p
tra f
nati
tia
fed i
nihil
habe
esse
idèd
fima
bere
Simi
tus è
geher
stus L
quit
tem.
Est
quia
nium
finali
quia n
vim ha
non ha
habet.
vim su
tur à
tur. I
rebus
univer
pender
moven
gelos f

est purus actus, & nulla re indiget extra se, neque organo, neque imaginatione, neque specie; ac ne præsentia quidem objecti alicujus extra se, sed ipsa sua essentia illi est omnia, & nihil potest habere, quod non semper habeat actu, & ipsum habere actu, est esse semper actum purum & simplicem; idè natura ejus altissima & sublimissima est, neque potest ullo modo habere parem. propterea ille qui dixit,

Similis ero Altissimo, repente turbatus è cælo descendit in profundissimam gehennam, ut Isaias describit. & Christus Dominus de eodem, *Videbam*, inquit, *satanam sicut fulgur de cælo cadentem.*

Est etiam alio modo Deus altissimus, quia est prima & altissima causa omnium rerum, efficiens, exemplaris & finalis. Est altissima causa efficiens, quia nulla res est creata quoquomodo vim habens efficiendi, quæ vim illam non habeat à Deo, Deus autem à nullo habet. Rursus nulla causa est, quæ vim suam exercere possit, nisi moveatur à Deo: Deus autem à nullo movetur. Denique causæ ceteræ altiores in rebus creatis dicuntur illæ, quæ sunt universales, à quibus particulares dependent, ut cæli, & Angeli qui cælos movent; Deus autem & cælos & Angelos fecit; ipse igitur solus est prima & altissima

caussa efficiens. Est item prima causa exemplaris, quoniam res omnes Deus fecit secundum formas, sive ideas, quas in se habet. Est denique prima causa finalis, quia propter se, id est, ad patefaciendam gloriam suam omnia creavit, ut dicit Sapiens in Proverbiis. Sed

Prov.
16.

valde proprie dicitur, & est altissimus Deus, quia sedet in altissimo throno.

Isa. 6. *Vidi Dominum, inquit Isaias, sedentem super solum excelsum & elevatum.* Et quoniam sedes duos habet usus, unum ad iudicandum, alterum ad quiescendum, utrumque seorsum consideremus.

CAP. VI. *Primum igitur Deus habet altissimam sedem, quia est summus Index. Dicit*

Pf. 31. *enim Abraham Deo: Tu iudicas omnem terram.* & David: *Deus diiudicat, id est,*

Ge. 12. *Deus iudicat ipsos iudices, qui dii in Scripturis dicuntur. Sed apertissime sanctus Iacobus ait: Unus est legislator*

Iac. 4. *& Index, id est, Deus solus est proprie legislator & Index, quia ipse solus dat leges omnibus, & a nullo accipit, iudicat omnes, & a nemine iudicatur. Deinde Deus non solum est Index, sed est etiam & Rex, ac per hoc non iudicat ut Index constitutus a Rege, sed ut Rex & Princeps supremus. unde dicitur Rex regum, & Rex*

Apo. 19. *magnus super omnes deos, & terribilis apud reges terra: quia videlicet, quando*

Pf. 94. *respicia-*
Pf. 75. *do*

GRADVS DECIMVS. 171

do vult transfert regna & imperia de gente in gentem, & quando vult au-
 fert spiritum Principum. Denique non solum Deus supremus est Iudex & Rex, sed etiam Dominus absolutus, qui est titulus omnium maximus. Reges enim non ita sunt domini subditorum, ut possint pro arbitrio eos bonis vel vita ipoliare. cuius rei testis esse potest rex Achab, qui vineam Naboth habere^{3 Reg. 21.} voluit, nec potuit, nisi per dolum & calumniam uxoris, unde uterque miserimè perit. Deus autem verè & propriè Dominus est, & omnia seruiunt illi, & ipse nemini seruit, & posset, si vellet, omnia ad nihilum redigere, cum ex nihilo omnia fecerit. Cogita igitur, anima, quantus timor & tremor debeat à nobis vermiculis terræ, illi qui sedet super tam altam sedem, ut nihil omnino supra se habeat. *Si Dominus ego sum*, ait per Malachiam, *ubi est timor meus?* & si supremi illi Principes cæli cum timore & tremore illi assistunt, quid nos facere par est, qui mortales & fragiles cum bestiis terram incolimus? Sed illud mirabile videtur, quòd altissimus Deus non amet sibi similes creaturas, id est, altas & sublimes, sed humiles & pauperculas. sic enim loquitur Deus per Isaiam: *Ad quem Is. 66*
respiciam, nisi ad pauperculum, & contri-
tum

tum spiritu, & tremementem sermones meos?
Ps. 112 & David; *Excelsus Dominus, & humilia respicit.* Imò verò diligit Deus res altas & sublimes, ac per hoc sibi similes: sed verè sublimes, non quæ videntur, & non sunt. Itaque non amat Deus superbos, qui elati & inflati, non alti & sublimes dici debent: amat verò humiles & trementes sermones suos, quoniam illi, quò magis se dejiciunt, eò magis ab ipso Domino exaltantur. Et qui à Domino exaltantur, illi verè sunt alti. Itaque iidem sunt humiles, & sublimes; humiles in oculis suis, sublimes in oculis Dei. Si quis vidisset non solum oculis corporis, sed etiam oculis cordis, iisque à Deo illuminatis, divitem Epulonem ornatum bysso & purpura, accumbentem mensæ omnibus generibus ciborum pretiosorum instructæ, circumstantibus ministris multis, & sollicitè officio suo fungentibus; & simul vidisset pauperem Lazarum seminudum, & ulceribus plenum ad januam Divitis sedentem, & cupientem satiari de micis, quæ de mensa divitis cadebant: is profectò vidisset, Divitem, quem mundus beatissimum esse credebat, in oculis Dei & Angelorum omnino abominabilem & vilissimum, planè ut lutum vel sterco terræ. Quòd enim altum est apud homines, abominatio est apud Deum, ait Dominus

in eodem loco, ubi Epulonem describit. Contrà verò vidisset, pauperem & humilem Lazarum, in oculis Dei & Angelorum nobilem & honoratum, ut pretiosam margaritam; quod exitus demonstravit. Lazarum enim ut Deo charum, Angelicæ manus in finem Abrahamæ portaverunt: Divitem, ut exosum Deo, ad gehennam ignis dæmones rapuerunt. Sed quid ego de Lazaro loquor? nemo altior apud Deum Domino Iesu Christo, etiam secundùm humanitatem est; & ipso tamen nemo humilior in cælo vel in terra reperitur, ut verissimè dixerit: *Dis-Matt. cite à me, quia mitis sum, & humilis corde. 11.*

Quanto enim anima illa sanctissima clariùs præ ceteris omnibus cognoscit infinitam altitudinem divinitatis, tanto magis cognoscit vilitatem creaturæ, quæ ex nihilo facta est; & idè cum & ipsa creatura fit, præ ceteris omnibus subjicit se Deo, seque humiliat, & Deum exultat: & vicissim à Deo super omnes creaturas, etiam Angelicas, exaltatur. Quod idem de Angelis beatis, & sanctis hominibus, dicere possumus. Nulli sunt enim humiliores, quàm qui in cælo altiùs sedent: quoniam ii qui sunt Deo propinquiores, èd clariùs intuentur, quanto intervallo distet magnitudo Creatoris à parvitate creaturæ.

N

Quare,

Quare, anima mea, dilige humilitatem, si veram cupis exaltationem: imitare Agnum sine macula, imitare Virginem matrem, imitare Cherubim & Seraphim, qui omnes quod sunt altiores, eò sunt etiam humiliores.

CAP. VII. Nec solum Deus sedem altissimam habet, quia iudicat omnes, sed etiam quia præ omnibus quiescit, & quiescere facit eos in quibus sedet. Altissima sedes Dei, est altissima ejus requies. Quamvis enim mundum universum regat, in quo sunt assidua bella & conflictationes elementorum, bestiarum, hominum; ipse tamen cum tranquillitate iudicat, ut dicitur in libro Sapientiae, & altissima pace semper gaudet, neque est aliquid, quod ejus otium, & contemplationem sui ipsius, in qua sunt ejus deliciae sempiternae, perturbare possit. Idè enim & Rex Ierusalem, quæ est visio pacis, appellatur. Sedes autem ejus propria sunt spiritus beati. unde dicitur, *qui sedet super Cherubim*. Dicitur autem Deus super Cherubim potius quàm super Seraphim sedere, quoniam Cherubim scientiæ multitudinem significat, Seraphim verò ardorem charitatis: quies verò sapientiam sequitur, sollicitudo & anxietas charitatem, nisi cum sapientia conjuncta sit. Idè & anima justii, sedes dicitur sapientiæ. Denique cum Isaias dicit,

Sap. 12

Pf. 79.
& 98.

G
dicit
dicit
li in
habi
spirit
gustin
decin
quiesc
ut hæ
ne m
in Se
diner
quiesc
tranq
quiesc
nas fo
missu
clinant
cubicul
hoc sec
certè
eò ser
los int
satis a
tibus
Domini
familia
miliar
puris
illud
licæ m
illud:
jus.

dicit, *Calum sedes mea*; & cùm David *Isa. 66*
 dicit, *Calum cali Domino*; per cælum cæ. *Pf. 113*
 li intelliguntur cæli spirituales, qui
 habitant super cælos corporales, id est,
 spiritus beati, ut explicavit sanctus Au-
 gustinus in expositione Psalmsi centesimi
 decimi tertii. Hos autem cælos Deus
 quiescere facit quiete tam admirabili,
 ut hæc fit pax illa, quæ exuperat om-
 ne in sensum. Scribit sanctus Bernardus
 in Sermonibus super Cantica similitu- *Ser. 23.*
 dinem aptissimam ad hanc explicandam
 quietem, his verbis: *Tranquillus Deus*
tranquillat omnia, & quietum aspiceret,
quiescere est. Cernere est Regem post diur-
nas forensium quasi lites causarum, di-
missis a se turbis, curarum molestias de-
clinantem, petentem de nocte diversorium,
cubiculum introeuntem cum paucis, quos
hoc secreto & hac familiaritate dignatur, eò
certè securius, quò secretius quiescentem,
eò serenius se habentem, quò placidius so-
los intuentem quos diligit. Hæc ille, qui
 satis apertè demonstrat, Deum spiri-
 tibus beatorum non se Iudicem aut
 Dominum præbere, sed amicum &
 familiarem. Et fanè incredibilis est fa-
 miliaritas, quam etiam in hac vita
 puris mentibus exhibet Deus; ut
 illud omnino impleri videatur: *De-*
licia mea, esse cum filiis hominum. & *Prov. 8*
 illud: *Cum simplicibus sermocinatio e-* *Ibid. 3.*
jus.

Hinc videlicet omnes Sancti, quamvis pressuras paterentur in mundo, tamen in corde, ubi Deus erat, pacem habebant; & ideò semper læti, semper fereni videbantur, & erant. illis enim
Joã. 16 Veritas dixit: *Gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*

CAP.
 XIX.

Restat pars quarta magnitudinis, quæ dicitur profunditas. Porrò profunditas in essentia Dei multiplex invenitur. Primum, ipsa in se divinitas profundissima est, quia non superficialis & tenuis, sed plenissima & solidissima est. Non est Deitas quasi massa deaurata, quæ solum in exteriori superficie aurum habet, intus verò ærea, vel lignea est: sed quasi massa aurea tota, & massa ingens & immensa, vel potius quasi fodina auri, usque aded profunda, ut numquam fodiendo exhauriri possit: sic omnino incomprehensibilis Deus est: quoniam sicut fodina auri, cujus fundum non invenitur, numquam fodiendo exhauritur; sic etiam Deus, cujus magnitudinis non est finis, numquam sic perfectè à creata mente cognoscitur, quin semper magis ac magis cognosci queat: & solus Deus profundum illud infinitum comprehendit, qui solus vim intelligendi infinitam habet. Deinde profundus est Deus ratione loci. Sicut enim altissimus est, quia rebus omnibus præsidet, & est super omnia,

omnia; sic idem Deus profundissimus est, quia rebus omnibus subjicitur, ut eas sustentet; & est infra omnia, ut omnia portet: ipse enim, ut Aposto-
Heb. 1.
 lus ait, portat omnia verbo virtutis suæ. Itaque Deus est quasi fundamentum & tectum ædificii, in quo nos omnes vivimus, & movemur, & sumus. *Act.*
 proinde rectissimè dixit Salomon: *Ca. 17.*
lum, & cali calorum non te capiunt. quia *2. Pa.*
val. 6.
 Deus potius capit cælos, & quæ sub cælo sunt; quippe qui supra cælos, & infra terram est. Denique, profunditas Dei, est invisibilitas ejus. Deus enim lux est, sed inaccessibilis: veritas est, sed intima valdè, & omni interiore interior: *Posuit tenebras latibulum suum. Ps. 17.*
 inquit David; & verè est Deus abscon-
Isa. 45
 ditus, ut loquitur Isaias. Sanctus Augustinus quærens aliquando Deum, misit nuntios oculos suos à terra usque ad cælos; & responderunt omnia, Non
Lib. 9.
 sumus quod quæris, sed ipse fecit nos. *Conf.*
 Itaque non inveniens Deum ascendendo per exteriora, cœpit iter facere per
ca. 10.
Li. 10.
 interiora, & intellexit verè, per illa *cap. 6.*
 faciliùs propinquiari ad Deum. *Ps. 26.*
48.
 cogno-
 vit enim animam esse corpore meliorem; & sensum internum esse meliorem sensu externo; & intellectum, qui adhuc est interior, esse meliorem sensu interno. Inde effecit, Deum, qui interior est quàm intellectus, esse me-

liorem intellectu; ac per hoc quidquid intelligimus vel cogitamus, non esse Deum, sed aliquid minus Deo, cum Deus sit melior, quam nos intelligere vel cogitare possimus. Age ergo, anima mea, si tu es melior corpore tuo, cui das vitam, quia illud corpus est, tu spiritus es; & oculus corporis tui non videt te, quia ille foris est, tu intus: sic omnino cogita, Deum tuum meliorem esse, quam tu sis, quia dat tibi intellectum, & est quasi anima tua; & idè tu eum videre non potes, quia spiritus altior & interior est quam tu sis, & tu quodammodò foris manes, ille intus in suo secretissimo profundissimoque recessu. Sed numquamne ad secretum illud admittèris? Absit, non mentitur Dominus tuus, qui

Matt. dixit: *Beati mundo corde, quoniam ipsi*
5. *Deum videbunt.* neque Apostolus e-

1. *Cor.* jus, qui ait: *Videmus nunc per speculum*
13. *in anigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Neque sanctus Evangelista Ioannes,

1. *Ioã.* qui scripsit: *Scimus, quoniam cum ap-*
3. *paruerit, similes ei erimus; quoniam vi-*

debimus eum, sicuti est. Et quod erit

gaudium illud, cum admissa ad secre-

tum sacrarium illud, videbis & possi-

debis ipsam lucem, ipsam speciem, ip-

sam pulchritudinem, ipsam bonitatem?

tunc planè apparebit, quàm inania & fugacia, & quasi nulla fuerint hujus

terra

GRADVS DECIMVS. 179

terræ temporalia bona, quibus inebriati homines, obliuiscuntur vera & sempiterna. Sed si verè sitis ad Deum ^{Ps. 41.} vivum, & si lacrymæ tuæ sunt panes tibi die ac nocte, dum dicitur, Vbi est Deus tuus? non sis pigra ad mundandum cor, quo Deus videndus est: neque fatigeris ascensiones disponere in corde, donec videatur Deus deorum in ^{Ps. 83.} Sion: neque frigescas in dilectione Dei & proximi, nec diligas verbo & ^{1. Io.} lingua, sed opere & veritate: ista est ^{3.} enim via quæ ducit ad vitam.

GRADVS VNDECIMVS

*Ex consideratione magnitudinis potentia
Dei per similitudinem magnitudi-
nis corporalis.*

Magnus est Dominus, & magnitudi- ^{CAP.}
nis ejus non est mensura nec finis. ^{I.}
nec solum est magnus, quoniam alti-
tudo ejus omnipotentia est, profundum
sapientia investigabilis, latitudo mise-
ricordia ubique diffusa, longitudo ju-
stitia instar virgæ ferreæ: sed etiam quo-
niam singula hæc attributa magna sunt
magnitudine infinitæ latitudinis, lon-
gitudinis, altitudinis, & profundi.

Ac ut à potentia, sive potiùs omnipo-
tentia ordiamur, Potentia Dei suam
habet latitudinem, quæ in eo posita est,

ut se extendat ad res planè infinitas. Primum enim extendit ad omnia quæ facta sunt. nihil enim est in tota hac rerum univèrsitate à primo Angelo usque ad ultimum vermiculum, & à summo cælo usque ad profundissimam abyssum, quod non sit factum à potentia Dei: *Omnia*, inquit S. Ioannes, *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* & infra: *Et mundus per ipsum factus est.* Deinde extēdit se ad omnia quæ fient usque in æternum. Sicut enim nisi per ipsum fieri nihil potuit, sic etiam nisi per ipsum fieri nihil poterit. Nam

Joan. 1. sic loquitur Apostolus: *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Tertio extendit se ad omnia quæ fieri possunt, quamvis numquam futura sint. Sic enim loquitur Angelus: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Et ipse Dominus: *Apud Deum omnia possibilia sunt.*

Luc. 1. Quarto extendit se ad omnem destructionem rerum factarum. Sicut enim potuit Deus per aquas diluvii simul interficere omnes homines, & omnia animantia quæ erant in terra, exceptis paucis quæ ipse in arca Noë servari voluit: sic poterit per diluvium ignis uno tempore destruere non solum homines omnes, & animantia omnia quæ viva invenientur in novissimo die, sed etiam omnes arborea, & omnes urbes, & cetera quæ sunt in terra. *Adveniet,*

16. *2: Pet. 3.* *inquit*

G
inquit
sterior
magna
lore sol
sunt aper
est hæc
nemo s
tindine
fecit, p
test, in
tantam
cujus s
iusdem
cit, s
res esse
saculis
cilitate
das Mac
mus erg
fortibus
Iam v
cernitur
quæ De
tur, nec
tigabitur
tentia ist
nec fran
cum ver
tius ipsa
Mirantur
& luna
tanta ce
occafum
16011

inquit Apostolus Petrus in Epistola posteriore, *dies Domini, ut sur; in quo cali magno impetu transient, elementa verò calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.* Magna profectò est hæc latitudo potentiæ Dei, quam nemo satis admirari poterit, nisi multitudinem rerum, quas Deus partim fecit, partim faciet, partim facere potest, in numero habeat. * Quis autem tantam multitudinem numeret, nisi ille, cujus scientia infinita est? Et rursus ejusdem potentiæ magnitudo valdè crescit, si quis cogitet quàm magnum sit res effectas tam ingenti potentia, & tot sæculis, uno pænè momento summa facilitate dissolvere; vel, ut loquitur Iudas Machabæus, *uno nutu delere.* Dica-^{2. Mat.} mus ergo cum Moyse: *Quis similis tui in*^{8.}
fortibus Domine? ^{Exod.}

Iam verò longitudo potentiæ divinæ ^{15.} CAP.
cernitur in eo, quòd cum omnibus II.
quæ Deus fecit, ipse assiduè cooperatur, nec fatigatur cooperando, nec fatigabitur in æternum: siquidem potentia ista Dei minui, nec debilitari, nec frangi ullo modo potest, cum sit cum vera æternitate conjuncta, vel potiùs ipsa sit veræ divinitatis æternitas. Mirantur multi, quomodo possint sol & luna & stellæ tanto tempore & tanta celeritate moveri ab ortu ad occasum, & in circulos suos sine ulla

intermissione reverti: & sanè res esset
Heb. 1. omni admiratione dignissima, nisi sci-
 remus, ea deferri ab omnipotente Deo,
 qui portat omnia verbo virtutis suæ.
 Mirantur alij, quomodo fieri possit,
 ut in gehenna, vel ignis non consu-
 matur æterno tempore comburendo,
 vel corpora infelicitum illorum æterno
 tempore ardentia non dissolvantur. Sed
 & hoc non mirabile solùm, sed etiam
 impossibile judicari posset, nisi qui ignem
 illum sic ardere semper facit, ut
 numquam extingatur; & qui corpora
 miserorum in igne illo ita conservat, ut
 semper crucientur, & numquam con-
 sumantur, Deus esset omnipotens &
 æternus. Mirantur alij denique, quòd
 Deus omnia portet ac sustentet, nec
 fatigetur portando & sustentando tam
 ingentem molem ponderis propemo-
 dum infiniti. potest enim robustus ho-
 mo, aut equus, aut bos, aut elephantus
 magnum pondus ad modicum tempus
 gerere, vel ad tempus breve onus
 gravissimum ferre: sed pondus maxi-
 mum æterno tempore sine fatigatione
 portare, saperat vires omnium rerum
 creaturarum. Sed ii jure mirarentur, si
 Deus vires haberet in pondere &
 mensura, ut omnes creatæ res ha-
 bent; sed cùm vires Dei planè men-
 suram omnem excedant, & sit ipse
 omni ex parte infinitus, mirum non est,
 si robur

robur infi-
 ravem infi-
 te perferat
 tropheta M
 us Domine.
 Sequitur
 duabus
 et. Primi
 est omnip
 es altissim
 unt, solus
 one fecit
 nem creatu
 rari, corr
 invicem tr
 res, & ex t
 bores, &
 tia propaga
 pilces, in a
 ni cometa
 sunt altiss
 creavit,
 ea vel eff
 da, vel
 servanda
 ra potest i
 pheta, ce
 rum, lunan
 si. Opera
 vavit Altiss
 tis fabrican
 usque perd
 les, Angelo

si robur infinitum molem quantumvis gravem infinito tempore sine fatigatione perferat. Dicamus ergo cum sancto Propheta Moysè : *Quis similis tui in fortibus Domine?*

Sequitur altitudo potentiae Dei, quae CAP.
III. in duabus rebus praecipue locum habet. Primum enim altissima dici potest omnipotentia, quia solus ipse res altissimas fecit. Ea quae sub luna sunt, solus Deus in prima rerum creatione fecit, sed possunt per actionem creaturarum generari, transmutari, corrumpi: nam & elementa invicem transmutantur secundum partes, & ex terra gignuntur herbae & arbores, & ex animantibus animantia propagantur; in aqua nascuntur pisces, in aere nubes & pluviae, in igni cometæ. At caelum & sidera, quae sunt altissima corpora, solus Deus creavit, solus conservat; neque ad ea vel efficienda, vel transmutanda, vel dissolvenda, vel etiam conservanda, ullam actionem creatura potest habere: *Videbo*, inquit Propheta, *celos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quae tu fundasti.* Opera enim altissima sibi soli servavit Altissimus, ipse à fundamentis fabricare coepit, ipse ad fastigium usque perduxit. Res quoque spirituales, Angelos, & animas hominum, quae sunt

funt opera omnium nobilissima & sublimissima, solus Altissimus virtute sua infinira condidit, & conservat, & in aeternum usque sine interitu conservabit. Neque in his rebus faciendis ullam partem habent creaturæ: & quamvis omnes in unum convenirent, nunquam possent Angelum unum vel animam unam producere, vel destruere. Deinde altitudo potentiæ divinæ clarissimè perspicitur in miraculis, quæ, ut sanctus Augustinus docet, sunt opera præter usitatum cursum ordinemque naturæ, quæ toti naturæ, ipsis etiam Angelis admiranda & stupenda contingunt. Quis Angelorū non obstupuit, cū ad imperium Iosue sol & luna, quæ cursu incitatissimo ferebantur, steterunt immobiles? Ac ne putaremus id casu aliquo accidisse (neque enim ullus suspicari poterat, rem tam inusitatam ab homine mortali & in terris posito fieri potuisse) loquitur Spiritus sanctus, & dicit: *Obediente Domino voci hominis.* Neque enim Iosue ipsi soli & lunæ propriè locutus est, quos sciebat audire non posse mandatum; sed precatus est Dominum, quasi diceret: Ex mandato Domini sol contra Gabaon ne movearis, & luna contra valleri Aialon. Obedivit autem Dominus voci hominis, id est, fecit, ut obedirent luminaria illa voci hominis. Sæpe enim

in

Tract.
24. in
Ioan.

Iosue
10.

Ibid.

GT
in fact
cere e
quom
cit ad
mes D
rum es
à te,
Deum,
nem po
in pass
sole m
su acc
tribus
post ill
incred
unde e
atque
suis Ar
Polycar
trarium
nūs ac
& inf
vires e
præter
minati
mortu
ma qu
stolos
racula
mant:
ne? fec
mum
quod

in sacro eloquio dicitur Dominus facere ea, quorum caussa est, ut fiant. quomodo cum in Genesi Dominus dicit ad Abraham: *Nunc cognovi quod timeas Deum*: sententia eorum verborum est; Nunc feci, ut cognosceretur à te, & ab aliis, quod verè timeas Deum. Tale etiam fuit opus altitudinem potentiae divinæ significans, cum in passione Domini luna, quæ erat à sole maximè distans, rapidissimo cursu accessit ad solem, ei que subjecta tribus horis tenebras fecit in terra, & post illas tres horas, ejusdem cursus incredibili velocitate rediit ad locum undè discesserat. Quæ omnia se vidisse atque observasse testatur sanctus Dionysius Areopagita in Epistola ad sanctum Polycarpum. Atque hoc quidem contrarium signum est priori, sed non minus admirandum, cum æquè novum & insolitum sit, ac totius naturæ vires exuperet lunam sistere, vel eam præter solitum incitare. Omitto illuminationes cæcorum, excitationes mortuorum, & alia id genus plurima quæ Deus per Prophetas, & Apostolos, & alios servos suos fideles miracula fecit, & facit. quæ omnia clamant: *Quis similis tui in fortibus Domine?* sed omittere non possum supremum & maximum illud miraculum, quod Deus ostendet in die novissimo,

Gē. 22.

mo, quando omnes mortui simul resurgent, cum plurimorum corpora in cineres redacta & dispersa, vel à bestiis absumpta, & in alia atque alia corpora conversa fuerint, vel etiam in hortis campisque sepulta, in herbas varias transformata transferent. Quis Angelorum non obstupescet, cum viderit in ictu oculi ad Omnipotentis imperium tot millia millium hominum corpora sua resumere, etiam si per multa sæcula, & modis diversissimis dispersa, vel consumpta latuerint? Hæc est igitur altitudo potentiae Dei, ob quam pariter dici potest, *Quis similis tui in fortibus Domine?*

CAP. IV. Restat profunditas, quæ in modo, quo Deus utitur in rebus efficiendis, posita mihi esse videtur. Quis enim penetret modum faciendi aliquid ex nihilo? Ad hoc profundum oculos intendere non potuerunt, qui tamquam principium exploratum & certum statuerunt, ex nihilo nihil fieri. Ac nos quoque in hacre credimus, quod non videmus; sed credimus securi Deo, qui mentiri non potest: credimus, inquam, cælum & terram, & ea quæ in eis sunt, ab ipso Deo creata fuisse, cum antea nihil omnino præcessisset unde fierent. Neque verè Deus fecisset omnia quæ facta sunt, si aliquid, unde fierent, præcessisset. Sed quo modo

GR
modo fieri
præcessisset
quam se
sumus.
cit Deu
est sine
in quo
præsertim
ligi vix
abyssus
inquit
Dardan
quam e
erunt. I
quam
ubi pos
nihil o
tamen c
cus, qui
nia pote
ant, int
Huc
Iob om
lens, a
dament
intellig
Ius, s
eam lin
lidata
gularem
opera d
esse dig
Domini

modo fieri potuerit, cujus nihil antè præcessit, abyssus profundissima est, quam scrutari & investigare non possumus. Deinde non solùm ex nihilo fecit Deus omnia: sed fecit in nihilo; id est sine spatio præcedente, siue loco, in quo locaretur quod fiebat, quod præsertim in rebus corporalibus intelligi vix potest. proinde est etiam hæc abyssus impenetrabilis. *Spatia locorum*, Ep. 57. inquit S. Augustinus in epistola ad Dardanum, *tolle à corporibus, & nusquam erunt; & quia nusquam erunt, nec erunt.* Iam igitur si nihil erat, antequam Deus crearet cælum & terram, ubi posuit Deus cælum & terram? in nihilo certè poni non potuerunt, & tamen creata sunt, & ipsa sibi sunt, locus, quia sic voluit, & potuit, qui omnia potest; etiamsi nos, quomodo ista fiant, intelligere nequeamus.

Huc Deus ipse respexit, cùm sancto Iob omnipotentiam suam indicare volens, ait: *Vbi eras, quando ponebam fundamenta terra? indica mihi si habes intelligentiam. quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam? super quo bases illius solidatae sunt? aut quis demisit lapidem angularem ejus?* Ac ut intelligamus, hæc opera omnipotentiae Dei omni laude esse dignissima, subjungit statim idem Dominus: *Cùm me laudarent simul astra*
matutina

matutina, & *jubilarent omnes filii Dei*. nimirum Angeli sancti, qui simul creati sunt cum cælo & terra, & sunt quasi quædam astra spiritualia & lucidissima, ut etiam filii Dei nominari possint, ubi viderunt cælum & terram ex nihilo prodidisse, & in nihilo posita, & tamen firmissimè fundata super stabilitate sua, cum ingenti stupore & júbilo laudaverunt Opificis omnipotentiam.

Nec minùs profundum est ad intelligendum, quod Deus solo voluntatis imperio tam immensas moles creverit. novimus enim in ædificiis sine comparatione minoribus, quot instrumentis, quot machinis, quot administris architecti indigeant. Quis igitur cogitando assequatur, quomodo fieri possit, ut sola interna voluntate, quæ extra volentem non egreditur, opera

Gen. 1 tam immensa & tam varia fiant? Dixit
Ioh. 1 Deus, utique apud se ipsum, nam verbum Dei est in Deo, & est ipse Deus: dixit, inquam, jubendo, & exprimendo imperium voluntatis, Fiat cælum, & factum est cælum: fiat terra, & facta est terra: fiat lux, fiat sol, fiant stellæ, fiant arbores, fiant animantia, fiant homines, fiant Angeli; & facta sunt omnia. Adde, quòd idem Deus posset, si vellet, ista omnia & mundum universum uno nutu delere, ut legimus
 in

in libris
 accedit
 tam ma
 membra
 momen
 tura lon
 opera su
 multò a
 bores m
 dices fig
 fructus
 longo te
 stea long
 quam a
 quonian
 stros nif
 longo,
 Quam
 quæ dict
 Nec disp
 cælum &
 sunt, ab
 in rerum
 rit. Non
 sed ascen
 sideratio
 igitur est
 singulas
 mento su
 aqua, &
 quin sim
 omnes An
 ta sint. D

in libris Machabæorum. Sed & illud^{2. Mcc}
 accedit profundum, quòd ista omnia^{8.}
 tam multa, & tam magna, & ex tantis
 membris vel partibus composita Deus
 momento fecerit. Apud nos ars & na-
 tura longo temporis spatio egent, ut
 opera sua perficiant. Videmus herbas
 multò antè seminari, quàm nasci: ar-
 bores multis sæpe annis egere, ut ra-
 dices figant, ut ramos extendant, ut
 fructus producant: animantia foetus
 longo tempore in utero gerere, ac po-
 steà longo etiam tempore alere, ante-
 quam adolescant. De arte nihil dico,
 quoniam notissimum est, opifices no-
 stros nihil nisi in tempore, eoquæ satis
 longo, perficere.

Quanta ergo in Deo potentia est,
 quæ dicto citius res maximas perficit?
 Nec disputo, an Deus uno momento
 cælum & terram, & omnia quæ in eis
 sunt, absoluerit: an integros sex dies
 in rerum prima creatione consumpse-
 rit. Non enim quæstiones explicandas,
 sed ascensiones in Deum ex rerum con-
 sideratione fabricandas suscepi. Illud
 igitur est quod astruo & admiror, res
 singulas ab omnipotente Creatore mo-
 mento fuisse perfectas. Ac de terra, &
 aqua, & aëre, & igne nemo ambigit,
 quin simul, & in momento, ut etiam
 omnes Angeli eodem momento, condi-
 ta sint. De firmamento, & divisione
 O aqua-

aquarum, notum est omnia illa facta esse per solam Verbi virtutem, dicentis, *Fiat firmamentum in medio aquarum*, & quidem in momento. Sequitur enim:

Hom.
4. in
Gene-
sim.

Hom.
5. in
Gene-
sim.

Et factum est ita, quo loco S. Ioannes Chrysostomus, Dixit, inquit, solum, & opus secutum est. sicut etiam idem auctor ad illa verba, *Germinet terra herbam viwentem*, & *factum est ita*: Quis, inquit, non obstupescat cogitans, quomodo verbum Domini, *Germinet terra*, quasi admirabili peplo terræ faciem variis floribus adornet? vidisses subito terram, quæ antea deformis & inculta erat, decore suo & ornatu quasi cū cælo contendere. Et post, ad illa verba;

No. 6.

Fiant luminaria, sic loquitur: Dixit solum, & productum est hoc admirabile elementum, solem dico. Quid si addas, quoddam eodem momento & eodem verbo lunam & stellas omnes idem Conditor fecit? Et ad illa verba, *Producant*

No. 7.

aqua, &c. sic ait: Quæ lingua ad Opificis præconia sufficiet? nam sicut de terra dixit solum, *Germinet*, & varia mox ac multiplex florum herbarumque apparuit copia; sic & hæc dixit, *Producant aqua*, & continuè tot reptilium volatiliūque; genera condita sunt, quot neque sermone recenseri possunt. *Quis igitur similis tui in fortibus Domine?*

CAP.
V.

Tu verò, anima mea, quanta sit potentia Conditoris tui, jam planè intelligi-

GR
telligis
se exte
durat
tat &
tiam a
vident
omnib
profun
faciend
superet
sine inf
verbo
quit Pr
davit,
fapis,
eum ira
amicum
tum ha
bonis s
serius;
bus eju
cum O
Si solu
tuo im
tenti,
pallere
volutu
tamen
fugien
manib
ritu lib
ages,
fit ubi

telligis , quæ per latitudinem ad omnia
 se extendit , per longitudinem semper
 durat , & sine fatigatione omnia por-
 tat & regit: per altitudinem attingit e-
 tiam ad ea facienda quæ impossibilia
 videntur , & re vera sunt impossibilia
 omnibus aliis, ipso solo excepto : per
 profunditatem ita res facit , ut modus
 faciendi omnem intelligentiam creatâ
 superet, cùm ex nihilo, & in nihilo, &
 sine instrumentis, & sine tempore, solo
 verbo & imperio faciat : *Ipse dixit, in-* ^{Ps. 148}
quit Propheta , & facta sunt ; ipse man-
davit , & creata sunt. Ex quibus, si quid
 sapias, colliges, quanti referat, utrùm
 eum iratum vel placatum, hostem vel
 amicum habeas. Nam si hostem & ira-
 tum habeas, potest te subitò omnibus
 bonis spoliare, & omnibus replere mi-
 feriis; neque ullus est, qui de mani-
 bus ejus te liberare possit. quis enim
 cum Omnipotente contendere audeat ?
 Si solus & nudus occurreres inimico
 tuo implacabili, ferro acutissimo te pe-
 tenti, quid ageres ? quàm sudares, &
 palleres, & tremeres, & in genua pro-
 volutus misericordiam implorares ? &
 tamen ille homo est, & fortè posses vel
 fugiendo, vel repugnando, & ferrum de
 manibus extorquendo te ipse ab inte-
 ritu liberare. Sed cum irato Deo quid
 ages, à quo nec fugere potes, cùm
 sit ubique, nec illi resistere, cùm

fit omnipotens ; nec moras neſtere ,
cū momento ; & ſolo imperio agat?

Heb. 10 Non ſine cauſſa dixit Apoſtolus : *Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.* Contra verò ſi placatum & amicum habeas Deum , quis te felicior ? poteſt enim , ſi vult ; & vult , ſi amicus eſt , bonis omnibus te replere , & à malis omnibus liberare. Vtrū autem iratum & hoſtem , an placatum & amicum habeas Deum , in manu tua eſt , dum vitā hanc ducis. Deus enim & per Prophetas , & deinde per Filium ſuum , ac per Apoſtolos ejus in Scripturis ſanctis perpetuò clamat , invitans peccatores ad poenitentiam , & juſtos ad obſervantiam mandatorum , ut ſic utroſque habeat amicos , vel potiùs filios chariſſimos , & heredes æterni regni ſui. Audi Ezechielem :

Ezc. 33 *Vivo ego , dicit Dominus Deus , nolo mortem impii , ſed ut convertatur impius à via ſua , & vivat. Convertimini , convertimini à vitiis veſtris peſsimis , & quare moriemini domus Iſraël ? & infra : Impietas impii non nocebit ei , in quacumque die converſus fuerit ab impietate ſua. atque hoc quod Ezechiel clamat , Iſaias quoque & Jeremias , & Prophetæ ceteri clamant : unus enim erat ſpiritus in omnibus , & idem per omnes clamabat. Audi Filium Dei , exordientem prædicationem ſuam : *Cæpit**

Mat. 4 *Ieſus , inquit Matthæus , prædicare , & dicere ,*

G
dicere
vit em
lum P
ſuis lo
rinthic
gemur
obſecra
Quid d
nomin
mus re
tum ha
gere po
revert
revert
prodig
rò reve
percepe
amici &
mandat
vitam
Domin
xilio D
ri : audi
Pſalmo
omnium
ponend
Non imp
impoſſibi
ret . &
deficis ſi
Sed etia
adeſt ille
& auxili

dicere, *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum calorum.* Audi Apostolum Paulum de se, & de coapostolis suis loquentem in posteriore ad Corinthios: *Pro Christo, inquit, legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos; obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Quid clarius? quid dulcius? Apostolus nomine Christi nos obsecrat, ut velimus reconciliari cum Deo, & placatum habere, non iratum. Quis ambigere potest de misericordia Dei, si ferid revertatur ad eum? excipiet omnino revertentes, quomodo excepit filium prodigum amantissimus Pater. Vbi *verò reversi fuerimus, & indulgentiam perceperimus, quid à nobis postulat, ut amici & filii esse perseveremus, nisi ut mandata ejus custodiamus? Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, inquit Dominus.* Ac ne fortè dicas, Sine auxilio Dei non possunt mandata servari: audi S. Augustinum in explicatione Psalmorum, qui loquens de præcepto omnium difficillimo, id est, de vita ponenda pro fratribus, sic loquitur: *Non imperaret hoc Deus, ut faceremus, si impossibile judicaret, ut hoc ab homine fieret. & si considerans infirmitatem tuam deficis sub præcepto, confortare in exemplo. Sed etiam exemplum multum est ad te: adest ille qui præbuit exemplum, ut præbeat & auxilium.* Ac ut in ore duorum stet

omne verbum, audi sanctum Leonem:
*Iustè, inquit, Deus instat præcepto, qui
 præcurrit auxilio. Quid ergo times, ani-
 ma, viam mandatorum securè ingredi,
 cum ille præcurrat, qui potenti auxilio
 gratiæ suæ facit prava in directa, & aspe-
 ra in vias planas? Hoc videlicet auxilio
 præcurrente, jugum Domini efficitur
 suave, & onus leve. & Apostolus
 Ioannes clamat: Et mandata ejus gravia
 non sunt. Sed & si gravia tibi videantur,
 cogita quanto graviora erunt tormen-
 ta gehennæ: nec audeas, nisi insanis,
 ista velle experiri. sed illud cogita, &
 recogita, & numquam obliviscaris,
 nunc tempus esse misericordiæ, postea
 justitiæ: nunc liberum esse peccare, pos-
 tea necessarium pœnas gravissimas
 luere: nunc posse hominem cum Deo
 facilè transigere, & exiguo labore pœ-
 nitentiæ magnam indulgentiam obti-
 nere, & brevi luctu sempiternum fle-
 tum redimere: & contrà, nunc quolibet
 opere bono ex charitatis virtute
 prodeunte posse regnum cælorum com-
 parari, postea non posse totius mundi
 opibus unam guttam aquæ frigidæ im-
 petrari.*

Serm.
 16. de
 Passio-
 ne Do-
 mini.

Isaiæ
 40.

Matt.
 19.
 1. 104.
 5.

GE
 GR
 Ex
 D
 Q
 es
 solum
 tellig
 rit lat
 diner
 utinc
 se dig
 Deus
 à prin
 vermi
 gnosci
 stantia
 virtut
 sunt il
 merafi
 nis, &
 si num
 gulos
 tis, siv
 in nu
 juxta
 capilli
 magis
 & on
 numer

GRADVS DVODECIMVS

*Ex consideratione magnitudinis sapientia
Dei per similitudinem magnitudinis
corporalis.*

QVam verè scripserit Apostolus in **CAP.**
extrema Epistola ad Romanos, **I.**
solum Deum esse sapientem, facilè in-
telliget, qui attentè considerare volue-
rit latitudinem, longitudinem, altitu-
dinem, & profundum sapientiæ Dei. **Rom. 15.**
Ac ut incipiamus à latitudine, latissima es-
se dignoscitur sapientia Dei; quoniam
Deus omnia quæ sunt in rerum natura,
à primo Angelo usque ad ultimum
vermiculum, distinctè perfectèque co-
gnoscit: nec solàm novit integras sub-
stantias, sed etiam partes, proprietates,
virtutes, accidentia, actiones. Hinc
sunt illa: *Tu quidem gressus meos dimi-
merasti.* & : *Respicit Dominus vias homi-
nis, & omnes gressus ejus considerat.* **Job. 14. Prov. 5.**
Quòd si numerat & considerat gressus sin-
gulos, quanto magis actiones men-
tis, sive bonas, sive malas? & si Deus
in numerato habet capillos nostros,
juxta verbum Domini: *Vestri autem* **Matth.**
capilli capitis omnes numerati sunt: quanto **10.**
magis novit omnia membra corporis,
& omnes virtutes animorum? Et si
numerum novit arenarum maris, &

guttarum pluviae, ut colligitur ex Ecclesiastico; quanto magis nosse credendus est numerum stellarum & Angelorum? Et si omnia verba otiosa omnium hominum adducet in iudicium, ut Dominus ipse testatur; certè aures ejus omnes voces omnium hominum simul exaudiunt, nec solum voces corporum, sed etiam animorum, id est, cogitationes & desideria. Quanta igitur, & quam immensa est hæc latitudo sapientiae, quæ simul omnia quæ sunt, & quæ fuerunt, & quæ erunt, & quæ esse possunt, comprehendit? nec tamen divina mens ex tanta rerum singularum & inferiorum varietate vilescit, ut stulta sapientia quorundam Philosophorum censuit: id enim fortè suspicari possemus, si Deus à rebus scientiam mendicaret, ut nos facimus; sed cum omnia in essentia sua videat, nullum est periculum vilitatis. Quamquam longè nobilior est mendicando scientiam assequi, quod est hominum, quam scientia omnino carere, quod est brutorum: quemadmodum præstantius est, cæcum esse, quod est animantium, quam sine cæcitate aptum non esse ad videndum, quod est lapidum: nec cetera membra corporis nobiliora sunt oculis, quia cæca esse non possunt, sed nobiliores sunt oculi, cum videndi facultatem habeant, quam vis

Ecc. 1.

Matt. 12.

GRA

vis &

S. Aug.

Hinc v

bes in

quid le

hil um

nisi vic

Etenim

audere

late cu

homin

cogita

Deo?

gula S

num v

inspect

Basiliu

quens

& sola

Spons

jus Pat

Angelo

nem,

ritus:

qui non

tam an

theatre

noctiu

festan

ter le

vitares

hamo

minus:

vis & cæci possint esse, ut rectè disputat S. Augustinus in libris de Civitate Dei. *Lib. 12 cap. 1.* Hinc verò, anima mea, sollicita esse debes in omni loco & tempore, quid agas, quid loquaris, quid cogites, cum nihil unquam agas, loquaris, cogites, nisi vidente, audiente, attendente Deo. Etenim si mala nulla facere vel loqui auderes, quavis etiam gravissima stimula cupiditate, si te videri vel audiri ab homine crederes; quomodo audes ea cogitare, inspectante & indignante Deo? *Esto*, inquit S. Augustinus in Re. *Ep. 109.* gula Sanctimonialium, à nemine hominum videatur; quid faciet de illo superno inspectore, quem latere nihil potest? Et S. Basilius in libro de Virginitate, alloquens virginem in cubiculo clausam, & solam, admonet eam, ut revereatur Sponsum ubique præsentem, & hujus Patrem, & Spiritum sanctum, & Angelorum innumerabilem multitudinem, & cum his Patrum sanctos spiritus: *Nullus enim horum*, inquit, *est*, *Lib. de Virg.* *qui non ubique omnia videat.* O te beatam animam meam, si semper in hoc theatro esse te sentires, etiam in mediis noctium tenebris & silentio; quàm perfectam vitam institueres, quàm diligenter levitatem & evagationem omnem vitares? Hoc nimirum est, quod Abrahamo Patriarchæ dixit aliquando Dominus: *Ambula coram me, & esto perfectus.* *Gen. 17*

id est, Cogita te à me semper videri, & eris sine ulla dubitatione perfectus.

CAP. Longitudo sapientiæ in cognitione
II. futurorum se prodit. sic enim acute Deus videt, ut ab ipsa æternitate videat quæ futura sunt in tempore novissimo, & ultrà usque in æternum. quæ certè longitudine nihil magis cogitari

potest. *Intellexisti*, inquit David in Psalmis, *cogitationes meas de longè.* & pauld post: *Tu cognovisti omnia, novissima & antiqua.* id est, omnia futura, & omnia præterita. Pleni sunt libri Prophetarum prædictionibus clarissimis atque verissimis, quas non ipsi per se, sed, ut

Luc. I. canit Zacharias, *Deus locutus est per os sanctorum, qui a saculo sunt, Prophetarum ejus.* Atque aded hæc prævisio & prædictio propria est Dei solius, ut

Isa. 41 ipse Deus per Isaiam dicat: *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dii estis vos.* Ac ut pauca de multis consideremus; Isaias sic loquitur:

Isa. 45 *Hæc dicit Dominus christo meo Cyrus, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorsa regum vertam, &c.* Vbi prædicatur monarchia Persarum, & nominatur proprio nomine Cyrus, rex primus Persarum; & subjungitur ratio, cur Deus exaltare voluerit Cyrus, quia videlicet relaxaturus erat captivitatem Babylonicam, quæ omnia post annos circiter ducentos impleta

GR
pleta su
dinem
aureum
mora a
fictiles
monarc
Graco
re ultim
id est,
illis reg
pertè d
xandri
cati fin
finita
iple ap
Ierofol
tura e
omnia
præteri
prædic
rum, u
mi sur
alii di
deri ve
enim
contin
vera p
su ver
bus d
bus, l
præem
res, q
vera p

pleta sunt. Daniel quoque per similitu- ^{Dan. 2}
 dinem statuæ ingentis, cujus caput erat
 aureum, pectus argenteum, venter & fe-
 mora ærea, pedes partim ferrei partim
 fictiles, apertissimè prædicit quatuor
 monarchias, Babyloniorum, Persarum,
 Græcorum, & Romanorum, & tempore
 ultimæ monarchiæ regnum Christi,
 id est, Christianam Ecclesiam, omnibus
 illis regnis majorem. ac deinde tam a-
 pertè describit bella successorum Ale- ^{Dn. 116}
 xandri Magni, ut infideles aliqui suspi-
 cati sint, ea scripta fuisse post bella illa
 finita. Ac ut omittam cetera, Christus
 ipse apud Lucam deplorans everfionem ^{Luc. 19}
 Ierofolymæ, quæ post annos multos fu-
 tura erat, ita distinctè & singillatim
 omnia describit, ac si non futuram, sed
 præteritam narrare voluisset. Omitto
 prædictiones alias innumerabiles, qua-
 rum, ut dixi, Prophetarum libri plenissi-
 mi sunt. Porrò Astrologi, & quicumque
 alii divinatores, qui quasi simiæ Dei vi-
 deri volunt, omnino deridendi sunt. Nec
 enim fieri potest, ut de rebus futuris
 contingentibus, ac præsertim liberis,
 vera prædicant, nisi fortè aliquando ca-
 su veritatem attingant: nam cum omni-
 bus causis necessariis, contingentibus,
 liberis, voluntas Dei præsideat, & ¹⁹⁹
 præmineat, & possit causas inferiores,
 quando libuerit, impedire; nemo
 vera prædicere potest, nisi cui Deus
 volun-

voluntatem suam manifestare voluerit, ut sæpè Prophetis suis manifestavit. Atque aded hoc verum est, ut dæmones per hoc potissimum dii haberi voluerint, quod oracula funderent, & futura prædicerent, ut testatur sanctus Augustinus in lib. De civitate Dei. Sed idem eximius Doctor Ecclesiæ in lib. De divinatione dæmonum apertè demonstrat, tam falsam eorum divinationem esse, quàm falsa ipsorum divinitas est. nihil enim apertè dicunt, nisi quod ipsi facturi sunt, vel quod alibi jam factum, ipsi velocitate naturæ referunt quasi futurum iis qui longè absunt; vel quod ex diuturna experientia futurum esse coniectant. quomodo etiam multa de ventis nautæ, de pluviis agricolæ, de morbis medici prædicere solent. Quæ verò dæmones de futuris interrogati nesciunt, ea per ambages & æquivoca verba respondent: & cum falsa comperiuntur; interpretibus & conjectoribus culpam attribuunt. Solus ergo Dominus Deus noster, cujus sapientiæ non est numerus, vera fundit oracula, ac de futuris quibusque etiam contingentibus & liberis vera prædicit.

CAP. III. Iam verò divinæ sapientiæ altitudo celsissima est, & omnem sublimitatem sapientiæ hominum vel Angelorum longissimè superat. Altitudo sapientiæ

ex

GRA
ex obje
nobilita
pientia
tiam pr
essentia
ut nequ
rellectu
fit. Ita
li ad De
sunt, n
tur. at
invisibi
catur:
li soli D
Timoth
Deum l
Deinde
acciden
est, ac p
tior quã
to alio
ac per h
universa
rem scie
ta igitur
non ali
sentiam
Deo su
omnes
tiam qu
tandas v
Deniq
nobilior

ex objecti, potentia, speciei, & actus nobilitate dignoscitur. Objectum sapientia Dei non solum naturale, sed etiam proportionatum, est ipsa divina essentia; quae usque aded sublimis est, ut neque humano neque Angelico intellectui proportionatum objectum sit. Itaque ne supremi quidem Angeli ad Deum videndum conscendere possunt, nisi per lumen gloriae evehantur. atque haec est causa, cur Deus invisibilis in Scripturis sanctis esse dicatur: *Regi saeculorum immortalis, invisibilis soli Deo*, inquit Apostolus in priore ad Timotheum. Qui etiam postea addit, Deum lucem habitare inaccessibilem. Deinde potentia, quae in nobis est accidens, in Deo divina substantia est, ac per hoc longè sublimior & altior quam in nobis. Species autem tanto altior est, quanto plura repraesentat, ac per hoc Angeli quod species habent universales & pauciores, eò altiorrem scientiam habere dicuntur. Quanta igitur est altitudo sapientiae Dei, qui non aliam speciem habet, quam essentiam suam, quae una est, & sola Deo sufficit ad ipsum Deum, & res omnes creatas, aut creandas, aut etiam quae possent creari, vel repraesentandas vel cognoscendas?

Denique illa scientia vel sapientia nobilior atque altior esse dicitur, quae

quæ per pauciores actus plura cognoscit : Deus autem unico solum intuitu, qui semper in eo viget & immutabilis permanet, & se ipse & cetera omnia perfectè cognoscit. Sola igitur sapientia Dei nobilissima atque altissima dici debet. Erige nunc, anima mea, oculos tuos, & vide quantum distet scientia tua à sapientia Conditoris tui. Tu enim per multos actus huc atque illuc discurrendo vix rem unam perfectè cognoscis: Conditor autem tuus contra, per unum actum res omnes, & se ipse clarissimè ac distinctissimè intuetur. Et

2. Cor.
3.

Pf. 35.

tamen tu ipsa, nunc in tenebris jacens, potes si velis pennis fidei & charitatis tam altè conscendere, ut post corporis mortalis depositionem à claritate in claritatem transformata, in lumine Dei lumen Deum videas; & similis effecta Deo, tu quoque uno intuitu, eoque in æternum manente Deum in se, & te, ac res omnes creatas in Deo simul videre. *Quid enim non videt, in-*

Lib. 4.
cap. 33.

quit sanctus Gregorius in Dialogis, qui videntem omnia videt? & qua erit illa voluptas, illa gloria, illa rerum omnium copia, cum admissa ad inaccessibleem lucem, omnium bonorum Domini tui particeps eris? Regina Saba cum Salomonis sapientiam audivisset, & ordinem ministrorum domus ejus sapienter dispositum vidisset, ita obstupuit, ut non haberet

ultra

GR
ultra sp
& exc
servi t
audiam
habet s
tia Dei
pientia
rum Sa
vem or
rum m
decies
si vel n
mover
libenti
mereri
sub po
in die v
ad fide
milia 8
mandat
tem gl
carnem
glorific
sempite
Resta
Dei con
scrutari
est, in c
piditat
turaruz
enim le
Domini
lus nos

ultra spiritum (sic loquitur Scriptura)
 & exclamavit : *Beati viri tui , & beati^{3.} Reg.*
servi tui , qui stant coram te semper , & ^{10.}
audiunt sapientiam tuam. Et quid simile
 habet sapientia Salomonis cum sapientia
 Dei, qui solus sapiens , & ipsa sa-
 pientia est? & quid est ordo ministro-
 rum Salomonis comparatus cum no-
 vem ordinibus Angelorum Dei , quo-
 rum millia millium ministrant ei , &
 decies centena millia assistunt ei? Certè
 si vel modicum ista gustares, nihil non
 moveres, nihil non faceres , nihil non
 libentissimè patereris , ut Deum pro-
 mereri posses. Humiliare ergo interim *1. Pet.*
 sub potenti manu Dei , ut te exaltet
 in die visitationis : humilia intellectum
 ad fidem , ut exalteris ad visionem : hu-
 milia & voluntatem ad obedientiam
 mandatorum , ut exalteris ad libera- *Rom. 8.*
 tem gloriæ filiorum Dei : humilia &
 carnem ad patientiam & labores , ut
 glorificatam Deus exaltet ad requiem
 sempiternam.

Restat , ut profunditatem sapientia **CAP.**
 Dei consideremus , quæ præcipuè in **IV.**
 scrutatione rerum & cordium , id
 est, in cognitione cogitationum & cu-
 piditatum humanarum , præsertim fu-
 turarum , posita esse videtur. Hinc
 enim legimus: *Homo videt ea quæ parent; ^{1. Reg.}*
Dominus autem intuetur cor. & : Tu so- ^{16.}
lus nosti corda filiorum hominum. & ^{2. Pat.}
^{6.}

Intellexi-

Pf. 138 Intellexisti cogitationes meas de longè, semi-

tam meam, & funiculum meum investi-

Pf. 43. gasti, & omnes vias meas prouidisti. & :

Ier. 27 Ipse nouit abscondita cordis. & : Præu-

erum est cor hominis, & inscrutabile; quis co-

gnoscet illud? Ego Dominus scrutans cor,

& probans renes. quoloco Septuaginta

interpretes uerterunt, Profundum est

cor hominis, & inscrutabile. Atque

hunc locum exponens S. Hieronymus

admonet, rectè probari Christum esse

Deum, quia uidebat cogitationes ho-

minum, quas solus Deus uidere potest.

Matt. Et cum uidisset Iesus cogitationes eorum.

Luc. 6. Ipse uero sciebat cogitationes eorum. Quid

Marc. 2. ista cogitatis in cordibus uestris? Igitur

omnis cogitatio & cupiditas humana,

etiam præsens, & re ipsa existens, pro-

funda est valdè, ut neque Angeli, ne-

que dæmones, neque homines ad eam

investigandam penetrare ualeant: sed

longè profundior est cogitatio vel cu-

peditas futura, hanc enim non solum

nequeunt homines vel Angeli penetra-

re; sed nec penetrare certè possunt,

qua uia Deus, qui eas solus nouit, ad

eas investigandas progrediatur. Atque

hoc uideretur significare uoluisse Da-

uid in Psalmo, cum ait: Mirabilis

facta est scientia tua ex me. Illud enim

ex me, phrasi Hebræa significat præ-

me, uel super me; ut sensus sit: Mi-

rabilius est scientia tua, quàm ut ego

intelli-

intelligi
beat.

est, &

est sup

ro ad e

scender

cogitat

nim: i

ge; & o

rum ig

prænot

scientia

tero ad

Deum

in arte

sentia,

lunati

mirabil

sumus

uel qua

ra uerè

corda,

piat, ve

uel cog

mirabil

nes & c

est, &

pendet

ad alti

ut ex n

quæ no

profund

ut scrup

intelligere possim, quomodo illa se habeat. Idè enim subjungit: *Confortata est, & non potero ad eam.* id est, Elevata est super notitiam meam, & non potero ad eam capiendam ulla ratione conscendere. Loquitur autem de scientia cogitationum futurarum. Dixerat enim: *Intellexisti cogitationes meas de longè; & omnes vias meas prævdisti.* De harum igitur cogitationum & viarum prænotione dicit: *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam.* Potest fortasse responderi, Deum videre cogitationes istas futuras in æternitate sua, cui omnia sunt præsentia, vel in prædeterminatione voluntatis suæ. Sed si ita esset, non esset mirabilis scientia ista: nam & nos possumus facillè scire quæ facturi sumus, vel quæ nobis præsentia sunt. Scriptura verò dicit, Deum scrutari renes & corda, atque ibi videre, quid homo cupiat, vel cogitet, aut quid postea cupiet, vel cogitabit. Hoc verò est prorsus admirabile, quomodo Deus scrutando renes & corda, videat quod ibi nondum est, & quod ex libertate voluntatis pendet, an aliquando erit. Igitur sicut ad altitudinem potentia Dei pertinet, ut ex nihilo faciat aliquid, & vocet ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt; sic ad profunditatem sapientia Dei pertinet, ut scrutando renes & corda, videat

P quod

quod ibi nondum est, ac si jam esset, quod sine dubio erit.

CAP. V. Sed quia non quæstiones disputandas, sed animam excitandam, & in Deum elevandam suscepi; excitare, anima mea, & leva te super te, ut Ieremias admonet, & cogita profundam illam abyssum sapientiæ Dei, quæ scrutatur intima cordis, & multa ibi videt, quæ cor ipsum non videt. O beatissime Petre, cum dicebas Domino, *Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo*; certè non duplici corde loquebaris, sed sincero ac recto: nec in corde tuo videbas fragilitatem illam, quam in eo Dominus tuus videbat, cum diceret: Antequam gallus cantet bis, ter me negabis. Videbat enim medicus peritissimus in corde tuo infirmitatem, quam tu non videbas; & verum fuit quod prædixit medicus, non quod iactavit ægrotus. Sed gratias age medico, qui ut prævidit & prædixit morbum futurum: sic potenti medicina pœnitentiam animæ tuæ divinitus inspiravit, & morbum citò curavit. O bone, ô pie, ô sapientissime & potentissime medice, *ab occultis malis meis munda me*. Quanta ego non deploro, nec lacrymis lavo, quia non video? Adsit mihi gratia tua, qui scrutaris renes & corda: & quas ego cupiditates malas, & opera etiam mala non video, tu qui vides, ostende; & piè respiciens,

pro-

pro
tem
grat

C
ri
fider
dicer
suam
titudi
do ex
do e
rum,
nis, p
destin
piam
cit, u
lam i
Ecclesi
rerum
potent
mirab
miram
sunt en
& nura
Arque
Deus

G R. TERTIVS DECIM. 207

produc fontem lacrymarum; ut dum
tempus est laventur, & deleantur per
gratiam tuam. Amen.

GRADVS TERTIVS
DECIMVS

*Ex consideratione sapientia
practica.*

CONsideravimus sapientiam Dei theo- CAP.
ricam: nunc sapientia practica con- I.
sideranda est, quam etiam effectricem
dicere possumus. Habet hæc sapientia
suam latitudinem, longitudinem, al-
titudinem, & profunditatem. Latitu-
do ex creatione cognoscitur, longitu-
do ex conservatione rerum creatu-
rum, altitudo ex opere redemptionis,
profunditas ex providentia & præ-
destinatione. Ac ut à creatione inci-
piamus, Deus omnia in sapientia fe- Ps. 103
cit, ut dicitur in Psalmis, & effudit il- Ecc. 1.
lam super omnia opera sua, ut scribit
Ecclesiasticus. Itaque sicut ex creatione
rerum omnium ex nihilo cognoscimus
potentiam Opificis; sic ex artificio ad-
mirabili, quod in singulis cernimus, ad-
miramur sapientiam Conditoris. Dispo- Sap. 13
suit enim omnia & singula in mensura,
& numero, & pondere, ut dicit Sapiens.
Atque hic est sapor, quod condidit omnia
Deus, ut ex eo sapore cognoscamus,

quàm sapida sit ipsa sapientia, & quàm amabilis ac desiderabilis. Res igitur omnes creatæ certam habent mensuram, certum numerum, & certum pondus: tum, ut distinguantur à Deo, qui non habet mensuram, quia est immensus; nec numerum, quia est summè unus, & simplex, quo ad essentiam; nec pondus, quoniam ejus æstimatione & pretium superat omnem æstimationem & pretium: tum, ut bonæ & pulchræ sint; ac verissimè dixerit Moyses: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Habent igitur cunctæ res eam mensuram, quæ necessaria est ad finem consequendum, cujus gratia factæ sunt: nec potest illi mensuræ aliquid addi vel detrahi, quin res deformis vel inutilis, ac per hoc minùs bona reddatur. *Cuncta fecit Deus bona in tempore suo, inquit Ecclesiastes, nec possumus eis quidquam addere, vel detrabere quæ fecit Deus ut timeatur.* Igitur cælo dedit Deus mensuram amplissimam, quoniam omnia inferiora ambitu suo complecti debet: aëri multo minorem quàm cælo, sed majorem quàm terræ & aquis, quæ unum globum efficiunt, & ab aëre undique continentur. Elephanto mensuram corporis maximam attribuit, ut onera maxima, & ipsas turres hominibus refertas portaret. Equum paulò minorem, quòd ad unum solum equi-

tem

G
tem
minu
dum
mica:
vel al
rent.
sumu
niam
& die
unus
unam
dam
se vol
quod
cont
discut
in cor
signav
rum p
vel m
ni du
nus, d
pectu
cherr
verte
unum
culam
peder
hil for
Deniq
unicu
natura
deris

tem gerendum factus esset; aviculas minutas fecit, ut in ramis arborum nidum suspendere possent: apes, & formicas minutissimas, ut in foraminibus vel alveariorum vel terræ delitescerent. Hoc idem de numero dicere possumus. Vnum creavit Deus solem, quoniam ad illustrandam omnem terram, & diem suo splendore faciendum, sol unus satis erat: lunam quoque fecit unam, quoniam ad noctem illuminandam una sufficiebat: stellas plurimas esse voluit, ut cum sol & luna abessent, quod in conjunctione solis & lunæ contingit, tenebras noctis utcumque discuterent. Nec solum rebus omnibus in communi numerum necessarium assignavit, sed etiam rebus singulis numerum partium ita constituit, ut nihil addi vel minui possit. Attribuit Deus homini duos oculos, duas aures, duas manus, duos pedes, nasum unum, os unum, pectus unum, caput unum; & res pulcherrima & ornatissima apparuit: inverte ordinem, pone alicui homini unum oculum, duos nasos; unam auriculam, duo ora; unam manum & unum pedem, duo pectora & duo capita; nihil foedius, nihil inutilius fieri poterit. Denique pondus, id est, æstimationem unicuique rei Deus attribuit, quam ejus natura requirebat. Porrò nomine ponderis sive pretii, qualitates intelligimus,

mus, quæ bonas res & pretiosas reddunt. Hæc enim tria res omnes perficiunt: numerus partium, qui necessarius est ut nulla omnino desit; commensuratio, sive apta proportio partium; denique qualitates internæ, sive externæ, ut suavitas coloris in externa superficie corporis, & virtus interna, quæ ad actiones varias utilis vel necessaria est. Sed est omnino admirandum, quantum vim Deus rebus quibusdam exiguis ac parvissimis attribuerit, ut videatur potentiam suam in rebus magnis, sapientiam in parvis ostendere voluisse. Quis capiat, quanta virtus insit in grano sinapis? quod minimum est omnibus seminibus, ut vix oculis discerni possit, & tamen in eo latet arbor magna, ut etiam aves habitent in ramis ejus, ut Veritas in Evangelio loquitur. Neque hoc est proprium sinapis, sed commune omnibus seminibus, in quorum virtute radices, trunci, rami, folia, flores, & fructus maximarum arborum delitescent. Certè si hoc ipsum experimento manifesto non didicissemus, non facilè persuaderi posset hominibus, ex tantulo semine tantam molem rerum diversissimarum exoriri unquam potuisse. Quis item capiat, in formica, in culice, in pulice, in aliis minutissimis animalculis esse pedes, qui velocissimè moveantur; esse caput, esse

Matt.
13.

C
esse
nos;
admo
que j
in iisd
minu
vim t
vivas
stissim
nes à
igitur
ejus,
mis.
ceps
cus,
mana
dem C
facere
num
pora,
gelos.
incre
rissim
biras?
Iam
cæ in
ejus
jam d
gna &
rum, a
servat
Ac p
do De

esse cor, esse sensus externos & internos; esse suo quodam modo, quamvis admodum imperfecto, prudentiam atque iudicium? Quis denique capiat, in iisdem, & aliis id genus animalculis minutissimis & tenuissimis, esse tantam vim terebrandi & perforandi carnes vivas, ut non solum hominibus molestissima sint, sed etiam elephantis & leonibus à culicibus terreantur? Magnus igitur Dominus, & magna sapientia ejus, ut in maximis, sic etiam in minimis. Admiratus est aliquando princeps ille medicorum, quamvis ethnicus, artificium Dei, quod in manu humana cernitur, & exclamavit in laudem Conditoris. Quid te, Christiane, facere oporteret, qui non solum hominum & ceterorum animantium corpora, sed etiam cælum, & stellas, & Angelos, & mentes hominum immortales incredibili sapientia ab eodem sapientissimo Conditore creata fuisse non dubitas?

*Galen.
in lib.
De par-
tibus.*

Iam verò longitudo sapientiæ practicæ in conservatione rerum elucet, ut ejus latitudinem in creatione lucere jam diximus. Igitur sapientia Dei magna & admirabilis, in rerum creaturam, ac potissimum corruptibilium, conservatione & duratione conspicitur.

Ac primum si quis cogitet, quomodo CAP.
do Deus nutriat & augeat herbas, II.

plantas, animantia, & ipsa hominum corpora, ut conseruentur quanto diutius possunt, omnino stupore quodam attonitus non poterit satis mirari sapientiam Dei: nam ex terra & aqua nutrit herbas & plantas, & facit ut alimentum illud transeat à radicibus ad truncum, & à trunco ad ramos & folia, & fructus à vi quadam sursum trahatur, & omnia penetret ratione & modo prorsus admirabili. Sic etiam ex herbis, & pomis, & ex ipsa carne animantium nutrit animantia nonnulla, & ipsos homines, & facit ut alimentum intret, & penetret ad omnes partes corporis, internas & externas, tanta facilitate & suavitate, ut incredibile videatur. Agit Deus instar medici doctissimi & humanissimi, qui pharmaca sic novit condire, ut non solum facilè, sed etiam libenter ab ægrotis sumantur. Cibi enim sine dubio medicamenta sunt, quæ nisi à mortalibus sapiùs accipiantur, mortem vitare non possunt. Sed amantissimus & sapientissimus medicus noster Deus primò saporem indidit cibus, ut cum delectatione sumantur: deinde variavit infinitis modis ad tollendum fastidium: denique per varias alterationes in ore & stomacho, in hepate, in corde, convertit cibum in succum aded tenuem & subtilem, ut sine scissione vel dolore transeat per omnes

G
omnes
poris,
ossium
sentien
Admira
tiam &
Sed qu
vel sent
tia? N
Condit
quæ &
venit q
Sapient
lio: C
non labor
fit. Non
facit ut
quasi ve
de nutri
omnium
qui ait
que qu
Deus,
pientia
mortali
cogita,
terna vi
rum &
nis cibi
alimur
cibus &
O te bea
fit, Eri

omnes venas, & venulas, & poros corporis, atque ad omnes partes carnis, offium, nervorum penetret, nobis non sentientibus, vel etiam dormientibus. Admirantur Philosophi naturæ solertiam & artem, cùm ista speculantur. Sed quæ esse potest in rebus inanimis, vel sensus & rationis expertibus, solertia? Non igitur naturæ solertia, sed Conditoris sapientia admiranda est, quæ & naturam fecit, & modum adinvenit quo ista mirabilia fierent. Audi Sapientiam Dei loquentem in Evangelio: *Considerate lilia agri, quomodo crescunt; Matt. non laborant, neque vult, & Deus sic vestit.* Non igitur naturæ solertia, sed Deus facit ut lilia crescant, & tam decoris quasi vestibus induantur. Quod idem de nutritione & incremento viventium omnium dici potest, Apostolo testante, qui ait: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat.* *1. Cor.* Et si tam admirabili modo sapientia Dei pascit & nutrit, & in vita mortali conservat plantas & animalia; cogita, si potes, anima, quomodo in æterna vita pascit Deus mentes Angelorum & hominum? In terris enim terrenis cibus, sed à divina sapientia conditis alimur; in cælo verò sapientia ipsa est cibus & potus in æternum viventibus. O te beatam, si intimè penetrares, quid sit, *Erit Deus omnia in omnibus.* quid, *1. Cor.*

inquam, fit, Deum, summum & infinitum bonum, esse Sanctis omnibus victum, & amictum, & vitam, & omnia. Certè præsentia fastidires omnia, & sola quæ sursum sunt, saperes & quæreres.

Col. 3.

Sed pergamus ad cetera. Illud item simile miraculo est, quodd in conservanda & propaganda vita mortalium Deus attribuit rebus tenuissimis motum continuum, ac sine fatigatione longissimum. Multum omnino laboraverunt homines, ut horologium construerent, in quo rotæ vi ponderum ad viginti quatuor horas sine intermissione decurrerent. Quanta igitur sapientia Deus facit, ut vis nutritiva perpetuò, & sine ulla intermissione operetur toto tempore, quo plantæ vel animalia vivunt? atque etiam ut pulmones & arteriæ sine intermissione moveantur ad annos septuaginta, vel plures? necesse est enim vim nutritivam operari, & pulmones atque arterias moveri, ab initio vitæ usque ad finem. Itaque in iis qui ad annos octoginta vel nonaginta vivendo perveniunt, per idem tempus necesse est pulmones & arterias in iisdem semper moveri. Et ante diluvium cum homines ad annos nongentos pervenirent, oportuit pulmones & arterias, res videlicet fragiles & tennes, ad annos nongentos sine ulla intermissione vel requie perpetuò agitari.

Certè,

G K
 Certè,
 sapien
 rant,
 rere ne
 Acce
 quam
 num &
 etiam
 secund
 bores
 ratum
 suum,
 darum
 dultria
 rorum,
 suas ex
 iam ut
 alii pau
 sionem
 charita
 fit, ut
 cordiar
 litatem
 opera
 & pecc
 paranda
 & paup
 digean
 ta præb
 vestime
 parent.
 vina sa
 enim,

GR. TERTIVS DECIM. 215

Certè, qui ista non mirantur, & ex istis sapientiam Dei non suspiciunt & adorant, eos lumine sapientiæ omnino carere necesse est.

Accedit tertio, quòd sapientia Dei, quamvis posset sine ullo labore hominum & animantium ceterorum, atque etiam sine ministerio solis & aliarum secundarum caussarum, herbas & arbores producere & conservare, ut paratum haberent omnia viventia cibum suum, voluit tamen uti ministerio secundarum caussarum, & labore atque industria hominum & animantium ceterorum, ut non languerent otio, sed vires suas exercerent omnia. Ac voluit etiam ut inter homines alii divites essent, alii pauperes, ut haberent omnes occasionem colendæ virtutis, & vinculo charitatis colligarentur. Hinc enim fit, ut divites liberalitatem & misericordiam, pauperes patientiam & humilitatem exercent: & divites egeant opera pauperum ad agros colendos, & pecora nutrienda, & variis artibus paranda, quæ necessaria sunt omnibus; & pauperes contra divitum opera indigeant, qui eis pecunias & instrumenta præbeant, quibus ipsi victum sibi, & vestimenta, atque alia necessaria comparent. Neque est cur pauperes de divina sapientia conquerantur. Deus enim, qui omnia novit, & omnes dili-

diligit, unicuique dedit quod ei ad vitam sempiternam obtinendam utilius esse prævidit. Quomodo in terris medici ægrotis quibusdam in ediam imperrant, & venam secant; aliis vinum & carnes indulgent, & ut recreentur, jubent. Plurimi nunc certè pauperes salutem æternam consequuntur, qui si divites fuissent, in æternum periissent. Et quamvis divites quoque salvi esse possint, si divites esse studeant in operibus bonis, & facillè ac libenter tribuant, quod ad communicandum, non ad recondendum à communi Domino acceperunt: tamen negari non potest, quin via ad vitam æternam tutior, & planior, & expeditior sit paupertas, quàm divitiæ. Non decipit nos divinus Magister, qui ait: *Amen dico vobis, quia*

Matt. 19. dives difficile intrabit in regnum celorum.

Luc. 6. & iterum: Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei. & Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram. Neque decipit nos Apostolus, cum ait in priore

1. Tim. 6. ad Timotheum: Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva; quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Et quod Dominus & Apostoli verbo docuerunt, id ipsum confirmant exemplo. De se enim Dominus dicit:

Luc. 9. Vulpes foveas habent, & volucres calidos; Filius autem hominis non habet ubi caput recline-

recline
stolis
rimus.

plus ca
propr
dubita
filii ac
tam p
rint.

merus
& plu
viribu

Pos
do di

quena
bus or
indidi

se sum
di. Vi
vitæ s

verè,
parce

pra v
ne vit
arden

est, bi
gnam
tis cu

tur. V
pende
orbem
seipfa
eant.

reclinat. & Apostolus de se & coapostolis suis ait: *Vsq̄ue in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cadimur, & instabiles sumus*; id est, propriam domum non habemus. Neque dubitari potest, quin sapientia Dei, & filii ac discipuli Sapientiæ, viam ad vitam planissimam & tutissimam elegerint. Sed quia *stultorum infinitus est numerus*, pauci viam hanc sponte eligunt, & plurimi autem ab ea toto affectu viribusque declinant.

Postremum illud est, in quo longitudo divinæ sapientiæ cernitur, quod quemadmodum ipsa æterna est, sic rebus omnibus instinctum vivacissimum indidit conservandi sui, ac vitam vel esse suum, quo possint diutiùs propagandi. Videmus homines cum in periculo vitæ se constitutos cernunt, omnia movere, nec ullis opibus aut laboribus parcere. Videmus animantia omnia supra vires cum robustioribus pugnare, ne vitam amittant. Videmus lucernam ardentem, cum proxima extinctioni est, bis terve se ipsam excitare, & magnam flammam emittere, ut viribus totis cum extinctione colluctari videatur. Videmus guttas aquæ aliquando pendere de ligno vel lapide, seque in orbem redigere, & quamdiu possunt seipsas sustinere, ne diffluant & pereant. Videmus gravia contra naturam ascen-

218 ASCENS. IN DEVM

ascendere, & levia item contra naturam descendere, ne detur vacuum, & ipsa disjuncta à rebus aliis conservari non possint. Sed mirabilius est, quòd ad propagandam speciem tam vehementem affectum indiderit Deus parentibus erga proles, ut omnino incredibile videatur. Videmus gallinam infirmari pro pullis, & quamvis infirmam ac debilem, acerrimè pugnare contra milvos, & canes, & vulpes. Quot verò dolores & labores tolerant libenter mulieres in pariendis & educandis infantibus, omnes norunt. Hujus rei causa est consilium sapientiæ Dei, qui ut hanc propagationem, veluti umbram æternitatis aleret, amorem vehementissimum animantibus omnibus, etiam brutis & feris, erga proles impressit. Nam cum multa sint animalia, quorum destructioni omnes homines dant operam, vel utilitatis propriæ causa, ut lepores, apri, cervi, turdi, coturnices, perdices, pisces ferè omnes; vel ne noceant, ut lupi, vulpes, serpentes, & alia id genus innumerabilia; facillè species animalium multæ jamdudum periissent, nisi Dei sapientia per hunc affectum conservationi & propagationi eorum providisset. Sed si tantus amor naturaliter inest in omnibus viventibus erga vitam istam brevem & ærumnis plenam: quan-

GR
 quant
 ga vi
 cæcità
 omnes
 æterni
 mo rat
 tate v
 borare
 ribus.
 morte
 giunt
 tione
 morte
 que fu
 fugere
 tur dix
 est m
 Evang
 via est
 qui no
 Iam
 Dei pe
 Non sa
 nus,
 tudine
 human
 fuit p
 omnia
 per p
 & ita
 opus
 tequan
 set. Qu

quantus esse deberet amor in nobis erga vitam beatam & sempiternam? O cæcitas, & stultitia generis humani! res omnes pro vita brevissima, pro umbra æternitatis, laborant supra vires: & homo ratione præditus, pro vera æternitate vitæ felicissimæ non dignatur laborare, non dico supra vires, sed pro viribus. Res omnes ex naturali instinctu mortem temporariam horrent, & fugiunt super omnia mala: & homo ratione instructus, & fide divina edoctus, mortem sempiternam neque horret neque fugit, saltem, ut temporaria mala fugere & horrere consuevit. Verè igitur dixit Ecclesiastes: *Stultorum infinitus* Ect. 1. *est numerus.* & verè dixit Veritas in Euangelio: *Quam angusta porta, & arcta* Matt. *via est, qua ducit ad vitam; & pauci sunt, qui inveniunt eam!*

Iam verò altitudo practicæ sapientiæ CAP. Dei perspicitur in opere redemptionis. III. *Non satiabar,* inquit sanctus Augusti. Lib. 9. *num, dulcedine mirabili considerare altitudinem consilii tui super salutem generis humani.* Altissimum verè consilium fuit per ignominiam crucis resarcire omnia damna, quæ astutia diaboli per peccatum primi hominis fecerat, & ita resarcire, ut pulchrius fuerit opus instauratum, quàm fuisset antequam restauratione indigere cœpisset. Quatuor mala nata sunt ex peccato
- primi

primi hominis : injuria Dei ex superbia & inobedientia Adami ; pœna primi hominis , & totius humani generis , id est privatio gratiæ Dei , & sempiternæ beatitudinis ; contristatio Angelorum , quibus vehementer displicuit injuria Dei , & miseria hominum ; gaudium diaboli , & omnium spirituum malignorum , qui lætabantur hominem à se devictum atque prostratum. Hæc omnia mala sustulit , & in majora bona convertit sapientia Dei per mysterium crucis , ut non sine causa canat Ecclesia : O felix culpa , quæ talem ac tantum meruit Redemptorem ! Certè enim si vestem novam & pretiosam , casu aliquo scissam & laceram , sartor industria sua & ornamento aliquo superaddito ita refarciret , ut elegantior & pretiosior fieret , jure dici posset felix scissio , quæ tantæ venustati occasionem dedit. Primus igitur homo , per astutiam & invidentiam diaboli in superbiam elatus , affectavit similitudinem Dei , & inobediens Deo præceptum ejus prævaricatus est : ita Deo debitum honorem quodammodò rapuit. Sed secundus Adam Christus , qui sapientia Dei est , *humiliavit semetipsum , factus obediens usque ad mortem ;* & honorem Deo restituit multo majorem , quàm fuerit ille , quem primus Adam superbiendo & inobediendo abstulit. Adam enim purus homo

Phil. 2.

G
homo
cillim
erat p
ctibus
mis &
peccat
fuit , &
obedie
contin
mo era
dum I
& labo
plena
confid
profun
nihil pe
meritor
quàm
Itaque
Evange
Verè e
ram on
tarum,
runt ,
Christu
Angeli i
tatem p
rissimis
jori jub
crucis.
casset, o
tatem A
demptio

homo erat, & si Deo paruisset, in re facillima paruisset. Quid enim magni erat primis hominibus, abstinere à fructibus unius arboris vetitæ, cum plurimis & optimis abundarent? Itaque peccatum quidem eorum gravissimum fuit, & tantò gravius, quantò facilius obedientia fuisset, cum nihil laboris contineret. Christus verò Deus & homo erat, & humiliavit se ad obediendum Deo Patri in re omnium maxime & laboriosissima, id est, in morte crucis plena doloris & ignominie. Proinde si consideretur eminentia personæ, & profundum humilitatis & obedientie, nihil potest cogitari majus, vel magis meritorium, vel honorificentius Deo, quam humilis illa Christi obedientia. Itaque verissimè dicebat Dominus in Evangelio: *Ego te clarificavi super terram.* ^{107. 17} Verè enim coram Angelis Dei, & coram omnibus sanctis mentibus Prophetarum, & aliorum quibus ista innotuerunt, glorificavit Deum Patrem Iesus Christus gloria planè inenarrabili. Et si Angeli in Christi nativitate ob humilitatem præsepis cecinerunt, *Gloria in altissimis Deo;* ^{Inc. 2.} multò magis hoc ipsum majori jubilo cantaverunt ob humilitatem crucis. Iam verò ipse homo si non peccasset, obtinisset ad summum æqualitatem Angelorum: nunc autem per redemptionem, quæ est in Christo Iesu,

Q

ob-

obtinuit genus humanum, ut unus homo super omnes Angelos exaltatus in dextera Dei sedeat, sitque caput & Dominus Angelorum & hominum. Sic enim de Christo scribit Apostolus Petrus in priore Epistola: *Profectus in caelum, subjectis sibi Angelis, & potestatibus, & virtutibus.* & coapostolus ejus Paulus ad Philippenses: *Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Iesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum.* Itaque Filius clarificavit Patrem humilitate passionis, modo inenarrabili; & Pater clarificavit Filium exaltatione ad dexteram suam, modo item inenarrabili: quæ clarificatio ita redundavit in totum humanum genus, ut planè sint ingratiissimi, qui hoc immensum beneficium non agnoscunt, & pro eo gratias Deo non agunt. Quid? quòd non solus Christus Deus & homo, sed ipsa mater ejus exaltata est super omnes choros Angelorum, quæ tamen homo solùm est, non Deus. Quare homines tanta accessione gloriæ sibi facta, ad eam quam habuissent si primus homo non peccasset, jure possunt exclamare: O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit Redemptorem! Porro Angeli sancti sicut contristati sunt de casu primi hominis, tamquam de gravissima ærumna fratris

1. Pet.

3.

Phil. 2.

G
fratris
gaudii
prie
gaudii
uno p
quante
se cre
lis, q
homin
factum
clave
regna
Angelo
homin
Virgin
eminer
omnis
& iide
dentiffi
non ex
tur de
congar
forum
esset. It
pta est
li. Non
Angeli
altatan
rum ad
id just
si sapie
mul vo
luntate

fratris sui minoris; sic etiam maximo gaudio affecti sunt ex copiosa redemptione per Christum facta. Si enim ^{Luc. 15} gaudium est in cælo coram Angelis de uno peccatore pœnitentiam agente; quântò magis gaudium maximum fuisse credendum est coram eisdem Angelis, quando viderunt, per Christum hominem iustitiæ Dei plenissimè satisfactum pro humano genere fuisse, & clave crucis ejus aperta credentibus regna cælorum? Neq; suspicandum est, Angelos sanctos molestè tulisse, quòd hominem Christum, & beatissimam Virginem supra ipsorum Angelorum eminentiam Deus extulerit: abest enim omnis livor & invidentia ab Angelis, & iidem charitate verissima atque ardentissima pleni sunt: charitas autem non æmulatur, non inflatur, non tristatur de bono alieno, sed collatur & congaudet bonis omnibus de bono ipsorum, non minùs quàm si proprium esset. Itaque verè canit Ecclesia: Assumpta est Maria in cælum, gaudent Angeli. Non inquit, Tristantur: sed, Gaudent Angeli, quòd Virginem Deiparam exaltatam videant super choros Angelorum ad cælestia regna. Intelligunt enim id iustissimè factum à Deo, qui nihil nisi sapientissimè & iustissimè facit: & simul voluntatem habent cum Dei voluntate ita conjunctam inseparabili

& indissolubili amoris nexu, ut quod placet Deo, ipsis etiam placeat, neque ullo modo displicere possit.

Diabolus autem, qui ad tempus exultavit ob devictum ac prostratum à se primum hominem, multo majorem tristitiam habuit de victoria Christi hominis, quam fuerit prior exultatio. Ex victoria enim Christi factum est, ut jam non solum viri, qualis erat Adam, sed etiam parvuli & feminae diabolo insultent, ac de ipso triumphent. Non fuisset turpe diabolo vinci ab Adamo in paradiso, quando carebat ignorantia & infirmitate, & armatus erat justitia originali, quæ partem inferiorem rationi ita subiciebat, ut rebellare non posset, nisi prius mens ipsa Deo rebellis existeret. At nunc vinci diabolum ab homine mortali, peregrino, ignorantia & concupiscentia obnoxio, summum dedecus est: & vincitur tamen per Christi gratiam, & ita vincitur, ut multi trophæa castitatis, patientia, humilitatis, charitatis erigant, quamvis diabolus ignita jacula sua temptationum & persecutionum assidue jaciatur. Atque in hac re admiranda est supra modum altitudo sapientia Dei. Vidit enim Deus necessarium esse generi humano contra insidias diaboli, contemptum temporalium bonorum, voluptatum carnis, affluentia divitiarum, gloriae mundanae,

& si-

G
& sim
captiv
perdit
ut ista
traria,
litas,
mundi
caelo,
mentu
sed ar
exemp
ut mu
junior
quam
jugium
dire, q
honora
liari, q
Deum i
pientia
fallere
tienter
lius est
cruci a
guine
charita
exciter
Hæc
alta &
tionib
pulis ad
hæc alt
detur.

& similibus, quæ sunt laquei diaboli, & captivos demergunt in interitum & ^{1. Tim.} perditionem. Quid igitur excogitavit, ^{6.} ut ista hominibus amarescerent, & contraria, id est, castitas, paupertas, humilitas, patientia, contemptus denique mundi, dulcescerent? descendit ipse de cælo, & forma servi suscepta, medicamentum necessarium, homini ægroto, sed amarissimum & horrendum ita exemplo suo dulce & suave reddidit, ut multi jam homines magis ament jejunium, quàm crapulam; paupertatem, quàm divitias; virginitatem, quàm conjugium; martyrium, quàm delicias; obedire, quàm imperare; contemni, quàm honorari; subesse, quàm præesse; humiliari, quàm exaltari. Quis enim videns Deum in forma humana, plenum sapientia & gratia, & qui nec falli nec fallere potest, pauperem, humilem, patientem, continentem, & quod mirabilius est, pro redimendo humano genere cruci affixum, & pretioso effuso sanguine voluntariè & ex ardentissima charitate morientem, non animetur & excitetur ad imitandum?

Hæc fuit adinventio sapientiæ Dei alta & mirabilis: de qualibus adventionibus canit Isaias: *Notas facite in populo Isai. 12. pulis adinventiones ejus.* Sed adhuc tamen hæc altissima sapientia Dei, stultitia videtur, non solum sapientibus hujus

1. Cor. mundi, ut dicit Apostolus in priore ad
2. Corinthios, sed etiam carnalibus &
 animalibus hominibus, qui in Christum
 credunt, sed Christi vestigia sequi recu-
Phil. 3 sant; quos idem Apostolus inimicos
 crucis Christi vocavit. Tu verò, anima
 mea, satage fugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo, id est, sapientiam de stultitia, sapientiam Dei de stultitia crucis. Scrutare attentè & diligenter, quis ille sit qui pendet in cruce, & cur ita pendeat: & cum inveneris, illum ipsum esse qui *sedet super Cherubim*, imò qui *sedet ad dexteram majestatis in excelsis*; facillè intelliges, eum non pendere in cruce ob sua delicta, neque ob suam infirmitatem, neque ob aliorum potentiam, sed voluntariè ob ardentissimum desiderium satisfaciendi justitiæ divinæ pro peccatis totius mundi, ob honorem & gloriam Dei Patris, ob salutem æternam omnium
Eph. 5 electorum, ac, ut loquitur Apostolus, *ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam*; denique ob amorem tuum, quia videlicet
Gal. 2 dilexit te, & tradidit semetipsum pro te hostiam & oblationem Deo in odorem suavitatis. Cum inquam, ista inveneris, quæ verissima sunt, asurge per amorem intimum in tantum benefactorem, & ad ejus imitationem incipe ardentè sitire gloriam Dei, salutem
 om-

GR
 omni
 tius E
 riam,
 tem:
 iniquit
 ctioner
 sitire
 cis Dor
 tionib
 quogu
 cum ju
 cum in
 Rest
 cæ, qu
 tioner
 ptum e
 ra. Ac p
 rabilen
 quod D
 diatè r
 Aqu
 omnib
 omnia
 in terr
 vator d
 tudiner
 aliquo
 dinem
 regem
 unus I
 Christ
 gere, s
 dat ad

omnium gentium, sed præcipuè totius Ecclesiæ pulchritudinem & gloriam, & tuam ipsius æternam salutem: incipe sicire perfectum odium iniquitatis, puritatem cordis, perfectionem justitiæ ut aliquando etiam sicire incipias participationem crucis Domini tui, & gloriari in tribulationibus, & in angustiis, ut postea quoque particeps fias Resurrectionis cum justis ad gloriam, non ad pœnam cum impiis.

Restat profunditas sapientiæ practi-
cæ, quæ in providentia, & prædestina-
tione, & judiciis Dei consistit. Scri-
ptum est enim: *Judicia tua abyssus mul-
ta.* Ac primùm providentiam Dei admi-
rabilem prorsus esse, colligitur ex eo
quod Deus res omnes creatas imme-
diatè regit, atque ad fines suos ducit:
*Equaliter, inquit Sapiens, cura est illi de
omnibus.* id est, nulla re excepta, Deus
omnia curat, ita ut nec passerulus cadat
in terram sine providentia Dei, ut Sal-
vator dicit. Qui numerare poterit multi-
tudinem rerum totius universitatis, is
aliquo modo suspicari poterit magnitu-
dinem sapientiæ Dei omnia & singula
regentis & dirigentis. Poterit quidem
unus Pontifex Maximus totum orbem
Christianum generali providentia re-
gere, sed non particulari, quæ se exten-
dat ad singulos Christianos: idè enim

multos Episcopos vocat in partem sollicitudinis. Et potest unus Rex multas provincias generali providentia gubernare, sed non particulari, quæ cives singulos complectatur, & ea de causa multos adhibet Proreges, vel Prætores, vel Præsides. Deus autem sic curat singulos ut omnes, & omnes ut singulos.

Luc. 12 Passerculus non est in oblivione coram

Matth. 10. Deo: capilli capitis nostri omnes ab eo numerati sunt. ac ne unus quidem peribit,

Ps. 146 illius providentia super nos semper vigilante. Pulli ipsi corvorum à parentibus destituti, à Deo non destituuntur.

Quàm securè ergo quiescere potes, anima mea, in sinu tanti patris, etiam in mediis tenebris? inter ora leonum & draconum? inter innumerabiles spirituum innumerabilium legiones? adhære tantùm illi amore sincero, timore sancto, spe non fluctuante, fide non dubia. Nec verò solùm res singulas & præsentis Dei providentia curat; sed

Sap. 8. etiam attingit à sine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Ided enim

1 Tim. 2. Rex sæculorum Deus appellatur, quia sæculorum ordinem ipse constituit, & regnorum successiones & temporum vicissitudines & varietates ab ipsa æternitate disposuit. Nihil novum, nihil non prævisum, nihil præter opinionem

Sap. 9. Deo accidere potest: Cogitationes quidem mortalium timida sunt, & incerta providentia

GR
dentie
niam
conjec
minis
præter
sua ant
omniu
posuit
blicè a
Dei in
tamer
tissima
ta; inc
ma ma
punita
ruant,
videnti
omnia
tum ut
posteri
Illi au
ruunt,
divinæ
pectare
extrem
erit, il
audent
dunt. I
ad Cor
re, quoad
munabit
stabit co
Augusti

dentia nostra, ut inquit Sapiens, quoniam de rebus futuris nihil nisi fallaces conjecturas habemus: Deus autem non minus certò futura omnia novit, quàm præterita vel præsentia; atque in mente sua ante mundi constitutionem rerum omnium successiones ordinesque disposuit: ac propterea Mater Ecclesia publicè ac securè decantat, providentiam Dei in sua dispositione non falli. Quia tamen ratio providentiæ divinæ occultissima est, & judicia ejus abyssus multa; inde fit, ut nonnulli videntes plurima mala inter homines fieri, eaque impunita dimitti, in præcipitium illud ruant, ut credant res humanas Dei providentia non gubernari, aut certè mala omnia Dei voluntate committi: quorum utrumque impium est; sed magis posterius, ut scribit sanctus Augustinus. *Lib. 1. De ord. cap. 1.* Illi autem in hæc errorum præcipitia ruunt, qui vident partem providentiæ divinæ, partem non vident; & cum expectare deberent exitum rerum, qui in extremo judicio manifestus omnibus erit, illi ante tempus temerè judicare audent, & in errores gravissimos incidunt. Idèd clamat Apostolus in priore ad Corinthios: *Nolite ante tempus judicare, quoadusque ventat Dominus; qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Illustrat sanctus Augustinus rem hanc insigni similitudine.

dine. Si quis, inquit, in vermiculato pavimento unius folius tessellæ modum intueri posset, vituperaret artificem veluti ordinationis & compositionis ignarum; quia videlicet particulam operis illius videt, maximam partem non videt: qui si partes omnes & connexionem earum cerneret, sine dubio mirificè opus & opificem laudaret. Sic igitur vident multi homines impios prosperè agere, justos contrà premi & affigi; nec sciunt, quid in futurum servet Deus, vel impiorum iniquitati, vel justorum patientiæ, & idèd prorumpunt in verba blasphemiæ, vel cum illis qui dicebant apud Iob; Circa cardines cæli Deus ambulat, nec nostra considerat: vel cum aliis, qui apud Malachiam dicunt: *Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini; & tales ei placent.* Aliam similitudinem adferre solet S. Augustinus variis in locis, à carminibus desumptam. Si quis enim cum incipit audire carmen heroicum, in principio vel in medio dicat, carmen non esse bonum, meritò stultitiæ arguetur: expectet, ut omnes syllabæ sonent & transeant, & tunc reprehendat, si carmen non placet. Sic omnino stultissimi sunt, qui ordinatissimam providentiam Dei vituperare audent, antequam totus providentiæ ordo decurrat.

Ergo,

Iob 22.

Malac.
3.

G
Ergo
quantu
enim ti
mala p
quod o
se non
Quar
ratio p
nis gut
ulla c
prædes
ternæ.
tempo
eorum
& com
state pr
lari, at
quidem
possum
aliquar
enim
poralib
opera
illis ne
eos ten
conver
neficia
da per
quand
fatis e
tem inc
variis a
rum lev

GR. TERTIVS DECIM. 231

Ergo, anima mea, si sapiſ, ſatage quantum poteſ, ut mala non fiant; hoc enim tibi imperat Deus: ſed cur ipſe mala permittat, iudicio ejus relinque, quod occultum eſſe poteſt, injuſtum eſſe non poteſt.

Quamvis autem abyſſus magna ſit, ^{CAP. V.} ratio providentiæ Dei in rebus humanis gubernandis; tamen abyſſus eſt ſine ulla comparatione profundior, ratio prædeſtinationis & reprobationis æternæ. Nam cur Deus multos impios temporalibus bonis repleat, & peccata eorum impunita in hac vita relinquat; & contra, cur multos innocentes egeſtate premi, & injuſtè vexari, & flagellari, atque occidi permittat; non poteſt quidem à nobis inveſtigari de ſingulis, poſſumus tamen in univerſum cauſſam aliquam probabiliter assignare. Deus enim sæpè facit impios affluere temporalibus bonis, ut bona aliqua eorum opera moralia remuneret, cùm vitam illis non ſit daturus æternam: vel ut eos temporalibus beneficiis alliciat ad converſionem à peccatis, atque ad beneficia æterna ſperanda & deſideranda perducatur: eorum verò peccata aliquando in hac vita non punit, quoniam ſatis ea punit in gehenna: juſtos autem inopia, ignominia, vexationibus variis affligi ſinit, tum ut peccata eorum levia in hoc tempore purget, tum

ut

ut gloriosius & splendidius patientiam, & humilitatem, atque alia eorum merita in æterna vita coronet. At cur

Malac. Deus Iacob dilexerit, & Esau odio habuerit, antequam quidquam boni vel mali egissent, quis investigabit? Atque

Ro. 9. hoc est quod admiratur Apostolus ad Romanos. Erant enim gemelli fratres, ejusdem patris & matris filii: & tamen unum Deus prædestinando dilexit, alterum reprobando odio habuit. Et ne quis fortè dicat, prævidisse Deum opera bona unius, & alterius mala futura: prævenit Apostolus hanc responsionem, dicens hoc factum esse, ut secundum electionem propositum Dei maneret: & allegat verba Dei apud Moysen:

Exo. 33 *Miserebor, cujus misereor; & misericordiam præstabo, cujus miserebor.* Quis item non obstupefceret, unum longo tempore perseverasse in bonis operibus, & in fine vitæ defecisse, & periisse, ut Iudam proditorem; & alterum longo tempore perseverasse in operibus malis, & in fine vitæ mutatum, continuè in paradysum evolasse, ut felicem latronem? Dices: At Iudas Christum prodidit, & latro Christum confessus est. Vera sunt hæc quidem: sed non poterat Christus Iudam respicere, ut respexit Petrum? & gratiam illam efficacem Iudæ inspirare, quæ à nullo duro corde respuitur? & numquid non poterat Christus

GR
Christu
ti fiden
donavi
peccati
unum p
rit, cur
mutet i
loquitu
piat, f
in mali
dicem
rum al
vocatæ
nemo p
judicat
tur, on
Domini
cabunt,
modo cre
modo aut
modo v
tur?
Ista se
diffima
pientia
rit, sed n
vitiarum
incompre
vestiga
sensum
fuit? Ho
Deum n
novissim

Christus utrique latroni secum penden-
 ti fidem & pœnitentiam donare, sicut
 donavit uni, vel utrumque finire in
 peccatis suis vitam finire, ut permisit
 unum? Et quis rationem reddere pote-
 rit, cur aliquos Deus rapiat, ne malitia
 mutet intellectum eorum, ut Sapiens ^{84p.4.}
 loquitur de Enoch; & multos non ra-
 piat, sed sinat de bonis fieri malos, &
 in malitia illa finire dies suos? Sed quid
 dicemus de integris regionibus, qua-
 rum aliqua citissimè, alia tardissimè
 vocata sunt ad fidem, sine qua saluari
 nemo potest? *Qui enim non credit, jam* ^{10a. 3.}
judicatus est. &, ut Apostolus loqui-
 tur, *omnis quicumque invocaverit nomen* ^{R. 10}
Domini, salvus erit. Quomodo ergo invo-
cabunt, in quem non crediderunt? aut quo-
modo credent ei, quem non audierunt? quo-
modo autem audient sine predicante? quo-
modo vero predicabunt, nisi mittan-
tur?

Ista sunt secreta altissima & profun-
 dissima, quæ Pater posuit in abyſſo sa-
 pientia suæ; quam Apostolus non ape-
 rit, sed miratur, cum dicit: *O altitudo di-* ^{R. 11.}
vitiarum sapientia & scientia Dei, quam
incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & in-
vestigabiles viae ejus! quis enim cognoscit
sensum Domini? aut quis consiliarius ejus
fuit? Hoc solum scire nobis licet, apud
Deum nullam esse iniquitatem: & in
novissimo die neminem futurum, qui
 non

Ps. 112 non possit jure dicere: *Iustus es Domine,*
 & *rectum iudicium tuum*: ac præterea
 hoc secretum utile nobis omnibus esse,
 cum hinc fiat, ut nullus improbus
 de salute desperet, nullus probus de
 certa salute præsumat: atque etiam, ut
 viri probi de nullius improbi conversione
 diffidant, pro omnibus orent, ac
 de omnium salute solliciti sint; & contra
 nemo, quantumvis bonus & sanctus,
 insolescat, cum nemo sciat quid
 crastina sit allatura dies, sed omnes cum

Phil. 2. metu & tremore salutem suam operentur.
 Tu verò, anima mea, his omnibus
 consideraris, satage, ut certam facias
 per bona opera vocationem & electionem
 tuam, ut Apostolus Petrus te monet
 in Epistola sua posteriore. Quæ autem
 sint opera bona, quæ certam faciunt
 vocationem & electionem, docet

1. Ioã. Apostolus Ioannes, cum ait: *Filioli mei,*
3. *non diligamus verbo neque lingua, sed opere*
 & *veritate.* Charitas enim est, cum qua
 nemo damnatur, sine qua nemo salvatur.
 Charitas autem per opera demonstratur,
 cum quis videlicet non spe retributionis
 temporalis, vel ex affectu inordinato ad
 creaturam, sed ex intimo & puro amore
 Dei & proximi, vel eleemosynas pauperibus
 elargitur, vel inimicis condonat injurias.
 Et quoniam non satis est incipere, sed qui
 perseveraverit usque in finem, hic salvus erit:

Matt.
10.

idedò dicit

G
 dicit A
 xiè, &
 cumbi
 Et verè
 rum ele
 homo f
 de ulla
 pro do
 militat
 severar
 oration
 justitia
 totis v
 tendit.

G R

Ex

Spirit
 Sieric
 fert,ira
 prædica
 Prophe
 versis,
 ra ejus.
 tudinen
 titudin
 nem,
 confide
 dia divi
 isque

dicit Apostolus, *Satagite*; quod est, anxie, & sollicitè, ac diligentissimè incumbite in negotium salutis æternæ. Et verè si quod est probabile argumentum electionis divinæ, illud est, cum homo sollicitus de salute, magis quàm de ulla re alia, non cessat orare Deum pro dono veræ pœnitentiæ, & veræ humilitatis, & perfectæ charitatis, & perseverantiæ usque in finem; neque sola oratione contentus, regnum Dei & justitiam ejus, ut Salvator admonuit, totis viribus quærere & invenire contendit.

GRADVS DECIMVS- QVARTVS

Ex consideratione misericordie Dei.

Spiritus sanctus in Scripturis suis mi-
 Sericordiam Dei miris laudibus ef-
 fert; ita ut illam super omnia opera Dei
 prædicare non dubitet. Sic enim canit
 Propheta David: *Suavis Dominus uni-*
versis; & miserationes ejus super omnia ope-
ra ejus. Hujus attributi divini magni-
 tudinem facillè perspiciemus, si ejus la-
 titudinem, longitudinem, altitudi-
 nem, & profundum paulò attentius
 considerabimus. Latitudo misericor-
 diæ divinæ in eo posita est, quòd Deus,
 isque solus omnes miseras tollere
 possit,

CAP.

I.

Ps. 144

possit, & ab omnibus rebus aliquas tollat; idque faciat ex amore quo res creatas diligit, non ob aliquam utilitatem suam. Possunt quidem res creatæ aliquam miseriam tollere, ut panis famem, & potus sitim, & vestis nuditatem, & scientia ignorantiam, & sic de ceteris: at nulla creatura omnem miseriam tollere potest. Præterea sunt miseriarum quædam tantò graviores, quantò occultiores & interiores, quibus solus Deus remedium adhibere potest. Tales sunt insidiæ dæmonum, quæ plurimi, versutissimi, potentissimi, & in nos pessimè animati sunt. tales etiam sunt errores & cæcitates mentis & conscientiarum erronearum, quas nos ipsi in nobis non videmus, ut sæpè nobis videamur optimè valere in homine interiore, cum gravissimè & periculosissimè laboremur. Quis nos ab eiusmodi miseriis eripere potest, nisi solus medicus omnipotens? Et quoniam nobis inscientibus sæpè Deus misericorditer nos ab eiusmodi miseriis liberat, omnes homines ingrati meritò dici possunt erga Deum, ut ipse Dominus testatur cum dicit,

Luc. 6. Patrem cælestem benignum esse super ingratos & malos. Vix enim minimam partem beneficiorum Dei cognoscimus, ac ne pro illa quidem parte gratias agimus ea devotione & humilitate qua deberemus. Deindè, res creatæ

GN
 creatæ
 miseria
 dem to
 solus D
 nibus t
 ab omni
 mo est
 non fit
 ta cani
 terra. I
 cui prop
 illum p
 miseria
 tinet or
 bus toll
 miseria
 sus mise
 est actu
 & de cu
 nima, si
 sit vita
 super o
 & tota
 suspirat
 quoque
 malum,
 tabernac
 Deus o
 bus tol
 Pater m
 fericord
 dant in
 tione Pa

creatæ non solùm non tollunt omnes
 miserias, sed paucas; at ne illas qui-
 dem tollunt ab omnibus, sed à paucis:
 solus Deus omnes miserias, & ab om-
 nibus tollere potest; & quamvis non
 ab omnibus omnes tollat, tamen ne-
 mo est, qui alicujus misericordiæ Dei
 non sit particeps. Rectè igitur Prophe-
 ta canit: *Misericordia Domini plena est* ^{Ps. 33}
terra. Ecclesia in Oratione dicit, *Deus*
cui proprium est misereri. Quoniam ad
 illum pertinet miseriam tollere, qui
 miseria caret; & ad illum solum per-
 tinet omnes miserias ab omnibus re-
 bus tollere, qui solus omni prorsus
 miseria caret. Quis autem omni prorsus
 miseria caret, nisi solus Deus, qui
 est actus purus, & summum bonum,
 & de cujus essentia est beatitudo? O a-
 nima, si cogitatione attingeres, qualis
 sit vita Domini tui & Patris tui, quæ
 super omnem miseriam elevata, pura,
 & tota felicitas est; quàm ex corde
 suspirares ad sinum ejus, ut de te
 quoque dici posset: *Non accedet ad te* ^{Ps. 90.}
malum, & flagellum non appropinquabit
tabernaculo tuo. At inquires, Si potest
 Deus omnes miserias ab omnibus re-
 bus tollere, cur id non facit, cùm sit
 Pater misericordiarum, id est, Pater mi-
 sericordissimus? unde tot miseriarum abun-
 dant in genere humano sub guberna-
 tione Patris misericordiarum? & cur
 R dicitur,

238 ASCENS. IN DEVM

dicitur, *Misericordia Domini plena est terra*, & non potius è contrario, *Omni miseria plena est terra*? Potest quidem Deus omnes miseras tollere, sed eas tantum tollit, quas sapientia ipsius iudicat esse tollendas: sapientia verò divina iudicat, non expedire ipsis hominibus, ut omnes tollantur, & misericordiam aliquando esse miseriam aliquam non tollere, ut majori misericordiae præparetur locus. Apostolus

2. Cor. 12. rogavit Dominum, ut auferretur ab eo stimulus carnis: & non est auditus, quia virtus in infirmitate perficitur.

Luc. 16 Non abstulit Deus à Lazaro miseriam paupertatis & plagarum, ut majori misericordia portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Et ubi essent opera misericordiae tam necessaria ad meritum divitum, si non essent ulli pauperes esurientes, sitientes, nudi, ægroti, peregrini, carceribus mancipati? Et si deessent tentationes, & prælia cum dæmonibus, ubi essent triumphus & coronæ Virginum & Confessorum? Et si deessent labores & dolores, ubi esset corona patientiæ? Et si nulli essent persecutores, ubi esset palma martyrii? Itaque in hoc exilio utrumque verum est; & terram plenam esse miseriis, quia vel ipsa sola peccata ingentes miseriæ sunt: & terram plenam esse misericordiae Domini, quoniam conversio peccatorum,

G
torum
prope
tum te
aliud,
ration
igitur
quia fi
tione
bunda
tio no
tua, in
erit si
omne
Iam
longa
ptura
let, u
enim l
sericors
miserice
ricors L
sericors
nimita
Patri
qualem
minis e
bus e
sint ho
mis e
peccan
liquan
extrem
latione

torum, & merita Sanctorum, & alia propemodum infinita tum spiritualia tum temporalia beneficia Dei, quid sunt aliud, nisi continuæ & maximæ miserationes conditoris nostri Dei? Gratiarum igitur agamus bono Domino nostro, ^{2. Cor. 1} quia sicut abundant in hac peregrinatione tribulationes nostræ, sic etiam abundat per misericordiam ejus consolatio nostra: *Domine, in celo misericordia tua*, inquit David; quia ibi misericordia erit sine miseria, quoniam misericordia omnem omnino tollet miseriam. ^{Pf. 35.}

Iam verò longitudo misericordiæ est longanimitas, sive patientia, quam Scriptura cum misericordia conjungere solet, ut partem vel speciem ejus. Sic enim loquitur David: *Miserator, & misericors Dominus, longanimis, & multum misericors.* & rursus: *Miserator, & misericors Dominus; patiens, & multum misericors.* Admirabilis omnino est longanimitas sive patientia misericordissimi Patris nostri Dei erga genus humanum, qualem non inveniemus, neque in dominis erga servos, neque in parentibus erga filios, quamvis utrique sint homines. Ac primum longanimis est Deus erga peccatores, expectans illos incredibili patientia; aliquando ab initio pueritiæ usque ad extremam senectutem, tolerans violationem legis suæ, & lacerationem

Ab. 14. nominis sui, & interim *benefaciens* eis de calo, dans pluvias & tempora fructifera, replens cibo & letitia corda ipsorum, ut loquitur Apostolus. Et quis est inter homines dominus aut parens tam mitis & facilis, qui si videat se contemni & injuriis affici à servo vel à filio, & longo tempore in hac perversitate eos perseverare, qui tandem non eos expellat ex domo sua? At misericordia Dei non vincitur à malitia hominum: *Sed patienter agit, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti,* ut sanctus Petrus affirmat in Epistola sua. & Sapiens inquit: *Misereris omnium Domine, quia omnia potes; & dissimulas peccata hominum propter penitentiam.* Deinde patientia major adhuc cernitur in eo quod peccatores multi per gratiam Dei de lacu miseræ & luto facis educti, & ex filiis tenebrarum filij lucis effecti, & ex reatu mortis æternæ ad adoptionem filiorum Dei & spem regni cælestis vocati, iterum atque iterum, & sæpè ac sæpiùs relabentes ad pristinam turpitudinem & ingratitude, tamen à longanimitate Dei non deferuntur, sed benignissimè ad conversionem expectantur & invitantur; & si ex corde penitentiam agant, tamquam filii prodigi à misericordissimo Patre recipiuntur ad osculum pacis, & ad pristinos honores & dignitates.

Non

G
Non
sancto
fratri
usque
bi usque
ries. N
dulge
dem u
lum t
nisi fi
pecca
num
do pe
ad ver
la est
tentia
de ver
ideo c
Dei,
differ
quo d
tribur
rus. I
ta &
vitari
enim
peccat
erit d
semel
ampli
buscu
separe
alia l

Non sine causa Dominus quærenti sancto Petro, quoties peccanti in se fratri remittere injuriam deberet, an usque septies? respondit: *Non dico tibi Matt. bi usque septies; sed usque septuagies septies.* Nimirum, quod ipse facit in indulgentia præstanda pœnitentibus, idem nos facere voluit. Ipse autem nullum terminum reconciliationi posuit, nisi finem hujus vitæ: quamdiu vivit peccator, etiamsi ad annum centesimum, vel ultrà, labendo & relabendo pervenerit, à benignissimo Patre ad veniam delictorum admittitur. nulla est apud misericordiam Patris pœnitentia sera, modò sit serua, & ex corde verè contrito & humiliato. Sed non idè debet ullus abuti benignitate Dei, & de die in diem conversionem differre, cùm nemo sciat qua hora vel quo die de corpore fit exiturus, & ad tribunal justissimi Iudicis compariturus. Imò verò deberent omnes hac tanta & tam incredibili bonitate Dei invitari, & allici ad conversionem. Si enim tam benignus est Dominus erga peccatores sæpius relabentes; quanta erit dulcedo Patris erga eos, qui post semel gustatam gratiam Dei numquam amplius adduci possunt, ut ab ea, quibuscumque pulsantibus tentationibus, separentur ac divellantur? Sed est etiam alia longanimitas Dei supra modum

mirabilis & amabilis, qua utitur in tolerandis offensionibus iustorum. Fecit enim nos Deus per infinitam benignitatem suam amicos ex inimicis, filios ex servis, heredes regni sui ex reis mortis æternæ: & tamen tanta est ingratitude nostra, ut quotidie reddamus ei mala pro bonis. Nam si Apostolus Iacobus dicit: *In multis offendimus omnes;* quid nos dicere oportet, qui tam longo intervallo ab Apostolorum perfectione distamus? Ecce loquimur in oratione cum Deo, & statim ab imaginatione ad alia cogitanda abrepti, quasi terga vertimus Deo. Quis in terris dominus pateretur servos suos coram se altantes, & secum loquentes, continuò neglecto domino converti ad fabulandum cum servis? Quid dicam de verbis otiosis? de cogitationibus vanis? de operibus infructuosis? de excessibus in cibo & potu, in somno & ludis? de negligentia in rebus sacris? de omissione fraternæ correptionis? de aliis innumerabilibus offensionibus, in quibus assiduè offendimus omnes? Et tamen

Ps. 85. Deus noster *suaris, & mitis, & multa misericordie omnibus invocantibus eum,* tolerat hanc rusticitatem & incivilitatem (ut sic loquar) & ineptias filiorum suorum; quas certè homines ab hominibus non tolerarent. Id sanctus Augustinus notat in tractatu super Psalm.

LXXXV. ad illa verba: *Tu Domine suavis
 & mitis es.* ubi deplorat infirmitatem
 humanam in vitandis evagationibus
 mentis in oratione, & magnificat man-
 suetudinem Dei in tolerandis tot inju-
 riis servorum suorum. Nam ipse novit
 figmentum nostrum, & sic nobiscum
 agit, ut mater cum infantulo suo, quem
 fovet & nutrit, etiamsi ab illo fortè per-
 cutiatur. Sed quamquam Deus toleret
 tam multas offensiones nostras, quia
 non ideò disrumpit amicitiam, nec pri-
 vat jure hereditatis; tamen non inultas
 dimittet in judicio, in quo de verbis
 otiosis rationem reddemus, nisi antè
 lacrymis, vel oratione, vel alio ge-
 nere satisfactionis purgata repererit.
 Ac ne fortè tu, anima mea, leves is-
 tas offensiones existimes, & ideò
 te ipsa seducens, negligas, audi san-
 ctum Bonaventuram, quid de B. Fran-
 cisco, viro utique divino lumine il-
 lustrato, scribat in ejus Vita cap. x.
*Graviter, inquit, se putabat offendere,
 si quando orationi deditus, vanis phan-
 tasmatis interius vagaretur. Cùm ali-
 quid tale accideret; non parcebat confes-
 sioni, quin illud protinus expiaret. Hoc
 studium sic in usum converterat, ut ra-
 rissimè muscas hujusmodi pateretur. Fe-
 cerat in Quadragesima quadam vascu-
 lum, ut minutias temporis ne omnino ex-
 ciderent occuparet, quòd cùm dicenti*

*Tertiam in memoriam veniens paululum
ipſius animum diſtraxiſſet, motus fervore
ſpiritus, vaſculum igne conſumpſit, dicens:
Sacrificabo illud Domino, cujus ſacrificium
impediuit. Non ergo tam levis eſt culpa,
evagatio mentis in oratione, aut in lau-
dibus Dei, quàm multi putant; ſed
magna eſt miſericordia & longanimitas
Patris noſtri Dei quòd non graviùs
iraſcatur, aut non continuò propter eas
nos puniat.*

CAP. III. Sequitur altitudo miſericordiæ Dei:
quæ ſumitur à cauſa movente Deum
ad miſerendum: quæ quidem altiſſi-
ma eſt, & ſuper omnes cælos exaltata,
Pf. 35. juxta illud Pſalmi: *Domine in calo miſe-*
Pf. 22. *ricordia tua. &: In æternum miſericordia
adificabitur in calis.* Nam aliqui homines
miſerentur aliorum hominum, quia
indigent opera illorum: atque hic qui-
dem iſſimus gradus miſericordiæ eſt,
cùm non tranſcendat utilitatem pro-
prium; quomodo miſeremur etiam e-
quorum, & canum, & pecorum no-
ſtrorum. Alii miſerentur ob conſanguini-
tatem, vel amicitiam, quia videli-
cet filii ſunt, vel fratres, vel familia-
res & amici: & hic eſt gradus paulò
altior, & incipit rationem habere vir-
tutis. Alii denique miſerentur, quia
ſunt proximi, id eſt homines, ut ipſi
ſunt, ab eodem Deo & ex eadem ter-
ra creati: proinde non diſcernunt, ſan-
ſint

sint amici vel inimici, boni vel mali,
 nostri an alieni; sed omnium miserentur,
 quos ad imaginem Dei creatos esse
 noverunt: atque hic est ultimus
 gradus, ad quem mortales ascendere
 possunt. Deus autem miseretur quidem
 rerum omnium, quia creaturæ
 ejus sunt: & speciatim miseretur hominum,
 quia imagines ejus sunt: &
 magis adhuc speciatim miseretur justorum,
 quia filii ejus sunt, heredes regni,
 & coheredes Vnigeniti sui. Sed si quæras,
 cur Deus creavit mundum? cur hominem
 ad imaginem suam fecit? cur justificavit
 impios? cur in filios adoptavit? cur
 regni sui heredes constituit? Nihil omnino
 responderi potest, nisi quia voluit. & quare
 voluit? nisi quia bonus est: bonitas enim
 diffundit sese, libenterque communicat. In cælo
 igitur ædificata est misericordia; & de
 altissimo habitaculo, ex corde videlicet
 summi Patris, descendit in terram, eamque
 replevit, ut caneretur à Propheta: *Misericordia
 Domini plena est terra.* Itaque in se invenit
 Deus, unde miseretur nostri; in nobis invenit,
 unde nos puniat. Erige nunc, anima mea,
 oculos mentis ad fontem illum altissimum
 misericordiæ: respice summam illam puritatem,
 nulla proprii commodi intentione permixtam.
 Et cum audis Magistrum omnium exhortantem, &

Zac. 16 dicentem: *Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* enitere quantum potes, ut non solum miserearis conservorum tuorum, sed illo puro affectu miserearis, quo Pater cælestis miseretur nostri. Si dimittis injuriam detrahenti, vel calumnianti, dimitte ex vero corde, oblivioni perpetuæ mandans omnem offensam; nam & Pater noster obliviscitur peccata nostra, ut scribit Ezechiel Propheta; & quantum distat ortus ab occidente, longè facit à nobis iniquitates nostras, ut loquitur David, ne videlicet nobis amplius nocere queant. Si donas eleëmofynam pauperi, intellige te magis accipere, quàm dare: quoniam qui miseretur pauperis, sceneratur Domino: & idèd humiliter & reverenter dona, non tamquam eleëmofynam pauperi, sed quasi munusculum Principi. Si quid incommodi pateris, ut proximo egenti prosis; cogita quantum distes à Domino tuo, qui ut tibi prodesset, vitam & sanguinem dedit. Ita fiet, ut sine spe mercedis terrenæ, & sine ullo inanis gloriæ stimulo, sed ex solo & puro amore Dei & proximi, in misericordiæ virtute proficias.

CAP.
IV.

Restat profunditas consideranda misericordiæ Dei: ac quemadmodum altitudo misericordiæ in causa maximè splendet, sic profunditas ejusdem in effectis

GR
fectis
miseri
& sup
ad sola
quæ no
sed etia
reficit.
lùm lo
patien
eundo
ster, c
rus, or
Ac pr
nos m
de quil
solatio
Hris. N
nibus
gation
grinati
nis ad
tection
quit D
Deus
bem su
qui cor
cia m
plices
les tu
ut nun
corona
bus, id
ficiis m

fectis quærenda esse videtur. Illa igitur misericordia parum omnino profunda, & superficialis potiùs dicenda est, quæ ad sola verba descendit. Illa profundior, quæ non verbis tantùm consolatoriis, sed etiam beneficiis miseros subleuat & reficit. Illa profundissima, quæ non solum loquendo, & donando, sed etiam patiando, & labores ac dolores subeundo miserabiles iuvat. Iam Deus noster, cujus misericordiæ non est numerus, omnibus modis misertus est nobis. Ac primùm litteras consolatorias ad nos misit, quæ sunt Scripturæ divinæ, de quibus dicunt Machabæi: *Habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris.* ^{1. Mac. 12.} Nec solis litteris, sed etiam sermonibus prædicatorum, qui funguntur legatione pro Christo ad nostram peregrinationem, & inspirationibus internis ad nos loquitur Deus, auxilium protectionemque promittens. *Audiam, inquit David, quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam; & super sanctos suos, & in eos qui convertuntur ad cor.* ^{Ps. 84.} Deinde, beneficia misericordiæ Dei contra multiplices miseras nostras, tum spirituales tum temporales, tam multa sunt, ut numerari non possint. *Vbiq; enim coronat nos in misericordia & miserationibus.* ^{Ps. 102} id est, undiq; circumdat nos beneficiis misericordiæ suæ. Tertio, descendit misericordia

miseri-
cordia Dei per mysterium incar-
nationis ad labores & dolores, ad fa-
mem & sitim, ad ignominiam & op-
probria, ad livores & vulnera, ad
crucem & mortem, ut nos redimeret
ab omni iniquitate, & à sempiterna
morte, quæ iniquitati debebatur. Est-
ne abyssus aliqua profundior, ad quam
descendere potuerit misericordia Dei?
Est omnino. Id enim fecit non ex de-
bito, sed ex gratia. *Oblatus enim est,*
Isa. 35 *quia ipse voluit.* Quis enim coëgit Fi-
Phil. 2. lium Dei, qui non rapinam arbitratus
est, esse se æqualem Patri, exinanire
semetipsum, formam servi accipien-
2. Cor. 8 do? propter nos egenum fieri, ut nos
Phil. 2 sua inopia locupletaret? humiliari us-
que ad mortem, mortem autem cru-
cis, ut nos vivificaret & exaltaret?
Certè solus amor coëgit, sola miseri-
cordia impulit. Sed est adhuc aliquid
profundius: nam voluit in opere nostræ
salutis nobiscum communicare glo-
riam & honorem. Satis apta videbatur
Luc. 2. divisio illa angelica: *Gloria in altissimis*
Deo, & in terra pax: honor Deo, uti-
litas hominibus. sed misericordia Dei
voluit totam utilitatem esse nostram, &
partem gloriæ esse suam, partem no-
stram. Voluit enim nobis conferre gra-
tiam, per quam ipsi cooperaremur no-
stræ saluti, & verè mereremur vitam
æternam, quam nobis Christus meruit:

GR
non qu
sti, se
dem &
dicitur
dem. &
Reposita
protunc
ga hom
tes Det
tris &
terris v
tam In
mulier
filio uter
tamen n
Quomod
tus est:
ceres, i
amor i
odium
Dei in
terno,
tes cum
curos r
steriore
Patrem
torius c
Pater e
miseric
paratifi
ctionur
quas ju
& in h

non quòd non sufficeret meritum Christi, sed ut communicaret nobis laudem & gloriam propriæ salutis. Vnde dicitur in Euangelio: *Redde illi mercedem.* & Apostolus gloriatur, dicens: ^{10.} *Reposita est mihi corona iustitiæ.* Denique, ^{2 Tim. 4.} protundissima est misericordia Dei erga homines, præsertim pios & timentes Deum; quia superat affectum patris & matris, quo majorem nos in terris nullum novimus. Audi Prophetam Isaiam: *Numquid oblivisci potest* ^{Isa. 49} *mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.* Audi Davidem: *Quomodo misereatur pater filiorum, miser-* ^{Pf. 102} *tus est Dominus timentibus se.* Ac ne diceres, inveniri etiam parentes, quorum amor in filios aliquando mutatur in odium: addit David de misericordia Dei in filios: *Misericordia Domini ab æterno, & usque in æternum, super timentes eum.* cujus etiam durationis nos fecuros reddit Apostolus, cùm in posteriore ad Corinthios vocat Deum, Patrem misericordiarum, & Deum ^{2 Cor. 1} totius consolationis. Itaque non solum Pater est Deus timentium se, sed Pater misericordissimus, & ad consolandum paratissimus: tollit enim miseras afflictionum & tribulationum à filiis suis, quas judicat ipsis expedire ut tollantur, & in hac re Patrem misericordiarum se

se ostendit: & ad facilè tolerandas mis-
 serias, quas iudicat ipsis expedire ut
 non tollantur, præbet ineffabilem
 consolationem, in qua re Deum se to-
 tius consolationis esse demonstrat. Dicit
 autem Apostolus, *totius consolationis*, pro-
 pter duas causas. Primùm, quoniam
 Deus novit suos consolari in omni ge-
 nere tribulationis, quod certè mundus
 facere non potest, quia sæpè non intelli-

Kob. 16

git causam tribulationum. Quomodo
 amici Iob erant onerosi consolatores, ut
 ipse dicit, quia non noverant causam
 morbi, & applicabant medicinam, ubi
 non oportebat: vel tam grandis est in-
 terdum tribulatio, ut nulla consolatio
 humana illam æquare possit. Deus au-
 tem, medicus sapientissimus & omni-
 potentissimus, omnem omnino mor-
 bum curare potest: & idè dicit A-

2. Cor. 1

postolus: *Qui consolatur nos in omni tri-
 bulatione nostra.* Deinde dicitur Deus
 totius consolationis, quoniam tam ple-
 nè & tam affluenter consolari novit, ut
 magis libeat pati tribulationem cum
 tali consolatione conjunctam, quàm si-
 mul utroque carere. Quod re ipsa acci-
 dit Theodoro adolescenti, & Confesso-
 ri in persecutione Iuliani apostatae, qui
 per integras decem horas tanta crude-
 litate & tot muratis carnificibus tortus
 est, ut nulla ætas simile factum memi-
 nerit: & ipse tamen toto illo tempore
 lætus

GRA
 lætus c
 primùm
 poni ju
 tionem
 Angeli
 bit Ruf
 Apostol
 tione, se
 tione no
 solatur
 possim
 pressur
 mea, c
 tam pu
 dia Do
 non eg
 ritatis
 suis, a
 num su
 ges? q
 tantæ
 de salto
 ceas,
 quonia
 der, sic
 Misere
 sollicit
 nime t
 seriaz p
 homin
 si enim
 potu ca
 nē duc

lætus cecinit Psalmos David ; & tunc
 primùm mœstus fieri cœpit, cùm de-
 poni iussus est, ob maximam consola-
 tionem, quam, dum torqueretur, ex
 Angeli præsentia percipiebat, ut scri-
 bit Ruffinus. Quare non mirum est si
 Apostolus dicat : *Repletus sum consola-^{Lib. 1. c.}*
tione, superabundo gaudio in omni tribula-^{hist. c.}
tione nostra. Et initio Epistolæ ; Qui con-^{36.}
solatur nos in omni tribulatione nostra, ut^{2. Cor. 7}
possimus. & ipsi consolari eos, qui in omni^{2. Cor. 2}
pressura sunt. Quid tibi videtur, anima
mea, de ista tam ampla, tam diuturna,
tam pura, & tam immensa misericor-
dia Domini, qui bonorum nostrorum
non eget, & tamen ex affluentia cha-
ritatis suæ tam est sollicitus de servulis
suis, ac si ab illis penderet omne bo-
num suum? Quas igitur illi gratias a-
ges? quid umquam præstare poteris, ut
tantæ misericordiæ non sis ingrata? stu-
de saltem quantum potes, ut illi pla-
ceas, & quod illi placet adimpleas. Et
quoniam scriptum est : Estote misericor-^{Luc. 6,}
des, sicut & Pater vester misericors est. & ,^{Ecl. 30}
Miserere animæ tuæ placens Deo : incipe
sollicitè primùm investigare miseras a-
nimæ tuæ. Nam corporis quidem mi-
seriæ patent : neque opus est admonere
hominem, ut corporis sui misereatur :
si enim vel unum diem corpus cibo &
potu careat, vel unam noctem insom-
næ ducat, aut ex casu vel vulnere doleat,
 continuò

continud lamentatur & rugit, & magna sollicitudine illi succurritur. Anima verò integras hebdomadas à cibo suo jejumat, vel plagis impositis languet, aut etiam mortua jacet, & nemo illius curam gerit, nemo miseretur. Ergo sæpè ac sæpius visita animam tuam: examina singulas potentias, an proficiant in cognitione & amore veri boni; an contrà laborent ignorantia, & langueant cupiditatibus variis, vel etiam excæcata sit malitia mens, & corrupta voluntas invidentiæ aut superbiæ morbo. & si quid tale inveneris, clama ad Dominum: Miserere mei, quoniam infirmus sum. Quære medicos spirituales, & adhibe remedia opportuna. Deinde miserere animarum ceterarum, quarum infinitus numerus perit, & pro iis tamen Christus mortuus est. O anima, si verè cognosceres pretium animarum, sanguinem videlicet pretiosum Filii Dei; & simul stragem maximam, quam patiuntur à lupis infernalibus, & quasi leonibus rugientibus dæmoniis: certè non posses non toto animo earum misereri; & tum oratione ad Deum, tum aliis quibuscumque modis posses, pro earum liberatione laborare. Denique miserere etiam corporalibus necessitatibus proximorum: non verbo & lingua, sed

1. *104.* opere & veritate, memor verbi Domini:
2.

Beati

G R A D. DECIMVS QVINT. 253

Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

G R A D. DECIMVS QVINTVS.

*Ex consideratione magnitudinis iustitiæ Dei,
per similitudinem magnitudinis
corporalis.*

IUSTITIA Dei in Scripturis sanctis qua- CAP.
tuor modis accipitur: primùm pro I.
iustitia universali, quæ continet om-
nes virtutes, & idem est quod sancti-
tas, sive probitas. sic in Psalmis: *Iustus* Ps. 144
Dominus in omnibus viis suis, & sanctus
in omnibus operibus suis. Deinde accipi-
tur pro veritate, sive fidelitate. sic in a-
lio Psalmo: *Vt iustificeris in sermonibus* Ps. 50.
tuis. Tertio pro iustitia distributiva
præmiorum. sic in posteriore ad Ti-
motheum: *Reposita est mihi corona iusti-* 2. Ti. 4
tiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die
iustus iudex. Denique pro iustitia ul-
ciscente peccata. sic in alio Psalmo: Ps. 10.
Pluet super peccatores laqueos; ignis, & sul-
phur, & spiritus procellarum, pars calicis
eorum, quoniam iustus Dominus, & iu-
stitias dilexit. Magnitudo igitur iustitiæ
divinæ nobis utcumque innotescet, si
consideremus latitudinem iustitiæ ejus
universalis: longitudinem iustitiæ, id
est, veritatis & fidelitatis ipsius; alti-
tudinem iustitiæ ejus, præmia distri-
buen-

buentis in cælo : & profunditatem iustitiæ ejusdem, flagellantis æternis suppliciis impios in inferno. Ac ut à latitudine incipiamus, iustitia universalis dicitur illa in hominibus, quæ disponit hominem, ut benè se habeat in omnibus actionibus juxta omnes leges : ac per hoc omnes virtutes comprehendit, tum theologicas, tum morales. Sed est quædam virtus, quæ virtutes omnes in sinu suo complectitur, & omnium virtutum actus imperat, & dirigit ad ultimum finem, quæ dicitur charitas. quæ virtus, quamvis in se particularis, & una ex theologis sit, tamen rectè etiam iustitia universalis dici potest. Ipsa enim disponit hominem, ut benè se habeat erga Deum & proximum, ac per hoc omnem legem adimplet. Sic

Ro. 13 loquitur Apostolus : *Dilectio malum non operatur. & : Qui diligit, legem implevit. & : Plenitudo legis est dilectio.* Et sanctus Augustinus, in libro De natu-

De natura & gratia, inquit : Charitas inchoata, inchoata iustitia est : charitas pro-
70. vecta, pro vecta iustitia est : charitas magna, magna iustitia est : charitas perfecta, perfecta iustitia est. Porro in Deo sunt omnes virtutes, quæ imperfectionem nullam præsupponunt : & loco earum quæ præsupponunt imperfectionem, est aliquid longè melius & præstantius : ac per hoc nulla bonitas illi deest:

G
 deest
 ra est
 optin
 ctus o
 Deo f
 est ear
 autem
 quia
 Deus
 nia ab
 Deo
 pecca
 quom
 ne asc
 loco su
 bet sup
 cum
 regina
 plissim
 sa : dil
 quia s
 tum b
 ligat i
 enim l
 que su
 Novit
 separa
 etum
 & ho
 diligit
 non fe
 vera est
 charita

deest : quin potiùs tanta & tam infini-
 ta est in eo bonitas & sanctitas , ut
 optimo jure solus bonus & solus san-
 ctus dici mereatur. Igitur non est in ^{Heb. 2}
 Deo fides virtus theologica , quia fides
 est earum rerù quæ non videntur ; Deus
 autem omnia videt : nec est in Deo spes,
 quia spes est expectatio futurorum ;
 Deus autem nihil expectat , cùm om-
 nia ab æternitate possideat : non est in
 Deo pœnitentia peccati , quia Deus
 peccare non potest : non est humilitas,
 quoniam humilitas retinet hominem,
 ne ascendat inaniter super se , sed in
 loco suo maneat ; Deus autem nihil ha-
 bet supra se , quò ascendere quærat ,
 cùm sit altissimus. Est autem in Deo
 regina virtutum omnium charitas am-
 plissima , ac planè infinita & immen-
 sa : diligit enim se dilectione infinita,
 quia solus ipse perfectè novit infini-
 tum bonum , quod essentia sua est : di-
 ligit item res omnes , quas fecit. Sic
 enim loquitur Sapiens : *Diligis omnia* ^{Sap. 11}
quæ sunt , & nihil odisti eorum quæ fecisti.
 Novit enim Deus per sapientiam suam
 separare malum à bono , id est , defe-
 ctum à natura , etiam in dæmonibus
 & hominibus deterrimis : & naturam
 diligit , quam fecit ; defectum , quem
 non fecit , odio habet. Denique adeò
 vera est in Deo charitas , ut ipse Deus
 charitas dici voluerit , sicut loquitur S.

1. Jo. 4. Ioannes, cum ait: *Deus charitas est*. Nostra autem dilectio cum divina comparata, angustissima est: plurima enim sunt, quæ non diligimus, quoniam ea non novimus: multa quoque eorum quæ novimus, non diligimus, quia non facile discernimus in eis bonum à malo: multa quoque bona non bene diligimus, ac per hoc non vera charitate diligimus, quia mali sumus, & magis cupiditati quàm charitati servimus: Deum verò imperfecta charitate diligimus, non solum quia non tantum diligimus quantum bonitas eius meretur, ad quam mensuram ne Angeli quidem perfringunt; sed etiam quoniam minus diligimus quàm debemus, & minus etiam quàm possemus, si vigilantius & diligentius orationi & meditationi operam daremus. Hanc reginam virtutum comitantur in Domino virtutum magnificentia singularis, liberalitas effusissima, benignitas & humanitas incredibilis, patientia & longanimitas inaudita, pietas & suavitas plusquam paterna, veritas & fidelitas numquam deficiens, misericordia cælum & terram implens, iustitia rectissima & inflexibilis; denique sanctitas purissima & lucidissima, ut in conspectu eius stellæ non sint mundæ; & Seraphim stupore attoniti cla-

1. Jo. 6. ment: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus*

Deus

Deus exercituum. O si ista cogitares attentè, anima mea, cum quanto timore & tremore assisteres Deo in laudibus & oratione? ac potissimùm ad sanctum altare, qua reverentia & humilitate in conspectu Angelorum offerres aeterno Patri Filium ejus unigenitum, pro salute vivorum & mortuorum?

Sed pergamus ad reliqua. Longitudo justitiæ Dei, in veritate & fidelitate se prodit: *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis*, inquit Propheta: id est, promissiones Domini, etiam ante multa sæcula pronuntiatae per ora Prophetarum, numquam erunt vel fuerunt irritæ: stabiles & firmæ sunt, magis quàm cælum & terra. sic enim ait Dominus: *Facilius est cælum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere.* intelligit autem Dominus per Legem, non solum mandatorum, sed etiam promissorum omnium veritatem. Quæ enim mandavit Dominus, omnino implenda sunt, aut pœna subeunda; & quæ promisit, æterna firmitate stabilita sunt. unde etiam idem Dominus dicit: *Calum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* & Isaias: *Verbum Domini nostri manet in æternum.* & David: *Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in sæculum sæculi.* Et Apostolus: *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax.* & : *Impossibile est mentiri Deum.*

CAP. II.

Pf. 144

LUC. 16

5. 24.

Isa. 40

Pf. 110

Rom. 3

Heb. 6.

cujus dicti ea ratio est, quia nec falli potest, cum sit sapientia; nec fallere, cum sit bonitas; nec deficere, cum sit omnipotentia. Homines autem quamvis sapientes, quamvis boni, quamvis potentes, & falli & fallere possunt; quia nec omnia norunt, nec omnia possunt implere quæ volunt, & possunt etiam qui boni sunt quando promittunt, paulò potest fieri mali, & non velle implere promissa. Quare si fapis, anima mea, in solo Deo confides, illi soli adhærebis, & in eum solum jactabis omnem sollicitudinem tuam. Sollicitè ambules tu cum Domino Deo tuo, & ille sollicitus erit tui: cave totis viribus, ne justitiam illius offendas, & misericordia ejus proteget te semper, nec timebis, quid faciat tibi homo, vel diabolus.

Mich. 6

**CAP.
III.**

Iam verò altitudo justitiæ Dei cernitur in retributione cælestis præmii; quod ipse Deus, ut supremus & justissimus Iudex, præparavit iis qui piè justèque vixerunt. Ac primum quanta sit hujus justitiæ magnitudo, cognoscemus, si conferamus judicem Deum cum hominibus item judicibus, deinde si conferamus præmium cum præmio, id est, præmium quoddam dabit Deus, cum eo quod homines dare solent. Iudices homines, sive etiam Principes, aut Prælati, qui subditos vel famulos habent,

C
liabe
non r
bus d
non h
ad re
ciant
meri
nosce
cum
ne
sua,
ctio
ribu
deni
ante
li qui
vita
merc
tem
bus
sta,
Quic
tum
re ca
pro h
præm
Dom
suran
tam
vestr
desit
justis
ipse I

habent, multis de cauffis ut plurimum non reddunt justum præmium iis quibus debent. Nam vel non possunt, cum non habeant tantam rerum copiam, ut ad remuneranda merita omnium sufficiant: vel non cognoscunt omnia merita subditorum, aut certè non cognoscunt justum pretium meritorum, cum ab animi sinceritate & devotione dependeant: vel ex improbitate sua, & avaritia, aut alia perversa affectione nolunt justis subditorum laboribus justam mercedem reddere: vel denique, aut ipsi præveniuntur morte antequam debita præmia reddant, vel ii quibus debentur præmia, antè de hac vita decedunt, quàm laborum suorum mercedem gustare incipiant. Deus autem omnibus justis pro bonis operibus omnibus præmia non solum iusta, sed etiam supra meritum reddit. Quid enim vilius & obscurius meritum fingi potest, quàm sitiienti præbere *Matt.* calicem aquæ frigidæ? & tamen *10.* pro hoc etiam opere promisit Dominus præmium: & de larga retributione à Domino promissa scribit Lucas: *Men. Luc. 6.* *suram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Neque periculum est, ut Deo desit copia rerum, quibus omnibus justis præmia reddi possint, cum sit ipse Dominus omnium rerum, & pos-

fit solo verbo omnia multiplicare & augere in immensam. Neque timendum est, ne fortè fallatur in numero vel in pretio meritorum investigando, cùm sit sapientissimus, & omnia pateant oculis ejus, & ipse scrutetur renes & corda benè operantium servorum suorum, ut intelligat, qua mente, qua intentione, quo fervore, qua diligentia omnia fecerint. Neque suspicari ullus poterit, inesse Deo malam voluntatem fraudandi servulos suos & filios suos juxta mercedem, cùm sit ipse fidelis in omnibus verbis suis. Denique neque ipse mori potest, cùm sit præ omnibus immortalis, & omnia illi vivant; ut periculum nullum sit, ne morte præveniente debita præmia ulla ratione impediantur. Maneat igitur fixum & ratum, à Deo justo judice bona opera omnia justorum hominum omnium digna mercede remunerari; ac per hoc tutissimum esse, cum Deo negotiari in ratione laboris & mercedis; & periculosum ac stultum esse, fiduciam in hominibus ponere, atque ab eis juxta præmia pro laboribus expectare. Conferamus nunc præmia cum præmiis, divina cum humanis, cælestia cum terrenis. Quid quæso reddere possunt homines iis qui totos dies pro eis laborant, vel totas noctes insomnes ducunt, vel vitam ipsam in præliis ponunt?

GE
nunt
dere
abje
tura
subli
runt
Chri
rat p
di, c
lute
sing
fici
sed
pè
pae
nug
stru
por
mer
pal
mo
par
na,
spe
cæl
inte
ina
ver
qu
tell
rio
jud
luit

nunt? O cæcitas humana! quid red-
dere possunt, nisi res exiguas, viles &
abjectas, & brevissimo tempore dura-
turas? Deus autem reddit res magnas,
sublimes, æternas: & tamen illæ quæ-
runtur, istæ spernuntur. S. Ioannes ^{Ho. 29.}
Chrysoströmus in Matthæum, compa-
rat palatia, urbes, & regna hujus mun-
di, quæ homines admirantur, cum illis
luteis fabricis, quas pueruli ex creta
fungunt: quæ quidem casulæ & ædi-
ficiola magno labore à puerulis fiunt,
sed à majoribus planè ridentur; & sæ-
pè etiam cum pater aut magister videt
puerulos, omisso litterarum studio, in
nugis illis occupari, pede omnia de-
struit, & quæ magno studio & tem-
pore facta erant, multo faciliùs mo-
mento subvertit. Sic omnino magna
palatia, turres, arces, oppida, regna
mortalium, casulæ sunt luteæ, si com-
parentur ad cælestia & sempiterna bo-
na, & ab ipsis beatis Angelis de cælo
spectantibus ridentur, & sæpè à Patre
cælesti nullo negotio subvertuntur, ut
intelligamus, quàm sint omnia planè
inania. Quod quamvis nunc pauci ad-
vertunt, tamen omnes in die iudicii,
quando intelligere parum proderit, in-
telligent. S. Hilarius in commenta-
rio ad caput 10. Matthæi, Dies, inquit,
iudicii, nulla atque inania hæc omnia
fuisse revelabit. Sed explicemus paulò

22 ASCENS. IN DEVM

accuratius, qualia sint præmia cælestia, quæ pro terrenis istis præmiolis nunc à plurimis contemnuntur. Primum erunt in cælesti regno bona plurima, vel potius omnia, quæ appeti possunt: erunt enim omnes, qui in eo regno degent, beati. est autem beatitudo cumulus omnium bonorum aggregatione perfectus. Itaque ibi erunt bona animi, sapientia, & virtutes: bona corporis, pulchritudo, sanitas, robur: bona externa, divitiæ, voluptas, gloria. Deinde erunt hæc omnia, summa, perfecta, eminentissima. Deus enim, qui ostendit potentiam suam in creatione mundi ex nihilo, & sapientiam in gubernatione & providentia, & charitatem ac bonitatem in redemptione generis humani per mysteriū Incarnationis & passionis Filii sui, demonstrabit tunc magnificentiam gloriæ suæ, & munificentiam liberalitatis suæ in distributione præmiorum, palmarum, & coronarum, iis qui de hoste diabolo triumphabunt. Et sapientia quidem erit non speculatio divinitatis in rebus creatis, sed ipsa visio aperta essentiæ Dei, causæ causarum omnium, & ipsius primæ ac summæ veritatis, ex qua fulgentissima visione fulgebunt animæ sanctorum luce tam splendida, ut sanctus Ioannes de

1. Ioa. 3 futura illa gloria dicat: *Similes ei erimus, quia videbimus eam sicuti est.* Ex hac

hac summa sapientia procedet charitas regina virtutum, tam ardens, ut summo bono semper inhærens, nec velit nec possit ab eo separari. Sic tota anima, & omnes ejus potentia in optimo statu constituta permanebunt: corpus lucebit instar solis, ut Dominus ipse testatur, cum ait: *Tunc justii fulgebunt sicut sol in Regno Patris eorum*: atque hæc erit ejus pulchritudo: sanitas erit immortalitas, robur impassibilitas: denique corpus, quod nunc animale est, tunc erit spirituale, id est, spiritui ad nutum obediens, ut ventos agilitate superaret, & muros subtilitate penetreret. Porro divitiæ erunt, tum nulla re indigere, tum cum Deo & in Deo omnia possidere. nam *super omnia bona sua constituet eos*. De voluptate quid dicam, cum scriptum sit: *Inebriabuntur ab ubertate domus tua, & torrente voluptatis tua potabis eos?* Quæ mens cogitare poterit, qualis delectatio sit frui summo bono? videre ipsam pulchritudinem? gustare ipsam suavitatem? intrare in gaudium Domini, id est, participem fieri ejus voluptatis, quæ facit beatum Deum? Honor & gloria Sanctorum omnem eloquentiam superat: nam in theatro mundi totius, omnium hominum & Angelorum, ab ipso Deo laudabuntur Sancti omnes, & tamquam victores coronabuntur, & quod omnem

Mat.
23.

1. Cor.
15.

Mat.
24.

Pf. 35.

nem dignitatem vincit, in ipso Christi throno tamquam regni participes collocabuntur. sic enim legimus in Apocalypsi: *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo; sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.* Hanc sublimitatem honoris mirabatur Prophetæ, cum diceret: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Quod si ad hanc multitudinem & excellentiam bonorum, addamus tamquam ineffabile condimentum, æternitatem, quis capere poterit magnitudinem supernæ felicitatis; & tamen quod vix capimus cogitando, experiemur possidendo, si piè, justè, sobrièque vivendo ad beatam illam patriam aliquando veniemus. verè enim sine fine bona illa durabunt, quæ momentaneis laboribus nunc per Dei gratiam à Christi famulis acquiruntur. Quid hîc dices, anima mea? placebitne tibi ludos puerorum in ædificiis ex luto construendis, confectari, & regni verè sempiterni possessione privari? placebitne, quod horret animus cogitare, voluptatibus pecorum delectari, qui ad ineffabilia gaudia cum Angelis invitaris? Avertat hoc ab anima servi tui misericordia tua Domine: quin potiùs *confige timore tuo carnes meas.* & dulcescat semper mihi super mel & favum obedientia

Prov.
12.

G
tia
con
aud
ficia
tuo
& h
mal
bat
hoc
pe
glo
Ies
E
rem
he
dis
fac
fir
Epi
mci
ord
rem
mu
in
viff
enir
bum
reda
hon
pun
tibu
fici
teft

tia legis tuæ, ut carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigens, aspirare audeam ad spirituales & perennes delicias paradisi tui. Da Domine seruo tuo sequi vestigia Christi tui, qui miris & humilis corde, *cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur.* da sobriè, justè, & piè vivere in hoc sæculo, ut cum fiducia aliqua expectem beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Iesu Christi.

Reliquum est, ut iustitiam consideremus, quam Deus in profundissima gehennæ abyfso in peccatoribus puniendis exercet. Quod si attentè & seriò faciemus, intelligemus profectò verissimum esse, quod Apostolus docet in Epistola ad Hebræos, *horrendum esse incidere in manus Dei viventis.* Nam (ut ordinem sequamur, quem in iustitia remunerante Sanctorum merita tenuimus) animadvertet Deus iustus iudex in omnia omnino peccata, etiam levissima, quale est verbum otiosum. sic enim legimus in Evangelio: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.* Et homines quidem multa peccata non puniunt, vel quia non possunt, resistentibus aut fugientibus reis; vel quia nesciunt esse commissa, aut per legitimos testes probata non sunt, vel quia nolunt

CAP.
I V.

Heb. 10

Mat.

12

Mat. 5

lunt ea pnnire, aut corrupti muneribus, aut oppressi favoribus, aut propria malitia depravati. Deus autem omnipotens est, ac per hoc ejus potestati nullus resistit. Idem ubique est, ided nullus

Ps. 138 ab eo se abscondere potest. *Quò ibo, inquit David, à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? si ascendero in calum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.* Idem sapientissimus est, & novit omnia, etiam abscondita & occulta in intimis latebris cordium: nec indiget testibus, ut crimina probentur, cum conscientia hominum pro mille testibus Domino sint. Denique nulla munera, nulli favores justitiam Dei corrumpere poterunt, cum ipse bonorum nostrorum non egeat. Maneat igitur, nullum esse peccatum, neque maximum, neque minimum, neque gravissimum, neque levissimum, quod justitiam Dei ultricem & vindicem peccatorum effugere possit, nisi antea per poenitentiam purgatum fuerit. Quanto enim nunc est misericordia copiosior in ignoscendo, tanto erit post hanc vitam justitia rigidior & severior in ulciscendo. De hoc tempore dicit *Isaias*: *In tempore placido exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui.* Quod exponens *Apostolus* in posteriore ad *Corinthios*: *Ecce, inquit, nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* De tempore futuro post hanc vitam,

G
vitam,
illa, di
lamitat
caliginis
& clar
omnia
rendis
runt,
spicari
oculus
& in
quæ p
se; sic
divit a
minis
habent
peccat
maxim
consol
infini
Erunt
singul
sus co
Perper
premi
cedite
Disced
confor
visione
lis bea
facti e
re deit
privab

vitam, Sophonias clamat : *Dies ira dies* ^{Soph. 2}
illa, dies tribulationis & angustia, dies ca-
lamitatis & miseria, dies tenebrarum &
caliginis, dies nebula & turbinis, dies tuba
& clangoris. Neque verò solùm peccata
 omnia punientur, sed punientur hor-
 rendis suppliciis, quæ tam ingentia e-
 runt, ut vix ulli homines nunc ea su-
 spicari valeant: quemadmodum enim
 oculus non vidit, auris non audivit,
 & in cor hominis non ascenderunt
 quæ præparavit Dominus diligentibus
 se; sic omnino non vidit oculus, nec au-
 divit auris, nec ascenderunt in cor ho-
 minis quæ præparavit Dominus odio
 habentibus se. Erunt enim ærumnæ
 peccatorum in gehennæ plurimæ,
 maximæ, & puræ, id est, nullis
 consolationibus admixtæ; &, quod in
 infinitum auget miseriam, sempiternæ.
 Erunt, inquam, plurimæ: quoniam
 singulæ potentiæ animæ, & singuli sen-
 sus corporis suos habebunt tortores.
 Perpende verba sententiæ Iudicis su-
 premi, quæ habentur in Evangelio: *Dis-* ^{Mat.}
cedite a me maledicti in ignem æternum. 25.
Discedite, inquit, id est, recedite à
 consortio beatorum, privati in æternū
 visione Dei, quæ summa est & essentia-
 lis beatitudo, ac finis ultimus ad quem
 facti eratis. *Maledicti,* id est, nolite spera-
 re deinceps ullum genus benedictionis;
 privabimini enim omni virore gra-
 tiæ,

tia, omni spe salutis : non pluet super vos ampliùs aqua sapientiæ nec ros bonæ inspirationis, non lucebit ampliùs radius cælestis luminis, non germinabit in vobis gratia pœnitentiæ, non flos charitatis, non fructus operum bonorum, non visitabit vos ex hoc usque in æternum Oriens ex alto. Nec solum bonis spiritualibus, sed etiam corporalibus; nec solum æternis, sed etiam temporalibus carebitis : nullæ pro vobis erunt divitiæ, nullæ delicia, nulla solatia, sed eritis similes ficulneæ, quæ maledicta à me, continuò tota à radicibus aruit. *In ignem*, id est, in caminum ignis ardentis & inextinguibilis, qui non membrum unum, sed omnia membra simul comprehendet, & acutissima pœna vexabit. *Aeternum*, id est, in ignem, qui non eget fomento lignorum, ut semper ardeat, sed flatu Dei omnipotentis succenditur : ut sicut culpa in vobis numquam delebitur, sic & pœna numquam finiatur. Itaque rectissimè Propheta Isaias exclamat :

Isa. 33. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? ac si dicat, Nemo omnino patienter ferre poterit, sed impatientes, & indignantes, & desperantes ferre cogentur, etiamsi nolint. Et addit : *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* quæ verba non

Cap.
66.

Matth.
21.

G
semel
Adjun
& reco
potuit
negoti
perfru
met
ex de
capere
cat: L
rite eu
tur, &
li. allig
ternis
lumine
bati,
sientes
rabie &
solum
gehenn
pleniss
ea etia
opiam
summa
nissima
poris ja
vinearu
um, aur
pretios
redige
divite
& non
riof illi

semel repetit Dominus apud Marcum, *Marc.*
 Adjungetur enim vermis conscientia, &
 & recordationis hujus temporis, quo
 potuissent impii, si voluissent, parvo
 negotio pœnas illas evadere, & gaudiis
 perfrui sempiternis. Ac ne quis existi-
 met, posse damnatos aliquid refrigerii
 ex deambulatione & loci mutatione
 capere; audi, quid ipse Dominus di-
 cat: *Ligatis manibus & pedibus ejus, mit-*
te eum in tenebras exteriores: ibi erit fle-
tus, & stridor dentium. Itaque miseri il-
 li alligati manus & pedes vinculis æ-
 ternis, in loco eodem semper jacebunt,
 lumine solis, & lunæ, & stellarum or-
 bari, & ignis ardoribus æstuentes,
 flentes & dolentes, & dentibus præ-
 rabie & desperatione stridentes. Nec
 solum dolores gravissimos patientur in
 gehennâ, qui in eum locum horroris
 plenissimum detrudentur, sed præter-
 eâ etiam extremam rerum omnium in-
 opiam, & dedecus, atque ignominiam
 summa erubescencia & confusione ple-
 nissimam. Facient enim in puncto tem-
 poris jacturam palatiorum, agrorum,
 vinearum, pecorum, jumentorum, vesti-
 um, auri denique, & argenti, & lapidum
 pretiosorum: atque ad eam egestatem
 redigentur, ut guttâ aquæ frigidæ cum
 divite epulone desiderent & expetant,
 & non audiantur. Porro superbi & glo-
 riosi illi viri, qui in præsentî tēpore inju-
 riæ

riae omnis impatientes, dignitatem rebus omnibus anteponunt, in theatro illo totius humani generis, & omnium Angelorum, quo nullum umquam majus nec fuit nec erit, revelari videbunt & publicè demonstrari omnia ipsorum crimina, etiam in tenebris patrata, vel in cordis latebris recondita, quamvis turpissima, proditiones, latrocinia, incestus, sacrilegia. Nam, ut ait Apostolus in priore ad Corinthios, *7. Cap.* quando veniet Dominus ad judicandum orbem terrarum, illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo; & sine dubio, vituperatio quoque erit unicuique impio & iniquo à Deo. Tantum verò erit opprobrium & confusio sceleratorum hominum in theatro illo, ut S. Basilius in explicatione Psalmi trigesimali tertii non timeat dicere, hoc fore omnium suppliciorum gravissimum, praesertim hypocritis, & superbis, & omnibus gloriae cupidis, quibus honor pro Deo, vel idolo potiùs, in hoc mundo fuerat. Sed si haec, quae diximus, de jactura bonorum omnium, tam caelestium quam terrestrium, & de doloribus acerbissimis, & ignominia atque opprobrio, finem aliquem essent habitura, vel saltem aliquod genus consolationis aut refrigerii admixtum haberent, ut in hac

hac vita miseræ omnes habent; possent aliquo modo mala tolerabilia existimari. At cum certum omnino & extra omnem dubitationem sit, quæadmodum felicitas beatorum sine ullius admixtione miseræ perpetuò duratura est; sic etiam infelicitatem damnatorum sine ulla admixtione solatii perpetuò, id est, in omnia sæculorum sæcula duraturam: oportet omnino ut cæci & stulti sint, qui non totis viribus laborant, per quascumque tribulationes, & pericula, & infamiam, & mortem, quæ momentanea & levia vocat Apostolus, ad ^{2. Co. 4} regnum cælorum & cælestem beatitudinem pervenire.

Ac si fortè miratur aliquis, cur cle- CAP. V.
mentissimus Deus tam atroces & tam diuturnas pœnas peccatis hominum, quæ velocissimè transeant, & non usque aded gravia videntur, constituerit: is audiat sanctum Augustinum in libro de Civitate Dei: *Quisquis, in* Li. 14. ca. 15.
huiusmodi damnationem vel nimiam vel injustam putat, metiri profecto nescit, quanta fuerit iniquitas in peccando, ubi tanta erat non peccandi facilitas. & infra: Quisnam satis explicet, quantum malum sit non obedire in re facili, & tantæ potestatis imperio & tanto terrenti supplicio? Loquitur sanctus Augustinus de peccato primi hominis; sed eadem ratio est de omnibus peccatis.

Nam si stateras non dolosas, sed veras adferamus, inueniemus omne peccatum letale ex triplici capite esse gravissimum. Nam & horrendum est, creaturam Creatori suo non obedire, cum infinito intervallo à vilitate creaturæ distet dignitas Creatoris, & creatura naturaliter serua, & naturaliter Dominus sit Creator; & creatura quidquid est, & quidquid habet, debeat Creatori, Creator autem nihil debeat creaturæ. Deinde si mandata Creatoris gravia essent, adhuc creatura parère deberet: sed *mandata ejus gravia non sunt*, & jugum suave & onus leve ab ipso Salvatore dicuntur. Quanta igitur & quam inexplicabilis culpa est, vermiculos terræ Creatori suo in re tam facili non obedire? Præterea si Deus supplicium mortis æternæ peccantibus comminatus non esset, potuisset homo fortasse excusationem peccato suo prætexere: sed cum tam sæpè, & tam perspicuè per Prophetas & Apostolos supplicium sempiternum fuerit comminatus, quis peccatorum contumaciam excusabit? Denique si culpa hominum damnatorum non esset æterna, mirari possemus, cur pœna peccati futura esset æterna. Sed cum obstinatio damnatorum sit æterna, quid miramur, si etiam supplicium sit æternum? Atque hæc obstinata voluntas in malo, quæ

COMMUN-

1. Jo. 5.
Ma. 11

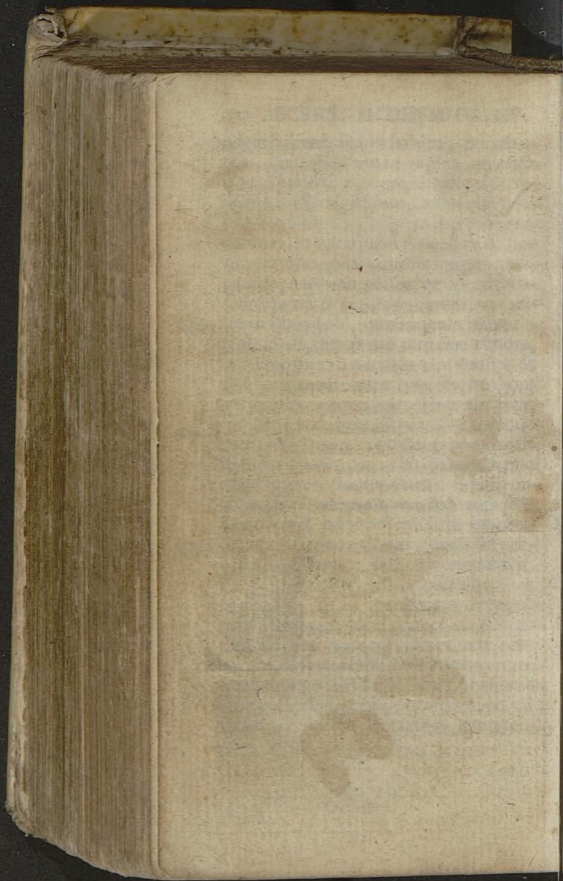
com
cam
sa, at
lunta
bilis
nes
quã
de A
secur
inqu
sæpè
testi
nian
ferri
neces
prius
teret
aliqu
cet, t
cent
cati
nere
& se
gno
rem,
magi
dum
fitate
dign
usq;
ma n
milis
Dover

communis erit damnatis hominibus
 cum demonibus: hæc, inquam, perva-
 sa, atque à Deo summo bono averfa vo-
 luntas, quæ semper immobilis & sta-
 bilis permanebit, facit, ut sancti homi-
 nes magis horreant letale peccatum,
 quàm ignem gehennæ. Audi enim quid
 de Anselmo scribat Edinerus Anglus in
 secundo libro Vitæ ejus. Conscientiâ,
 inquit, meateste, non mentior, quia
 sæpè illum (Anselmum) sub veritatis
 testimonio profiteri audivimus, quo-
 niam si hinc peccati horrorem, hinc in-
 ferni dolorem corporaliter cerneret, &
 necessariò uni eorum immergi deberet,
 priùs infernum quàm peccatum appe-
 teret. Aliud quoque, non minùs forsan
 aliquibus mirū, dicere solebat; videli-
 cet, malle se purum à peccato & inno-
 centem gehennam habere, quàm pec-
 cati sorde pollutum cælorum regna te-
 nere. Si hæc homo ille sanctus dicebat,
 & sentiebat, quia illuminatus à Deo co-
 gnovit gravitatem peccati esse majo-
 rem, quàm sit pœna gehennæ; quanto
 magis Deus, qui penetrat usq; ad fun-
 dum malitiam, & foeditatem, & perva-
 sitatem peccati, justissimè judicabit, cõ-
 dignam esse pœnam peccati, quam ipse
 usq; ab æternitate constituit. Ergo, ani-
 ma mea, noli errare, noli seduci, noli si-
 milis illorum fieri, qui *constentur se nosse Tit. 1.*

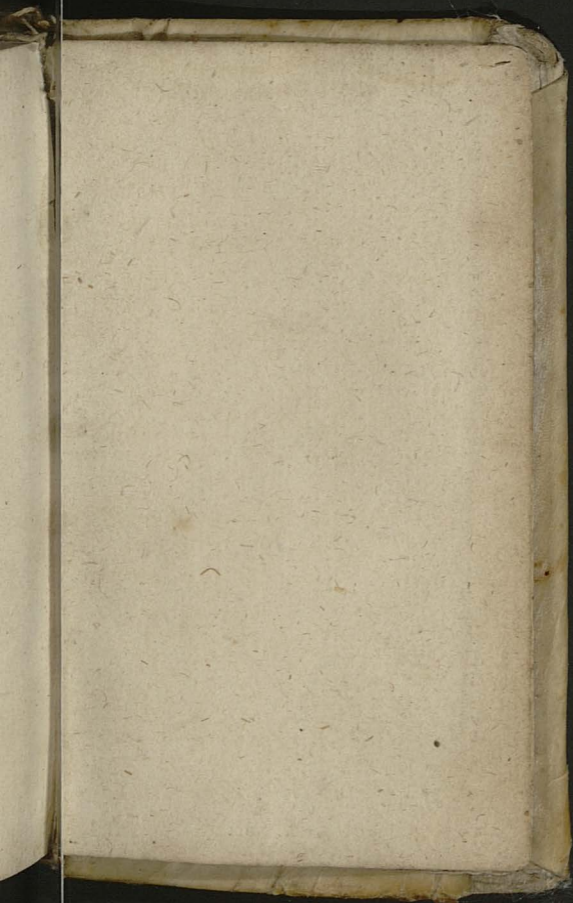
Deum, factis autem negant. multi enim

fidem habent, sed in habitu, non in actu, quasi gladium in vagina reconditum. Si enim actu crederent, & credendo serid cogitarent Deum esse fidelem & justum, & revera pœnas gravissimas, & numquam finiendas, & sine admixtione consolationis iniquis præparasse; fieri non posset, ut opera facerent, quæ faciunt; & biberent, ut dicitur in libro Iob, quasi aquam iniquitatem: id est, tam facile, tam sine timore, tam lato animo peccata tam multa & tam magna patrarent, ac si præmium, non pœna peccantibus deberetur; tu, inquam, crede firmissimè, & credendo recogita, Deum in præsentem patrem esse misericordiarum, & paratum esse omnibus verè pœnitentibus misericorditer indulgere peccata; sed eundem Deum post hanc vitam fore omnino Deum ultionum, & eas pœnas de peccatoribus sumpturum, quas præparavit, & per Prophetas & Apostolos suos prædicari, & ad memoriam posterorum litteris mandari præcepit. Sic enim fiet, ut timorè intolerabilium pœnarum, & spe præmiorum maximorum, quasi duabus alis subleuata, præsentis vitæ pericula securam transeas, & ad vitam ac requiem pervenias sempiternam. Amen, Amen.

W.
n a
ndi
cre-
ide-
gra-
line
ra-
ace-
lici-
rita-
ore,
a &
um,
tu,
ndo
a ef-
esse
cor-
dem
hino
pec-
avit,
suos
ero-
c e-
pae-
rum,
entis
c ad
iter-

15

15 J. L. D. L.

Exaudi quorundam
Preces
quorundam

